

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

17-18 листопада 2023 р.

м. Дніпро 2023

УДК 327:321:339:341

А 98

Редакційна колегія:

Іщенко І. В. доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Головко І.К. кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Петров П.Г. кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Рецензенти:

Третьак О.А. доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Побочий І.А. доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри філософії та політології Українського державного університету науки і технологій

А 98 Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 17-18 листопада 2023 р., м. Дніпро. / ред. кол.: І.В. Іщенко, І.К. Головко, П.Г. Петров. Дніпро: ПрінтДім, 2023, 290 с.

У збірнику представлено тези наукових докладів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин». Досліджено актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин, критично осмислено стан та проблеми сучасних міжнародних відносин, визначено дієві заходи і оптимальні шляхи подолання негативних явищ в сфері міжнародних відносин. Матеріал супроводжується необхідними статистичними аналітичними даними, ілюстраціями. Даний збірник доповідей має науково-практичне значення й розраховано на магістрів, аспірантів, викладачів, наукових працівників та менеджерів, які займаються дослідженням актуальних проблем міжнародних відносин.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

- Сергій ОКОВИТИЙ** доктор хімічних наук, професор, ректор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.
- Віталій КРИВОШЕЇН** доктор політичних наук, професор, в.о. декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.
- Антоніна ШУЛЯК** доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки, Луцьк.
- Ігор ІЩЕНКО** доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.
- Віталій МАКАР** доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівці.
- Ігор ДАЦКІВ** доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії Західноукраїнського національного університету, Тернопіль.
- Олег КУЗЬ** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Харків.
- Наталія КРАВЧУК** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії Навчально-наукового інституту міжнародних відносин імені Б.Д. Гаврилишина, директор центру дипломатії, безпеки та демократії Західноукраїнського національного університету, Тернопіль.
- Тетяна СИДОРУК** доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри

міжнародних відносин національного університету «Острозька академія», Острог.

Ірина ЧІСТЯКОВА

кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин і права національного університету «Одеська політехніка», Одеса.

Іван ГОЛОВКО

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

Павло ПЕТРОВ

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

**Олександр
ВИСОЦЬКИЙ**

доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

ПРОМОВА РЕКТОРА

Шановні учасники! Вітаю вас з відкриттям Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин»! Сьогодні ми торкнемося багатьох актуальних питань політичного та соціально-економічного розвитку:

- глобальні виклики в сучасних міжнародних відносинах;
- трансформація системи політичних відносин міжнародних акторів;
- міжнародне право та міжнародний правопорядок;
- сучасні виклики міжнародній та національній безпеці;
- соціо-культурні та релігійні трансформації в сучасних міжнародних відносинах;
- діджиталізація сучасного світу та міжнародні відносини;
- Україна в системі міжнародних відносин
- глобальні виклики в сучасних міжнародних економічних відносинах.

Глобалізація економіки, складні політичні процеси у світі, соціокультурні трансформації – з цим у сучасних умовах ми стикаємося кожного дня, щоразу розуміючи, що без глибокого аналізу цих явищ, без детального розуміння нюансів функціонування сучасної системи міжнародних відносин можна легко звести нанівець всі досягнення фундаментальної науки і новітніх технологій. Навпаки, грамотне застосування інструментів дипломатії, уміння орієнтуватися у надскладних світах геополітики і глобалістики здатне компенсувати навіть певну технологічну відсталість. На жаль, ми спостерігаємо певний брак справжніх фахівців у галузі міжнародних відносин, це не важко помітити, лише просто слідкуючими за поточними новинами. Є, куди зростати... Значні надії можна пов'язувати саме з такими заходами, як ця конференція.

Конференції, у підготовці яких провідну роль відіграє кафедра міжнародних відносин, вже стали традиційними для нашого університету. Тут ми завжди можемо побачити органічний зв'язок навчальної, методичної

та наукової роботи кафедр факультету суспільних наук і міжнародних відносин. Якщо подивитися на матеріали минулих конференцій, то можна знайти відповіді на чималу кількість з тих питань, про які було сказано вище. Протягом останніх кількох років в рамках виконання ініціативних науково-дослідних робіт розроблено методологію використання інформаційно-комунікативних технологій для забезпечення національних пріоритетів у зовнішній політиці, проведено аналіз сучасних міжнародних відносин за допомогою технологічного підходу, розроблено емпіричні моделі визначення ефективності міжнародного співробітництва при плануванні регіонального розвитку, детально розглянути можливості використання «нішевої дипломатії». Звісно, мова йде лише про малу частину розробок, які можуть бути фундаментом модернізації нашої з вами держави у зовнішньополітичній сфері. Сподіваюся, сьогодні ми почуємо про них більше!

Упевнений, що робота конференції, як завжди, буде продуктивною, кожен, хто бере сьогодні участь у цьому заході, почерпне сьогодні ідеї для майбутніх розвідок.

Дякую всім за приділену увагу та участь у заході! Щиро зичу всім учасникам плідної роботи, конструктивного діалогу, цікавих наукових знахідок, а можливо, навіть конкретних практичних рекомендацій органам влади та місцевого самоврядування!

Сергій ОКОВИТИЙ

*доктор хімічних наук, професор, ректор Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара*

СЕКЦІЯ 1

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

ІЩЕНКО ІГОР

*Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ М'ЯКОЇ СИЛИ, ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВІДНОСИНАХ КНР ТА ІЗРАЇЛЮ

Мотивація Китаю, поміж іншого, пов'язана із намаганням отримати від Ізраїлю як можна більше сучасних технологій, в тому числі в безпековій сфері. Ізраїль також зацікавлений у співробітництві, адже потребує розвинутої транспортної інфраструктури, насамперед для морського транспорту. Однак, на шляху розширення співробітництва двох країн часто виникають перешкоди, пов'язані з настійливими рекомендаціями США, адресовані Ізраїлю з обмеження, а подеколи й згортання співробітництва у певних сферах, вбачаючи в КНР якщо не ворога, то серйозного конкурента на світовому ринку товарами і послугами. Отже, **мета** полягає у здійсненні аналізу найбільш актуальних аспектів практики з реалізації технологій публічної дипломатії, м'якої сили у двосторонніх відносинах КНР та Ізраїлю. Для України досвід реалізації цих технологій є безумовно цінним, і в цьому полягає **актуальність** запропонованої теми дослідження.

Зазначимо, існує чимало дослідницьких матеріалів, втілених у статтях, монографіях та інших джерелах з тематики, близької до заявленої нами. Наприклад, передісторію взаємин двох країн а також причини взаємної зацікавленості в розвитку двосторонніх відносин дослідив Д. Каф'єро (Cafiero G. 2023). Р. Йеллінек у своїх публікаціях спеціалізується на зростаючих відносинах Китаю з країнами Близького Сходу, зокрема з Ізраїлем (Yellinek R. 2021). Інші автори: Д. Шанцер, Ш. Ефрон, М. Рассер і Е. Хіксон досліджували як відбувалось у недавньому минулому і відбувається зараз зняття протиріч між США та Ізраїлем у галузі контролю за забезпеченням передачі високих технологій Китаю (Schanzer 2022). Шуншан Му зосередився на розкритті особливостей публічної дипломатії, властивої Китаю (Chunshan 2023). Можливості та виклики Ізраїльсько-Китайських відносин розглядають А. Орїон і Г. Лаві (Orion, Lavi 2019).

Результати досліджень RAND Corporation у 2020 р., зведені в звіти, що опублікували автори Ш. Ефрон, К. Швіндт, Е. Гаскель (Efron, Schwindt, Haskel 2020). Вони включають аналіз масштабів та характеру китайських інвестицій в ізраїльські технології та інфраструктуру, а також аналіз наслідків для безпеки, які вони представляють для Ізраїлю та всього світу. Д. Гал зосередився на особливостях двосторонніх відносин між двома країнами – Ізраїлем та Китаєм у галузі провідних технологій (Gal 2019). Цікаві статистичні дані містить стаття Е. Дорон стосовно торгівельних відносин Ізраїлю з країнами світу під час пандемії (Doron 2021). Інтернет-видання також слугують важливим ресурсом з розкриття позицій політичних лідерів Ізраїлю до ролі Китаю в двосторонніх відносинах (Нетаньяху 2023).

Як інструмент держави «публічна дипломатія» була вперше позначена Е. Мюрроу, колишнім міністром Інформаційного агентства США (USIA) ще 1963 р. (Murrow, Edward 1963). Згідно з визначенням Е. Поттера, «публічна дипломатія – це така поведінка, за допомогою якої уряд робить спроби вплинути на думку людей чи еліт інших країн, переслідуючи мету зробити дії цільових країн кращими для уряду» (Potter 2003). Як відомо, в Україні ухвалена стратегія публічної дипломатії. Вона з сучасних позицій детермінує публічну дипломатію.

Отже, публічна дипломатія – це система заходів, за допомогою яких держава комунікує з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей. Інструменти публічної дипломатії дають змогу значно розширити охоплення аудиторії, будувати нові партнерства, залучати представників сфер, що перебувають за межами сфери впливу офіційних органів влади (неурядових організацій, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ, молоді, лідерів суспільної думки та окремих громадян) (Стратегія публічної дипломатії 2021).

Д. Най та Ж. Меліссен безпосередньо звернули увагу використання інструментарію публічної дипломатії на користь поширення «м'якої сили» держави: політичних і культурних цінностей і установок. (Melissen 2007; Nye 2006). Значну роль у поширенні публічної дипломатії, м'якої сили має запровадження Інтернету та соціальних мереж. Поява розробленої методології використання «м'якої сили» майже одночасно з інструментом її необмеженого поширення простими та дешевими способами зумовило стрибкоподібне підвищення ваги публічної дипломатії у сучасних міжнародних відносинах.

Розглядаючи технології публічної дипломатії, м'якої сили у двосторонніх відносинах Ізраїлю та КНР, варто зазначити їх синкретизм з офіційною дипломатією. На технологіях у цій сфері позначається наділення самих себе цих країн особливим статусом. Китай позиціонує себе як носій культури Гуаньсі. Особливість її в тому, що на відміну від західних суспільств, де на перший план у взаємовідносинах виходить 9орона вірусу логіка взаємодії, китайський підхід наголошує на розвитку та оптимізації стосунків через взаємну повагу та вдячність. Китайська культура розглядає відносини як постійний процес, що розвивається та відображає мінливі обставини. Цей підхід є радше стратегічним, ніж альтруїстичним (Ye Xue 2023).

Логіка взаємовідносин в Ізраїлі побудована на принципах, що суттєво не суперечать вищезазначеним (стосовно Китаю). Багато ізраїльтян знають один одного. Ізраїльтянин постійно спирається у своєму житті на знайомих по дому, саду, школі, армії, університету, курсам, гурткам, клубам, синагозі, роботі. Навіть у анкеті прийому на роботу нерідко є пункт: «Хто з працівників нашої компанії може вас рекомендувати?» Таким чином, не так важливо, що ти знаєш, важливо, кого ти знаєш. Ізраїльтяни, зазвичай, приступають до справи відразу, обмежуючись лише парою фраз люб'язності,

без довгого вступу, прийнятого в Європі та Америці. Характерно також швидке прийняття рішень, готовність до миттєвої дії та очікування того ж самого від бізнес-партнерів. Тут варто підкреслити деяку суперечність з традиціями в Китаї, де розміркованість у прийнятті рішень під час зустрічей час від часу виводить з рівноваги представників Ізраїлю. В останньому – дуже гнучкий підхід до правил і практик, що склалися, будь-яке правило сприймається як база для змін. (Дев'ять важливих рис 2017).

Ось на тлі цих особливостей обидві країни будують двосторонні відносини. Слід зазначити взаємну мотивацію до розвитку двосторонніх відносин в економіці, що позначається на успішності технологій публічної дипломатії та м'якої сили. Як пише Д. Каф'єро, китайсько-ізраїльські економічні зв'язки обширні в багатьох секторах, включаючи інвестиції, технології, інфраструктуру, логістику, наукову співпрацю, туризм, будівництво та освіту (Cafiero 2023).

Технології зовнішньої політики на вищому рівні Ізраїлю орієнтовані в тому числі на використання співробітництва з Китаєм як подразника для США, їх мотивації до надання більшої допомоги Ізраїлю (Нетаньяху 2023).

В свою чергу, особливість зовнішньої політики КНР через технології публічної дипломатії та м'якої сили, орієнтовані на мезо- і мікро-рівні, можна проілюструвати наступним чином. Оскільки китайські гравці прагнуть технологічних інновацій і більшого політичного впливу, вони застосували три основні підходи до завоювання прихильності в ізраїльських медіа-колах: пряме звернення до ізраїльської громадськості в місцевих газетах на івриті, цільове використання ізраїльських ЗМІ в ізраїльській аудиторії, а також зусилля щодо залучення відомих громадських діячів, дружньо налаштованих по відношенню до Китаю, для посилення сприятливих повідомлень, що передаються на цих місцевих ізраїльських і китайських платформах (Yellinek 2021). Причому, спочатку повідомлення китайської пропаганди були у дусі КПК, наприклад: «Далай-лама знову бреше», або «ЦРУ управляло Тибетськими контраст з 1959 року» (“Urumqi Riot” 2011).

Проте в деяких випадках китайське посольство в Ізраїлі з часом стало дещо складнішим або локалізованішим з точки зору розміщення інформації в ЗМІ та предмету публічної дипломатії. Починаючи з 2010 року, принаймні частина контенту, створеного посольством Китаю, почала істотно змінюватися як за тоном, так і за адаптацією до місцевих умов. Ці повідомлення також почали представляти контент, більш адаптований для ізраїльської громадськості, а не просто повторювати і переробляти типові повідомлення КПК. Посольство почало концентруватися на діяльності співробітників посольства, приділяючи особливу увагу роботі з мас медіа в Ізраїлі, продуктивним дипломатичним та діловим зустрічам, а також участі громадськості в Ізраїлі.

Такий підхід актуалізувався у зв'язку з необхідністю зняття напруги у трикутнику США-Ізраїль-КНР. Історія суперечок США з Ізраїлем через економічну взаємодію останнього з Китаєм сягають ще 1990-х 10ор. Тоді основою двосторонніх відносин Ізраїлю та Китаю був експорт оборонних

технологій до Китаю. Вашингтон час від часу загострює ситуацію реагуванням на продаж Ізраїлем Китаю бортової радіолокаційної системи Phalcon (1999р.), модернізацію безпілотних літальних апаратів Harpy (2004р.). Реакція США була доволі жорсткою, з вимогою зробити кадрові перестановки у міністерстві оборони Ізраїлю, погрозою призупинити співробітництво у розробці літака F-35 тощо (Schanzer 2022).

Зі свого боку Китай намагається переконати громадськість Ізраїлю у своїй миролюбній зовнішній політиці. Найбільш суттєва зміна в повідомленнях китайського посольства відбулася у вересні 2015 р., коли тодішній посол Китаю Чжан Юнсінь почав напряду спілкуватись з громадськістю Ізраїлю, він написав статті у провідній англійській газеті Ізраїлю «Jerusalem Post». Метою цих статей було завадити ретельному аналізу діяльності Китаю в його двосторонніх відносинах з Ізраїлем, що ставили останній в незручне становище перед США (Yellinek 2019).

Інший приклад візьмемо з історії про ухвалення угоди на будівництво морського порту в районі м. Хайфа. Тоді, незважаючи на опір з боку США, китайським чиновникам вдалося переконати громадськість Ізраїлю і заспокоїти американців у безпеці для національної безпеки Ізраїлю цього проекту. Поряд з численними статтями китайського посла про порт Хайфа, китайське посольство також співпрацювало з «Jerusalem Post» над 11 орона віру спеціального випуску журналу, в якому представлені китайські повідомлення про порт (Yellinek 2021). До журналу увійшли матеріали, Чжана Юнсіня, а також президента Ізраїлю Реувен Рівліна. Тобто, було видно зустрічні зусилля обох країн. Незважаючи на всі розбіжності, проект зрештою просунувся вперед. Незважаючи на побоювання затримок через пандемію 11 орона вірусу та тривалі обговорення наслідків угоди, порт відкрився у вересні 2021 р., як і планувалося. Привертає увагу та дипломатична вишуканість, з якою посол Китаю в Ізраїлі Чжан Юнсінь написав статтю у «Jerusalem Post» (Zhan Yongxin 2017).

Технологія мотивації до розширення двосторонніх зв'язків полягає у наступному. У назві статі – «Нова ера розвитку Китаю є безпрограшною для Ізраїлю», міститься елемент впевненості у позитивному майбутньому Ізраїлю та Китаю, якщо вони й надалі будуть діяти разом. Підкреслено могутність Китаю як світового лідера, його ВВП за останні п'ять років виріс з 8 трлн. \$ до 12 трлн. \$. План розвитку Китаю складений на 30 років, підкреслюється у статті. Безумовно, такий авторський жест переконує у надзвичайно високій стабільності розвитку партнера. Автор використав посилюючу конструкцію, адже Китай проводитиме ширші та сміливіші соціально-економічні реформи, дотримуючись при цьому своєї політики відкритості.

Миролюбність Китаю, підкреслена в статті, теж викликає позитивні емоції читача: «Китай ніколи не буде прагнути гегемонії або експансії, але зобов'язується встановити новий тип міжнародних відносин, що характеризуються взаємною повагою, чесністю, справедливістю та взаємовигідною співпрацею». Вдалий прийом, на наш погляд, є ототожнення двох країн з однією сім'єю, що мало місце у промові Б. Нетаньяху та

наведене у статті: «... співпраця наших двох країн – це «шлюб, укладений на небесах». Цього року виповнюється 25 років від встановлення дипломатичних відносин між Китаєм та Ізраїлем. За останні 25 років наша дружба зміцнилася, а наша двостороння співпраця є найкращою в історії».

І ще одна думка напрошується у зв'язку з новим спалахом конфлікту між Ізраїлем і Палестиною. Виникає питання, чи зможе Китай бути чесним і безстороннім посередником із врегулювання цього конфлікту? Як показує історія, Китай поступово йшов на зближення з Ізраїлем, по мірі того, як зростав його економічний інтерес до цієї країни. Однак, нам також відома й загальна позиція КНР як країни, зацікавленої не стільки у врегулюванні близькосхідного конфлікту, скільки у стабілізації обстановки в цьому регіоні. Дані попередніх шести років свідчать про переважаючий рівень торгівлі з Ізраїлем у 70 разів, у порівнянні з Палестиною (Burton 2019). Очевидно, Китай впевнений, що Ізраїль настільки зацікавлений і мотивований до співпраці з ним, що висловлювання китайського лідера стосовно необхідності створення держави Палестина – усього лише підтримання іміджу миролюбності в зовнішній політиці. До того ж, Китай не хоче втратити й ринок Палестини, а отже такий крок Сі Цзіньпіна слід розглядати як технологію публічної дипломатії на розширення двосторонніх відносин з Палестиною, не втрачаючи Ізраїль з поля зору своїх інтересів.

Висновки

Аналіз показав їх зорієнтованість на взаємну мотивацію Ізраїлю та КНР до співробітництва в економічній сфері. Разом з тим, розширення співпраці між ними обмежується конкретними діями Сполучених Штатів Америки, що постійно контролюють ситуацію у двосторонніх відносинах між Ізраїлем та Китаєм, унеможливаючи передачу технологій для потреб національної оборони останнього. Тож Китай на офіційному рівні намагається переконати громадськість Ізраїлю, а також вплинути на критичність суджень уряду США про безпечність своєї зовнішньої політики, тобто зміст технологій публічної дипломатії та м'якої сили Китаю полягає у створенні й підтриманні іміджу своєї країни як безпечної, миролюбної держави, готової йти на зустріч будь-яким ініціативам, зорієнтованим на задоволення інтересів партнерів двосторонніх відносин.

За останні десятиліття публічна дипломатія Китаю трансформувалась з ідеологічних повідомлень на прийнятний до ізраїльської аудиторії зміст. Активно працює посольство КНР, особисто посол, звертаючись до ізраїльтян через англійські ЗМІ. Вище керівництво Ізраїлю також переконує громадськість в необхідності розширення двосторонніх відносин з КНР, причому не тільки з метою збільшення товарообігу, а також стимулювати США до надання більшої допомоги Ізраїлю, насамперед в безпековій сфері.

Пропонуючи врегулювати конфлікт між Ізраїлем та Палестиною через створення держави Палестина, КНР не сподівається, що США підуть на такий крок. Їх пропозиція, швидше, розглядається як технологія публічної дипломатії, адресована Палестині, вона націлена на підтримання економічних зв'язків з цією автономією. Офіційний Ізраїль переконаний у

високій мотивації Китаю до підтримання двосторонніх відносин з Ізраїлем і тому, на наш погляд, не починатиме гострих дискусій з Китаєм через його заяву. Отже, технології публічної дипломатії Ізраїлю, націлені на розширення двосторонніх економічних відносин з Китаєм. У процесі їх реалізації Ізраїль спостерігає за реакцією США аби не погіршити двосторонні відносини зі своїм стратегічним партнером. В свою чергу, КНР реалізує свою публічну дипломатію та м'яку силу заради переконання громадськості Ізраїлю на макро-, мезо- і мікро-рівнях у виключній вигоді двосторонніх відносин. Технології звернення Китаю до Ізраїлю реалізуються через інформаційні повідомлення мотивуючого характеру, переважно, використовуючи англійські ЗМІ, інтернет-ресурси, соціальні мережі.

Список використаних джерел

1. *Дев'ять важливих рис ізраїльського менталітету для бізнесменів.*(2017). Landlord, 07 лютого [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://landlord.ua/agrostrategii/devyat-vazhnih-osobennosey-israil'skogo-mentaliteta-kotorie-neobhodimo-prinimat-vo-vnimanie-v-peregovorah/>.
2. *Нетаньяху бачить позитив у зростанні впливу Китаю на Близькому Сході.*(2023). Дзеркало тижня. 29 червня. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/usa/netanjakhu-bachit-pozitiv-u-zrostanni-vplivu-kitaju-na-blizkomu-skhodi.html>
3. *Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки* (2021). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf>.
4. *Burton G.*(2019). *China and the Palestinian-Israeli Conflict. Confluences Méditerranée Volume 109, Issue 2, pp.147-160* [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.cairn-int.info/article.php?ID_ARTICLE=E_COME_109_0147&contenu=article.
5. *Cafiero G.*(2023). *How Steady Are China-Israel Relations? Arab Center Washington DC, Aug, 28* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://arabcenterdc.org/resource/how-steady-are-china-israel-relations/>.
6. *Chunshan Mu.* (2023). *The Chinese Public Is Closely Watching the Israel-Hamas War. The diplomat. October, 13.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://thediplomat.com/2023/10/the-chinese-public-is-closely-watching-the-israel-hamas-war/>
7. *Doron E.*(2021). *Trade in Goods and Services Between Israel and China in the Era of COVID-19.*[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/356776448_Trade_in_Goods_and_Services_Between_Israel_and_China_in_the_Era_of_COVID-19
8. *Efron S, Schwindt K., Haskel E.*(2020). *Chinese Investment in Israeli Technology and Infrastructure. Santa Monica: RAND Corporation, 119p.*
9. *Gal D.*(2019). *The U.S.-China-Israel Technology Triangle. Council on Foreign Relations, July 30.*[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.cfr.org/blog/us-china-israel-technology-triangle>.

10. Melissen J. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. London: Palgrave, 2007. 240 p. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.foreignpolicy.com/articles/2006/02/22/think_again_soft_power
11. Murrow, Edward R. (1963). *Commencement speech at East Carolina College's graduation 1963*. East Carolina University Digital Archives. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://digital.lib.ecu.edu/3493>.
12. Nye J.S. (2006). *Think Again: Soft Power*. Foreign Policy.com. 23.02. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.foreignpolicy.com/articles/2006/02/22/think_again_soft_power.
13. Orion A., Lavi G. (2019). *Israel-China Relations: Opportunities and Challenges*. The Institute for National Security Studies. <https://www.inss.org.il/publication/israel-china-relations-opportunities-and-challenges/>.
14. Potter E.H. (2003). *Canada and the New Public Diplomacy*. *International Journal*, vol. 58, no. 1, pp. 43-64.
15. Schanzer, J., Efron, S., Rasser, M., Hickson, A. (2022). *Aligning U.S.-Israeli Cooperation on Technology Issues and China*. Washington: Center for a New American Security, 23p.
16. "Urumqi Riot," Xinhua News Agency. (2011). [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.chinaview.cn/urumqiriot>; and Chinese Embassy in Israel, "Ethnic Unity – the Source of Happiness in Xinjiang," Chinese Embassy in Israel (Embassy News), June 1. Режим доступа: <http://il.china-embassy.org/eng/sgxw/t836667.htm>.
17. Yellinek R. (2021). *How China Learned to Harness Israel's Media and Booming Tech Scene*. CarnegieEndowment.org. Washington: Carnegie Endowment for International Peace. Publications Department 16p.
18. Yellinek R. (2019). *Israel in the Sino-US Great Power Competition*. East-West Center "Asia Pacific Bulletin", no. 463, March 5 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.eastwestcenter.org/publications/israel-in-the-sino-us-great-powercompetition>.
19. Ye Xue. (2023). *Guanxi Culture's Role in China's Great Power Diplomacy and Foreign Policy*. *E-International Relations*. Oct. 6 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.e-ir.info/2023/10/06/guanxi-cultures-role-in-chinas-great-power-diplomacy-and-foreign-policy/>
20. Zhan Yongxin. (2017). *China's new era of development is win-win with Israel*. *Jerusalem Post*, October 26 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.jpost.com/opinion/chinas-new-era-of-development-is-win-win-with-israel-508572>.

КУЗЬ ОЛЕГ

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

КУЗЬ ІЛІЯ

аспірант кафедри політології, соціології та культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТРИКУТНИК: ГЕОПОЛІТИЧНІ НАРАТИВИ

Питання європейської безпеки та підтримки України в умовах агресії Російської Федерації теж не полишає порядку денного провідних міжнародних інституцій. Одними з найактивніших регіональних союзників України у безпековій сфері на сьогодні є держави саме Люблінського трикутника. Україна у європейській історії завжди відігравала роль захисника західної цивілізації разом з такими державами як Польща та Литва. Неможливо у процесі аналізу перспектив розвитку співробітництва в рамках Люблінського трикутника не згадати про Річ Посполиту як історичний приклад для сучасних політиків. Ця держава постала на тлі експансії Московії на сході, оскільки необхідність спільної безпеки у Центральній Європі завжди була і залишається актуальною. Литва, Польща та Україна є тим фактором, який забезпечує стабільність Європейського регіону. Сьогодні утворення Люблінського трикутника між Києвом, Варшавою та Вільнюсом є історичною, політичною, економічною, гуманітарною необхідністю. Власне, Люблінський трикутник є тристороннім регіональним альянсом для політичного, економічного, культурного та соціального співробітництва між Литвою, Польщею та Україною, метою якого є зміцнення діалогу між країнами, підтримка інтеграції України до Європейського Союзу та НАТО, спільна протидія російській агресії в Україні. Саме тому двадцять восьмого червня 2020 року у польському місті Люблін між міністрами закордонних справ Польщі – Яцеком Чапутовичем, Литви – Лінасом Лінкявічюсом та України – Дмитром Кулебою було підписано декларацію, яка і проголосила створення нового формату співробітництва між цими країнами, що отримала назву «Люблінський трикутник» (Eastern Partnership policy beyond 2020).

28 липня 2020 р. міністри закордонних справ Литви, Польщі та України підписали спільну декларацію, де заявили про створення нового регіонального формату співробітництва – Люблінського трикутника. У документі наголошується, що міністри визнають багатоміжкові історичні та культурні зв'язки між народами, переваги зміцнення політичних, економічних, інфраструктурних, військових і культурних зв'язків між країнами в сучасному світі. Велике значення надавалося діяльності Польщі, Литви та України у процесі формування сучасних політичних, культурних та соціальних реалій Центральної та Східної Європи. У декларації

наголошується на стратегічній важливості активізації співробітництва ЄС, НАТО та країн Східного партнерства, а також значення «Ініціативи трьох морів (Лукас, 2015).

Безперечно, створення Люблінського трикутника за участю Варшави, Вільнюса та Києва стало проектом особливої важливості для регіону Центрально-Східної Європи. Саме з огляду на це, думки ЗМІ та експертів країн, які протягом десятиліть взаємно впливають один на одного, можуть виявитися цінним джерелом для подальших наукових досліджень. Відображення розмаїття думок на тристоронню ініціативу, особливо в епоху дезінформації, дає можливість неупередженого підходу щодо формування альянсу та перших кроків його діяльності. Більше того, це дозволяє визначити настрої у міжнародному середовищі щодо держав-учасниць та їх зовнішньої політики.

З погляду Литви створення Люблінського трикутника є платформою для забезпечення безпеки, хоча сама Литва не претендує на роль лідера у цьому форматі. Це пов'язано, наприклад, з відсутністю воєнного потенціалу. У той же час, ця ініціатива може позитивно вплинути на розвиток політичного порядку денного для литовської держави на форумах ЄС і НАТО, а також сприяти зміцненню ролі Литви як прозахідного партнера, що бере активну участь у вирішенні важливих регіональних питань. Екс-міністр закордонних справ Литви Лінас Лінкявічюс в інтерв'ю інтернет-порталу *Kauno diena* підкреслює геополітичний характер ініціативи «Люблінський трикутник» (Levickyte, 2021).

Польський професор Мечислав Риба, у коментарі для інтернет-сервісу *Radio Maryja*, підкреслив важливість Польщі як країни, яка прагне регіонального лідерства, що втілюється у створенні Люблінського трикутника. Крім цього, політолог підкреслив проамериканський курс цього об'єднання, а основним мотивом такого формату співробітництва назвав зростаючу загрозу з боку РФ. Регіональний характер тристоронньої угоди називається аналітиком найкращим варіантом, що веде до регіональної консолідації, метою якої є протидія російському впливу у регіоні ЦСЄ (*Radio Maryja*, 2020). Думки про тристоронню ініціативу, подані у польських ЗМІ, мають позитивний характер і стосуються низки галузей, у яких існують можливості для структурованого співробітництва, що відповідає як національним інтересам Польщі, так і ширшим регіональним інтересам.

Найбільша кількість статей в українському просторі заснована на заявах глави МЗС України Дмитра Кулеби, який розглядає співробітництво трьох країн у контексті інтеграції України до ЄС та НАТО та підвищення рівня життя українців як пріоритетних завдань діяльності Люблінського трикутника.

Українські аналітики відзначають новаторський, але водночас негативний характер ініціативи «Люблінський трикутник». У жовтні 2020 р. на сайті *Сьогодні* було опубліковано статтю, що представляє аналіз діяльності Люблінського трикутника та перспектив для кожного з союзників. Крім позитивної оцінки проекту у контексті розвитку регіонального

співробітництва, автор Віталій Рябошапка розмістив у статті скептичні думки аналітиків із українських центрів, у тому числі Іллі Куси з Українського інституту майбутнього, Володимира Фесенка із Центру політичних досліджень та економіста Олексія Куша. Експерти зазначають, що Люблінський трикутник може бути як вигідним для України, так і небезпечним (Рябошапка, 2020). Найбільш пріоритетною метою участі України у Люблінському трикутнику є розвиток політичних, економічних та соціальних зв'язків з країнами НАТО та ЄС, а також використання можливостей для зміцнення позиції України в регіоні Центральної та Східної Європи.

Створений влітку 2020 р. Люблінський трикутник можна вважати вдалим прикладом регіональної інтеграції. Цей формат не є чимось незвичним для Центрально-Східної Європи; багато подібних багатосторонніх платформ за участю держав регіону вже існує, включаючи Вишеградську четвірку (V4), Бухарестську дев'ятку, Ініціативу трьох морів (3SI), Північно-Балтійську вісімку та Веймарський трикутник. Однак, оскільки ці угруповання рідко інституціоналізовані, їх створення та інтенсивність зустрічей телеграфують зміну політичних пріоритетів включених країн і загальний стан їхніх відносин. «Люблінський трикутник» був створений, для зміцнення «діалогу між трьома країнами», підтримки «європейських і євроатлантичних прагнень України», а також, беручи до уваги «російську агресію в Україні», координувати діяльність трьох держав у міжнародних організаціях.

Люблінська декларація відкриває широкий спектр потенційних сфер співробітництва. Втім, поки що рано говорити про те, наскільки успішним стане даний проект.

Список використаних джерел

1. Лукас Е. Уявне Міжмор'я. *Український тиждень*. 2015. № 46 (418). <http://tyzhden.ua/Columns/50/151822>
2. Рябошапка В. (2020) Річ Посполита. Перезавантаження – навіщо Дуда прийхав до Києва. Сьогодні. <https://politics.segodnya.ua/politics/otbrasyvaet-rossiyu-v-xvi-vek-perspektivy-i-riski-lyublinskogo-treugolnika-1478312.html>
3. Eastern Partnership policy beyond 2020: Council approves conclusions. *Council of the European Union*. Press release. 11.05.2020. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/05/11/eastern-partnership-policy-beyond-2020-council-approves-conclusions/>
4. Levickytė P. L. (2021) Linkevičius apie „Liublino trikampi“: tai ne dirbtinis formatas. *Kauno diena*. <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/l-linkevicius-apie-liublino-trikampi-tai-ne-dirbtinis-formatas-978626>
5. Trójkąt Lubelski – sposób Polski na polepszenie stosunków ze wschodnimi sąsiadami. *Radio Maryja*. 29.07.2020. <https://www.radiomaryja.pl/informacje/trojkat-lubelski-sposob-polski-na-polepszenie-stosunkow-ze-wschodnimi-sasiadami/>

БЗІТА АНАСТАСІЯ

*Студентка 4 курсу, кафедра міжнародних
відносин та права, гуманітарний факультет,
Національний університет «Одеська Політехніка»*

ТЕРОРИЗМ ТА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТУ

Протягом останніх трьох років спостерігається збільшення кількості вчинених терористичних актів, а що найжахливіше – злочинні дії направлені на заподіяння шкоди широкій масі людей. Правові норми, які стоять на захисті наших прав, свобод, законних інтересів, життя від злочинних посягань зазнає, на даному етапі буття певної кризи і про це свідчить масове збільшення терору. Особливого дефіциту правового авторитету зазнає міжнародне право про що свідчать окупації та різного роду безкарні дії в бік світової спільноти агресора. Через збільшення кількості терористичних актів увага суспільства прикута до проблем протидії з тероризмом та вирішення питання мінімізації зазначених негативних проявів у суспільстві.

Термін “тероризм” походить від латинського “terroro”, що означає “страх, жах”. Саме ж явище тероризму відоме людству з давніх-давен і першими, хто почав злочинну діяльність в такому руслі було терористичне угруповання – секта секарійів, яка діяла в Палестині в 66-73 рр. н.е. Важливим аспектом секарійської тактики було вчинення злочинної дії саме в епіцентрі “давки”, яку вони визначали як “темрява натовпу”, де неможливо було з’ясувати, хто ж реалізував злочинний замисел. Таким чином, злочинці могли уникнути покарання. Хоча вже і минули тисячі років, але і в сучасному світі терористичні акти вчиняються майже за таким же принципом дії.

Першим засновником ідеології тероризму вважається Хасаналь-Саббах. Геній зла (так називають сучасні історики аль-Саббаха) не лише започаткував та розвинув явище тероризму, а й окреслив теорію нової форми держави – терористична держава, яка не мала б чітко визначеної території. На початку XI ст. змінювалися та удосконалювалися цілі і тактика терористичних дій. Асасини реалізовували свої злочинні ідеї за допомогою добре навчених воїнів та, використовуючи тільки кинджали, переодягались в іноземців чи християн, що забезпечувало їм цілковиту таємність. З розвитком їхньої діяльності почали простежуватись замаху та вбивства не лише на мирних громадян, а й губернаторів, префектів, каліфів (високі посадові чини). Таким чином, тероризм набуває нових якостей: він став не лише правовим явищем, а й політичним.

На жаль, “метастази” тероризму охопили і Далекий Схід. У Китаї таємні общини були засновані наприкінці XVIII ст., коли маньчжури захопили дві третини території Китаю. Спочатку ці общини були засновані як таємні організації для повалення маньчжурських правителів та встановлення династії Мін на імператорському престолі. Однак з часом вони фактично перетворились на інструмент місцевого самоуправління, взявши на себе адміністративні й судові функції.

Тероризм укорінився і в Європі у формі державного тероризму після Першої світової війни. Правляча еліта проводила політику методом залякування та знищення політичних противників. Таким чином, знищувались усі інакомислячі групи суспільства, що тими чи іншими способами (вільне висловлення, проведення зборів та мітингів) запобігали проводити ту політику, яка була необхідна для вищих кіл держави. Вже після Другої світової війни, а особливо у другій половині XX ст. почав розвиватись міжнародний тероризм. Терористичні дії стали більш жорстокими, синхронізованими та удосконаленими.

Починаючи з другої половини XIX ст., терористичні акції в Європі стали систематичними, однак вони не були такими глобальними, як у другій половині XX ст. на початку XXI ст. Теракти такого типу, об'єктом яких став Всесвітній торговельний центр 11 вересня 2001 року у США чи визначні туристичні пам'ятки, готелі і дискотеки в Дербі, Момбазі та на острові Балі, були немислимі для первинних форм тероризму — тероризму соціальної чи національно-революційної орієнтації, оскільки жертвами терактів ставали “не ті” люди. “Тими людьми” тоді були представники і функціонери державного репресивного апарату, тобто монархи і політики, адвокати і поліцейські, а також ті, хто належав до пануючого класу, наприклад, банкіри, фабриканти і поміщики.

Новітні форми глобального тероризму в організаційному та оперативному плані і за логістикою настільки відрізняються від моделі первинного тероризму, що загальне визначення “тероризм” скоріше вводить в оману, ніж проясняє ситуацію. Воно враховує лише безпосередню функцію нападів — поширення страху. В первинному варіанті тероризму цей страх був націлений переважно на державний апарат і панівні класи, які необхідно було залякати чи підштовхнути до ірраціональних дій, тоді як зацікавлена третя сторона спочатку залишалася в комфортній позиції незадіяного глядача. Страх, поширюваний новими формами тероризму, — це атака на колективний психічний стан всього глобального суспільства.

Європа має довгу і трагічну історію проявів тероризму. ІРА, ЕТА, Фракція Червоної Армії і Червоні Бригади — це найбільш відомі приклади організацій, діяльність яких забрала декілька тисяч людських життів. При цьому глобальний, релігійно вмотивований міжнародний тероризм є порівняно новим явищем. За останні роки європейці значно посилили оборону проти тероризму як на національному рівні, так і в межах Європейського Союзу. Втім, не існує повного захисту від нього, терористи мають перевагу через несподіваність їхніх дій. Однак терористам не вдалося

досягти того, що вважається головною метою Аль Каїди, а саме: розпочати революції і повстання проти мусульманських режимів у таких країнах, як Пакистан, Саудівська Аравія, Індонезія та інших. Терористам також не вдалось розпалити масовий конфлікт між мусульманами і християнами в Європі. Доктринальні настанови тероризму змінюються разом з його організаційними структурами. Дедалі терористи ширше використовують найновіші технології, купують нове озброєння, зберігається загроза застосування ними зброї масового знищення.

Сучасний тероризм характеризується кількісним зростанням терористичних актів, цинічністю і жорстокістю їх виконання; масштабністю наслідків акцій, великою кількістю жертв; спробами оволодіння зброєю масового ураження з метою її подальшого використання. Тероризм включає до своїх арсеналів нові засоби впливу: інформаційні, екологічні та психологічні. Досить високим є рівень підготовки терористів, що набувають досвіду внаслідок участі в різних конфліктах. Є підстави говорити про сучасну технічну оснащеність багатьох терористичних угруповань; високий рівень їх фінансового забезпечення; використання деякими державами окремих терористичних угруповань для розширення чи збереження свого впливу; поширення дій міжнародних терористичних організацій на нові регіони, активні спроби встановити контроль над територіями з багатими запасами енергоносіїв, корисних копалин та шляхами їх транспортування. Встановилися стійкі зв'язки між терористичними організаціями та транснаціональною організованою злочинністю, передусім наркобізнесом.

Останнім часом помітна трансформація цільових настанов терористів. Часто вони, здійснюючи терористичні акти, не висувають ніяких вимог і не беруть на себе відповідальність за скоєні злочини. Значно ускладнює боротьбу з міжнародним тероризмом те, що керівництво ряду держав світу вважає підтримку терористичних організацій суттєвим чинником своєї політики. В міжнародному лексиконі є термін "держави — спонсори тероризму", до яких відносять не тільки держави, які без посередньо підтримують терор як засіб політики, а й ті, що відмовляються брати участь у вирішенні міжнародним співтовариством проблем боротьби з тероризмом.

Феномен державної підтримки тероризму дійсно має місце. Це підтверджується випадками, коли сплановані та здійснювані державними органами або терористичними організаціями акції терору мають цілком ретельно відібрані об'єкти і пропорційні за своїми масштабом та змістом тим практичним політичним цілям, які мають на меті держави спонсори.

Масштабне насилля, що застосовується тероризмом, який державно спонсорується, аналогічне тому, яке застосовується у конфліктах між етнічними, націоналістичними організаціями або національними формуваннями, що виступають за соціальну революцію. Водночас використовується тактика цільових акцій, які повинні дискредитувати інститути політичної влади, продемонструвати їх безсилля, а також жорстокість правоохоронних органів і збройних сил, що має привернути увагу світової спільноти. Держави спонсори розраховують на ефект від

терористичних дій, хоча було б перебільшенням вважати, що вони добре вивірені за цілями, об'єктами і масштабами.

Необхідно додати, що до феномену насилля, яке заохочується державою, приєднався новий, небезпечніший тип тероризму — релігійно мотивований. Про те, що він з'явився, свідчить вихід релігії на перше місце серед ідей та цільових настанов терористичних дій, а також зростання кількості актів терористів самогубців релігійної моти вації. Особливою загрозою є тероризм на основі ісламського радикалізму. В останньому двадцятиріччі ісламізм розвинувся від рівня малих організацій, які діяли на регіональних рівнях і мали ієрархічні структури, до глобальної мережі джихаду (наприклад, Аль-Каїда). У новому вигляді (релігійні фанатики терористи були й раніше) його характеризує підвищення технологічної і оперативної компетентності цієї групи терористів та намагання заволодіти зброєю масового знищення, необхідною, на їх переконання, для досягнення масштабних цілей "священної боротьби".

Кількість терористичних формувань, що дотримуються переважно релігійної мотивації, значно зросла. При цьому пропорційно зросла й кількість жертв: якщо в середині 90 х рр.. ХХ ст. ці організації здійснювали близько чверті усіх відомих у світі терористичних актів, то сьогодні — уже понад 90%. Мусульманські терористичні організації мають значні можливості для здійснення насильницьких акцій: джерела фінансування, ефективні організаційні структури, багатий досвід бойових дій, сучасну технічну базу, систему підготовки бойовиків та їх швидкого переміщення. До членів організацій залучають добровольців із числа фахівців у сфері зв'язку, інформатики та кібернетики, вчених та інженерів, створюючи для їх прикриття їх діяльності відповідні підприємства. Це дає змогу терористам використовувати міжнародні лінії телефонного, факсимільного та комп'ютерного зв'язку, забезпечує отримання документів та переміщення бойовиків, створює основу для придбання та використання ними зброї та техніки.

У регіональному розрізі найбільше терористичних актів було здійснено у країнах Азії та Африки, а Афганістан — країна номер один за кількістю здійснених терактів, де за 2019 рік було зафіксовано 1 750 акти. Для розвинених країн ця проблема також є досить актуальною. Так, у Європі за досліджуваний період було зафіксовано 4 531 теракти, а в Північній Америці — 514. Найбільша кількість жертв від терористичних актів була зафіксована у 2014 році, а найменше — у 2012. Найбільша кількість смертей 2019 року була зафіксована в Афганістані — 41% осіб, які стали жертвами терактів, померли.

Найбільшою популярністю серед терористів користуються напади з використанням пострілів та мінувань, саме на них припало 57% усіх видів терористичних актів у 2019 році. Невідомі типи терористичних актів та ті, які користувалися незначним попитом, становили 14%. Глобальний індекс тероризму, розроблений Інститутом економіки та миру, допомагає проаналізувати країни світу за рівнем тероризму та визначити масштаб терористичної загрози. Чим більший загальний рейтинг країни, тим більша

кількість терористичних актів була зареєстрована. До рейтингу входять 135 країн світу, за якими ведеться офіційна статистика. Так, найгірша ситуація за рівнем терористичних атак спостерігається у країнах Африки та Азії. Саме ці країни займають лідируючі позиції за цим індексом. Найбільш безпечною країною світу у 2020 році стали Об'єднані Арабські Емірати, які зайняли 135 місце у рейтингу.

Для високорозвинених країн світу проблема тероризму не є винятком. Так, за період з 2002 по 2019 рр. у ЄС було зафіксовано 4 531 акти, які підпадали під категорію тероризму. У результаті цих дій загинуло 2 558 осіб. У загальному за 2002–2019 роки країни ЄС погіршили свій результат у Глобальному індексі тероризму на 0,483 бали, тобто рівень терористичних актів за цей період зріс. Щоправда варто відмітити, що за 2018–2019 роки відбулося незначне покращення індексу. Найбільш небезпечною країною ЄС з точки зору здійснення терористичних актів була Великобританія, але якщо бути більш точним, то Північна Ірландія, де терористичні акти пов'язані з конфліктом між республіканцями та профспілками. А найбезпечнішими країнами виступають Португалія, Румунія, Словенія, Люксембург та Мальта. Країни Північної Америки також час від часу стикаються із терористичними актами. Так, 2019 року було зафіксовано 58 терористичних акти, що на 18% менше, ніж 2018 року. США у Глобальному індексі тероризму у 2020 році розмістилися на 29 місці із загальним результатом у 5,260 бали. Загалом же рейтинг країни за 2002–2019 роки покращився на 2,911, тобто рівень тероризму зменшується. Канада ж зайняла 56 сходинку у цьому рейтингу з результатом 3,171 бали, але за період з 2002 по 2019 роки країна погіршила свій загальний показник на 2,031 бали. Для України тероризм також становить чималу загрозу. Так, у Глобальному індексі тероризму країна займає 36 місце із загальним показником у 4,692 бали. У своєму регіоні, до якого входять 12 країн, Україна займає перше місце, випередивши такі країни, як росія, Таджикистан, Киргизстан, Казахстан, Грузія тощо. Загалом же за період з 2002 по 2019 роки наша країна погіршила свій рейтинг на 3,106 бали, що ставить її поруч з Демократичною Республікою Конго, яка за такий же проміжок часу втратила таку ж саму кількість балів. Проте варто також відмітити, що Україні вдалося покращити свій загальний рейтинг за 2018–2019 роки на 0,768 бали.

Отже, у сучасних умовах тероризм у будь-яких формах свого прояву перетворився на одну з найнебезпечніших за своїми масштабами, непередбачуваністю та наслідками суспільно-політичних та моральних проблем, з якими зіткнулося людство. Він все більше загрожує безпеці багатьох країн та їхніх громадян, спричиняє величезні політичні, економічні та моральні втрати, чинить сильний психологічний тиск на великі маси людей, дедалі більше забирає життя ні в чому невинних людей. Глобалізація та ширша інтернаціоналізація тероризму – це незаперечний факт, перед яким сьогодні опинилось людство.

Державна та міждержавна антитерористична політика, неминуче переломлюючись крізь призму інтересів національних еліт та

наштовхуючись на тенденції формування багатопольярного світу, гальмує вступ до створення ефективної глобальної системи протидії транснаціональному терору. Практика запевняє, що війна проти тероризму тими способами, які використовувалися в конфліктах на Середньому Сході, зовсім недостатня для прийнятного пом'якшення цієї небезпеки.

Успішна глобальна антитерористична діяльність вимагає розробки спільної стратегії і тактики боротьби, координації зусиль і планів світової спільноти щодо протидії загрози на регіональному і глобальному рівнях, належного фінансування. Головним завданням залишається знищення всіх терористичних баз, виявлення місць дислокації керівних ланок терористів і перекриття можливих шляхів їхнього відходу, джерел фінансування та їх закриття. Потрібний об'єднаний банк даних, у якому накопичуватимуться відомості про осіб, організації, сили, засоби, методи, канали зв'язку, фінансові операції, що мають відношення до тероризму, що надає змогу звільнитися від дублювання і прогалин у роботі спецслужб, розв'язати проблему інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності. Особливе значення має швидкість обміну інформацією, що дозволяє запобігти злочинам, забезпечує затримку, арешт і залучення до судової відповідальності конкретних осіб, що вчинили теракти. Удосконалення потребують національне і міжнародне законодавство, покликане послабити й нейтралізувати інтернаціональні терористичні організації за допомогою використання комплексу заходів, включаючи кар не переслідування, жорстку кримінальну відповідальності за участь у діяльності міжнародних терористичних структур.

Список використаних джерел:

1. Громівчук І. М. *Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2011. Т. 2. С. 108-112.*
2. Дерев'яно І. П. *Асиметрія влади в міжнародних відносинах. Політичне життя. Вип. 47. Київ, 2022. С. 87-94.*
3. Дір І.Ю. *Тероризм як загроза для країн Європейського Союзу. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 23 квітня 2021 року) / за ред. Доценко О.М., Новікової Л.В., Червяцовой А.О. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 382 с.*
4. Загурська-Антонюк В. Ф. *Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17-18. С. 116–123.*
5. Камінська Н.В. *Вплив глобалізації та регіоналізації на сучасні міжнародно правові відносини. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 120. Ч. 1. С. 5.*
6. Канцір В. С. *Міжнародний тероризм як прояв деструктивної правосвідомості. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Вип. 1. Львів, 2011. С. 28-33.*

7. Мокляк В. В. Сучасний тероризм як соціальне явище: сутність та форми прояву. Проблеми законності. 2016. № 135. С. 147-156.

8. Тимків Я. Особливості та класифікація сучасних загроз національній та міжнародній безпеці. Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. 2006. № 11 (31). 221 с.

Науковий керівник: Бабіна В., к.п.н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права, гуманітарний факультет Національного університету «Одеська Політехніка»,
v.o.babina@op.edu.ua

ДОПЕРУК ВЛАДИСЛАВ

*студент IV курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
кафедра «Міжнародних відносини та права»
Національний університет «Одеська
політехніка»*

ВИКЛИКИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

Розпад Радянського Союзу докорінно змінив ландшафт світової політики. Період протистояння двох ідеологічних антагоністів замінив собою домінування ліберально-демократичної системи з конкретними силами, що є носіями цих ідей. Вони і стали головними бенефіціарами нової геополітичної кон'юктури.

Термін «Захід» перш за все асоціюється із США і не дарма. Впродовж десятків років Вашингтон був як економічним, так і політичним гегемоном у західній півкулі, а з 90-х років і у світі. Військовий бюджет не поступається економічній мітці, що не має рівних і сьогодні. Присутність військових контингентів у найважливіших частинах світу, щільна мережа двосторонніх контактів, вплив на світові організації, а також домінування в культурі, науці та інформаційному полі свідчить про провідну роль трансконтинентальної країни.

Імперії минулого, які прагнули до повного домінування, асиміляції та тотальної влади над підкореним населенням, зазвичай використовували силу та знищували місцеві культури, мови та ідентичності. Вони прагнули підкорити опонентів та забезпечити свій повний контроль на нових теренах.

Сполучені Штати використали підходи, що відрізняються від традиційного імперського домінування, коли йдеться про реабілітацію та післявоєнне відновлення Японії та Західної Німеччини. Це включало надання фінансової допомоги, технічної допомоги, реконструкційних програм та сприяння створенню демократичних політичних інститутів. Так, з ворогами в минулому на засадах спільного розвитку, були закладені основи майбутньої тісної співпраці. Проте в XXI столітті все працює складніше: силі світового масштабу просто необхідно кооперуватись з іншими, навіть порушуючи свої принципи. Так Саудівська монархія мала певну свободу в трактуванні прав людини, залишаючись консервативною релігійною країною з авторитарною монархією. Це не заважало їм стати провідним союзником США в регіоні. Також і економічна взаємодія з КНР у другій половині XX ст., відповідаючи як інтересам економічної еліти, так і стратегічним інтересам військової та політичної еліти, вивела Пекін в статус головного торговельного партнера, незважаючи на ідеологічні протиріччя.

«Сполучені Штати, як 'ліберальна імперія', стикаються з парадоксом: незважаючи на свій статус єдиної світової держави, вони не завжди можуть діяти самостійно в умовах сучасного світу» (Joseph Nye, 2002). Так Джозеф Най охарактеризував положення: навіть найсильніша держава не може вирішувати всі свої завдання самостійно через різноманітні обмеження, складність міжнародних відносин і потребу в співпраці з іншими країнами. Можливо, саме ця необхідність взаємодії з потенційно небезпечними для власної гегемонії країнами США заклали основи для переформовування світового політичного ландшафту сьогодення.

Відомий американський політолог, один з найвпливовіших геостратегій США Збігнев Бжезинський мав значний вплив на формування доктрини зовнішньої політики США, у своїй праці зазначає: «Спроможність держави формувати ефективні союзи і коаліції, які дозволяють збільшити свій вплив і підтримувати її інтереси, є ключовим чинником в її зовнішньому успіху» (*Zbigniew Brzezinski, 1997*). Цей підхід вдало був реалізований у форматі Північноатлантичного альянсу (НАТО).

На фоні розширення «парасольки безпеки» почалися процеси інтеграційного характеру, що заклали основи майбутнього Європейського Союзу. Хоча це дві різні ініціативи, тим не менш вони є, на нашу думку, взаємопов'язаними. Сьогодні ЄС інтегрує країни, що не є членами безпекового альянсу та не мають стратегічних двосторонніх зносин з США, розширюючи власну сферу впливу. Єврооптимісти закликають до поглиблення інтеграції також у військовій сфері, створивши «європейську армію». Президент Франції Емманюель Макрон неодноразово висловлював цю думку. Важливим був його виступ під час відкриття Форуму миру в Парижі (листопад 2018 року), де він сказав: «Ми маємо створити Європейську армію. Щоб захистити себе від Росії, від Китаю і навіть від Сполучених Штатів. Це інша розмірність захисту, це пряма ініціатива, яка дозволить нам захистити себе від того, хто загрожує нашій незалежності». Пізніше в інтерв'ю він уточнює: «Європейська армія не має конкурувати з НАТО, але має доповнювати його. Вона може зміцнити обороноздатність Європи та забезпечити нам більшу незалежність» (*Eli Meixler, 2018*). Звісно, президент отримав багато критики на свою адресу, як серед євроскептиків, так і за кордоном. Проте реалізацією проєкту не будуть засмучені у Вашингтоні. У такому разі США зможе частково «вийти» з автономного у військовому відношенні, дружнього регіону, та перенаправити вивільнені ресурси в інші частини Євразійського континенту.

Аналогом НАТО в Західній півкулі мав стати Міжамериканський договір про взаємну допомогу (договір Ріо укладений у 1947 р.) підписантами стала абсолютна більшість країн Центральної та Південної Америки, а також США. Провідним принципом, що міститься в статтях, є те, що напад на одну з країн розглядається, як напад на усіх. Це був важливий крок для протидії розповсюдження комуністичного впливу на американських континентах. Доктрина Монро і досі має негативний вплив на імідж

Вашингтону серед країн південного континенту, який тільки закріпився впродовж другої половини 20 ст.

Наприклад, державний переворот у Гватемалі 1954 р. під проводом ЦРУ під назвою PBSuccess проти демократично обраного президента Якобо Арбенса, встановивши військову диктатуру Карлоса Кастільо Армаса. Він став першим у серії підтримуваних США авторитарних правителів у Гватемалі, а пізніше невдала операція в «Заліві свиней» (Куба 1961 р.) викликали як критику так і острого латиноамериканських урядів. Пізніше, під час Фолклендської війни, яка відбулася у 1982 році між Великою Британією та Аргентиною через контроль над Фолклендськими островами (також відомими як Мальвінські острови), Сполучені Штати взяли сторону свого традиційного союзника, Великої Британії, засудивши агресію Аргентини. США надали Сполученому Королівству 200 ракет Sidewinder для реактивних літаків Harrier, вісім зенітно-ракетних систем Stinger, протикорабельні ракети Harpoon і мінометні бомби, надали всю необхідну інфраструктуру, як доступ до супутників, танкери та паралельно ввівши санкції проти Аргентини. Хоча Чилі і Колумбія поділяли цю позицію, більшість країн регіону сприйняла це як провал договору. Використавши останнє, як аргумент у 2002 році Мексика ініціювала вихід з угоди, що завершився у 2004 р. 5 червня 2012 року Болівія, Еквадор, Нікарагуа та Венесуела анонсували свій вихід. Під проводом лівих урядів ці країни перестали бути підписантами договору. Незважаючи на все, «Договір Ріо» і досі не має аналогів на континенті, хоча і створюються нові форми співпраці країн регіону, хоч вже і без присутності штатів, як MERCOSUR. На сьогодні, регіон створює власні системи кооперації, особливо цікавим було спостерігати за укладанням договору спільної торгівлі з ЄС влітку 2023 року. Брекзїт Великобританії в ЄС дає більше гнучкості та можливостей у переговорному процесі для двох союзів.

Окрім того, США залишається важливим партнером у гуманітарних питаннях у боротьбі з наркокортелями в регіоні, що мають неабиякий фінансовий та політичний вплив. Важливий крок під час свого президенства зробив Б. Обама, опублікувавши офіційний прес-реліз, надалі його зміст: «Усі американці почувають величезний сором і сум. Я говорив з гватемальським президентом Альваресом та заявив, що американська нація засуджує зло, яке сталося в Гватемалі. Я передаю свої щирі вибачення нашим друзям у Гватемалі. За нашою програмою зараз здійснюються відповідні заходи, щоб врегулювати цей сумнівний епізод» (*Oficce of the Opress, 2010*). Це звернення стосується серії неетичних експериментів, що проводились американськими вченими над громадянами Гватемали. Це принципово інша позиція і подібне оцінюється високо серед країн «глобального півдня».

З часів президенства Обами фокус зовнішньої політики змістився з Близького Сходу до Азії згідно з стратегією «Поворот до Азії». Ще з часів Холодної війни Вашингтон зберігає високий рівень військової присутності, опираючись на близькі двосторонні відносини з Японією, Південною Кореєю. Особливий статус мають взаємини з Тайванем. США виступають

гарантом безпеки, не підтримуючи прагнення до незалежності, залишаються вірними принципу «Одна країна – дві системи». Однак Сполучені Штати продовжують надавати Тайваню підтримку. Ця підтримка включає в себе постачання військового обладнання, консультації з питань безпеки, обмін інформацією та взаємодію на економічному та науковому рівнях.

Варто зауважити, що Південно-Китайське море є центром регіональної напруги. Найбільшою силою в регіоні є Китай що має, нерегульовані претензії до своїх сусідів. Так Пекін реалізує свої претензії згідно з «Лінії з дев'ятьма штрихами» одночасно до Брунею, Індонезії, Малайзії, Філіппін, Тайвань і В'єтнам. У центрі уваги Парасельські острови, Острови Спарклі та контроль над морськими протоками. Китай активно нарощує свої військово-морські сили, використовуючи новітні технології, та створюють штучні острови, що виконують функції бастионів, реалізуючи проект, його подекуди називають «Велика піщана стіна». Це викликає занепокоєння серед сусідів, підштовхує їх для пошуку підтримки і часто опору вони знаходять саме у Вашингтоні.

Найважливішим досягненням, на нашу думку, є військово-морські навчання Rim of the Pacific Exercise (RIMPAC). Проводяться вони раз на два роки під Індійсько-тихоокеанським командуванням ВМС США та не мають аналогів за масштабом у світі. 1 червня 2022 року загалом 26 країн підтвердили участь у навчаннях RIMPAC 2022: це 11 країн Азії, 5 країн Європи, 4 країни Південної Америки, 3 країни Північної Америки та 3 країни Океанії.

У довгостроковій перспективі Сполучені Штати прагнуть до політики «м'якого стримування» Китаю шляхом організації стратегічного партнерства з демократіями на його периферії. Набувають розвитку формати кооперації як Чотиристоронній безпековий діалог (QSD пізніше QUAD) за участю США, Японії, Індії та Австралії, який бере свій початок з 2007 AUKUS договір тристороннього партнерства в галузі безпеки між Австралією, Великобританією та Сполученими Штатами, оголошеного 15 вересня 2021 року. В економічній площині започаткована Транстихоокеанська угода про партнерство, торговельна угода одразу між 12 економіками Тихоокеанського регіону впроваджена 4 лютого 2016 р. У тому ж році Сполучені Штати вперше провели саміт з Асоціацією держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), що відображало прагнення адміністрації Обама до більш тісних відносин з азіатськими країнами.

Політику на Близькому Сході США почали проводити тільки з 40-х років минулого століття. У подальші десятиріччя увага до регіону тільки посилювалась, а в кінці того ж століття вона стала головною у фокусі Держдепу США.

Переформатування регіону почалося з кінця Першої світової війни та розпаду гегемона Османської Імперії. Вашингтон, будучи в таборі країн-переможців, був активним учасником у конференціях в Лозанні (1923) та Женеві (1922-1923). Саме тоді були окреслені кордони і визначений статус багатьох країн регіону, що виявило вплив на подальші події та конфлікти на

Близькому Сході, зокрема арабсько-ізраїльський конфлікт та інші проблеми, що залишилися в цьому регіоні.

Після періоду ізоляціонізму в зовнішній політиці, між світовими війнами, США повертаються на Близький Схід в 1940-х роках, шукаючи разом із союзниками логістичного контролю над регіоном. У 1948 р. Вашингтон був однією з перших столиць у світі, що визнала незалежність Ізраїлю. З того ж часу почалась економічна та безпекова співпраця двох країн, що була так необхідна новоствореній державі в оточенні ворогів. Пізніше цей політичний союз тільки посилювався, виходячи на нові рівні. Це заклало стратегічне позиціонування країни в регіоні. Хоча Вашингтон ніколи не нехтував правом Палестини на незалежність та послідовно виступає за мирне врегулювання.

Визначальним був договір від 1933 році про видобуток нафти між Саудівською Аравією та компанією «California Arabian Standard Oil Company» (CASOC), яка пізніше стала «Aramco». А вже в 1938 році відкрито перші поклади, перспективи яких будуть тільки зростати з кожним роком. Після другої світової війни найбільша економіка світу залежала від імпорту енергоресурсів. Це стає питанням національної безпеки країни, тоді і відносини між країнами переходять у розряд стратегічних. У 1945 році укладений Договір про розміщення військових баз на території монархії, з 1950-го року діє Договір про технічну співпрацю. Принци монархій Перської затоки отримують освіту в американських університетах та повертаються вже на пости міністрів, вибудовуючи ефективну політичну систему. Політична та військова підтримка Вашингтону приносить стабільність для держав, а разом з нею в регіон приходять західні компанії, інвестиції технології та доступ до закупівлі сучасного американського озброєння. Обмін розвіданими посилює режими перед обличчям фундаментального ісламізму та хвилі панарабського націоналізму, від яких пали багато монархій у Північній Африці та Близькому Сході.

Виклики поляризації геополітики ставлять задачу зближення союзників Вашингтону в різних частинах світу. Важливим досягненням Держдепу в Азії є відступ від історичної конфронтації та зближення Південної Кореї та Японії. Їх взаємодія стає органічною силою, що починає інтеграційні процеси серед союзних та дружніх до США країн в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Держави Перської Затоки та Ізраїль є найближчими союзниками США в регіоні. Саме на базі їх зближення має бути переформатована формула безпеки на Близькому Сході із залученням до неї Єгипту, Йорданії та Іраку. Саме в цьому ми вбачаємо найбільший виклик держдепу США. Політична традиція Вашингтону не дозволить залишити Ізраїль обабіч інтеграції арабських країн, адже це виклик для союзника, що має сакральне значення в зовнішній політиці Америки. Ще декілька місяців тому компроміс був, як ніколи близько. Проте 7 жовтня 2023 року зухвалим нападом ХАМАСу та диспропорційною відповіддю на це керівництва Ізраїлю, історичний шанс здається недосяжним. Тим не менш все буде залежати від тих дій, що будуть

прийматись у Тель-Авіві. Адже фізичне знищення терористів ХАМАС не вирішить проблем палестинців, тим більше рівень їх радикалізації та підтримка прямих дій проти єврейської держави буде збільшуватись з кожною невинною жертвою авіаудару по місті Газа. Як писав американський письменник Ірвін Велш: «Боротьба з тероризмом породжує тільки більше терору».

Список використаних джерел:

1. Joseph Nye. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. 2002 URL: <https://wcfia.harvard.edu/publications/paradox-american-power-why-worlds-only-superpower-cant-go-it-alone.2002>
2. Zbigniew Brzezinski. *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. 1997 URL: https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/36/36669B7894E857AC4F3445EA646BFFE1_Zbigniew_Brzezinski_The_Grand_ChessBoard.doc.pdf
3. Eli Meixler. *French President Emmanuel Macron Calls for a 'European Army' to Defend Against China, Russia and the U.S.* Time 06.11.2018 URL: <https://time.com/5446975/emmanuel-macron-european-army-russia-us/>
4. Office of the Press Secretary. *Read-out of the President's Call with Guatemalan President Colom.* 2010 URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2010/10/01/read-out-presidents-call-with-guatemalan-president-colom>.

Науковий керівник: Бакланова Н.В., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права, інститут гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»

*студентка IV курсу, кафедра міжнародних відносин
та права, гуманітарний факультет,
Національний університет «Одеська Політехніка»*

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У БОРОТЬБІ З ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ: РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДЕРЖАВ

Гібридні загрози є серйозною проблемою для міжнародної безпеки. Вони поєднують в собі елементи військових, економічних та інформаційних видів тиску, що робить їх надзвичайно важкими для протидії. Міжнародна співпраця у боротьбі з гібридними загрозами є важливим фактором підвищення ефективності протидії цим загрозам. (Кравчук, С. Г. Гібридна війна: загрози та протидія / С. Г. Кравчук. – К.: Національна академія СБУ, 2016. – 240 с.)

Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), НАТО та Європейський союз (ЄС), можуть відігравати важливу роль у боротьбі з гібридними загрозами. Вони можуть сприяти узгодженню дій держав у цій сфері, а також надавати технічну та фінансову допомогу для протидії гібридним загрозам.

ООН є головною міжнародною організацією, яка займається питаннями міжнародної безпеки. ООН має ряд інструментів, які можуть бути використані для боротьби з гібридними загрозами, зокрема:

- Резолюції Ради Безпеки ООН: резолюції Ради Безпеки ООН можуть бути використані для засудження гібридних загроз та закликання до їх припинення.

- Міжнародне право: ООН сприяє розробці міжнародного права, яке може бути використане для протидії гібридним загрозам.

- Інформаційні кампанії: ООН проводить інформаційні кампанії з метою підвищення обізнаності про гібридні загрози. (Резолюція Ради Безпеки ООН 2347 (2017) "Гібридні загрози". Нью-Йорк: ООН, 2017.)

НАТО є військовим блоком, який об'єднує 30 країн. НАТО має досвід протидії гібридним загрозам, який може бути використаний іншими державами. НАТО розробила ряд заходів для боротьби з гібридними загрозами, зокрема:

- Розробка стратегії протидії гібридним загрозам.
- Створення Центру протидії гібридним загрозам.
- Розробка навчальних програм для підготовки військових та цивільних осіб до протидії гібридним загрозам. (Центр протидії гібридним загрозам НАТО. Брюссель: НАТО, 2023.)

ЄС є наднаціональною організацією, яка об'єднує 27 країн. ЄС має ряд інструментів, які можуть бути використані для боротьби з гібридними загрозами, зокрема:

- Європейська політика безпеки і оборони (ЄПБО).

- Європейська політика безпеки (ЄПБ).
- Європейська служба зовнішніх справ (ЄСЗС). (Стратегія ЄС протидії гібридним загрозам. Брюссель: Європейська Рада, 2022.)

Розвиток міжнародної співпраці у боротьбі з гібридними загрозами є важливим напрямом забезпечення міжнародної безпеки. Міжнародні організації та держави повинні співпрацювати у розробці та впровадженні ефективних заходів протидії гібридним загрозам.

Держави відіграють важливу роль у боротьбі з гібридними загрозами. Вони повинні розробити і впровадити національні стратегії протидії гібридним загрозам. Ці стратегії повинні включати в себе такі заходи:

Військові заходи спрямовані на захист держави від військових аспектів гібридних загроз. До таких заходів належать:

- Зміцнення військової спроможності держави.
- Розвиток систем протиповітряної та протиракетної оборони.
- Підготовка до протидії гібридним загрозам з боку армії та інших силових структур.

Економічні заходи спрямовані на захист держави від економічних аспектів гібридних загроз. До таких заходів належать:

- Зміцнення економічної безпеки держави.
- Розробка заходів щодо протидії економічним санкціям.
- Розвиток інформаційної безпеки.

Інформаційні заходи спрямовані на захист держави від інформаційних аспектів гібридних загроз. До таких заходів належать:

- Підвищення рівня обізнаності населення про гібридні загрози.
- Розвиток системи протидії інформаційним операціям.

Ефективність протидії гібридним загрозам залежить від комплексного застосування військових, економічних та інформаційних заходів. Держави повинні розробити і впровадити національні стратегії протидії гібридним загрозам, які будуть відповідати їхнім конкретним потребам.

Україна має значний досвід протидії гібридним загрозам. З 2014 року Україна зазнає російської гібридної агресії, яка включає в себе військові, економічні та інформаційні аспекти. Україна розробила і впровадила національну стратегію протидії гібридним загрозам, яка включає в себе комплекс заходів, спрямованих на захист держави від цих загроз. (Стельмах М. Г. Гібридна війна: виклики та загрози для України. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. – 224 с.)

Міжнародна співпраця у боротьбі з гібридними загрозами є важливим напрямом забезпечення міжнародної безпеки. Міжнародні організації та держави повинні співпрацювати у розробці та впровадженні ефективних заходів протидії гібридним загрозам.

У 2023 році ООН, НАТО та ЄС продовжили свою роботу у сфері протидії гібридним загрозам. ООН створила нову робочу групу з питань протидії гібридним загрозам, яка має розробити рекомендації щодо посилення міжнародної співпраці у цій сфері. НАТО також розширило діяльність Центру протидії гібридним загрозам. ЄС розробив нову стратегію

протидії гібридним загрозам, яка передбачає посилення обізнаності про гібридні загрози та підвищення стійкості держав-членів ЄС до них.

Ці заходи є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності протидії гібридним загрозам. Однак для досягнення значних результатів у цій сфері необхідна подальша співпраця міжнародних організацій та держав.

Серед перспектив розвитку міжнародної співпраці у боротьбі з гібридними загрозами можна виділити такі:

- Розробка спільних міжнародних заходів протидії гібридним загрозам. Ці заходи можуть включати в себе:
 - Створення міжнародних центрів з протидії гібридним загрозам.
 - Розробка міжнародних стандартів і процедур у сфері протидії гібридним загрозам.
 - Співпраця у сфері розслідування та притягнення до відповідальності за використання гібридних загроз.
 - Співпраця в галузі обміну інформацією про гібридні загрози. Це дозволить державам краще розуміти і оцінювати гібридні загрози, що їм протистоять.
 - Співпраця в галузі підвищення обізнаності про гібридні загрози. Це необхідно для того, щоб громадяни могли розпізнавати і протистояти інформаційним операціям, які є одним з основних елементів гібридних загроз. (Шульга С. В. Гібридна війна: виклики та загрози для України. – К.: Національна академія СБУ, 2022. – 272 с.)

Розвиток міжнародної співпраці у боротьбі з гібридними загрозами є важливим напрямом забезпечення міжнародної безпеки. Міжнародні організації та держави повинні співпрацювати у розробці та впровадженні ефективних заходів протидії гібридним загрозам, щоб захистити свої країни від цих загроз.

Список використаних джерел

1. *Афонін, І. В. Гібридні загрози: теоретичні та практичні аспекти / І. В. Афонін, О. В. Гриценко, О. О. Кравченко. – К.: Національний університет оборони України ім. Івана Черняхівського, 2022. – 200 с.*
2. *Кравчук, С. Г. Гібридна війна: загрози та протидія / С. Г. Кравчук. – К.: Національна академія СБУ, 2016. – 240 с.*
3. *Резолюція Ради Безпеки ООН 2347 (2017) "Гібридні загрози". Нью-Йорк: ООН, 2017.*
4. *Стельмах М. Г. Гібридна війна: виклики та загрози для України. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. – 224 с.*
5. *Стратегія ЄС протидії гібридним загрозам. Брюссель: Європейська Рада, 2022.*

6. *Центр протидії гібридним загрозам НАТО. Брюссель: НАТО, 2023.*
7. *Шульга С. В. Гібридна війна: виклики та загрози для України. – К.: Національна академія СБУ, 2022. – 272 с.*

*Науковий керівник: Бабіна В., к.п.н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права, гуманітарний факультет Національного університету «Одеська Політехніка»,
v.o.babina@op.edu.ua*

*курсант четвертого курсу Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У сучасному глобальному контексті, де технологічний прогрес і соціокультурні трансформації різко прискорюються, міжнародна геополітична арена стає все більш складною і непередбачуваною. Ця динамічність породжує нові виклики, які, в свою чергу, вимагають глибокого розуміння, адаптації та невідкладних дій з боку країн-учасниць.

Світова громадськість стикається з рядом критичних питань, починаючи від геополітичних розбіжностей і закінчуючи екологічними кризами, що мають безпосередній вплив на життя мільярдів людей. Такі проблеми часто стають джерелом конфліктів, які можуть мати далекосяжні наслідки для міжнародного порядку і стабільності.

Тому актуальність дослідження та аналізу ключових проблем міжнародних відносин не може бути недооціненою. Розуміння основних викликів, їх причин і можливих наслідків допоможе формувати стратегії, спрямовані на підтримку глобальної гармонії та співпраці. В цьому контексті нам варто детально розглянути найбільш нагальні проблеми, які визначають сучасний порядок денний міжнародних відносин, для виявлення можливих шляхів їх вирішення.

Сучасна геополітична арена переживає епоху змін, зумовлених відновленням старих і виникненням нових держав-акторів на міжнародній сцені. Особливу увагу привертають такі країни, як Китай та Індія, чії економіки та вплив продовжують активно зростати.

Основним викликом є перерозподіл геополітичної влади та інтересів. Як наслідок - конфлікти, де територіальні претензії мають декілька країн – Ізраїль та Палестина, Україна та російська федерація. Це спричиняє не тільки регіональні, але й глобальні напруження, оскільки міжнародні держави можуть опинитися на різних боках конфлікту.

Алгоритми рішення: залучення міжнародних організацій, зокрема ООН як медіаторів, активізація двосторонніх переговорів між країнами-учасницями, формування специфічних регіональних платформ для обговорення та розв'язання геополітичних питань. Також можливо використати послуги незалежних медіаторів, переглянути та сформувані зрозумілі сучасних правил та кодексів поведінки для країн у спірних територіях.

Розуміння, що стабільність і безпека у будь-якому регіоні впливають на стабільність у всьому світі, повинно стати ключовим фактором у розв'язанні геополітичних проблем. Співпраця, діалог і дотримання міжнародного права мають бути в основі будь-яких дій на міжнародній арені

Міжнародне право є фундаментом, на якому ґрунтуються відносини між суверенними державами. Воно визначає правила співіснування націй на міжнародній арені, але, як показує практика, не завжди є гарантом їх дотримання.

Ключовим викликом для міжнародного права є його виконання та дотримання. Ситуація в Криму у 2014 році, війна в Україні з російською федерацією, конфлікт в Секторі Газа є прикладами, коли національні інтереси стають вище за норми міжнародного права. Це створює прецеденти, які можуть підштовхувати інші країни до аналогічних дій, підставляючись під свої національні інтереси.

Шляхи вирішення. Посилення повноважень Міжнародного суду ООН з можливістю виконання його рішень не залежно від статусу особи та країни, в тому числі введення економічних, політичних та інших санкцій проти країн, які порушують міжнародне право та країн, які підтримують будь-яким способом порушників. Більш ефективно використання дипломатичних каналів для переговорів, консультацій та вирішення спорів перед тим, як ситуація досягне критичного рівня. Інформування громадськості та державних чиновників про важливість та переваги дотримання міжнародного права.

Для забезпечення стабільності та передбачуваності на міжнародній арені потрібно не тільки розробляти норми міжнародного права, але й забезпечувати їх ефективно виконання. Це вимагає співпраці, взаємного розуміння та готовності дотримуватися правил, встановлених міжнародною спільнотою.

У сучасному інформаційному віці цифрова дипломатія та кібербезпека стають невід'ємними елементами міжнародних відносин. Цифрові технології відкривають нові можливості для спілкування та співпраці, але також створюють нові виклики та загрози.

Хакерські атаки на виборчі системи та спроби маніпулювання громадською думкою через соціальні мережі стають все більш поширеними. Стеження за діяльністю державних структур, промисловими секретами та іншою конфіденційною інформацією. Атаки на електростанції, водопостачання, транспортні системи тощо.

Шляхи вирішення: встановлення міжнародних норм та стандартів, які визначатимуть основні принципи захисту інформації; спільні зусилля для обміну інформацією про загрози та відповідних мірах безпеки; підготовка спеціалістів у сфері кібербезпеки, а також проведення освітніх програм для громадян з питань інтернет-безпеки; створення та впровадження новітніх засобів захисту від кібератак; введення жорстких санкцій для країн та організацій, які відповідальні за кібератаки; активне використання дипломатичних каналів для вирішення конфліктів у кіберпросторі та запобігання ескалації напруженості.

У світі, де інформація стає ключовим ресурсом, захист цієї інформації та забезпечення безпеки кіберпростору визначають стабільність та благополуччя націй. Це вимагає спільних зусиль на міжнародному рівні.

Глобальні екологічні питання стали центральними в дискусіях лідерів країн, науковців та громадськості. Проблеми кліматичних змін та збереження природного середовища вимагають спільних зусиль на міжнародному рівні.

Зокрема, підйом рівня моря це загрожує острівним країнам, які можуть зникнути під водою в наступних десятиліттях. Втрата природних середовищ проживання, зокрема через лісові порізи та забруднення, призводить до вимирання видів. Велике викидання парникових газів в атмосферу спричиняє глобальне потепління. Нестача прісної води у багатьох регіонах світу створює передумови до вимирання людства.

Шляхи вирішення: активізація досліджень і розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія; підтримка та активна реалізація угод, таких як Паризька угода, яка спрямована на зменшення викидів парникових газів; підвищення обізнаності населення про екологічні проблеми та способи їх вирішення; створення нових і підтримка існуючих природних заповідників для збереження біорізноманіття; сприяння сталому розвитку, спрямованому на збалансоване використання природних ресурсів; розробка та впровадження новітніх технологій для зменшення впливу людської діяльності на довкілля; спільні проекти та ініціативи країн для вирішення глобальних екологічних проблем.

Збереження нашої планети для майбутніх поколінь вимагає об'єднання зусиль всієї міжнародної спільноти. Тільки спільною роботою можна знайти рішення глобальних екологічних викликів.

Міграційні потоки та кримінальні активності стають все більш актуальними. Відкритий світ, політичні конфлікти, соціально-економічні розбіжності та інші чинники визначають глобальні міграційні потоки та кримінальні активності на міжнародному рівні.

Масові міграційні потоки, зумовлені війнами та конфліктами, як це було з Сирійською, Українською та іншими кризами, вимагають відповідного реагування та підтримки. Міжнародні терористичні організації використовують слабкі сторони національних законодавств для своїх цілей, що загрожує безпеці людей у всьому світі. Кримінальні групи, які займаються наркоторгівлею, торгівлею людьми та іншими злочинами, діють на міжнародному рівні.

Шляхи вирішення: удосконалення міжнародних договорів для ефективного захисту та інтеграції біженців. Важливо забезпечити їм доступ до освіти, медичної допомоги та роботи; розробка спільних стратегій боротьби з тероризмом, підтримка міжнародних спецоперацій і співпраця розвідувальних служб; обмін інформацією між країнами, підготовка спільних операцій проти транснаціональних злочинних груп; впровадження програм з просвітницької діяльності для населення щодо прав і обов'язків мігрантів, а також небезпек транснаціональної злочинності; пошук оптимальних моделей інтеграції мігрантів в приймаючих країнах, враховуючи досвід країн, що успішно вирішують ці проблеми.

Підходи до вирішення проблем міграції та міжнародної кримінальності мають бути багатоаспектними, враховуючи інтереси всіх сторін: від біженців

до приймаючих країн. Тільки спільними зусиллями можна знайти ефективні шляхи рішення цих викликів.

Зазначене ілюструє, що міжнародний порядок зазнає серйозних випробувань. Необхідність адаптації до нових реалій, забезпечення стабільності та пошук спільних рішень визначає напрямки розвитку міжнародних відносин у XXI столітті. Тільки спільними зусиллями людство може відповісти на ці виклики та створити стабільний, безпечний та процвітаючий світ.

Список використаних джерел

1. *«Міжнародні відносини: Теорія та Практика» авторства Пола Р. Вільямса та Стюарта М. Мілнера.*
2. *European Integration: From Nation-States to Member States авторства Десмонда Дінана*
3. *WTO Reports, 2018-2019.*
4. *Digital Diplomacy: The Future of Foreign Policy, 2021.*
5. *Europol Report on Cyber Attacks, 2017.*
6. *Paris Agreement, 2015.*
7. *IPCC Reports, 2018.*
8. *UNHCR Reports on Migration Crisis in Europe, 2015-2022.*
9. *UNSC Resolutions on International Terrorism, 2001-2023.*

*Науковий керівник: старший викладач кафедри військового права
ПАЩЕНКО Євген, викладач кафедри військового права ЧАЛИЙ Михайло
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

студентка IV курсу, кафедра міжнародних відносин політичних наук і практичної філософії, факультет міжнародних відносин та журналістики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ І ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

В сучасному світі тенденції до розвитку глобалізації та регіоналізації набувають рівномірної популярності серед учасників міжнародної системи. Це може пояснюватися існуванням як регіональних організацій так і глобальних блоків. Ці процеси можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток країн та регіонів, тому важливо зберігати баланс між ними і сприяти розумній та конструктивній співпраці між країнами на різних рівнях.

Регіоналізація являє собою своєрідну форму і прояв реалізації глобалізації, викликаючи суперечності глобального розвитку. Зникнення бар'єрів щодо руху товарів та послуг, робочої сили та капіталів в розрізі інтеграційних об'єднань має роль каталізатора щодо підвищення рівня міжнародного співробітництва у глобальному масштабі. Хоча позитивні наслідки від поширення подібного пом'якшення обмежуються спільними кордонами регіонального інтеграційного об'єднання, що веде за собою введення обмежувальних заходів у взаємодії з країнами, які не є членами певного регіонального угруповання. На сучасному етапі розвиток регіональної інтеграції має більшу динаміку, ніж процес глобалізації.

Відмінності регіоналізації від глобалізації в загальному вигляді можна представити наступним чином:

1) регіоналізація звичайно ґрунтується на правових основах з урахуванням рівноправності сторін, а глобалізація - це не юридичне поняття, і, як правило, воно диктується силовими центрами;

2) регіональне об'єднання відбувається між близькими територіально, соціально й економічно подібними за своїм характером країнами, а глобалізація включає у свою орбіту й прямо протилежні по всіх параметрах країни й соціуми;

3) у регіональному об'єднанні всі країни мають свою частку вигод від об'єднання, а глобалізація призводить до різкої різниці між багатими та бідними країнами;

4) регіоналізація по суті екстравертно й інтровертнопротекціонічна. Усередині - регіональні пільги й свободи призначені тільки для країн учасниць. Країни-аутсайдери фактично в більшій мірі дискримінуються. Вигоди вільної конкуренції формально поширюються на всіх, фактично - на найсильніших (Воронова, 2012).

Аналізуючи дослідження взаємодії регіоналізму та глобалізму можна виділити три основні принципи, щодо підходу співвідношення понять:

1. Регіоналізм як частина процесу глобалізації.
2. Регіоналізм є своєрідною реакцією на глобалізаційні процеси.
3. Глобалізація та регіоналізація є повністю протилежними процесами (Гаврилюк, 2012).

Перший принцип стверджує, що регіоналізм є необхідним етапом глобалізації, який допомагає інтегрувати всі сфери міжнародного життя. А саме, принцип «регіоналізм як частина процесу глобалізації» розглядається так, що за умов глобалізації відбувається одночасне зростання як глобальних процесів, так і регіональних проявів взаємодії між різними країнами та регіонами світу.

Це може бути пояснене таким чином: глобалізація передбачає зростання міжнародної торгівлі, інвестицій та інших форм взаємодії між різними країнами та регіонами світу. Однак цей процес також спричинює формування різних регіональних блоків, таких як Європейський Союз, АРЕС або MERCOSUR, що поєднують країни в межах певного регіону та забезпечують спільні правила та стандарти взаємодії.

Другий пункт протиставляє собою ідею, що сутність та розвиток понять на світовій арені є однаковими, що пояснюється зростанням соціального, економічного та національного сепаратизму. Тобто принцип «регіоналізм є своєрідною реакцією на глобалізаційні процеси» має на увазі, що регіоналізм є відповіддю на негативні або небажані наслідки глобалізації.

Зростаюча глобалізація може призводити до збільшення конкуренції між різними країнами та регіонами, зниження рівня зайнятості та отримання доходів, зменшення важливості місцевих культурних та ідентичних цінностей та інші негативні наслідки, що охоплюють усі системи. Регіоналізм може виступати як своєрідна реакція на ці проблеми, спрямована на збереження та підтримку місцевих економік, культурних цінностей та ідентичності, відокремленої політичної структури, певної автономності.

У цьому контексті регіоналізм може мати позитивний вплив на економічний та культурний розвиток регіону, забезпечуючи збереження та розвиток місцевих цінностей та традицій. Однак, регіоналізм може також вести до ізоляціонізму та конфліктів між різними регіонами та країнами. Тому важливо забезпечувати баланс між глобальними та регіональними процесами.

Остання концепція вважає, що ці поняття не взаємодіють між собою і суперечать одне одному. Хоча дана думка має своє аргументне підкріплення, аналізуючи все вищевказане у роботі, вона вважається помилковою, оскільки ці процеси схильні до взаємодії та взаємодоповнюють один одного.

Так, глобалізація і регіоналізація є різними формами організації та взаємодії між країнами та регіонами світу. Глобалізація полягає у взаємодії між різними країнами та регіонами, збільшенні потоків товарів, послуг, інформації та капіталу між ними. Регіоналізація ж означає зосередження уваги на взаємодії між країнами та регіонами, які мають спільні економічні та політичні інтереси, традиції, мову та культурну ідентичність (Гаврилюк, 2012).

Наразі сучасна світова спільнота рухається в напрямі багатопольярного світу. Головне питання полягає в тому, чи створиться ця багатопольярна система формальною по відношенню одна до одної або суб'єкти міжнародних відносин насправді зможуть скооперуватися та будуть прагнути розв'язати глобальні проблеми суспільства, такі як: масштабні війни, фінансова нестабільність, епідемії, екологічні питання тощо. Водночас з цим існують і внутрішні інтереси, які об'єднують країни одна з одною через те, що сьогодні для кожної країни є важливим бути сильною не тільки у своїй внутрішній політиці, а й ефективно співпрацювати навколо загальних глобальних проблем на світовому просторі. Як показала повномасштабна війна в Україні, майже жодна країна світу не була готова до таких критичних подій, а тим паче до глобальних наслідків цієї агресії. Можна зазначити, що саме глобалізація теоретично унеможливила такі сценарії розвитку подій, особливо в центрі Європи, особливо між фактично розвиненими країнами (Халіна, 2019).

Однією з найважливіших тенденцій розвитку сучасного світу є стадія глобальної регіоналізації. Вчені виділяють термін «глобальна регіоналізація» як об'єктивний процес, що характеризує процеси розвитку світового господарства, які ґрунтуються на поширенні та поглибленні діалектично взаємопов'язаних інтеграційних процесів на глобальному і регіональному рівнях, основними системними елементами якого стають глобальні регіони, розвиток котрих відбувається на функціональній (інституційній) основі. Розвиток глобальної регіоналізації знаходить своє втілення в якісно новій структурі світового простору.

Одночасно, глобалізація відіграє роль інтеграції локальних спільнот і проявляється в локалізації, створенню кордонів між територіально-соціальними комплексами, утворенні самодостатніх політичних і економічних утворень, у збереженні соціальних груп та культурних відмінностей етносів, посилюючи почуття їх винятковості.

Головними акторами та так званими полюсами світу беззаперечно можна назвати Китай та США, але окрім цих економічних наддержав виокремлюють учасників «Великої сімки Півночі» (США, Японія, Німеччина, Франція, Англія, Італія та Канада) й «Великої сімки півдня» (Китай, Індія, Бразилія, Індонезія, Мексика, Південна Корея, Таїланд). Але все ж таки саме США та Китай представляють двох основних гравців у світовій економіці і їхні відносини мають значний вплив на процес глобальної регіоналізації.

Причинами такого стрімкого розвитку так званих регіональних інтеграційних ініціатив з лідерами США та Китаю вчені виділяють наступні:

1) на тлі поступового уповільнення розвитку багатостороннього механізму регулювання торговельно-економічних відносин країни стали активніше застосовувати механізм лібералізації в рамках відповідних регіональних угод, який став важливою складовою національних торговельних політик;

2) через неможливість врегулювати деякі питання відповідними нормами СОТ (оскільки вони знаходяться поза межами правил СОТ) країни стали застосовувати регіональні угоди, які не тільки містили питання взаємної торгівлі, а й за змістом стали більш складними і комплексними та охоплювали питання руху капіталу, малого бізнесу, інтелектуальної власності, конкурентної політики, регулювання екологічних норм і трудових відносин (Булатова, Чентуков, Чентуков, 2018)

Домінування США серед північних глобальних лідерів сформоване на основі вдалої багаторічної експансії у всіх сегментах світового ринку. З одного боку, США історично були рушійною силою глобалізації, а їхні корпорації та фінансові установи відігравали центральну роль у формуванні глобалізованої світової економіки. Однак останніми роками США все більше зосереджуються на регіональній економічній інтеграції, яскравим прикладом чого є Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА). США також просувають Транстихоокеанське партнерство (ТТП) і Трансатлантичне партнерство з торгівлі та інвестицій (ТТІП), обидва з яких спрямовані на поглиблення економічних зв'язків між США та іншими країнами Тихоокеанського регіону та Європи відповідно.

З іншого боку, Китай також бере активну участь у процесі глобальної регіоналізації, головним прикладом чого є його ініціатива «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative) (BRI). BRI прагне побудувати інфраструктуру та зміцнити економічні зв'язки в Азії, Африці та Європі з метою створення нового економічного та політичного порядку, який більше зосереджений навколо Китаю (Українець, 2019; Fiano, 2018).

В цілому, американсько-китайські відносини можуть вплинути, в рамках принципу глобальної регіоналізації, на міжнародну реакцію на дії Росії в Україні. Якщо США і Китай зможуть скоординувати свою відповідь і виступити єдиним фронтом, це може посилити тиск на Росію з метою деескалації ситуації та досягнення мирного рішення. Однак, якщо США і Китай розійдуться у своїх поглядах, це може дати Росії більше простору для маневру та уникнути наслідків своїх дій.

Помітна напруженість між Сполученими Штатами та Китаєм є визначальною рисою нинішньої ери глобалізації та регіоналізації, оскільки обидві країни змагаються за економічний і геополітичний вплив у різних регіонах. Водночас дії Росії в Україні підкреслили складний перетин регіоналізму та глобалізації, оскільки Росія прагне утвердити свій власний вплив у регіоні, який переживає значні зміни та перехідний період. Вони вживає глобалізацію в контексті експансії, захоплення, панування над сусідом. Зростання регіоналізму та посилення економічних, політичних і культурних зв'язків між державами змінюють глобальний ландшафт, створюючи нові можливості та виклики для націй у всьому світі (Буравкова, 2013; Воскресенський, 2015).

Загалом, тенденції регіоналізації та глобалізації створили складне та динамічне глобальне середовище, де нації мають орієнтуватися в змінній орієнтації влади та адаптуватися до нових реалій. У міру просування вперед

державам буде важливо брати участь у конструктивному діалозі та співробітництві, щоб подолати виклики та можливості, створені цими тенденціями, і працювати над більш стабільною та процвітаючою глобальною спільнотою.

Список використаних джерел

1. Булатова, О., Чентуков, Ю., Чентуков, І. (2018). Інтеграційні процеси та глобальні. Журнал європейської економіки, Том 17, 3 (66), 297-309.
2. Буравкова, А. (2013). Американсько-китайські відносини в постбіполярну епоху: глобальний і регіональний вимір. Міжнародні системи політичний менеджмент, 59, 154–166.
3. Воронова, О. В. (2012) Взаємозв'язок та відмінності регіоналізації та глобалізації. Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів та студентів «Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації» URL:<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>
4. Воскресенський А. (2015) Китай у контексті глобального. Міжнародні процеси, 1, 23.
5. Гаврилюк О. В. (2012). Теоретичні та методологічні підходи до вивчення сучасних глобальних регіональних тенденцій. Регіональна економіка. № 3. 7-15. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2012_3_3
6. Українець, Л. А. (2019) Ініціатива «Пояс і шлях» як основна нароцзування економічної експансії Китаю. Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 109–113.
7. Халіна, О. В. (2019). Становлення багатополярності як альтернативи однополярній моделі світу в умовах формування нових центрів впливу. Бізнес Інформ, 5, 8–13.
8. Fiano, A. (2018) OneBelt, OneRoad, ManyImpacts. GlobalFinance. NewYork: TheMagazine. URL: <https://www.gfmag.com/magazine/june2018/one-belt-one-road-many>

Науковий керівник: Коротков Д., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії факультет міжнародних відносин і журналістики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

студент II курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ГЛОБАЛЬНІ АМБІЦІЇ КНР: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВТОВАРИСТВА

Китайська Народна Республіка на сучасному етапі свого розвитку стала однією з найбільш впливових держав у світі. За останні десятиліття держава пройшла стрімке економічне зростання, значно розширилась на світових ринках й зміцнила свою геополітичну роль. Глобальні амбіції КНР виходять далеко за рамки її регіонального впливу і охоплюють різні аспекти глобального порядку. Китай є однією з найважливіших країн на міжнародній політичній арені. Країна бере участь у різних політичних формах, зокрема у БРІКС і G20. Що ще важливіше, Пекін бере активну участь у справах Організації Об'єднаних Націй, зокрема надсилаючи миротворчі війська, підкреслюючи таким чином свою нову позицію щодо реформування ООН.

Перед дослідженням сучасних глобальних амбіцій КНР, важливо розглянути історичний контекст. Китайська Народна Республіка виходить із великої культурної спадщини та імперського минулого, і це впливає на її світогляд та зовнішню політику. Після становлення КНР в 1949 році, країна пододала курс «Великого стрибка» та «Велику пролетарську культурну революцію», які поставили країну на межу катастрофи, але починаючи з 1978 року розпочала процес економічних реформ під керівництвом Ден Сяопіна [1]. Як наслідок, КНР відчула вражаючий підйом, стала більш впевненою у своїх діях на міжнародній арені й стала однією з найбільших світових економік, що також допомогло країні суттєво підвищити свою геополітичну роль

Геополітичний вплив Китайської Народної Республіки є однією з основних глобальних амбіцій цієї держави. З моменту приходу на посаду Генерального секретаря Комуністичної партії Китаю Сі Цзіньпіна в 2012 році, відбулася відмова від зовнішньої політик Ден Сяопіна, висловленою ним фразою «приховувати можливості та чекати свого часу; триматися в тіні й не показувати себе». Замість цього в 2014 році голова КНР дав нове визначення зовнішньої політики Китаю — «прагнути до досягнень» [4]. Завдяки Сі, Китай розширив свої зовнішньополітичні амбіції на глобальному рівні з особливим акцентом на Східному Китайському морі.

За його керівництвом Китай здійснює перехід від політики невтручання до політики залучення. Оскільки, для захисту власних інтересів, КНР необхідно відігравати роль у внутрішній політиці інших держав. Двостороння дипломатія перетворюється на багатосторонню, у зв'язку з тим, що Китай повинен брати на себе роль лідера, а багатосторонній формат міжнародних відносин дозволяє реалізовувати власні інтереси. Так китайські

лідери використовують такі міжнародні організації, наприклад АСЕАН, АТЕС та ШОС для формування нового простору безпеки. Водночас, КНР офіційно є прихильником багатополлярної системи світового устрою, в рамках якого використовується таке об'єднання як БРІКС. Здійснюється перехід від прямої реакції на загрози до використання методів превентивної політики [2].

Нині для Китаю є характерним фокусуватися на потенційних конфліктах для того, щоб в майбутньому бути готовим самотійно або разом із іншими державами не допустити ескалацію конфлікту чи нестабільності. Китай також перейшов від суворого дотримання політики неприєднання до політики часткового альянсу, щоб бути готовим до боротьби із зовнішніми загрозами. З початку 2023р. КНР розпочала активну компанію із позиювання себе, як наймиролюбнішої країни світу, що здатна бути ефективним посередником у розв'язанні глобальних проблем у сфері міжнародних відносин. Тим самим, Китай зробив ще один крок у напрямі перетворення в супердержаву номер один [3].

Китай вже сьогодні займає другий рядок у світовому рейтингу по рівню ВВП і розцінюється в цьому відношенні як реальний конкурент Сполучених Штатів. Це й не дивно, оскільки протягом останніх десятиліть країна здійснила вражаючий економічний розвиток, перетворившись з виробника дешевих товарів в глобального економічного лідера. Глобальні інтереси Китаю цілком очевидні й ґрунтуються на претензіях до світового лідерства без воєн і конфліктів, шляхом створення зон китайського економічного впливу, за допомогою грошей, прихованої дипломатії (розвідки та тріади) та впливу китайської діаспори [10].

Економічний успіх Китаю базується на експорті відносно дешевих товарів у розвинені країни світу. Експортний сектор є ключовим каталізатором економічного зростання Китаю, тому Китай відомий як «фабрика світу».

КНР є найуспішнішою державою у використанні коштів для здійснення геоекономічного тиску на глобальному і регіональному рівні. Замість військового і політичного протистояння Пекін використовує нову економічну гру і вже домігся такого глобального впливу, який набагато перевищує існуючу економічну міць Китаю. Країни бояться не військової потужності Китаю, а того, що вони можуть бути позбавлені торгових і інвестиційних можливостей Піднебесної [4].

Геоекономічні амбіції Китаю полягають в тому, щоб стати глобальним центром широкої економічної та геополітичної системи. Для вирішення цього завдання Пекін активно використовує такі геоекономічні інструменти, як торгівля, інвестиції, санкції, надання допомоги, грошово-кредитна політика та інфраструктурні проекти.

Одним з найбільших глобальних, серед інших, є "Один пояс, один шлях". Ініціатива, вперше запропонована у 2013 році, передбачає реалізацію інтеграційних проектів з державами, що мають вихід до моря, і у яких такого виходу немає. Ініціатива складається з «Економічного поясу Шовкового шляху», який поєднує Китай з Південно-Східною Азією, Південною Азією,

Центральною Азією, Росією і Європою сушею, та «Морського шовкового шляху XXI століття», що з'єднає прибережні регіони Китаю з південним сходом та південною Азією, Південним Тихим океаном, Близьким Сходом та Східною Африкою, аж до Європи [5].

Мета глобального економічного проєкту — зосереджуючись на з'єднанні азіатського економічного кола з європейським, сприяти міжнародній торгівлі шляхом створення транспортних коридорів між Китаєм, Монголією та Росією, Центральною та Західною Азією, між Китаєм та Індокитайським півостровом, між Китаєм, Пакистаном, Бангладешом, Індією та М'янмою. Ініціатива передбачає створення нових економічних зон і сприяння розвитку бізнесу та інвестицій в цих регіонах [5].

На морі мета проєкту полягає в розвитку морських шляхів та портів, які є важливими транзитними вузлами для полегшення морського транспорту, що дозволить Китаю забезпечувати більш ефективний та швидкий доступ до світових ринків через море [5].

Очікується, що програма залучить понад 1 трлн дол. США інвестицій, спрямованих на розвиток інфраструктури для портів, доріг, залізниць та аеропортів, а також для електростанцій та телекомунікаційних мереж. Ініціативою також передбачається будівництво нафто- і газопроводів, промислових парків, електростанцій, шахт і волоконно-оптичних мереж — всі вони призначені для безперешкодної торгівлі з Китаєм, яка є важливою метою ініціативи [6].

Для надання інвестицій проєкту «Один пояс, один шлях» у Пекіні було створено Азійський банк інфраструктурних інвестицій, який об'єднує країни-учасниці для спільного вирішення інфраструктурних проблем та створення регіональних інтеграційних проєктів. Його учасниками є 57 держав-засновниць, і він відкритий для нових. Фінансування на цілі проєкту здійснюватиметься в основному у вигляді позик. Ця ініціатива має геополітичний вплив, надаючи Китаю більший вплив на країни, які отримують його інвестиції [5].

Така активність КНР створює низку викликів для міжнародного співтовариства. По-перше, це конкуренція. Однією з головних сфер, де Китай становить виклик для міжнародного співтовариства, є економічний аспект. Його ринкова потужність і масштаби торговельних операцій надзвичайно впливають на світовий ринок. Китайська економіка змагається з іншими великими гравцями, такими як Сполучені Штати, в різних сферах, включаючи торгівлю та технології. Ця конкуренція може викликати напруженість і конфлікти в міжнародних відносинах [4].

По-друге, амбіції Китаю породжують питання про суверенітет. Ініціатива "Один пояс, один шлях" дозволяє Китаю значно розширити свою геополітичну присутність через інвестиції та інфраструктурні проєкти в інших країнах [6]. Це піднімає питання про суверенітет та залежність цих країн від Китаю. Звісно, усі переговори ведуться з позиції рівного партнера, який нічого не нав'язує, а лише пропонує взаємовигідне співробітництво. Але ж, це не відповідає дійсності, адже економічні важелі впливу легко

можуть перетворитися на політичні. Крім того, Китай веде активну зовнішню політику, розширюючи свій вплив у різних регіонах світу. Ця політика включає в себе територіальні претензії та підтримку режимів, які іноді порушують права людини [2]. Китайські ініціативи можуть конфліктувати із сучасними структурами світового порядку та створювати напруженість у регіонах, зокрема в Південно-Східній Азії та Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

По-третє, Китай є однією з найбільших військових держав у світі, володіє ядерною зброєю і найбільшою в світі армією за чисельністю військовослужбовців. Його військова активність і розміщення в різних частинах світу створюють питання стабільності та безпеки у регіоні та за його межами. У 2015 році Китай розпочав масштабну модернізацію збройних сил у напрямі формування компактного й керованого війська, усунення зайвого бюрократичного навантаження та ланцюгів ухвалення й передачі рішень. Китай істотно збільшує свої військові витрати і це викликає обурення серед його сусідів та інших країн, і створює потенційні загрози міжнародній стабільності та безпеці [7].

Усупереч викликам, пов'язаним із глобальними амбіціями Китаю, є можливість спільного розвитку та співробітництва. Китай може приносити значний внесок у розв'язання глобальних проблем. Підтримка співпраці та взаєморозуміння між Китаєм та іншими країнами може сприяти гармонійному розвитку міжнародного порядку.

Розвиток торгових та економічних відносин з Китаєм має значення для багатьох країн. Китай є важливим торговим партнером для багатьох країн і однією з найбільших світових економік. З огляду на це, економічні тенденції Китаю вплинуть на світову економіку, адже протягом останніх кількох десятиліть глобальне економічне зростання підтримувалося сильним економічним зростанням Китаю. Економіка Китаю дуже стійка, має великий потенціал і сповнена життєвих сил. Її довгострокові позитивні основи не змінилися, і вона залишається важливим двигуном світового економічного зростання. У першій половині 2023 року економіка Китаю зросла на 5,5 % в річному обчисленні, що поставило її на лідируючу позицію серед великих економік світу за швидкістю відновлення. Таким чином, співпраця з Китаєм може призвести до взаємних вигідних угод у сфері торгівлі та інвестицій, що сприятиме розвитку економіки та створенню нових робочих місць [8].

Дипломатичні зусилля Китаю для вирішення конфліктів також відіграють важливу роль у співпраці з міжнародним співтовариством. Китай активно бере участь у міжнародних дипломатичних зусиллях для вирішення конфліктів у таких країнах, як Саудівська Аравія, Іран, Росія, Україна, Афганістан, Бангладеш, Сирія та Ізраїль. Крім того, Китай є постійним членом Ради Безпеки ООН і активно бере активну участь у миротворчих зусиллях, направляючи до миротворчих місій ООН більше військ, ніж будь-який інший постійний член [9]. Крім того, Китай фінансово підтримує миротворчі ініціативи по всьому світу і сприяє регіональній стабільності, зміцнюючи зв'язки з іншими азіатськими країнами.

Успішні посередницькі зусилля Китаю щодо відновлення дипломатичних відносин між Іраном і Саудівською Аравією, кульмінацією яких стала мирна угода між Тегераном і Ер-Ріядом, слід розглядати як знакове дипломатичне досягнення Китаю. Цей позитивний результат дозволяє Пекіну зміцнити свою домінуючу позицію про те, що він готовий вирішувати світові конфлікти краще, ніж Сполучені Штати, оскільки він здатний враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін краще, ніж Вашингтон, який нібито відповідальний за створену у світі нестабільність в сфері безпеки та міжнародних відносин. Звичайно, для Пекіна недостатньо просто грати роль впливового посередника — **він бачить себе у період до 2050р. наймогутнішою державою світу без якої не вирішуються жодні важливі міжнародні проблеми [3].**

Китай, безумовно, стає ключовим гравцем у міжнародних відносинах і важливим викликом для міжнародного співтовариства. Глобальні амбіції Китайської Народної Республіки створюють як виклики, так і можливості для міжнародного співтовариства. Важливо знаходити баланс між співробітництвом та конкуренцією, а також розвивати дипломатичні шляхи вирішення розбіжностей. Китай, безумовно, стає ключовим гравцем у міжнародних відносинах і важливим викликом для міжнародного співтовариства. Міжнародні лідери повинні знайти способи взаємодіяти з КНР, щоб регулювати його вплив та сприяти глобальному співробітництву.

Список використаних джерел

1. *Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. – Київ, 2017. – 316 с.*
2. *Комліченко А. Зовнішньополітична стратегія КНР. Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках. 2021. Т. 4, № 1. С. 95–104.*
URL: <https://doi.org/10.15421/342111> (дата звернення: 14.10.2023).
3. *Омельченко В. Велика гра КНР за глобальне лідерство: історичні корені, сучасні інструменти, майбутні наслідки. Центр Разумкова.*
URL: <https://razumkov.org.ua/statti/velyka-gra-knr-za-globalne-liderstvo-istorychni-koreni-suchasni-instrumenty-maibutni-naslidky> (дата звернення: 14.10.2023).
4. *Кіктенко В. Геоекономічне зростання Китаю у сучасному світі. Вісник Національної академії наук України. 2017. Т. 04. С. 42–60.*
URL: <https://doi.org/10.15407/visn2017.04.042> (дата звернення: 14.10.2023).
5. *The Belt and Road Initiative Progress, Contributions and Prospects – Belt and Road Portal.*
URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/86739.html> (дата звернення: 14.10.2023).
6. *Шепотило О., Ніколаєва О. Один пояс, один шлях: Вплив зниження торгових витрат на добробут в Україні. Kyiv School of Economics.*

- URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/KSE-Trade-BRI-Ukrayina-zvit_20191228-1.pdf (дата звернення: 14.10.2023).
7. Як КНР нарощує свою військову потужність | *Defense Express*. Військовий портал *Defense Express* - все про військову справу.
URL: https://defence-ua.com/army_and_war/jak_knr_naroschuje_svoju_vijskovu_potuzhnist-5922.html (дата звернення: 14.10.2023).
8. CGTN. *China's economic recovery brings new global opportunities*. CGTN | *Breaking News, China News, World News and Video*.
URL: <https://news.cgtn.com/news/2023-10-13/China-s-economic-recovery-brings-new-global-opportunities-1nQgeZJ31Pa/index.html> (дата звернення: 14.10.2023).
9. Mohammad Rafiul Hassan. *China's increasing influence on global conflict resolution*. URL: [https://pressxpress.org/2023/04/02/chinas-increasing-influence-on-global-conflict-resolution/#:~:text=Of%20late%2C%20China%20has%20played%20a%20key%20role,peace%20process%2C%20and%20the%20ongoing%20conflict%20in%20Afghanistan](https://pressxpress.org/2023/04/02/chinas-increasing-influence-on-global-conflict-resolution/#:~:text=Of%20late%2C%20China%20has%20played%20a%20key%20role,peace%20process%2C%20and%20the%20ongoing%20conflict%20in%20Afghanistan.). (дата звернення: 14.10.2023).
10. Зварич Р. *Китай на міжнародній економічній арені: подолання загроз*. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2010. ;5-2.
URL: <http://dspace.wupn.edu.ua/handle/316497/32242> (дата звернення: 14.10.2023).

Науковий керівник: Іщенко І., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

магістрантка, кафедра міжнародних відносин та дипломатії інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина Західноукраїнський національний університет.

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Категоріальний-понятійний апарат санкції нині привертає увагу багатьох дослідників і політиків. Це пов'язано із співвідношенням застосування санкцій з питаннями відповідальності, покарання, засобами правового впливу на поведінку великих груп особи тощо. Місце санкцій у політичному процесі продовж історії значно перемінювалося. Відомо, наприклад, що в нормах декретів СРСР періоду 1917-1921 рр., як правило, не існувало чітко визначених санкцій, а містилися тільки загальні вказівки на відповідь перед революційним судом. Значною мірою це пояснювалося тим, що в умовах жорстокої класової боротьби неабияку роль відігравала революційна доцільність, яка визначалася соціалістичною правосвідомістю. У зв'язку з цим досі, на жаль, зберігається тенденція асоціювати закон і покарання за його порушення, перебільшувати соціальну роль санкцій взагалі, кримінальних в особливості. Доцільність наукової розробки даної проблеми пов'язана з тим особливим значенням, яке має для держави та суспільства проблема функціонування механізму захисту та охорони суб'єктивних прав. Дієвим засобом, виступають правові санкції, які, на етапі сьогоденних демократичних перетворень, пов'язаних із визнанням людини найвищою соціальною цінністю та закріпленням у Конституції України 1996 р. принципу верховенства права, втрачають суто каральний характер. У зв'язку з цим потребують нових наукових пошуків питання теоретичного розуміння функцій, ролі та значення санкцій у праві, законодавчого їх відображення (Козеко, 2019, с. 2).

Відповідно до Статуту ООН санкції умовно можна поділити на три види: економічні; дипломатичні; військові. Окрім того, варто зауважити, що тільки Рада Безпеки та Генеральна Асамблея ООН має право генерувати списки санкцій, тобто санкції які вводяться іншими міжнародними організаціями мають бути узгоджені з Радою Безпеки ООН та Генеральною Асамблеєю якщо мова йде про безпеку світового правопорядку. Відтак, аналізуючи кожен із видів санкцій, передбачених Статутом ООН більш докладно доречно виокремити наступне. Розрив дипломатичних взаємин є однією з можливих заходів примусу, згаданих у статті 41 Статуту ООН.

Таким чином, застосування економічних санкцій змушує державу та її уряд припинити допущені порушення. У своїй крайній формі санкції припускають повну або часткову заборону економічних зв'язків з державою

правопорушницею. В якості примусових заходів економічного характеру зберегли своє значення і реторсії, тобто дії однієї держави, що здійснюються у відповідь на несправедливі дії іншої держави, з метою врегулювання конфлікту між сторонами. Застосування санкцій як інструменту зовнішньоекономічної політики змушує керівництво держави йти на поступки з метою скасування введених відносно неї заходів, оскільки санкції ведуть до економічних втрат, це тим самим викликає незадоволеність відносно політики, що проводиться її урядом, яка спричинила застосування санкцій до даної держави.

Економічні санкції є одним з найдавніших засобів досягнення політичних або економічних цілей, другим по дієвості після військового втручання і, безумовно, одним з найпопулярніших в сучасності. Однак в останні роки спостерігається тенденція зниження ефективності санкцій, що обумовлено глобалізацією економіки, а також «побічним ефектом» від санкцій для країни-ініціатора. Незважаючи на це, їх кількість у світі не зменшується. Доречно зазначити, «що для підтримання миру і безпеки, необхідно вдосконалити механізм здійснення економічних санкцій за допомогою виявлення більш чітких критеріїв імперативного характеру. У зв'язку з цим представляється закономірною розробка універсальної міжнародної конвенції, яка закріплює основні положення про умови вступу і підтримки режиму економічних санкцій на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права» (Седляр, 2010, с. 153).

Зауважимо, що для того, щоб надати рекомендації щодо розвитку економічних санкцій, перспектив їх використання, спрогнозувати вектор розвитку такої складної системи в першу чергу треба аналізувати політику санкцій останніх років у США. Ця країна у сучасних реаліях є тренд сетером економічних санкцій як інструменту міждержавного впливу. Можна стверджувати, що в системі економічних санкцій держав апріорі закладено конфлікт зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних інтересів держави. З урахуванням збитків, які експорт несе в результаті дії санкцій, можна казати про те, що санкції перешкоджають реалізації зовнішньоекономічних інтересів розвитку держави. У той же час санкції визначеним чином, хоча і не завжди ефективним, допомагають реалізації зовнішньополітичних інтересів (Economic Sanctions, 1993, p. 9).

Варто наголосити, що на сьогоднішньому етапі пошук загальноприйнятних домовленостей, взаємне врахування інтересів як ніколи затребувані у сфері світової торгівлі й економічних відносин, що в умовах сьогодення готові до безприкладної політизації. Відтак, цінності вільної торгівлі стають заручниками торговельних війн, наступних форм недобросовісної конкуренції. Зокрема, все більш вагоме місце у системі міжнародних економічних відносин в крайні десятиліття почали відігравати санкції, застосовувані до тих чи інших держав. Мотиви щодо вжиття санкцій, в тому числі економічних, можуть залежати від багатьох чинників і переслідувати різні цілі, передусім політичні. У переважній більшості випадків саме політичні цілі досягаються застосуванням економічних

санкцій. При цьому і сама категорія «санкції», і механізм санкцій у сфері міжнародної діяльності в своїй основі поєднують політичну, нормативно-правову, і економічну складові, що формує міждисциплінарний характер санкцій в теоретичному плані.

Таким чином, виникає проблема принесення зовнішньоекономічних інтересів в жертву зовнішньополітичним. Але механізми та інструментальна база для економічних санкцій, як до інструменту тиску будуть мати стійкий характер.

Отже, можна констатувати, що економічні санкції, як інструмент ведення зовнішньої політики є хорошим інструментом політичного впливу на інші держави, активно використовувалися як в середні віки, так і в наші дні, підтвердження чому ми можемо знайти при перегляді останніх новин. Найімовірніше, санкції не втратять своєї актуальності і в майбутньому. Потреба в підтримці світового правопорядку і зацікавленість держав у його збереженні обумовлюють своєрідну значимість даного механізму примусу. Навіть санкції, що не приводять до бажаного результату, чинять тиск на державу-порушника й можуть викликати несхвалення світової спільноти, що сприятиме їх належного виконання. У тому і полягає їх регулюючий вплив. У зв'язку з тим, що в більшості випадків найбільш дієвими виявлялися колективні санкції, варто підкреслити виняткове місце ООН в забезпеченні їх ефективності.

Список використаних джерел

1. Козеко, Р.О. (2019). *Економічні санкції як засіб політичного впливу в сучасних міждержавних відносинах. Автореферат дипломної роботи на здобуття освітнього ступеню «магістр». Спеціальність «Політологія». Миколаїв, 14.*
2. Седляр, Ю. (2010). *Теоретичні засади дослідження економічних санкцій як інструмент зовнішньої політики держави. Політологія. Наукові праці. Том. 131. Вип. 118. 152-156.*
3. *Economic Sanctions as Tools of Foreign Policy (1993) / Report to the Chairman. Committee on Foreign Relations, U.S. Senate. Washington, D.C.: DIANE Publishing, 9.*

Науковий керівник: Тулай О., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних відносин та дипломатії, інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету.

СКЛАДОВІ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ США

Важливим складовим елементом потенціалу зовнішньополітичних можливостей США на міжнародній арені, який обумовлює зміни зовнішньополітичних пріоритетів США в той чи інший період часу є партійна приналежність адміністрації Білого Дому[1]. Відомо, що принцип агресивної зовнішньої політики – одна із основоположних ідеологій Республіканської партії, а принцип «м'якої сили» більш характерним є для Демократичної партії [1].

Тенденція того, що демократи проводять менш агресивну політику є характерною для США протягом всієї історії існування країни. Їх політична еліта не відзначалася одностайністю, послідовністю і стабільністю поглядів на зовнішньополітичну роль своєї країни. В основі сучасної партійної ідеології демократів лежить соціал - лібералізм. У зовнішній політиці вони – прихильники дипломатичних діалогів та захисту прав людини. Водночас республіканці навпаки виступають за економічне зростання та ізоляціоністські позиції в світі через використання інструментів рішучої жорсткої сили[2].

Базовою характеристикою зовнішньої політики держави вважається її ефективність, яка має різні рівні вияву.

Для першого рівня ефективності головне – здатність швидко стартувати, зводячи до мінімуму можливу протидію внутрішнього і зовнішнього політичного середовища. Це рівень переходу від заяв (декларацій, планів) до реальних дій, спрямованих як на здійснення самого плану уряду, так і на забезпечення підтримки практичних кроків держави з боку громадської думки. Другий рівень ефективності зовнішньої політики – здатність держави досягати бажаного результату в будь - яких умовах. Цей фактор, в свою чергу, визначає статус держави – локальний, регіональний або глобальний. При цьому важливо розрізняти цілі і результат. Нарешті, третій рівень ефективності зовнішньої політики – здатність країни зберігати позитивну динаміку, утримуватися у векторі поступального руху по умовній траєкторії до більш сприятливих умов міжнародного середовища [1].

Так, існує думка, що діяльність Дж. Буша – мол. досягла першого та другого рівня ефективності зовнішньої політики. Це найбільшим чином проявилось під час війни в Іраці та Афганістані, знищенні Усами Бен-Ладена, загалом в боротьбі з тероризмом. В той же час третього рівня ефективності Дж. Бушу – мол. не вдалося здобути у зв'язку із світовою економічною кризою, значною кількістю загиблих у війнах, відсутністю зброї масового знищення у Садама Хусейна, корупцією та іншими скандалами в середовищі американських чиновників. Натомість у Б. Обама ефективність зовнішньої

політики досягла усіх трьох рівнів. Це проявилось в таких напрямках, як завершенні війни в Іраці та Афганістані, підтримки України в протистоянні з Росією, Близькосхідному конфлікті, збереження позитивної динаміки економічного росту[2].

Рівень ефективності зовнішньополітичної діяльності Д. Трампа досяг тільки першого рівня ефективності, адже за роки президентства Д. Трампа Держдепартамент США був послаблений різким скороченням чисельності досвідчених співробітників і відповідно результативність зовнішньої політики різко знизилася. Постійні дорікання європейським партнерам по НАТО за невиконання своїх фінансових зобов'язань дратувало союзників. Вихід із ядерної угоди з Іраном в травні 2018р. вказував той же напрям, оскільки він відбувся після прямих перемовин між американським президентом і Е. Макроном і А. Меркель, які радили Д. Трампу не відмовлятися від угоди. Як наслідок, відбулася втрата довіри до Америки в міжнародних справах. Щодо зовнішньополітичної діяльності Дж. Байдена, можливо говорити про її результативність. Вона має певні досягнення. Так, Дж. Байден суттєво уточнив позицію США щодо статусу Тайваню і відносин США з ним. Логіка «стратегічної невизначеності» замінена чіткішими формулюваннями, які передбачають неприпустимість порушення нинішнього статусу – кво Тайваню, що має «вирішальне значення» для регіональної та глобальної безпеки. Принципово важливу роль відіграє створена з ініціативи США міжнародна контактна група з надання військової допомоги Україні, уперше скликана у форматі конференції представників міністерств оборони країн – партнерів на військовій базі «Рамштейн» у ФРН 26 квітня 2022р..

Отже, основними складовими потенціалу міжнародної діяльності США є: партійна приналежність президента; ефективність (результативність) зовнішньої політики.

Список використаних джерел

1. *Encyclopedia of American Political Parties and Elections (Facts on File Library of American History) / Larry J. Sabato and Howard R. Ernst // Facts On File, Inc. – 2007. – 561 p.*
2. Головань О. О. Зовнішня політика адміністрації Б. Обами щодо країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: збірник наукових праць. 2013. №6. С. 131-139.

СЕКЦІЯ 2

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ

*кандидат філософських наук, доцент,
кафедра міжнародних відносин та права,
інститут гуманітарних наук,
Національний університет «Одеська політехніка»*

СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Вплив процесів глобалізації на сучасні міжнародні відносини, динаміка геополітичних зрушень, посилення інформаційних атак та воєн потребують скоординованої стратегії щодо подолання загроз глобальній і національній безпеці держав. Такою дієвою стратегією має бути система стратегічних комунікацій, яка в сучасних міжнародних відносинах спрямована на реалізацію важливих завдань: надання об'єктивної інформації; вплив на світову громадську думку, трансформацію позицій міжнародної аудиторії та зміну поведінки й діяльності цільових груп.

Термін «стратегічні комунікації» в його сучасному розумінні вперше з'явився у військових колах США у 2001р. проте в офіційних документах США став використовуватися, починаючи з 2006 р. На поч. XXI ст. стратегічні комунікації отримали активне поширення і у Великій Британії. (Дзьобань, 2018, с. 257).

Європейський Союз у безпекових питаннях координує свою стратегію з НАТО і це стосується й концептуального розвитку стратегічних комунікацій. У 2016 р. прийнято Глобальну стратегію ЄС, спрямовану на посилення військового, промислового й цивільного вимірів співробітництва ЄС у сфері безпеки та оборони. У 2020 році запущено амбітний проєкт «Стратегічний компас», що передбачає комплексне вивчення та аналіз загроз і стратегічний діалог між державами-членами. Проєкт містить чотири взаємопов'язаних тематичних блоків: кризового управління, обороноздатності, стійкості та партнерства (Borrell, 2021).

Ключове визначення стратегічних комунікацій запропоноване у 2010 році у Воєнній концепції НАТО зі стратегічних комунікацій: «Стратегічні комунікації – скоординоване та належне використання комунікативних дій і можливостей НАТО – публічної дипломатії (PD), зв'язків з громадськістю (PA), військових зв'язків з громадськістю (MPA), інформаційних операцій (INFOOPS) та психологічних операцій (PSYOPS), у відповідних випадках – на підтримання політики, операцій та діяльності Альянсу, а також для досягнення цілей НАТО. (...) У межах військової структури Альянсу ефективний “НАТО STRATCOM” буде досягнутий переважно завдяки наявним професійним можливостям військової комунікації (PA, PSYOPS та INFOOPS)» (NATO Military Concept for Strategic Communications, 2010).

В Україні вперше стратегічні комунікації зафіксовані у 2015 році в Дорожній карті Програми партнерства зі стратегічних комунікацій між

Україною і НАТО, а після цього – у Военній доктрині України та Доктрині інформаційної безпеки України. За цими документами нормативним визначенням є: стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків із громадськістю, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави (Доктрина інформаційної безпеки України, 2017).

Тобто, стратегічний курс України на вступ до Північноатлантичного Альянсу, особливо в нинішніх умовах воєнної агресії росії проти України, актуалізував необхідність приведення усіх наявних сил та засобів нашої країни до єдиних стандартів НАТО та імплементацію стратегічних комунікацій в інформаційне та правове поле України.

Стратегічні комунікації доцільно розглядати як функціональне ядро моделі зовнішньополітичного позиціонування на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях. До стратегічного рівня належить співпраця провідних політичних акторів та антикризові комунікації. У оперативний рівень входять зв'язки з громадськістю, проведення інформаційно-комунікативних кампаній, а також публічна дипломатія. Тактичний рівень використовує увесь інструментарій стратегічного та оперативного рівнів.

Саме інтеграція, збалансування та узгодженість цих трьох рівнів мають бути основою для ефективної реалізації стратегічних комунікацій, у т.ч. підтримки співпраці міжнародних акторів, зв'язків з усіма групами громадськості і публічної дипломатії, інформаційних операцій тощо.

В. Ліпкан основними складовими елементами системи стратегічних комунікацій зазначає: 1) *інтеракціоністський блок*: публічна дипломатія; залучення ключового лідера; зв'язки зі ЗМІ, з органами державної влади, з громадськістю, внутрішня комунікація; 2) *інформаційно-психологічний блок*: інформаційні, психологічні, спеціальні операції; 3) *технічний блок*: кібернетична безпека, протиборство в електромагнітному просторі; 4) *військовий блок*: блок військового та цивільно-військового співробітництва; документування подій, безпека операцій, заходи активного впливу (Ліпкан, 2016).

Як свідчить проведений стратегічний аналіз безпекового середовища України Національним інститутом стратегічних досліджень, протистояння України у війні активізувало сильні сторони держави та суспільства, зокрема злагодженість і єдність щодо демократичних цінностей і національних інтересів. Завдяки ефективному координуванню відповідної діяльності та об'єднанню зусиль держави, суспільства та бізнесу Україні вдалося отримати значні переваги в інформаційній війні та забезпечити поширення у світі правдивої інформації про події, що відбуваються нині в країні (Резнікова, 2022).

Впроваджувати стратегії комунікацій, сприймати позицію іншого й відповідно координувати сумісні дії, протидіяти деструктивним впливам і

виробляти позитивні сенси – завдання фахівців безпекових і державних інституцій (Компанцева, Заруба, Череватий, Акульшин, 2022, с. 15).

Отже, стратегічні комунікації є невід’ємними та ефективними механізмами зовнішньої політики та національної безпеки провідних держав світу та міжнародних організацій і інституцій (НАТО, ЄС тощо). І, звісно, Україні потрібні інноваційні інструменти протидії гібридним загрозам, особливо з огляду на уразливість інформаційної політики до деструктивних впливів і масштабів інформаційної війни.

Таким чином, розбудова системи стратегічних комунікацій сприяє ефективній реалізації зовнішньополітичних інтересів міжнародних акторів, забезпечує транспарентність (з лат. «*transparere*» – *прозоре та зрозуміле*) учасників світового політичного процесу, підвищує рівень поінформованості усіх цільових груп та забезпечує стабільність і безпеку на регіональному та глобальному рівнях.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України №555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443> (дата звернення 30.10.2023).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України №47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017> (дата звернення 30.10.2023).
3. Дзьобань, О. (2018). Стратегічні комунікації: до проблеми осмислення сутності. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, (2), 254-264. <https://doi.org/10.31866/2616-745x.2.2018.133361> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Компанцева, Л., Заруба, О., Череватий, С., Акульшин, О. (2022). Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій: практичний посібник; за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої. Київ: ТОВ «ВІСТКА», 278 с.
5. Ліпкан, В. (2016). Поняття та структура стратегічних комунікацій на сучасному етапі державотворення. URL: <https://goal-int.org/ponyattya-ta-struktura-strategichnix-komunikacij-na-suchasnomu-etapi-derzhavotvorennya/> (дата звернення: 29.10.2023).
6. Резнікова, О. (2022). Стратегічний аналіз безпекового середовища України. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/strategichnyu-analiz-bezpekovoho-seredovyshcha-ukrayiny> (дата звернення: 29.10.2023).
7. NATO Military Concept for Strategic Communications MCM-0085-2010 STRATCOM, (2010). URL: <https://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Concept.pdf> (дата звернення: 29.10.2023).
8. Borrell, Josep (2021). A Strategic Compass for Europe. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-strategic-compass-by-josep-borrell-2021-11?barrier=accesspaylog> (дата звернення: 01.11.2023)

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ВПЛИВ НЕДЕРЖАВНИХ АКТОРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА СВІТОВУ ПОЛІТИКУ

У рамках досліджень міжнародних відносин особливе місце займає аналіз функціонування та діяльності суб'єктів (акторів, учасників) міжнародних відносин та їх взаємодій. Світові глобалізаційні процеси створюють умови для активного формування міжнародних партнерських відносин між державними та недержавними учасниками світової політики на різних рівнях співробітництва. За останні десятиліття значно зросли кількість, різноманітність і масштаби діяльності недержавних акторів міжнародних відносин, які надають все більшого впливу на світові процеси, активно вибудовують сучасні політичні процеси та формують нові контури міжнародної системи світу, а також відіграють найважливішу роль у вирішенні проблем міжнародної безпеки. Дослідження міжнародної діяльності недержавних акторів як учасників міжнародного простору є особливо актуальним для українського суспільства, зокрема, у контексті сучасних державотворчих та євроінтеграційних процесів держави.

Необхідно зазначити, що акторами системи міжнародних відносин, що активно формують політичні процеси на міжнародному рівні протягом декількох сторіч, починаючи з зародження і розвитку Вестфальської системи, були держави, перш за все держави-лідери. Втім у другій половині ХХ ст. у рамках цієї «державоцентристської» системи активізували свою діяльність інші актори – міжурядові організації, міжнародні неурядові організації та рухи, транснаціональні корпорації, внутрішньодержавні регіони та мегаполіси тощо, які, як підкреслили американські дослідники Р. Кохейн та Дж. Най у 1970-х роках, отримали назву «недержавних транснаціональних акторів». Учені наголошували, що ці актори почали «забирати» на себе частину функцій, насамперед у сфері безпеки, які вважались виключною прерогативою держави [1, с. 112].

Індикатором визнання світовим співтовариством за такими недержавними учасниками статусу «акторів міжнародних відносин» став вплив, який вони почали здійснювати на світовий політичний процес. В сучасному багаточентричному світі важливість та значущість акторів визначається здатністю ініціювати й підтримувати міжнародні відносини, а не їхнім правовим статусом чи суверенністю. На сучасному етапі міжнародні актори виступають як активні учасники (колективні або індивідуальні) міжнародних відносин і світової політики та володіють можливістю – завдяки наявності актуальних і потенційних ресурсів і здатності їх ефективно використовувати – самостійно, відповідно до власного розуміння своїх

інтересів, приймати рішення та реалізовувати стратегію, яка впливає на міжнародну систему, визнається іншими учасниками і приймається ними до уваги при прийнятті власних рішень [2, с. 15].

Посилення ролі недержавних акторів зумовлено перш за все «зменшенням суверенітету» та посиленням впливу глобальних процесів на внутрішню ситуацію в державі, що призводить до інтернаціоналізації внутрішньої політики та зростання незалежності найрізноманітніших субнаціональних акторів. У свою чергу, діяльність цих недержавних акторів на міжнародній арені має наслідком «ерозію державного суверенітету», що проявляється у зниженні ступеня автономності держав як замкнених суспільно-політичних систем. Наявні умови міжнародної взаємодії обмежують суверенне право урядів здійснювати власну зовнішню та внутрішню політику, змушуючи їх зважати на інтереси інших держав і навіть недержавних суб'єктів міжнародних відносин. Держави і надалі продовжують займати важливі позиції у світовій політичній системі, однак їхня роль як домінуючих елементів буде зменшуватися до важливих, але не первинних акторів світової політики [3, с. 45-46].

Отже, у сучасній системі міжнародних відносин визначилась тенденція до перерозподілу функцій між суб'єктами світової політики. Світові глобалізаційні процеси створюють умови для активного формування міжнародних партнерських відносин між державними та недержавними учасниками світової політики на різних рівнях співробітництва. Слід зазначити, що сьогодні можливо зафіксувати появу широкого переліку міжнародних акторів, які значно «розширюють» державоцентричну систему міжнародних відносин. Йдеться, зокрема, про таких недержавних акторів як міжнародні неурядові організації, які істотно впливають на світовий політичний процес як в глобальному, так і в регіональному вимірах. Міжнародні неурядові організації репрезентують широкі суспільні інтереси, що виходять за межі окремих держав; здійснюють безпосередній тиск на уряди; контролюють виконання міжнародних угод; забезпечують аналіз та експертну оцінку політичних проблем; сприяють ефективності та оптимізації міжнародного співробітництва [2, с. 16]. Міжнародні неурядові організації розрізняються за своїми розмірами, структурою, направленістю діяльності та її завданнями. Діючи в межах консультативного статусу, неурядові інституції активно взаємодіють з урядовими міжнародними організаціями, визначаючи тенденції та характер міжнародних відносин.

Особливе місце серед недержавних учасників міжнародних відносин належить транснаціональним корпораціям – великим структурам, підприємствам, закладам, організаціям, що мають за мету отримання прибутку та діють одночасно в кількох державах через свої закордонні філії, в той час як центр управління (материнська компанія) знаходиться в одній з них. Всеохоплюючий характер процесів глобалізації вирішальним чином вплинув на зміну співвідношення між економічною і політичною складовими у взаємодії міжнародних акторів та, власне, на вихід політики й економіки на рівноцінний за значенням рівень. Активна виробнича, інвестиційна, торгова

діяльність транснаціональних корпорацій дозволяє їм виконувати функцію міжнародного регулятора виробництва і розподілу продукції, а також надавати певний політичний вплив на світову спільноту і окремі держави. ТНК активно і органічно беруть участь у світовій політиці, впливають на міждержавні відносини та формування стратегій розвитку держав. Міжнародні корпорації є одночасно недержавним і глобальним актором світової політики, їх діяльність поглиблює процеси глобалізації економіки і політики. На сучасному етапі ТНК є політичними суб'єктами міжнародних відносин, і саме під їх впливом змінюється політичний простір, зароджуються і розвиваються нові центри прийняття ключових рішень [4, с. 235-236].

Серед «нових» акторів світової політики дослідники виділяють й великі міста та мегаполіси. У цьому випадку йдеться не тільки про «місто» як таке, але й про прилеглі до нього території з інфраструктурою, що пов'язана із містом, де на невеликій території відбуваються політичні взаємодії груп з відмінними ціннісними орієнтаціями. Сьогодні мегаполіс розглядають як «ворота у глобальний світ», оскільки він генерує нові інституційні структури, що інтегрують різноманітні соціальні мережі та створюють можливості для інтенсивної інноваційної діяльності [2, с. 17]. Для дослідників міжнародних відносин мегаполіси є саме тим місцем, у якому утворюються так звані мережеві вузли (між різними сферами діяльності), які надають місту нових можливостей. Такі «мережеві вузли» успішно «зав'язались» у Нью-Йорку, Лондоні, Токіо, Вашингтоні, Ванкувері, містах Південної Каліфорнії тощо. Окрім економічної та господарської ролі в житті держави мегаполіс все частіше відіграє й політичну роль. Звичайно, перебільшенням є припущення про те, що велике місто конкуруватиме з державою у процесі формування нової політичної структури світу, але, безперечно, його роль у процесі вибудовування цієї структури буде надзвичайно важливою [2, с. 17].

Набувають ознак суб'єкта міжнародних відносин і регіони окремих держав, які можуть проводити свою міжнародну діяльність нейтрально чи паралельно до власної держави, доповнюючи її міжнародні проекти. Через це дослідники відзначають появу нового рівня світових політичних процесів – міжрегіонального. Діяльність регіонів сприяє появі транскордонних інститутів (колективних взаємовідносин та обмінів, які здійснюються через кордон та мають публічний чи офіційний характер). Це можуть бути як відносини на основі міждержавних угод, так і тісні двосторонні зв'язки, які об'єднують групи людей по різні боки кордону [3, с. 47].

На сьогодні можна констатувати також стрімке збільшення і зростання впливу на світові політичні процеси засобів масової інформації, які справедливо ототожнюють з «четвертою владою», оскільки вони вже давно залишили межі національних держав. ЗМІ стали впливовим актором міжнародної політики – її рупором, ретранслятором та інструментом формування громадської думки світової спільноти. Особливостями сучасної міжнародної медіа-спільноти є еволюція комунікативних технологій, глобалізація, у тому числі глобалізація інформації, домінування цифрового

мовлення, набуття функції політичної комунікації соціальними мережами та різке збільшення кількості їхніх користувачів, зміни в інформаційній культурі на користь медіа-плюралізму.

Світові тенденції свідчать, що на сучасному етапі ЗМІ є не лише засобом та інструментом впливу на міжнародну політику, але й мають певну політичну владу. Зокрема, йдеться про владу створювати події, представляти моделі й альтернативи політичного розвитку, називати та інтерпретувати факти політичної реальності. Сучасні характеристики міжнародного інформаційного поля суттєво вплинули на ту роль, яку ЗМІ виконують у міжнародній політиці, адже крім формування світової громадської думки, необхідно також виокремити визначення ступеня важливості глобальних проблем людства; конструювання позитивного іміджу держав та міждержавних союзів; маніпуляція масовою свідомістю; формулювання порядку денного міжнародної політичної комунікації та дипломатії [5, с. 372-373].

Таким чином, сучасною тенденцією розвитку міжнародних взаємодій є різке збільшення числа суб'єктів міжнародних відносин, зростання впливу недержавних акторів, поглиблення тенденції до «розмивання», і, відповідно, до переосмислення суверенітету держави. Структура міжнародної політики стрімко ускладнюється, саме тому актори світової політики, державні чи недержавні, повинні мати такі характеристики, як незалежність у визначенні своїх цілей та інтересів; здатність мобілізувати людські та матеріальні ресурси, щоб досягти своїх цілей; здатність впливати на міжнародні відносини або на поведінку інших недержавних акторів у глобальній системі.

Список використаних джерел:

1. Keohane, R. O., Nye, J. S. (1972). *Transnational Relations and World Politics*. Cambridge: Harvard University Press, 428.
2. Дорош, Л. О. (2012). Багатоманітність міжнародних акторів: проблеми класифікації. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Політологія. Т. 182. Вип. 170, 14-18. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2012_182_170_5.*
3. Гнатюк, М. М. (2014). Міжнародний актор та політична суб'єктність у дискурсі реалістського і ліберального підходів. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. Т. 160, 44-48. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAp_2014_160_10.*
4. Бурдяк, О. (2013). Зростання ролі ТНК у міжнародних політичних відносинах в умовах глобалізації. *Історико-політичні проблеми сучасного світу. Т. 25-26, 233-238. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2013_25-26_47.*
5. Гридасова, Г. (2014). Трансформація акторів міжнародних відносин: держава та транснаціональні медійні корпорації. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Вип. 3, 368-376. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2014_3_35.*

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

КОНЦЕПТ НЕЙТРАЛІТЕТУ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Міжнародна ситуація ХХІ століття диктує дедалі нові виклики для суверенних держав з погляду відстоювання національних інтересів і своєї цілісності. Зважаючи на появу нових осередків військової активності в різних регіонах світу, жодна країна не може повністю говорити про свою абсолютну безпеку, при цьому виникають і нові проблеми, які не можуть бути розв'язані деякими країнами самостійно, а потребують їхньої спільної взаємодії з державами свого регіону. Колективна робота над зовнішніми загрозами довела свою ефективність. Однією з форм підтримання світової безпеки та миру є політика нейтралітету.

Нейтралітет як явище з давніх часів посідає особливе місце в практиці міжнародного права. Його можна вважати ровесником війни та миру. Однак про нейтралітет аж до пізнього Середньовіччя можна говорити лише як про суб'єктивне поняття.

Дійсно, у другій половині ХХ ст. нейтралітет являв собою усталене в міжнародно-правовій практиці явище, а нейтралам відводилася особлива стабілізуюча роль у системі міжнародних відносин.

Варто звернути увагу на те, що сьогодні поняття нейтралітету істотно розширилося і дещо змінилося його тлумачення. Якщо раніше воно вживалося виключно у військовому сенсі, то зараз це явище розглядається і в багатьох інших аспектах: економічному, політичному, екологічному та ін.

У статуті ООН подається визначення нейтралітету як одного із інститутів міжнародного права, який базується на визнанні прав кожної нейтральної держави на:

- її територіальну недоторканність і цілісність;
- на власні збройні сили, чисельність яких не повинна перевищувати потреб самооборони;
- на право країни надавати притулок біженцям і постраждалим внаслідок конфліктів;
- на економічну допомогу інших держав, якщо це не порушує принципи нейтралітету (Статут ООН, 2005, с.560) .

Тим часом саме поняття «нейтралітет» зародилося задовго до появи системи міжнародних відносин. Якщо розглядати це поняття, перш за все, як явище історичне, його цілком можна вважати ровесником війни та миру. Ще в античні часи склалася певна динаміка взаємодії між нейтральною та воюючою сторонами, яка ґрунтувалася на ситуативному збігу інтересів і призводила до формування взаємного розуміння прав та обов'язків по відношенню одна до одної.

Іноді таке взаєморозуміння набувало форми угоди або хартії, укладеної між воюючими і нейтральними сторонами; одним з перших відомих прикладів була конвенція, підписана між Юдою Маккавеем і Римом, яка передбачала, що «тим, хто починає війну, не даватимуть і не постачатимуть ні зерна, ні зброї, ні грошей, ні кораблів» (Karsh, 1988, р. 37). Тим не менш, це були винятки з правил; загальне ставлення до нейтральної держави характеризувалося нетерпимістю і принциповим небажанням визнавати нейтралітет як легітимний політичний вибір. Дійсно, у творах Геродота, Лівія, Фулідіда, Плутарха та інших істориків античності багаторазово зустрічається опис держав із нейтральним статусом. Зокрема, відомий випадок підписання договору про нейтралітет між Урарту та Ассирією у VII ст. до н.е. (Брусиловська, 2013, с. 31).

У такій формі нейтралітет існував аж до XV ст., поки не виникла потреба у створенні зводу правил щодо так званих нейтралів у зв'язку зі зростанням політичної взаємодії і торгівлі між містами і державами, що розташовувалися на території сучасної Європи. В епоху пізнього Середньовіччя побачив світ Барселонський збірник правил морської торгівлі та прав нейтральних держав «Консолато дел маре» (Il Consolato del mare) (Консолато дель Маре, 2001, с.111). До цього подібних міжнародно-правових кодексів, що документально регламентували права та обов'язки нейтральних і воюючих держав на морі, не було. Крім того цей збірник ініціював продовження діяльності з розроблення правил взаємовідносин воюючих сторін і нейтралів не тільки на морі, а й на суші, поставивши питання про відповідальність нейтральних держав у разі невиконання ними своїх зобов'язань

«Юридизація» поняття «нейтралітет» відбулася в епоху Нового часу. Своєрідним поштовхом до розвитку інституту нейтралітету послужило формування системності в міжнародних відносинах. Це означало, що державні інтереси, які об'єктивно існували, з певного моменту стали слугувати основою довготривалих політичних союзів, на які орієнтувалися інші держави. Отже, спільно вироблені правила політичного гуртожитку сприяли інтегруванню нейтральних держав у міжнародні відносини не шляхом примусового втягнення їх у конфлікти, а використовуючи їхні дипломатичні навички та мирні методи забезпечення зовнішніх зв'язків.

У досистемні часи нейтралітет припускав «випадковість», ту форму поведінки, яка цілком і повністю залежала від збігу політичних обставин. Тридцятирічна війна, перший конфлікт загальноєвропейського масштабу, наочно продемонструвала, що жодної реальної правової опори у держав, які проголосили нейтралітет, крім домовленостей місцевого характеру, не було. Яскравим прикладом тому слугує угода, укладена бранденбурзьким курфюрстом Фрідріхом Вільгельмом зі Швецією в липні 1641 р. (Вестфальський мир, 2015). Завдяки цій угоді князівство Бранденбург найменше постраждало від бойових дій, але його становище не принесло йому додаткових вигод і, головним чином, через відсутність підтвердження його нейтрального статусу.

Таким чином, процес становлення системності в міжнародних відносинах, що розпочався в XVII ст., об'єктивно вів до впорядкування всієї сукупності взаємодій у рамках системного механізму. Тридцятирічна війна показала, наскільки хитким є статус нейтрала в умовах масштабного військового конфлікту. А відсутність єдиного формулювання, неповнота і нечіткість викладення суті поняття, суб'єктивізм сприйняття нейтралітету - все це могло обернутися проти самих нейтралів, стати причиною неоднозначного ставлення до їхньої політики, як це бувало раніше.

Протягом XVII-XVIII ст. права нейтралів зазнавали серйозних випробувань як на суші, так і на морі. Виникла потреба деталізувати поняття «нейтралітет». Поступово починає вироблятися концепція нейтралітету, що передбачала повне утримання від втручання у війну.

Значним внеском у розвиток ідеї нейтралітету став знаменитий трактат «Про право війни і миру» (1625 р.) голландського політичного діяча і юриста-міжнародника Гуго Гроція (Климчук, 2005). Ця праця являла собою перший систематичний виклад чинного міжнародного права. Завдяки появі цього твору значного поширення набули ідеї про справедливі й несправедливі війни, про правомірність нейтралітету і необхідність мирного У XVIII ст. міжнародно-правове поняття «нейтралітет» отримало свій подальший розвиток. Так, у 1758 р. швейцарський юрист і дипломат Емер де Ваттель у своїй праці «Право народів, або принципи природного права, які застосовуються у поведінці та справах нації та суверенів» уперше ввів в обіг дефініцію «нейтралітет» (Émer de Vattel) для вирішення міжнародних спорів.

У XIX ст. устоялася типізація нейтралітету: постійний, евентуальний і в силу раніше укладеного договору. Яскравим прикладом постійного нейтралітету є Швейцарія. Уперше її нейтралітет було зафіксовано Актом щодо визнання і гарантії постійного нейтралітету Швейцарії та недоторканності її території за підсумками Віденського конгресу в 1815 р. Завдяки Віденській системі міжнародних відносин стало можливим проголошення постійного нейтралітету Голландії, Бельгії та Люксембургу. У випадку з Бельгією нейтралітет послужив основою її державності. Постійний або «вічний» нейтралітет Бельгії було зафіксовано Лондонським трактатом 1831 р., а потім підтверджено двосторонньою бельгійсько-голландською угодою 1839 р.

Наступним кроком у справі визнання нейтралів повноправними учасниками міжнародних відносин стало підписання Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих воїнів під час сухопутної війни (1864 р.). У документі значна увага приділялася правам та обов'язкам нейтральних держав: із 64 статей 7 стосувалися безпосередньо прав та обов'язків нейтралів (Convention, 1864).

Важливим для розвитку міжнародно-правового поняття «нейтралітет» стало ухвалення 5-ї та 13-ї Гаазьких конвенцій (1899 р. і 1907 р.) (The Hague Convention), що регулювали права та обов'язки нейтральних держав на

суходолі та на морі у воєнний час. Головним підсумком підписання конвенцій став чіткий розподіл усіх держав у разі війни на дві категорії: ті, що воюють, і нейтральні. Уперше в міжнародній практиці нейтралів визначали як особливу групу учасників міжнародного процесу під час воєнного конфлікту. Поняття «нейтралітет» перестає розглядатися винятково як суб'єктивне явище, що було притаманне йому століттями.

Одночасно, як засвідчила практика, нейтралітет не став моделлю справжньої незалежності і для держав, які обрали його як зовнішньополітичну доктрину. Для деяких країн, які використовували його як засіб балансування на політичній арені, він перетворився на непосильну ношу. І досвід Бельгії, Голландії та Люксембургу, чийм нейтралітетом знехтувала Німецька імперія, наочно продемонстрував це.

Нейтралітет не може бути маргінальним статусом. Успіх політики нейтралітету лише частково залежить від самої держави і, безумовно, є продуктом взаємної згоди великих гравців світової політики.

Список використаних джерел:

1. Брусиловська О. І. (2013) *Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. - сер. XVII ст. н.е.)*. Одеса.: ОНУ ім. І.І. Мечникова.
2. *Вестфальський мир. Мирний договір імператорсько-шведський, або оснабрюкський*. Взято з <https://studfile.net/preview/4495517/page:45/>
3. Климчук Ю. (2005) *Внесок Гуго Гроція у формування права війни*. *Право і Безпека*. 2005. № 4. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2005_4_4_47.
4. *Консолато дель Маре*. (2001) *Юридична енциклопедія*. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана
5. *Статут Організації Об'єднаних Націй та Статут Міжнародного Суду від 16.09.2005*. Стаття 76. Верховна рада України. Взято з http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
6. *Émer de Vattel. The Law of Nations, or the Principles of Natural Law*. Retrieved from <https://lonang.com/library/reference/vattel-law-of-nations/>
7. *Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field*. Geneva, 22 August 1864. *International Humanitarian Law Databases*. Retrieved from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gc-1864>
8. Karsh E. (1988) *Neutrality and Small States*. London : Routledge, 1988.
9. *The Hague Conventions of 1899 and 1907*. Retrieved from <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/the-hague-conventions-of-1899-and-1907/>

студент I курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА УГОРЩИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ЗА УМОВ ПОЛІТИЧНОЇ КОЛІЗІЇ СТОРІН

Угорщина офіційно стала членом Європейського Союзу 1 травня 2004 року. На всенародному референдумі, що відбувся за рік до цієї події, рішення підтримали 83,76% голосуючих, що тоді лише посилювалося абсолютною підтримкою угорських політичних партій. За даними опитування, проведеного Pew Research Center навесні 2023 року, приблизно 59% громадян Угорщини мають схвальну думку щодо Європейського Союзу [4]. Тобто, хоча позитивне сприйняття ЄС в країні зменшилося за останні 20 років, воно досі певним чином переважає серед угорського населення. Втім, починаючи з другого строку Віктора Орбана як прем'єр-міністра держави у 2010 році, політична діяльність угорської влади взяла курс, що виражається сильним контрастом відносно політичних цінностей Європейського Союзу, зокрема фокусуючись на євроскептицизмі. За останні 13 років сама природа угорського політичного курсу змінилася, і внаслідок цього Угорщина нині знаходиться в стані політичної колізії з ЄС.

По-перше, політична діяльність Угорщини за Віктора Орбана характеризується бажанням утримувати владу над суспільним життям країни та вихідною з нього де-демократизацією угорського політичного життя [1]. Хвиля реформ, що почалася з приходом партії “Фідес” до влади в 2010 році, була сфокусована на деконструкції контрольних механізмів, що сприяли розвитку демократії в країні, зокрема обмежуючи незалежність судової гілки влади та діяльність незалежних ЗМІ і громадянських організацій. Сама наявність “іліберальної демократії” на території Угорщини вже призвела до конфлікту країни з Європейською комісією та Європарламентом, адже політичний курс влади Орбана глибоко протирічить політичним цінностям ЄС, зокрема другому пункту Договору про Європейський Союз. З цієї причини 12 вересня 2018 року Європейський парламент прийняв Резолюцію про проведення процедури сьомого пункту ДЄС у відношенні Угорщини, за якою визначався “ризик серйозного порушення цінностей, на яких був побудований Союз”, на території країни. Таким чином можна стверджувати, що між Угорщиною та Європейським Союзом існує ідеологічний конфлікт, що базується на різниці базових принципів та цінностей сторін.

По-друге, влада Віктора Орбана та партії “Фідес” веде агресивну зовнішню політику у відношенні ЄС та її партнерів, що часто

характеризується критикою та політичними діями, спрямованими проти Європейського Союзу. Так у 2010 році Орбан ввів політику “східного партнерства” в угорські зовнішньополітичні відносини, за якою держава визначила Росію як свого пріоритетного союзника на наступні роки. У 2014 році влада Угорщини відмовилася вводити санкції проти РФ, які Європейський Союз вводив внаслідок початку російської агресії проти України, а в 2022 році, із початком повномасштабного вторгнення, Угорщина зайняла переважно нейтральну позицію відносно конфлікту, одночасно висловлюючи опозицію методам, які застосовують європейські країни у відношенні російської агресії. Політична діячка Жужанна Вег стверджує, що внаслідок цього Угорщина набула іміджу “порушника спокою, що прибирає собі всі переваги членства в ЄС і водночас підриває європейську єдність та згуртованість замість сприяння її єдності або навіть самоідентифікування з Європейським проектом” [5].

Враховуючи те, що головним каталізатором конфліктного стану відносин між Угорщиною та Європейським Союзом є влада Віктора Орбана, конфлікт між сторонами передусім може бути вирішений за умов припинення тиску зі сторони політичного курсу “Фідес”. Внаслідок цього можливими варіантами розвитку подій можна вважати припинення членства Угорщини в Європейському Союзі або зміна угорського політичного курсу.

Хоча громадяни Угорщини на сьогодні відносяться більш скептично до політики ЄС, ніж раніше, можливість самостійного виходу країни із Союзу є маловірогідною, адже це рішення має отримати підтримку більшості угорського населення на референдумі з цього приводу, що не може статися за умов переважно схвальної думки угорців щодо Європейського Союзу. При цьому сам Союз також не може позбавити жодну країну членства. Втім, якщо тренд на пониження популярності ЄС серед населення Угорщини буде продовжуватися, вірогідність цього сценарію може зрости.

Можливість зміни угорського політичного курсу скоріш за все буде супроводжуватися зміною влади в Угорщині. Проблема в тому, що в Угорщині фактично встановлений однопартійний режим на чолі з партією “Фідес”, що підтримується вибіркоким джеррімендерингом та втручанням в електоральний процес під час виборів [2]. За цих умов пряма зміна влади у найближчий час є дуже маловірогідною. Найвірогіднішою є можливість послаблення влади партії “Фідес” за рахунок внутрішніх факторів, якщо вони виявлять своє існування. При цьому в угорському політичному житті досі існує фактор опозиційної діяльності, що може зіграти свою роль у майбутньому.

На даний момент політична колізія між Угорщиною та ЄС буде ще продовжуватися певний час, де обидві сторони будуть висловлювати критику та відповідно до неї діяти відносно одне одного.

Список використаних джерел:

1. Lorenz A. and Bos E. (2022). (De-)democratization, party competition and cultural constraints in Hungary. In E. Bos and A. Lorenz (Eds.), *Politics and*

society in Hungary: (De-)democratization, Orbán and the EU (pp. 1-20). Wiesbaden, Germany: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH.

2. Magyar B. & Madlovics B. (2022). *Hungary 2022: Election manipulation and the regime's attempts at electoral fraud*. Retrieved from CEU Democracy Institute website: <https://democracyinstitute.ceu.edu/sites/default/files/article/attachment/2022-03/Hungary%202022%20Manipulated%20Elections.pdf>

3. Pew Research Center. (2022). *Spring 2022 global attitudes survey. Q39a-h*. Retrieved October 18, 2022 from <https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/2022/10/Hungary-and-Poland-EU-topline.pdf>

4. Pew Research Center. (2023). *Spring 2023 global attitudes survey. Q3c*. Retrieved October 24, 2023 from https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/2023/10/SR_23.10.24_EU-views_topline.pdf

5. Végh Z. (2016). *Hungary: The EU's troublemaker*. In J. Janning (Eds.), *Keeping Europeans together: Assessing the state of EU cohesion* (pp. 72-75). European Council on Foreign Relations. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/resrep21671.17>

Науковий керівник: Висоцький Олександр, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

студентка III курсу, кафедра міжнародних відносин та права, інститут гуманітарних наук, Національний університет "Одеська політехніка"

ВИЗНАЧАЛЬНІ РИСИ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ПРОВІДНИХ КРАЇН АЗІАТСЬКОГО РЕГІОНУ: КИТАЮ, ЯПОНІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

Система міжнародних відносин постійно зазнає трансформацій, які в час ХХІ століття відбуваються фактично кожного дня. Актуальність дослідження політичних систем країн Азіатського регіону полягає у зростанні їхнього впливу та ролі у розвитку та становленні структури міжнародних відносин. До провідних держав даного регіону належать Китай, Японія та Південна Корея. Перелічені суб'єкти міжнародних відносин все більше займають міцні позиції на світовій арені. Особливо Китай, який знаходиться у політичній та економічній конфронтації зі Сполученими Штатами Америки у гонитві за право на встановлення гегемонії у світі.

У науці про політологію та міжнародні відносини поняття «політична система» є одним із базових для вивчення політичних та суспільних процесів.

Політична система є свого роду «фундаментом» для будь-якого суспільства, слугуючи складною структурою, за допомогою якої народ або нація організовується та здійснює владу. Вона охоплює процеси, інституції та ідеологію, які керують розподілом влади та методами її втілення, забезпечуючи колективний добробут громадян. Є випадки, коли політичні системи певних держав не покладають на меті забезпечення добробуту громадян та дотримання їх прав.

Китай має величезне значення у сфері міжнародних відносин через свій значний геополітичний вплив, економічну потужність і унікальну політичну систему. Розуміння політичної системи Китаю має вирішальне значення для розуміння його підходу до глобальних справ і його взаємодії з іншими націями.

Політична система Китаю функціонує як соціалістична республіка, офіційно відома як Китайська Народна Республіка (КНР). Комуністична партія Китаю (КПК) є домінуючою та правлячою політичною партією, яка відіграє центральну роль у структурі управління. Китай функціонує за однопартійною системою, де КПК є єдиною юридичною політичною особою, що виключає інші партії зі значного політичного впливу чи конкуренції на національному рівні.

Всекитайські збори народних представників (ВЗНП) є вищим законодавчим органом державної влади. Однак його фактичний вплив є здебільшого наглядним, а повноваження щодо прийняття рішень належать КПК. Державна рада на чолі з прем'єр-міністром функціонує як виконавча влада, реалізуючи закони, політику та керуючи економікою.

Політичне керівництво Китаю складається з президента, який є главою держави, і прем'єр-міністра, який є главою уряду. Хоча традиційно посаду

президента обіймали окремі особи, нещодавні зміни скасували обмеження терміну перебування на посаді президента, потенційно дозволяючи особі служити на невизначений термін (Inside China's Ruling Party).

Народно-визвольна армія (НВА) діє під контролем КПК, відіграючи важливу роль у забезпеченні авторитету партії та захисті інтересів нації.

Країна поділена на провінції, автономні регіони, муніципалітети та спеціальні адміністративні регіони (САР), кожна з яких має власну державну структуру, що відображає національну систему.

Комісія з політичних і правових питань є важливою організацією КПК, яка контролює юридичну та правоохоронну систему, забезпечуючи відповідність цілям партії та підтримку соціальної та політичної стабільності.

Правова система Китаю діє в рамках цивільного права, на яке впливають традиційні китайські правові принципи та соціалістична ідеологія. Конституція, прийнята в 1982 році і згодом змінена, служить вищим правовим документом, що визначає основні права громадян, державну структуру та повноваження уряду (Петришин (ред.), 2012, с. 248).

Японія відіграє важливу роль у міжнародних відносинах завдяки своєму унікальному геополітичному положенню, міцній економіці, технологічному прогресу та дипломатичному підходу, який спрямований на багатосторонність та мирне співіснування.

Уряд держави є парламентською конституційною монархією. Імператор Японії відіграє церемоніальну та символічну роль, представляючи єдність та спадкоємність нації (Масляк, 2008, с. 80).

Наповнений культурним та історичним значенням, імператор втілює традиції Японії та виступає в ролі глави держави. Ця позиція глибоко переплетена з синтоїзмом, корінною релігією країни, і участь імператора в національних церемоніях підкреслює цей зв'язок.

Виконавчу владу японського уряду очолює прем'єр-міністр, який призначається імператором Японії.

Прем'єр-міністр Японії є ключовою фігурою в уряді, призначається Імператором на основі лідерства партії чи коаліції більшості в Палаті представників. Він має значні виконавчі повноваження, головує на засіданнях Кабінету міністрів, встановлюючи політику, приймаючи важливі рішення у внутрішніх і зовнішніх справах і представляючи Японію на міжнародному рівні.

Крім того, прем'єр-міністр є головнокомандуючим Силами самооборони Японії, контролює національну оборону та очолює Раду національної безпеки, консультуючи з питань безпеки та зовнішньої політики. Публічна комунікація, звернення до нації та забезпечення лідерства під час криз також є важливими аспектами його ролі.

Загалом, роль прем'єр-міністра є центральною для функціонування уряду, суттєво впливаючи на політику, управління та міжнародні відносини в Японії.

Уряд також поділяється на міністерства та відомства, кожне з яких контролює певні сфери, як-от фінанси, освіта, охорона здоров'я, оборона

тощо. Агентство національної поліції забезпечує громадську безпеку та порядок.

Система місцевого самоврядування в Японії базується на децентралізації та місцевій автономії, що дозволяє регіонам пристосовувати політику до своїх конкретних обставин і сприяти місцевому розвитку. Це фундаментальний аспект структури управління Японії, який сприяє загальному соціально-економічному розвитку країни та регіональному розмаїттю.

Японія має багатопартійну систему з кількома значними політичними партіями, які відіграють важливу роль у політиці країни.

Правова система Японії — це правова система, заснована на цивільному праві, на яку сильно вплинули правові системи Німеччини та Франції.

Японське законодавство кодифіковане, тобто закони та нормативні акти організовані у комплексні правові кодекси. До основних правових кодексів належать Цивільний кодекс, Кримінальний кодекс, Господарський кодекс і Конституція.

Конституція Японії, прийнята в 1947 році, є вищим законом країни. Він встановлює структуру правління, основні права людини, роль імператора та організацію держави. Він також гарантує основні права і свободи особистості (Стрельченко, 2017, с. 103-109).

Південна Корея (офіційна назва — Республіка Корея) також займає важливу нішу у системі міжнародних відносин через своє унікальне геополітичне положення, економічні та дипломатичні позиції на світовій арені.

Виконавчу владу Південної Кореї очолює президент, який одночасно є главою держави та уряду. Президент обирається шляхом прямих виборів громадянами на один п'ятирічний термін, переобрання на наступний термін не допускається. Обов'язки президента включають загальне управління урядом, формування та впровадження політики, а також представництво Південної Кореї на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Президенту допомагає Кабінет міністрів, який складається з різних міністерств, кожне з яких очолює міністр, призначений Президентом. Члени Кабінету несуть відповідальність за конкретні урядові функції та сфери політики, працюючи колективно, щоб допомогти Президенту у прийнятті рішень і реалізації політики.

Законодавчою гілкою влади в Південній Кореї є Національна асамблея, однопалатний законодавчий орган, що складається з 300 членів, які безпосередньо обираються громадянами за змішаною пропорційною системою представництва.

Судова влада в Південній Кореї є незалежною та неупередженою системою, відповідальною за тлумачення та застосування закону, забезпечення справедливості та захисту прав і свобод людей. Судова система є ієрархічною та включає різні рівні, такі як Верховний суд, апеляційні суди, районні суди та спеціалізовані суди.

Ландшафт політичних партій у Південній Кореї різноманітний і яскравий, що відображає динамічну демократію. Однією з основних партій є Демократична партія Кореї, яка зазвичай асоціюється з лівоцентристськими або прогресивними політичними позиціями та політикою.

З іншого боку знаходиться Партія єдиного майбутнього, яка у 2021 році була перейменована в Партію влади народу. Ця основна консервативна політична партія традиційно асоціюється з правоцентристськими та правими політичними ідеологіями та політиками. Вона виступає за політику вільного ринку, сильну національну оборону та консервативні соціальні цінності.

Конституція Республіки Корея формує фундаментальну правову основу для держави, яка є найвищим законом. Вона визначає структуру влади, права та обов'язки громадян, розподіл повноважень між різними гілками влади.

Південна Корея діє згідно з правовою системою цивільного права, на яку в основному вплинули німецькі та французькі правові традиції. Правові принципи та закони переважно кодифіковані в законах і положеннях, а судові рішення виступають як вторинні джерела права.

Політична історія країни стала свідком визначного переходу від авторитарного правління до демократичної системи. Ця трансформація була досягнута через низку демократичних рухів і повстань, кульмінацією яких стали демократичні реформи наприкінці 1980-х і на початку 1990-х років, що заклало основу для нинішнього демократичного режиму (South Korea).

Отже, на прикладі досліджених політичних систем провідних держав Азіатського регіону можна стверджувати, що важливість їх вивчення має як теоретичну, так і практичну цінність для суспільства. В науковій теорії міжнародних відносин це актуально для впорядкування знань у політології, а у глобальному масштабі знання політичних систем є важливим для ефективної дипломатії та міжнародних відносин. Це допомагає людям і націям зрозуміти мотивацію, ідеологію та політику інших країн, сприяючи кращій співпраці, переговорам і вирішенню конфліктів.

Список використаних джерел

1. *Масляк, П. (2008). Країнознавство: підручник. 2-ге вид., випр. Київ: Знання.*
2. *Петришин, О. (ред.). (2012). Порівняльне правознавство. Харків: Право.*
3. *Стрельченко, О. (2017). Організація публічної влади в Японії: адміністративно-правовий аспект. Правове регулювання економіки, (№16), 101-110. Вилучено з https://kneu.edu.ua/userfiles/24_11_2015/2017/12_pdf.pdf*
4. *BBC News. n.d. Inside China's Ruling Party. Retrieved from: http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/asia_pac/02/china_party_congress/china_ruling_party/how_china_is_ruled/html/defaulta.stm*
5. *The World Factbook. (2023). South Korea. Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/korea-south/#government>*

*Науковий керівник: Бабіна В., к.п.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин та права, гуманітарний факультет
Національного університету «Одеська Політехніка»,
v.o.babina@op.edu.ua*

*кандидат політичних наук, старший викладач,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

ДОСВІД КНР В ВИКОРИСТАНІ ДИСКУРСИВНОЇ СИЛИ. ВІД М'ЯКОЇ СИЛИ ДО ДИСКУРСИВНОЇ СИЛИ.

Зростання економічного та політичного впливу Китаю, перехід до фази глобального протистояння із Заходом викликало у Китаї величезний запит на вироблення інструментів інформаційного супроводу зовнішньої політики.

Ідеться не про пропаганду (хоча і про неї теж), а про те, що недостатньо постійно підвищувати свій ВВП, посилювати армію, приймати правильні рішення – треба, щоб це посилення конвертувалося у здатність нав'язувати свою волю іншим країнам.

Далі за всіх просунулися на цьому шляху США, тому логічно, що Китай почав копіювати саме американський досвід.

Для того щоб розглянути еволюційний шлях китайської міжнародної політики від м'якої сили до дискурсивної потрібно розглянути ці категорії.

Термін "м'яка сила" використовується для позначення здатності держави, організації або індивіда вплинути на інших шляхом зацікавленості й переконань, а не через силу чи примус. М'яка сила зазвичай ґрунтується на культурі, ідеях, цінностях, співробітництві та привабливості.

Цей підхід передбачає використання політичних, економічних, культурних та інформаційних засобів для впливу на інших акторів у світі. Прикладами м'якої сили можуть бути дипломатичні переговори, міжнародне співробітництво, гуманітарна допомога, культурна обмін і програми освіти.

М'яка сила може мати важливу роль у формуванні політичних відносин, співробітництва та створенні позитивного враження про країну чи організацію. Вона доповнює традиційне використання сили і військової потужності, дозволяючи досягати своїх цілей шляхом м'якого, неконфліктного впливу.

Концепцію "м'якої сили" розробив політолог Джозеф Най. Він вперше використав цей термін у своїй книзі "М'яка сила: політика не насильства" (Soft Power: The Means to Success in World Politics), опублікованій в 2004 році (Nye J. S., 2004).

"Дискурсивна сила" відноситься до здатності впливати на людей, формувати їх уявлення, переконання та світогляд через використання мови, комунікації та ідей. Дискурсивна сила ґрунтується на умінні контролювати, впливати та маніпулювати мовними структурами, наративами та символами для впливу на політичні процеси та думки громадськості.

Цей підхід розглядає мову як інструмент політичної влади та конструкції соціальної дійсності. Він визнає, що тим, як ми говоримо про політику, величини та проблеми, є суттєвий вплив на те, як ми їх розуміємо і оцінюємо.

Дискурсивна сила може бути використана для створення певних наративів, ідентичностей, світоглядів та політичного контексту. Вона може бути використана для підтримки певних політичних агенд, маніпуляцій масами і зміни способу постановки політичних питань.

Дискурсивна сила досліджується як важливий аспект політичної комунікації та впливу, оскільки вона допомагає розуміти, як політичні актори формують свою риторику, пропаганду та способи переконування, впливаючи на думки та дії людей.

Концепцію "дискурсивної сили" відносять до французького філософа Мішеля Фуко. Він в значній мірі вніс вагомий внесок у розвиток та розуміння дискурсу, його впливу на формування знання, влади та соціальних структур. Фуко переконував, що дискурс визначає і формує нашу сприйняття реальності та суспільні норми. Він висвітлював роль розмови, мовлення, тексту та влади у дискурсивних структурах. Тому можна сказати, що Фуко є одним із головних теоретиків концепції дискурсивної сили.

Повертаючись до аналізу переходу від м'якої до дискурсивної сили треба сказати, що через «культурну революцію» та інші елементи агресивної «маоїзації» соціальних дисциплін китайська ідеологія навіть після кількох десятиліть загалом успішних економічних реформ не могла серйозно протистояти західній пропаганді.

Використовувати для легітимації комунізму багата спадщина конфуціанства була дуже складною задачею; афористичний стиль китайських лідерів слабо підходив для зіткнення і дискусій навіть з табором неомарксистів, не кажучи вже про радикальніших ідеологічних противників.

Це можливо побачити на прикладі нинішніх афористичних концепцій - "Пояс і Шлях", "Спільнота єдиної долі людства" - ці афористичні висловлювання добре зрозуміли китаїстам. Але навіть про «Пояс та Шлях» спостерігачі, особливо сторонні, навіть через 10 років не мають чіткого розуміння, що це таке. Не кажучи вже про складніші концепції. І це не відома "азійська гідність", а нестача китайських ідеологем – особливо якщо прийняти за догму, що вони мають бути зрозумілі не лише внутрішній, а й зовнішній аудиторії.

Звернувшись до західного ідеологічного інструментарію, Китай спочатку взяв на озброєння теорію Джозефа Ная про «м'яку силу» (soft power). Це було очевидно для 1990-х років, бо здавалося вельми реалістичним, що Захід переміг у холодній війні, спираючись у тому числі на свою м'яку силу – на привабливість масової культури, побуту, повсякденності (стилю життя).

В 1993 Ван Хунін (Wang Huning, 1993) написав статтю «Культура як національна сила: м'яка сила», від якої можна відраховувати захоплення Китаю даною темою.

Тема «м'якої сили» стосовно Китаю потребує окремої статті. Основні тези. Китай почав розповсюджувати свої цінності через систему Інститутів Конфуція, CGTN, гуманітарні обміни, велику увагу приділяв розвитку музики, літератури, кінематографа на зовнішніх ринках. Мета – покращити імідж Китаю та сприяти тому, що зовнішньополітичні завдання вирішувалися

без застосування сили чи політичних важелів. Завдання-мінімум – нівелювати вплив синофобії (негативне або вороже ставлення до Китаю, китайського народу, китайської культури або китайських людей), що супроводжує всі дії Китаю на зовнішній арені.

Нині можна констатувати провал.

Чому «м'яка сила» китайською виявилася неефективною? По-перше, суперечність між офіційною ідеологією та установками й тим творчим продуктом, який міг би бути привабливим для зовнішнього споживача. По-друге, побут і повсякденність суспільства перехідного періоду – стрімкого переходу від бідності та голоду до ситості та багатства, одних лякало своїм консюмеризмом, іншим виглядало архаїчним. Теж не було привабливо.

Китайці самі визнали неефективність. І почали шукати інших інструментів.

Якщо абстрагуватися від безперервної еволюції таких базових для китайської зовнішньої політики підходів як марксистська теорія, то з'ясується, що провідним елементом цих динамічних змін стало вироблення в Китаї поняття “хуайюйцюань” та його швидке поширення у теоретичній літературі та матеріалах публічних експертів.

Українською мовою за перекладом англійською це поняття передається терміном «дискурсивна сила» (чи, що було б точніше, «дискурсивна влада»), що справедливо, враховуючи відсилання китайських теоретиків до творчої спадщини Мішеля Фуко, проте, виходячи з безпосереднього значення ієрогліфів, що входять у термін, більш точно перекладати його як «сила права говорити».

М. Фуко (2003) розглядав дискурс як суспільно-історичний феномен, що визначає владу та структури влади в суспільстві. Він аналізував, як дискурс утворює правду, контролює знання, регулює поведінку та утворює певні соціальні норми. Можна сказати, що М. Фуко розглядав дискурсивну силу як засіб контролю та впливу на людей і суспільство.

Суть цього інструменту (у розумінні китайських практиків) – не важливо, що ти робиш і навіть не важливо, що говориш, важливо, як ти говориш і як це сприймуть інші.

Приклад: ситуація у Сінцзяні. Країни з високою дискурсивною силою (наприклад, США) кажуть, це китайці обмежують права етнічних та релігійних меншин, будують «концтабори» та систему глобального придушення особистості. І їм усі вірять. Китайці кажуть, ми боремося з тероризмом, у нас уже понад десять років не було терактів, населення отримує нові знання та навички, які дозволяють йому інтегруватися до економічної системи. Дискурсивна сила Китаю слабка, йому ніхто не вірить, його інформація не знаходить користувача (оскільки люди у світі читають соцмережі, а не інформленту агентства «Сінхуа») – результат, Китай зазнає відчутних іміджевих втрат, які ускладнюють досягнення поставлених цілей на світовій арені.

Чи казав про це Фуко? І чи говорив він саме це, говорячи про «дискурс». Китайські політологи стверджують, що так.

Сам термін «дискурсивна сила» використовувався у зовнішньополітичній риторичі ще за Ху Цзіньтао, однак у моду увійшов уже за Сі Цзіньпіна. При цьому сторонній аналіз показує, що звернення до політичної спадщини Мішеля Фуко, дуже популярне в сучасній китайській думці, стосується лише окремих термінів та категорій, популяризованих французьким мислителем.

Серед термінів, які зараз активно експлуатуються китайцями, «дискурс».

Китайці дозволяють собі досить вільні трактування цієї концепції Фуко. «Дискурс – це і є влада». Як пише Шень Сяньчжі (Shen Xianzhi, 2018), ставлячи цю фразу в лапки та вказуючи авторство М. Фуко: «Дискурс – це влада, за яку людям необхідно боротися», при цьому за основу тут береться сильно урізана цитата «Порядку дискурсу» М. Фуко, сенс якої в тому, що задля контролю над дискурсом варто боротися, і контроль над дискурсом – це те, чим влада хоче завладати. Тобто є спотворення початкового сенсу.

Інший приклад: Дуже часто в китайських інтерпретаціях дискурсу зустрічається згадка про те, що його важлива функція полягає в «упорядкуванні світового порядку». Попри докладені зусиль, нам так і не вдалося встановити точне джерело цієї цитати у роботах Фуко, хоча китайські автори посилаються саме на нього.

Фактично китайські вчені дуже утилітарно і вибірково взяли з теорії західних постструктуралістів один окремий бік такого поняття як дискурс і використовували її як основний зміст теорії. Посилання на Фуко, таким чином, використовуються для обґрунтування та надання ваги їх теоретичним розвідкам. Це розуміння «дискурсу» — це дискурс як можливість перебудови світопорядку, того самого «упорядкування». При цьому контроль за дискурсом розглядається як контроль над світом. Досить типово наступне китайське тлумачення «дискурсивної сили»: «У певному сенсі, той, хто володіє дискурсивною силою, той і має «право організовувати» світовий порядок, той і має ключову владу».

Для того, щоб зрозуміти, як діє дискурсивна сила, звернемося до іншого прикладу: Китаю в Арктиці. Два ключові поняття, якими Китай сьогодні описує свій статус в Арктиці – «близько-арктична держава» та «важливий стейкхолдер в арктичних справах» (SIPRI, 2012). Після включення до тексту Білої книги обидва терміни набули офіційного характеру.

В арктичній політиці Пекін намагається послідовно проводити довгострокову дискурсивну стратегію, вести гру не лише на практичному, а й на ідейному рівні, вибудовуючи навколо своєї присутності в Арктиці певну систему образів. Офіційний наратив покликаний коригувати негативний образ Китаю, як надто амбітного чужинця, і водночас впливати на формування порядку денного та правил гри з урахуванням китайських інтересів.

Іншим наслідком прийняття концепції «дискурсивної сили» як найважливішого інструменту забезпечення зовнішньої політики стало те, що ми називаємо «дипломатією бойових вовків».

Пошуки нових форм вираження позиції держави з того чи іншого міжнародного питання очевидні будь-кому, хто стежить за пікіровкой у

соціальних мережах між представником КНР Чжао Ліцзянем та американськими політиками, головним редактором газети «Хуаньцю шибао» Ху Сіцзінем та західними експертами тощо.

Не буде перебільшенням сказати, що в перші десятиліття нового століття ми спостерігаємо кардинальний поворот у концептуальному обґрунтуванні всієї китайської зовнішньої політики, і вивчення цього «повороту» має відчутне теоретичне та практичне значення.

У китайському розумінні посилення дискурсивної сили являє собою набір інструментів, які сприяють просуванню Китаю в центр світової сцени, що формують порядок денний міжнародних інститутів та нові «правила гри», що впливають на цінності світових акторів та їх світогляд, а через це на політичний вибір та політичні рішення.

Очевидно, що найближчим часом ми спостерігатимемо наростання використання «дискурсивної сили», внаслідок чого фактично створюватиметься альтернативна Заходу дискурсивна реальність, проте далеко не факт, що вона буде достатньо ефективною і не перетвориться на продукт для «власного споживання».

Для України використання досвіду Китаю в формуванні дискурсивної сили пов'язано з певними труднощами. Для того щоб використати можливості дискурсивної сили потрібно перед цим сформувати базис “впливу” через використання м'якої сили. Тобто Китай свого часу часто використовував (і використовує) різні культурні та економічні програми щоб розповсюдити свій вплив на країни Азії, Африки та Близького Сходу (елементи м'якої сили) тим самим сформувала певну репутацію в країнах регіону. Україна в цьому плані відразу перейшла до використання дискурсивної сили не маючи сформованої репутації через м'яку силу. Це призвело до того що українська міжнародна політика перебуває в фарватері загальнозахідного міжнародного порядку денного та не має змогу формувати сталі меседжі та порядок денний.

Таким чином, можна констатувати, що китайці тільки починають адаптовувати західні практики дискурсивних методів у свою міжнародну політику і це потребує певний час для цього процесу. Головне щоб за цей час КНР не зробила великих помилок у міжнародній сфері які б порушили баланс сил на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Кіктенко В. О. (2015) Роль теорії “м'якої сили” в створенні нового образу Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*, № 1–2.
2. Фуко М. (2003) *Археологія знання*. пер. з фр. В. Шовкун. Київ: Основи, 326 с
3. *China deserves a voice, must speak up against US discourse hegemony. Global Times, (May 11, 2021). from <https://www.globaltimes.cn/page/202105/1223195.shtml>*

4. *China Defines Itself as a 'Near-Arctic State' (2012)*. SIPRI, from <https://www.sipri.org/media/press-release/2012/china-defines-itself-near-arctic-state-says-sipri>
5. Nathan, Andrew J., and Boshu Zhang. (2022) “‘A Shared Future for Mankind’: Rhetoric and Reality in Chinese Foreign Policy under Xi Jinping.” *Journal of Contemporary China* 31.133, p. 57-71.
6. Nye J. S. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, 191 p.
7. Nye J. S. (2007) *Notes for a soft power research agenda*. *Power in World Politics*, Felix Berenskoetter, M. J. Williams, eds. Routledge, 328 p.
8. Nye J. S. (2008) *The Powers to Lead*. NY: Oxford University Press, 240 p.
9. Shen Xianzhi (2018) *On the Construction of China's Foreign Discursive System*. *Xinwen zhanxian*, No. 17.
10. Wang Huning (1993) *Culture as National Soft Power: Soft Power*. *Journal of Fudan University*, No. 3, pp. 23-28.

студентка III курсу, кафедра міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії, факультет міжнародних відносин і журналістики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

КИТАЙ: МІФ ПРО ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО РУЙНУЄТЬСЯ

Китай завжди був предметом захоплення та об'єктом досліджень у світі економіки. Протягом декількох десятиліть, ця країна надихала світ своїм швидким економічним зростанням, що відзначалося як "китайське економічне диво". Проте останні події та тенденції наводять на думку, що міф про це диво може втратити свою актуальність. Розглядаючи такі аспекти, як зростаючі внутрішні проблеми, геополітичні напруги та зміни в світових торговельних відносинах, стає зрозумілим, що Китай стикається з новими викликами та перешкодами на шляху до збереження свого економічного лідерства.

Китайські продукти раптово почали користуватися меншим попитом у світі, курс юаня зараз один з найгірших за всю історію, найбільші міста Китаю потопають у боргах (National Bureau, с.7).

Все це відбувається на фоні посилення напруги на міжнародній арені та ще більшої концентрації величезної влади в руках однієї людини - Сі Цзіньпіна. Міф, про те, що Китай в найближчому майбутньому наздожене Америку - розвалюється на очах. Чому ж тоді Китай насправді значно слабший, ніж здається — обсяг економіки Китаю за 2022 рік склав 17,7 трлн \$, це другий за розміром показник у світі після США, з її 23 трлн \$, (Ministry of Finance, с.16) .Такий неймовірний ріст був зумовлений, в першу чергу, величезним резервом дешевою робочою силою.

У 1981 році населення Китаю досягло 1 млрд, з того часу влада почала проводити політику «однієї дитини на сім'ю». Через таку політику змінилося співвідношення чоловіків і жінок, десятки мільйонів китайських чоловіків так ніколи і не одружуються, через що народжуваність катастрофічно падає. Цілих 35 років у Китаї заборонялося мати більше однієї дитини в сім'ї. Жінок які порушували це правило, змушували робити аборти, обкладали непосильними штрафами та веселили з житла. Результат такої політики був катастрофічним: у 2021 році населення Китаю скоротилося на 850000, в порівнянні з минулим роком (Ministry of Finance, с.21). Останній раз воно скорочувалось аж у 1961 році, через голод, що забрав життя десятки мільйонів китайців (World Economic Outlook, с.12). Після того, населення невпинно росло, тільки нещодавно китайська влада почала розуміти наслідки своєї політики, тому з 2021 року припинила дію політики «однієї дитини» але було вже занадто пізно, так як населення Китаю постаріло і продовжує старіти. Вже зараз 1/5 країни - це пенсіонери, більше Китай не може покладатися на свою славнозвісну дешеву робочу силу, яка власне і

забезпечила цій країні такий неймовірний економічний ріст. Так як, кількість працездатних людей зменшується, а необхідність підтримувати високий темп економіки залишається, то Китаю не залишається нічого іншого, як виживати максимум із своїх працівників. Із соціальною системою ситуація теж не з найкращих. Так як, кількість пенсіонерів збільшується, то залишається все менше людей щоб фінансувати такі речі, як: пенсії чи охорона здоров'я. Звичайно, весь тягар падає на молодь Китаю, яка з ним аж ніяк не справляється. Про це говорить той факт, що 20% людей, віком від 16 до 24 років безробітні. Вже зараз 80% всіх фабрик у Китаї відчувають нестачу робочої сили, а Міністерство освіти прогнозує, що до 2025 року дефіцит робочої сили складе 30 мільйонів працівників (World Economic Outlook, с.19).

Та, на нашу думку, проблема з населенням - це лише маленька частина того, через що зараз проходить Китай. Величезним ударом для країни стала пандемія Covid-19. Саме Китай постраждав найбільше від пандемії. Щоб побороти вірус, китайська влада запровадила політику, так званої, «нульової терпимості» до Covid-19. Головна суть такої політики - посадити абсолютно всіх людей на карантин. Через над жорсткі заходи китайської влади, сотні мільйонів людей місяцями не виходили із своїх помешкань. Наслідки для економіки були катастрофічними: сфера послуг, виробництво, туризм - все зупинилося.

Також, аналізуючи нерухомість і суміжні чинники, можна зазначити, що на ринку на нерухомість припадає ціла чверть економіки Китаю, тому через те, що була поширена практика, коли забудовники продавали наперед ще недобудовані квартири і вже за виручені гроші продовжували фінансувати виробництво, але через те, що в влада ввела закон, який сильно обмежував можливості для фінансування великих забудовників - відбувалась наймасштабніша криза.

Великі будівельні компанії опинилися на межі виживання, в 2021 році найбільший китайський забудовник «Evergrand» оголосив про дефолт і люди почали масово забирати свої гроші, які вони платили за ще недобудовані квартири. У результаті, компанії не мали за що продовжувати будівництво, саме тому зараз у Китаї можна побачити величезну кількість напівзбудованих міст привидів, та влада Китаю більш зосереджена на економічних проблемах.

Найперше, що зробив Сі Цзіньпін після того, як став лідером у 2012 році - відвідав музеї національної історії Китаю, саме цим жестом він дав зрозуміти, що відновлення історичної величі є найважливішим завданням. З моменту його приходу до влади, в Китаї почалась тотальна ідеологічна зміна, пропаганда набула ще більших масштабів, а влада партії ще більше посилилась. Все більше приватних компаній ставало власністю держави, можна надати приклад AliExpress, який влада відібрала у його ж засновника - Джека Ма. Закордонні інвестори масово забирали свої гроші з Китаю, тільки за другу половину 2022 року, китайський технологічний гігант Tencent втратив інвестицій на цілих 7 млрд \$, компанія Alibaba за цей період збідніла вдвічі і рівень Китаю на міжнародній арені низький як ніколи (People's Bank

of China, с.31). Додаючи до всього цього, його позицію щодо російського вторгнення - жодного засудження росії як агресора, жодних дій задля досягнення миру, тільки одна мантра за весь час: «Ми поважаємо суверенітет і територіальну цілісність всіх країн..». Через таку політику Сі Цзіньпіна все більше великих компаній покидають Китай і переходять в такі країни як В'єтнам, Малайзію, Таїланд та Індонезію, де також є багато не дорогої робочої сили. Мало хто з інвесторів захоче інвестувати мільйони в бізнес, знаючи, що в будь-який момент його можуть націоналізувати.

Але розглядаючи всі ці неймовірні економічні показники Китаю, постає питання чи дійсно вони є правдиві. Так як, єдиним офіційним джерелом даних про китайську економіку є Державне Бюро Статистики «National Bureau of Statistics of China», що є повністю підконтрольним партії. З цього всього можуть з'явитися сумніви, чи справді вони будуть висвітлювати справжню статистику в період кризи чи економічного падіння. Офіційно за 2022 рік, ріст економіки Китаю склав +3,00% - це надзвичайно низько (Центр міжнародних фінансів, с.43). Особливо, якщо врахувати, що за минулі десятиліття економіка піднімалася в середньому на 8,6 % кожного року, однак авторитетні незалежні експерти, як із центру Rhodium Group припускають, що цей ріст був ще менший, максимум +2,5% (Rhodium Group, 23).

Та як на мене, проблема не у самому бюро статистики, через те, що Китай повністю в комуністичній ідеології, кожен підприємець в першу чергу буде перейматися тим, щоб подати високі показники на папері і вислужитися перед партією - вони не спираються на реальний результат. Також є випадки, коли дані спеціально змінювалися при зміні очільників місцевих осередків, щоб новий посадовець показував кращі результати. До прикладу, наприкінці 2015 року, був випадок коли одна китайська провінція повідомила про доходи, які на 127% перевищують реальну цифру (Refinitiv Datastream, с.5).

Отже, можна зробити висновок, що міф про китайське економічне диво, яке тривало десятиліттями, сьогодні зазнає випробувань. Китай стикається з різними внутрішніми та зовнішніми факторами, які можуть вплинути на його подальший розвиток. Хоча за останні десятиліття Китай створив образ могутньої країни, яка впевнено йде до Світового лідерства, однак за вражаючими економічними показниками, мало хто помічав скільки насправді слабкостей приховує ця країна. Тільки нещодавно вони почали проявлятися: старіння населення, наслідки пандемії, обвал ринку нерухомості, жорстка ідеологічна політика - все це те, що не дозволить Китаю повноцінно реалізувати свій потенціал і стати величезним глобальним гравцем у майбутньому.

Попри це, Китай залишається важливим гравцем на світовій арені, зі значними ресурсами та потенціалом для вирішення своїх проблем. Для того щоб зберегти своє економічне лідерство та подолати виклики, Китаю, можливо, доведеться переглянути свої підходи до економічної політики та

спрямувати зусилля на внутрішні перетворення, що дозволить збалансувати зовнішні й внутрішні фактори.

Список використаних джерел

1. Державне Бюро Статистики Кумаю (*National Bureau of Statistics of China*) - <http://www.stats.gov.cn/>
2. Міністерство фінансів Кумаю (*Ministry of Finance of the People's Republic of China*) - <http://www.mof.gov.cn/>
3. Міжнародний валютний фонд. (2023). "World Economic Outlook: April 2023." <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/03/23/world-economic-outlook-april-2023>
4. Центральний банк Кумаю (*People's Bank of China*) - <http://www.pbc.gov.cn/>
5. Центр міжнародних фінансів Гарвардського університету. "China's Debt Crisis: Causes, Consequences, and Solutions." https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/22-020_e038f9e3-3e35-4934-aed9-6e54c20f097c.pdf
6. Rhodium Group. (2023). "Economic Outlook for China: 2023 Edition." <https://rhg.com/research/economic-outlook-for-china-2023-edition/>
7. Refinitiv Datastream | Reuters. Jan. 17. 2023 | *Bv Sumanta Sen*

Науковий керівник: Кузь О., д.філос.н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії Харківського Національного економічного університету імені Семена Кузнеця

ДИПЛОМАТІЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ: СУТНІСТЬ, ВИДИ, НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

На початку ХХІ сторіччя зросла роль дипломатії у попередженні виникнення кризових ситуацій.

Сучасний тлумачний словник української мови дає розуміння дипломатії як діяльності уряду та спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення зовнішньої міжнародної політики держави [1].

Класичне визначення дипломатії міститься в «Оксфордському словнику англійської мови: «дипломатія – це здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів; сукупність засобів, що їх використовують послы й посланники з метою забезпечення переговорного процесу» [2].

Словник міжнародно – правових термінів визначає дипломатію таким чином: (франц. *diplomatie*) - 1) Офіційна діяльність пздійсненню програми зовн. політики д-ви щодо захисту її прав та інтересів за кордоном. Реалізується урядовими відомствами (МЗС, іноді головою уряду і керівником д-ви). Д. — складова зовн. політики, міжнар. діяльності д-ви. Зовн. політика визначає цілі та завдання дипломатії. Д. активно використовує політ, форми зносин між д-вами у поєднанні з екон., правовими, культур., наук, та ін. формами відносин. Сенс і призначення Д. полягає у виборі засобів і методів, необхідних для досягнення зовнішньополіт. цілей д-ви. Вона покликана забезпечити розвиток міжнар. відносин у бажаному для країни руслі (збереження сусп. і держ. устрою, цілісності кордонів, утвердження міжнар. авторитету д-ви тощо)[3].

Основними і найбільш поширеними на практиці дипломатичними методами є: офіційні і інші візити і переговори на найвищому і високому рівні, дипломатичні конгреси, конференції, наради і зустрічі, підготовка і укладання двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів та інших дипломатичних документів, участь в роботі міжнародних організацій і їх органів, представництво держави за кордоном, дипломатичне листування, публікація дипломатичних документів. Із створенням ООН і інших міжнародних організацій великого значення набула дипломатія багатостороння [4].

Феномен дипломатії є багатоаспектним і саме цим пояснюється багатоманітність наукових поглядів на її сутність.

На думку засновника англійської школи міжнародних відносин Г. Баттерфілда, дипломатія поділяється на два великих історичних типа, кордон між якими проклала Перша світова війна: «історичну дипломатію» і «нову дипломатію»[5]. «Історична дипломатія» відігравала важливу роль не лише в якості регулятора двосторонніх відносин між будь – якими

державами в історії, але проявила своє значення в певній політичній культурі, виступила своєрідною історичною альтернативою війні в полі взаємодії конкретних країн. Вона дозволила підтримувати мир і гарантувати міжнародний порядок в середньостроковій історичній перспективі[5].

«Нова дипломатія» є породженням змін в міжнародних відносинах на рубежі XIX – XX століть. Поява нових держав, які мають республіканську форму правління і які проголошують власні національні інтереси абсолютним орієнтиром зовнішньої політики сформувало «нову дипломатію», яка втратила аристократичний характер професії дипломата і характеризується девальвацією цінностей колективного прийняття рішень, які були визначені у Відні. Відійшов у минуле особистісно – довірчий стиль дипломатичного спілкування, породжений родинним зв'язком між представниками королівських сімей Європи, військові все більше почали впливати на формування зовнішньополітичного курсу країни [5].

Отже, дипломатія являє собою перш за все сукупність не військових практичних заходів, прийомів і методів, що застосовуються учасниками міжнародних відносин з урахуванням конкретних умов і характеру розв'язувальних завдань; метод, за допомогою якого розширюється і поглиблюється міжнародне співробітництво, регулюються міжнародні відносини; механізм взаємодії в міжнародній системі; процес здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів; універсальний інститут міждержавної взаємодії.

У науковому вітчизняному середовищі досить поширеною є думка про те, що урегулювання міжнародних конфліктів та кризових ситуацій - одне з найактуальніших завдань сучасної дипломатії. Мова йде про дипломатію управління та врегулювання конфліктів і кризових ситуацій. Це так звана превентивна дипломатія [6].

Функцією превентивної дипломатії є запобігання ескалації конфлікту на його початкових етапах [7], з метою досягнення домовленостей. Слід відзначити, що концепція превентивної дипломатії вперше була сформульована в межах міжнародних організацій, а її розуміння є багатогранним та широким у трактовці. Так, вперше термін «превентивна дипломатія» застосував генсек ООН Д. Хамершельд (1953–1961 рр.), і який зазначив, що досвід свідчить, що превентивна дипломатія, є те, на що в більшій мірі повинні бути спрямовані зусилля ООН [7].

В умовах глобалізації, генсек ООН Б. Бутрос – Галі (1992 – 1996рр.) запропонував нову дефініцію «превентивної дипломатії». Превентивна дипломатія, на його думку, – це дії, спрямовані на попередження виникнення спорів між сторонами, недопущення переростання існуючих спорів у конфлікти і обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення; миротворчість – це дії, спрямовані на те, щоб схилити ворогуючі сторони до угод, головним чином за допомогою тих мирних засобів, які передбачені у розділі IV Уставу ООН; підтримання миру – це забезпечення присутності ООН в даному конкретному районі (що до сих пір робилося із згоди всіх зацікавлених сторін), яке, як правило, пов'язано із розгортанням військового

і / або поліцейського персоналу ООН, а нерідко – і цивільного персоналу; миробудівництво в постконфліктний період – це концепція дії із виявлення і підтримки структур, що будуть прихильними до сприяння укріпленню миру в цілях попередження рецидиву конфлікту [8].

Таким чином, Б. Бутрос - Галі відокремив складові частини (інструменти) превентивної дипломатії – «превентивне розгортання сил», «сприяння миру», «підтримка миру», «раннє відстеження конфлікту» [9] і висловив ідею розширення застосування превентивної дипломатії для попередження не тільки міждержавних, але й внутрішньодержавних етнічних, релігійних конфліктів, розповсюдив практику недопущення переростання локальних криз до регіональних та глобальних для підтримки миру в світі [10].

Наступний генсек ООН К. Аннан (1997 – 2006 рр.) доповнив ідеї застосування превентивної дипломатії в нових сферах для ліквідації економічної, соціальної нестабільності в різних державах, для ліквідації конфліктів в латентній фазі, додав до елементів превентивної дипломатії ядерне роззброєння, надання гуманітарної допомоги [11].

Таким чином, пріоритет в розробці концепції превентивної дипломатії має ООН, основу якої складають чотири елементи: 1) «превентивне розгортання сил ООН» – розміщення військових контингентів ООН в зоні конфлікту, створення демілітаризованих зон для припинення конфлікту, недопущення його ескалації, переростання в регіональний; 2) «встановлення довіри» – дипломатичні методи переговорів, посередництва для стримування конфлікту, врегулювання суперечок; 3) «далеке виявлення» – пошук інформації для виявлення конфлікту в латентній фазі, для застосування інших елементів превентивної дипломатії ООН; 4) «примус до миру» – форма військового втручання, загроза до застосування військової сили, з метою примусу учасників конфлікту погодитися на збереження або відновлення миру на умовах світового співтовариства [12].

Проблема превентивної дипломатії активно розглядалася дослідниками ряду окремих держав.

В дослідженні французьких вчених Е. Меландера та К. Пігаче «Попередження конфлікту: поняття та виклики» дефініція «превентивна дипломатія» вживається у розумінні дій щодо попередження конфлікту, ефективність якого залежить від його стадії [13]. Вони відокремили засоби для попередження конфліктів згідно їх стадій та характеру, які в свою чергу є елементами даної концепції превентивної дипломатії: 1) первинне попередження – дії спрямовані на попередження конфлікту в зачатковому стані, тобто в латентній фазі, на ліквідацію до того моменту коли він може проявитися, завдяки переважно дипломатичним методам; 2) вторинне попередження – попередження конфлікту на стадії ініціації, коли тільки з'являється інформація, завдяки недопущенню переростання міждержавних суперечок в військовий конфлікт, попередженню його обсягів та локалізація; 3) ретинне попередження – заходи під час стадії деескалації конфлікту або постконфліктного будівництва в зоні конфлікту для недопущення його

ескалації; 4) пряме попередження – швидка та своєчасна відповідь на потенційну кризу чи загрозу, яка передбачає ознайомлення з конфліктною, кризовою обстановкою, контроль за застосуванням зброї, переговори, посередництво, санкції; 5) структурне попередження – більш довгі дії для ліквідації джерела конфлікту, проведення заходів по покращенню політичного, економічного, соціального рівня конфліктуючих сторін для ліквідації причин конфлікту; 6) комплексне попередження – вирішення глобальних проблем в рамках міжнародних організацій, наднаціональних об'єднань (незаконна торгівля зброєю, наркотрафік, смертельні хвороби, екологічна деградація) [13].

М. Лунд в своїй роботі «Здійснення превентивної дипломатії» розглядає превентивну дипломатію як комплекс дій окремої держави для недопущення агресії, погроз по відношенню до себе з боку іншого актору міжнародних відносин, а також своєчасне попередження дій іншої сторони, які можуть призвести до загрози для національних інтересів держави (безпека кордонів, громадян, сфер впливу в інших регіонах), односторонні та колективні дії для ліквідації передумови до регіональної чи глобальної кризи [14].

Згідно концепції М. Лунда, усі дії, які складають превентивну дипломатію, можливо поділити на дві групи: на військові та невійськові [14]. До невійськових елементів превентивної дипломатії М. Лунд відносить переговори, санкції [14].

Військова складова превентивної дипломатії, відповідно до поглядів М. Лунда, включає в себе ряд елементів, які можна поділити на два типи: 1) військові елементи непрямого застосування – акції попередження загрози або реалізації національних інтересів використовуючи потенційну можливість застосування військової сили, або використання військового потенціалу, як тиск на державу. Вони включають: «демонстрацію сили» (стримування супротивника від застосування військової сили завдяки більш потужному військовому потенціалу), «стратегічні сили» (наявність ядерної зброї для стримування дії супротивника), система ПРО (захист території держави від ракетно-ядерного удару) [14]; 2) військові елементи прямого застосування – використання різних видів озброєння, військової техніки, а також участі Збройних Сил, ВПС, ВМС у військових операціях з метою ліквідації потенційної загрози для національних інтересів до того моменту, коли вона стане реальною та непередбаченою, або у випадку неефективності невійськових засобів, військових елементів непрямого застосування. Дані елементи включають «превентивне розгортання» військової сили (розміщення військових контингентів на тій території, від якої відходить загроза, яка зможе торкнутися національної безпеки, інтересів, або призвести до можливих військових дій на національній території, або на території держав -союзників), «операції з примусу до миру» (проведення наступальних військових операцій у випадку агресивних дій іншої сторони по відношенню до союзників, держав, у випадку внутрішньополітичної кризи в держави, де знаходяться інвестиції або концесії, у випадку порушення іншою стороною

міжнародно - правових норм), «превентивна присутність» (наявність військових баз в ключових кутках світу), «сили швидкого реагування» (мобільні підрозділи Армії, ВВС, ВМФ для створення переваги одразу після об'явлення війни супротивнику) [14].

Кризові явища є домінантною та характерною особливістю сучасних міжнародних відносин. Держави постійно відстоюють свої інтереси та конкурують за лідерство у певних сферах або регіонах, що провокує нові конфлікти й кризи. Глобалізація призводить до того, що кризи впливають не лише на їхніх прямих учасників, а й на уряди інших держав і більшість міжнародних організацій [9].

В цьому контексті у сучасних наукових розвідках все ширше використовується поняття «кризова дипломатія» [15].

Вживання терміну «кризова дипломатія» є ускладненим, що пов'язано із важкістю окреслення меж кризи та визначені конкретного функціоналу цього виду дипломатії. Насьогодні в науковій літературі склалося два підходи до розуміння суті кризової дипломатії в теорії міжнародних відносин.

Перший підхід має на меті уникнення повномасштабної війни та мирне врегулювання проблеми: кризова дипломатія розглядається як діяльність, спрямована на досягнення миру та пошук консенсусу між сторонами конфлікту. Другий підхід вбачає головною метою кризової дипломатії отримання перемоги. Більшість сил спрямовані на захист цілей та інтересів, що переслідувала сторона у конфлікті. В. Кінтер і Д. Шварц, прибічники цього підходу, зазначили, що кризова дипломатія – це «перемагати кризу, водночас утримуючи її в допустимих межах небезпеки та ризику для обох сторін» [16].

Зміст дефініції «кризової дипломатії» є схожим з дефініцією «примусова дипломатія». Примусова дипломатія це - «немілітаризований примус» або «використання погроз негативних дій, щоб змусити цільову державу змінити поведінку» [17].

Примусова дипломатія може використовувати позитивні стимули, переконання, так само як і негативні погрози щодо покарання для впливу на супротивників [18].

Дослідники Д. Даніел, Б. Джентлсон, А. Джордж Б. Хейєс безпосередньо включають до до примусової дипломатії санкційні заходи, [19].

Отже, дипломатія в кризових умовах може виявлятися в таких видах як: превентивна дипломатія, кризова дипломатія, примусова дипломатія, багатостороння дипломатія.

Список використаних джерел:

1. Яковлева А.М., Афонская Т.М. Сучасний тлумачний словник української мови. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2010. 672с.
2. Ткач Д.І. Чим цікава дипломатія?// – URL: [http: library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach_0001.pdf](http://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach_0001.pdf)

3. Грін О. О. Словник міжнародно - правових термінів. Ужгород: ПП Данило С.І., 2010. 500с.
4. *Oxford English Dictionary/ by John Simpson and Edmund Weiner. The 2nd edition, reprinted (with corrections). Clarendon Press, 1991. 20 ty volumes. 9. William Hybl. Narratives and Strategic Communications in Foreign Policy. URL: <https://www.rand.org/events/2011/11/29.html>*
5. *Butterfield H. The new diplomacy and historical diplomacy. In: Diplomatic investigations. Essays in the theory of international politics. H. Butterfield, M. Wight (eds.). London: Allen & Unwin, 1966. Pp.181 - 192.*
6. Гуменюк Б.. Дипломатія доби глобалізації: нові виклики та завдання. *Світогляд. №1, 2009. С. 23 - 33.*
7. Гринько Н.І., Паніна І.Г. Дискусія щодо поняття «Кризова дипломатія». *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2022, Вип. 14. Т.1. С. 30 - 33.*
8. *Boutros Boutros – Ghali. Report of the Secretary – General dated 17/06/1992 №A/47/277/- S/24111 pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 «An Agenda for Peace. Preventive diplomacy, pacemaking and peace – keeping».*
9. *Boutros-Ghali B. Global Leadership: After the Cold War [Electronic resource] / B. Boutros-Ghali. – URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/51845/boutros-boutros-ghali/global-leadership-after-the-cold-war>.*
10. *In larger freedom: towards development, security and human rights for all Report of the Secretary – General – URL: <http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm> .*
11. *Bertrand G. Diplomacy at the UN [Electronic resource] / G. Bertrand, G. Ramcharan. – URL: <http://iupressonline.iupress.org/v86v6/1>.*
12. *Djibom J. An analysis of Hammarskjold's theory of preventive diplomacy [Electronic resource] / J. Djibom. – Mode of access: URL: <http://www.peaceopstraining.org/theses/djibom.pdf>.*
13. *Melander E. Conflict prevention: concepts and challenges [Electronic resource]/ E. Melander, C. Pigache. – Mode of access URL: http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/konfliktpraev_02_concept&challenges_e_melander_c_pigache_10.pdf*
14. *Lunde M. Undertaking preventive diplomacy / M. Lunde – Mode of access : URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/michael-s-unde/undertakingpreventive-diplomacy>.*
15. *Robertson J. The limits of crisis diplomacy on the Korean peninsula. The Strategist. Australian Strategic Policy Institute 2018. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/the-limits-of-crisis-diplomacy-on-the-koreanpeninsula>.*
16. *Avenell E., Dunn D. H. Crisis Diplomacy. The SAGE Handbook of Diplomacy / Edited by Costas M. Constantinou, Pauline Kerr and Paul Sharp. SAGE Publications. November 2016, Political Science. P. 462 – 475.*

17. *Hanson F., Currey E., Beattie T. The Chinese Communist Party's coercive diplomacy. International Cyber Policy Centre. 2020. URL: <https://www.aspi.org.au/report/chinese-communist-partys-coercive-diplomacy.>].*
18. *Бернадський Б.В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.*
19. *Седляр Ю.О. Концептуально – методологічні засади дослідження міжнародних санкцій у зовнішньополітичному аналізі. Актуальні проблеми політики. 2017. Вип. 59. С.85 - 102.*

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНОСТІ КАНАДИ: ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ

Канада у 1996 році прийняла за основу зовнішньополітичної діяльності концепцію «безпеки особи». Ідеологом цієї концепції був Ллойд Ескоріозі, тодішній міністр закордонних справ Канади. Основна думка Ескоріозі полягала у використанні невійськових інструментів при залагодженні конфліктів, яка в подальшому еволюціонувала у концепцію «безпеки особи»[1].

Ще у доповіді Програми розвитку ООН (ПРООН) від 1994 року під назвою «Нові виміри безпеки людини» пропонувалося розвинути концепцію широкого трактування безпеки особи і виділити в ній два взаємопов'язані фактори: свободу від страху («freedom from fear») та свободу від злиднів («freedom from want»). Свобода від страху полягає у захисті людини від конфліктів, інший – від гуманітарних катастроф, стихійних лих [2].

«Свобода від страху» як елемент концепції передбачав боротьбу із загрозами миру і безпеки у ХХІ столітті. Такими загрозами є міжнародна війна і конфлікт, тероризм, зброя масового знищення, організована злочинність і громадянське насильство, а також бідність, хвороби і екологічна деградація. Держави - члени повинні допомогти країнам успішно закінчити перехід від війни до миру. В їхню компетенцію також входить вжити заходів, щоб посилити колективну можливість використовувати інструменти посередництва, санкції та підтримання миру [3].

Поява терміну «безпека особи» («human security») у міжнародній термінології припадає на початок реалізації доктрини «міжнародна безпека». Тлумачення поняття «міжнародна безпека» стало ширшим, до загроз, окрім військових конфліктів, були також віднесені нові, нетрадиційні (дестабілізація економіки, виснаження екологічних ресурсів, хвороби, порушення прав людини, загроза голоду, незаконний обіг наркотиків). Звідси й перенесення основного акценту з безпеки держави на безпеку людини, що ставилася в центр політичних пріоритетів та яку зобов'язувалося захищати міжнародне право, у разі, якщо внутрішнє право держави виявилось неефективним [4].

Канада частіше, ніж інші країни, виступала з ініціативами у гуманітарній сфері, тому концепція «безпеки особи» – цілком логічний зовнішньополітичний проект, який в процесі розвитку сприяв розробці ще однієї концепції – «відповідальності щодо захисту», ключовий принцип якої полягав у зобов'язанні кожної країни забезпечувати повноцінне існування своїх громадян, не допускаючи масових вбивств та етнічних чисток[5].

Ще однією особливістю зовнішньополітичної діяльності Канади є «3D» підхід (захист, розвиток, дипломатія), який активно застосовувався урядом у підтриманні миру під час миротворчих операцій та у реалізації гуманітарних ініціатив. Особливо доцільним цей підхід був для країн, що «не відбулися» (failed states), адже давав змогу виробити чітку стратегію виходу з кризи [6].

В науковому контексті сформувалося декілька шкіл, які вивчали політику «3D».

Інтернаціоналісти стверджували, що «3D» передбачає ситуацію, коли суб'єкти конкурують та змагаються з метою участі у стратегічному розвитку, плануванні, втіленні й аналізі на всіх рівнях здійснення політики «3D» [7].

Сегрегаціоністи розглядали «3D» підхід як спосіб синхронізувати взаємопов'язані елементи [7].

Військові інтеграціоністи розглядали «3D» підхід як єдину команду військовослужбовців та дипломатів, що відіграють особливу роль у безпеці, управлінні та розвитку. Також військові інтеграціоністи стверджували, що кожна структура повинна дотримуватися власного ядра, але при необхідності можна контактувати з іншими структурними елементами. При цьому, у військових нема вибору, і вони теж змушені контактувати з урядом та громадськістю [7].

Ще одним концептуальним напрацюванням Канади в галузі миротворчої діяльності є обґрунтування миротворчості.

Прихильники миротворчості, поділяють ідеї лібералізму та неолібералізму, в рамках яких виникло кілька напрямів, концепцій, які іноді розглядаються як самостійні концептуальні школи.

В межах неолібералізму виникла концепція комплексної взаємозалежності. За цією концепцією міжнародна політика аналізується з точки зору участі в ній безлічі політичних акторів – не лише держав, але й неурядових організацій, ТНК, різного роду тінювих та лобістських груп. Неоліберали вважають, що стабільна і функціональна система міжнародних відносин може існувати при наявності впливових та дієвих міжнародних організацій. Якщо глобальні установи функціонують добре, – вони будуть сприяти людському добробуту, але якщо існують певні проблеми та суперечності, то результати можуть мати катастрофічні наслідки, тому ефективні і гуманні глобальні заходи управління неминучі [8].

В межах міждисциплінарних досліджень виникла загальна теорія розв'язання конфліктів, яка обґрунтовувала способи і щодо їх запобігання. Дж. Бертон вводить новий термін – «превеншн» (prevention) для того, щоб показати необхідність зміни стратегії запобігання конфлікту [9], суттю якого є саме робота з джерелами конфлікту, для того щоб усунути причини конфлікту без насильства або загрози застосування сили.

Представники німецької школи конфліктології Франк Пфетч і Крістоф Роулофф продовжили вивчати превентивну дипломатію. Вони посилаються до офіційних визначень ООН. Превентивна дипломатія – одне з основних зобов'язань держав - членів, сформульованих в Статуті ООН, і призначена для того, щоб запобігти людським стражданням і розглядається як

альтернатива миротворчим операціям на користь миру. На думку авторів, превентивна дипломатія не що інше, як випробуваний засіб запобігання конфлікту і є все ще основним політичним заходом для запобігання та розв'язання конфліктів [10].

Канадський вчений Калеві Якко Холсті запропонував концепцію «воєн третього типу і слабких держав», яка розкриває особливості конфліктів і війн у світі після розпаду біполярної системи міжнародних відносин [11]. Калеві Холсті намагався поєднати теорію та безпекову практику, щоб зрозуміти, які нові проблеми з'явилися після закінчення Другої світової війни та які можуть бути нові виклики в майбутньому. Своїми дослідженнями війни він привернув увагу політичних діячів Канади середини 90-х років ХХ століття [11]. На думку вченого, довгий час світ жив за законами анархії та поліархії, в цих умовах велися війни та відбувалися нормотворчі процеси, що призвело до необхідності розроблення механізмів запобігання війнам та боротьби з їхніми наслідками [11].

Фундамент канадської миротворчості сягає однієї з найдавніших теоретичних шкіл в Канаді – ліберального інтернаціоналізму, згідно з яким конфлікти можуть бути врегульовані тільки спільними зусиллями держав та міжнародних вповноважених інститутів. Основну роль у врегулюванні криз, відповідно до цього напрямку, повинні відігравати держави «середньої сили», подібні до Канади. В Міністерстві закордонних справ Канади була розроблена концепція держави «середньої сили» [5]. Важливу роль у втіленні ідеї «середньої сили» відіграв прем'єр-міністр Вільям Лайон Маккензі Кінг, сформулювавши принцип функціонального представництва (функціональний підхід) у міжнародних організаціях, саме в такій політиці він вбачав майбутній успіх Канади [12].

Загалом, дипломатія держави «середньої сили» повинна мати такі складові, як концепція «глобального громадянства», готовність виступити в ролі посередника під час конфлікту, багатовекторність дипломатії. Більшість країн «середньої сили» визнають ліберальну дипломатію та прихильність до інтернаціоналізму [13].

Концепції функціоналізму та «середньої сили» послужили основою для формування ідеології мультилатералізму у зовнішній політиці Канади. Основоположники мультилатералізму, відомі канадські політики і дипломати Луї Сен-Лоран та Лестер Пірсон, вбачали в багатосторонній дипломатії головний інструмент забезпечення миру та економічного процвітання. Мультилатералізм розглядався ними з різних позицій: як метод інтеграції Канади в міжнародну політику і спосіб впливу на її формування; як гарантія національної безпеки і, нарешті, як спосіб демонстрації канадської ідентичності, відмінностей її позицій від підходів інших країн, передусім США і Великобританії [14].

Проте, щоб в повній мірі досягнути миротворчої діяльності Канади, необхідно врахувати і саму специфіку миротворчої діяльності ООН.

Миротворча діяльність під егідою ООН можливо поділити на класичну та некласичну (постбіполярного періоду). Класична миротворча діяльність

ООН включає миротворчість та підтримання миру, неklasична миротворча діяльність ООН передбачає такі інструменти, як превентивна дипломатія, примус до миру, миробудівництво (в тому числі, постконфліктне)[11].

Для розуміння перебігу миротворчих операцій слід розуміти саму сутність тих інструментів миротворчої діяльності, які використовуються в конкретному випадку, адже миротворчі операції різняться за поставленими цілями та, відповідно, методами і засобами здійснення[11].

На думку Ральфа Дарендорфа, конфлікт – природний і необхідний чинник суспільного розвитку, і більше того, без конфлікту цей розвиток неможливий. Будь - яке суспільство демонструє ознаки незгоди, потенційного зіткнення і навіть насильства [15].

Таким чином, в Канаді концептуально обґрунтовано використання таких форм миротворчої діяльності: превентивна дипломатія; примус до миру; миротворчість; підтримання миру; операції з підтримання миру; миротворчі операції; постконфліктне миробудівництво.

Превентивна дипломатія (*preventive diplomacy*) – дії, спрямовані на запобігання суперечок, що виникають між сторонами та недопущення того, щоб існуючі суперечки переростали в конфлікти[16]. Такі дії є дуже важливими у миротворчості, адже направлені на усунення передумов та першопричин можливого конфлікту.

Примус до миру (*peace enforcement*) – примусові заходи, що застосовуються паралельно санкціям Ради Безпеки ООН, з метою припинення бойових дій та відновлення режиму припинення вогню або гарантування виконання мирних угод. Цей інструмент включає в себе дипломатичні і військові заходи, останні, як правило, проводяться із залученням третіх сторін або багатонаціональних сил та не вимагають згоди безпосередніх учасників конфлікту [17].

Миротворчість (*peacemaking*) – дипломатичний процес посередництва на початковій фазі конфлікту, переважно через посередництво і переговори, як передбачено відповідно до Глави VI статуту ООН [16].

Підтримання миру (*peacekeeping*) – комплексна військово-політична діяльність, націлена на контроль за перебігом конфлікту, яка передбачає присутність Організації Об'єднаних Націй в регіоні (зазвичай залучення військового і цивільного персоналу), за згодою сторін, з метою здійснення або контролю та захисту відповідно до Глави VI Статуту ООН. Особливе місце відводиться підтриманню миру як дипломатичному процесу посередництва на завершальній фазі конфлікту, переважно через посередництво і переговори, як це передбачено відповідно до Глави VI статуту ООН [16].

Операції з підтримання миру (*peacekeeping operations*) – операції, що реалізуються міжнародними силами за згодою всіх воюючих сторін і розроблені для того, щоб контролювати і полегшити впровадження існуючої угоди про перемир'я з метою досягнення політичного врегулювання[16]. Операції з підтримання миру – це діяльність, якою займаються вже понад 50 років і яка за останнє десятиліття швидко трансформувалася з «традиційної»,

переважно військової моделі забезпечення дотримання угод про припинення вогню і відведення сил після припинення міждержавних воєн, в «комплексну» модель, що складається з численних військових і цивільних елементів, які взаємодіють між собою з метою встановлення миру в небезпечних умовах, де відбулися воєнні дії [16].

Миротворчі операції – це завжди комплекс дій та заходів. Колективні сили з підтримки миру формуються на коаліційній основі за участю тих держав, які погодилися брати участь в миротворчих місіях. При цьому кожна із держав сама визначає форму своєї участі та кількість поданого контингенту, згідно зі своїм національним законодавством [18].

Досить важливим інструментом сучасної миротворчої діяльності є постконфліктне миробудівництво (post-conflict peacebuilding). Дослідниця Гарвардського університету Крісті Самюельс, яка є експертом у галузі конфліктології, дає таке визначення цьому поняттю: «дії, які спрямовані на довготривалі та масштабні суспільні перетворення, з метою відновлення функціонування усіх сфер суспільства» [19].

Таким чином, Канада як держава «середньої сили» зробила вагомий внесок в розробку концепцій миротворчої діяльності. Зовнішня політика Канади в сфері миротворчої діяльності виявляється як її зовнішньополітична діяльність, дії щодо врегулювання конфліктів. Такими діями є: превентивна дипломатія; примус до миру; миротворчість; підтримання миру; операції з підтримання миру; миротворчі операції; постконфліктне миробудівництво.

Список використаних джерел:

1. Кривонос. Ллойд Джордж // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ: Знання України, 2004. - Т.1. 760с.
2. Древаль Ю. Д. Безпека особистості у конфліктному соціумі. Електронне наукове фахове видання Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України «Державне будівництво». 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_4
3. Dress T. P. *Designing a Peacebuilding Infrastructure: Taking a Systems Approach to the Prevention of Deadly Conflict* / T. P. Dress. – New York and Geneva: The United Nations Non-Governmental Liaison Service (NGLS), 2005. 253 p.
4. Конопка Н., Горбатюк А. Зовнішня політика "третьої ініціативи" П'єра Трюдо. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Міжнародні відносини. 2013. Вип. 3. С. 117 - 125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpuoatv_2013_3_13
5. Жигір А. В., Трофименко А.В. Становлення концепції «безпеки особи» як основи зовнішньої політики Канади. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zhyhir_Anastasiia/Stanovlennia_kontseptsii_bezpeky_osoby_iak_osnovy_zovnishnoi_polityky_Kanady.pdf?

6. *Canada's 3D Approach Presentation to the Standing Committee on Defence and Veteran Affairs. Canadian Council for International Co-operation. – Mode to access: URL: http://11_3ds_stand_cttee_dva.pdf*
7. *3D: The Next Generation / Netherlands Institute of International Relations «Clingendael». – Mode to access: URL: http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111130_cscp_rapport_lijn.pdf*
8. *Keohane R. Governance in a Partially Globalized World / R. Keohane // American Political Science Review. – Vol. 95. – No. 1. – 2001. – pp. 11 – 13.*
9. *Burton J. World Society. – Cambridge: Cambridge University Press, 1972. – 196 p.*
10. *Dress T. P. Designing a Peacebuilding Infrastructure: Taking a Systems Approach to the Prevention of Deadly Conflict / T. P. Dress. – New York and Geneva: The United Nations Non-Governmental Liaison Service (NGLS), 2005. – 253 p.*
11. *Holsti K. Kalevi Holsti: Major Texts on War, the State, Peace, and International Order / K. Holsti. – Springer International Publishing, 2016. – 197p.*
12. *Федуняк С. Г. Концепція «середньої держави» у зовнішній політиці Канади. Український історичний журнал. 1995. №5. С.–73.*
13. *The Security Council and the Peacebuilding Commission Informal Interactive Dialogue/ The United Nations. – Mode to access: URL: <http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/250714%20PSC%20+%20Chair%20PBC%20letter%20of%2025%20July.pdf>*
14. *Bosold D. The Politics of Self-righteousness: Canada's Foreign Policy and 'the Human Security' Agenda. P. 1-17 URL: <http://turin.sgir.eu>*
15. *Денисенко І.Д. Сучасна теорія конфлікту: проблеми експлікації, демаркації, класифікації. Український соціум.2013. №3 (46). С.32 - 43.*
16. *Glossary of UN Peacekeeping Terms [Electronic resource] / The United Nations. – Mode to access: URL: <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/glossary/>*
17. *PeaceTerms: Glossary of Terms for Conflict Management and Peacebuilding / The United States Institute of Peace. – Mode to access: URL: <http://www.usip.org/sites/default/files/peaceterms.pdf>*
18. *Лусак В.Ф. Миротворчість в сучасних міжнародних відносинах. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2015. №2. С. 24 – 33.*
19. *Samuels K. Post - Conflict Peace - Building and Constitution-Making // Chicago Journal of International Law. – Mode to access: URL: <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/events-documents/1216.pdf>*

СЕКЦІЯ 3

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОПОРЯДОК

*доктор юридичних наук, професор кафедри
адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА КАНАДИ В СФЕРІ ПРИЗНАЧЕННЯ І ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Законодавство багатьох країн світу містить таку міру покарання як довічне позбавлення волі. Ця міра була відомою здавна. Ще на початку Нового часу в англосаксонських країнах, зокрема Великобританії, набула поширення практика виселення злочинців до колоній, яке поєднувалося із каторжними роботами, а пізніше і з довічним ув'язненням.

В другій половині ХХ століття довічне позбавлення волі в країнах Європи та Північної Америки стало застосовуватися на фоні відмови низки країн від смертної кари.

В 1966 році було прийнято Міжнародний Пакт «Про громадянські і політичні права», в якому зазначено: «всі особи, які позбавлені свободи, мають право на гуманне поводження і повагу гідності, яка притаманна людській особистості» [1]. Резолюція (76) 2 Комітету Міністрів Ради Європи містить рекомендації про перегляд вироку у виді довічного позбавлення волі після відбуття терміну від 8 до 14 років, при цьому перегляд повторюється через певні проміжки часу [2]. Як результат, прийняття цих міжнародно – правових актів, поставило питання про умовно – дострокове звільнення осіб, які отримали покарання у виді довічного позбавлення волі.

Одним із проблемних питань виконання покарання у виді довічного позбавлення волі є умовно – дострокового звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі та визначення формального критерію права на звільнення – мінімального терміну ув'язнення та умов набуття права на достроково – умовне звільнення.

На сьогодні мінімальний термін фактичного відбування позбавлення волі для умовно – дострокового звільнення і його умови мають свої особливості в англо – саксонських країнах, зокрема в Канаді.

В Кримінальному законодавстві Канади довічне позбавлення волі фактично розуміється як тривале ув'язнення на невизначений термін і застосовується за вбивство незалежно від його ступеня тяжкості. При цьому, в Кримінальному Кодексі Канади закріплено два ступеня тяжкості вбивства: перший ступень – особливо тяжкий злочин; другий ступень – тяжкий злочин.

Кримінальний Кодекс Канади встановлює мінімальний термін, який особа повинна відбутися в ув'язненні, до можливості умовного звільнення, починаючи із дати арешту. Якщо мова йде про вбивство першого ступеня тяжкості – особливо тяжкий злочин (вбивство особи під час виконання ним службових обов'язків або вбивство під час сексуального насилля або

викрадення), то можливість отримання дострокового звільнення наступає лише після відбуття терміну не менш як 25 років. Для засуджених за вбивство другого ступеня (тяжкий злочин) цей обов'язковий срок відбуття покарання не фіксований і знаходиться в межах від 10 до 15 років (в кожному випадку його визначають підрозділи національної організації, яка вирішує всі питання дострокового звільнення засуджених); при цьому, після відбуття 15 років такі засуджені мають право самі безпосередньо звертатися до вказаних органів із проханням про дострокове звільнення[3].

Довічне позбавлення волі із мінімальним терміном до можливого дострокового звільнення 25 років - призначається злочинцям, визнаними винними в державній зраді, вбивстві першого ступеня (сплановані вбивства; вбивства офіцерів поліції і працівників охорони в'язниць, які виконували службові обов'язки; убивства, скоєні в процесі сексуального насильства або викрадення). До цієї категорії злочинців вноситься вирок у виді довічного позбавлення волі без можливості умовно – дострокового звільнення протягом 25 років[3].

В Кримінальному Кодексі Канади передбачена можливість звернення засудженого до відбування покарання у виді довічного позбавлення волі в суд із проханням про зниження встановленого 25 річного мінімального терміну відбуття покарання після 15 років його відбуття. Однак злочинці, які скоїли декілька вбивств, не можуть подати таку заяву. Довічне позбавлення волі з мінімальним терміном щодо можливого дострокового звільнення від 10 до 25 років призначається злочинцям, які визнанні винними у вбивстві другого ступеня (злочини, які розглядаються як неумисні вбивства і які виключають які – небудь елемент вбивства першого ступеню). Цій категорії злочинців вноситься вирок у виді довічного позбавлення волі з можливістю умовного звільнення через 10 років відбуття терміну покарання. Дата терміну можливого умовного звільнення встановлюється суддею, який виносить вирок і хоча термін не може бути менше 10 років, можливий і максимальний – 25 років. Апеляція про перегляд терміну можливого умовного звільнення також дозволена, якщо встановлений суддею термін перевищує 15 років[3].

Скоєння деяких злочинів також може мати як наслідок покарання у виді довічного позбавлення волі саме як максимальний вирок. Прикладами таких злочинів є розбійний напад (крадіжка), сексуальне насилля за обтяжливих обставин, проникнення в житлове приміщення. У випадках, коли довічне позбавлення волі вноситься як максимальний вирок, термін щодо умовно – дострокового звільнення встановлюється терміном в 7 років[3].

Таким чином, законодавство Канади надає широкі можливості щодо практики призначення і виконання покарання у виді довічного позбавлення волі. Досвід Канади в призначенні і виконанні покарання у виді довічного позбавлення волі може бути імплементовано і в законодавство України з метою його гуманізації та наближення до світових стандартів реалізації кримінальної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний Пакт «Про громадянські і політичні права». Док. Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
2. Resolution (76) 2 on the Treatment of Long-Term Prisoners // Treatment of Long-Term Prisoners. Strasburg, ECCP, 1977. URL: <https://rm.coe.int/16804f2385>
3. An Act respecting the Criminal Law, R.S.C. 1985, c.46. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/>
4. Марісюк К. Б. Кодифікація кримінального законодавства Канади: історія і сучасність. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права (Університетські наукові записки.). 2003. № 1. С. 134 - 141.

*аспірант кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНИ

У чинному Кримінальному кодексі Німеччини (далі – StGB) категорія безстроковості присутня у трьох основних формах санкцій: покарання у вигляді довічного позбавлення волі (§ 38 I StGB); превентивне ув'язнення (§ 66–66c StGB); відправлення до психіатричної лікувальної установи закритого типу (§ 63 StGB) [1].

Довічне позбавлення волі як вид покарання в німецькому кримінальному праві є єдиним покаранням, яке відповідно до § 54 II StGB передбачене за конкретний делікт і не може бути винесене шляхом об'єднання інших санкцій. Крім того, довічне позбавлення волі не може бути винесене судом багаторазово. При цьому в Кримінальному кодексі Німеччини згадуються різні склади злочинів, за які може бути призначене покарання у виді довічного позбавлення волі, але в переважній більшості випадків воно призначається за (навмисні) вбивства з обтяжуючими обставинами відповідно до § 211 StGB, де дана санкція є абсолютною[1].

До кінця 1970-х років у Німеччині використовувалася пенітенціарна концепція, в основу якої було закладено принцип довічної ізоляції злочинця від суспільства та знаходження його в ув'язненні до настання природної смерті, тобто в її основу було закладено принцип захисту суспільства від подальшої шкоди, яку може йому заподіяти злочинець[2].

Вихід злочинця із виправної установи був можливим лише через індивідуальний акт помилування Президента країни. Такий акт міг бути прийнятим Президентом щодо злочинця, після перебування останнім в ув'язненні понад 25 років[3].

Сучасна німецька концепція довічного позбавлення волі вже не передбачає тривалого обов'язкового знаходження засудженого в кримінально-виконавчій установі до самої смерті, хоча в певних випадках це може мати місце. Основою діючої пенітенціарної політики Німеччини є ідея ресоціалізації засудженого, у тому числі і засудженого до довічного ув'язнення, якому також повинна бути надана можливість знову стати членом суспільства і активно приймати участь в його житті, незалежно від скоєного злочину[2]. У зв'язку з цим Федеральний Конституційний Суд зазначив, що «одною з умов кримінально - виконавчої системи, що поважає людську гідність, є те, що у засудженого до довічного ув'язнення залишається шанс коли - небудь знову вийти на свободу. При цьому, лише однієї можливості помилування недостатньо. Принцип правової держави надає можливість, за яких виконання довічного ув'язнення може бути замінено умовно -

достроковим звільненням, і відповідна процедура має бути законодавчо закріплена» [4].

У 1977 р. Федеральний Конституційний Суд видав припис уряду ФРН щодо створення законодавчого обмеження довічного ув'язнення, що було виконано в 1981р. шляхом включення до Кримінального Кодексу ФРН положення про можливість припинення відбуття частини покарання, що залишилася (§ 57a StGB). З цього моменту сутність концепції довічного позбавлення волі у Німеччині втратила імперативний характер безстроковості покарання, але набула нових тимчасових характеристик. Тепер воно могло бути обмежене в межах нового виконавчого провадження за допомогою можливості в майбутньому умовно – дострокового звільнення. Водночас у § 57a I 1 Кодексу було визначено мінімальну тривалість перебування засудженого в пенітенціарному закладі – 15 років. Більш тривалий термін відбування покарання законом не встановлено, його може визначити лише суд, враховуючи низку правових критеріїв, до яких, крім відбуття зазначеного мінімального строку, належить відсутність «особливої тяжкості провини» у судовому вирокі (§ 57a I 2 StGB) [5].

Особлива тяжкість провини встановлюється під час засідань суду, якщо з'ясовуються обставини скоєння злочину, а саме вищий рівень провини - на підставі обтяжуючого злочину (наприклад, злочин з особливою жорстокістю), мотивів (особлива предосудливність) або особи злочинця (схильність до насильства). При цьому саме поняття «особливої тяжкості провини» законом не визначається, але постійно виражається судовою практикою. Якщо у рішенні суду є особливий тягар провини, то питання про умовно - дострокове звільнення ув'язненого значною мірою ускладнюється, аж до його виключення [6].

Ще одною умовою, яка передбачає можливість умовно - дострокового звільнення ув'язненого, який відбуває покарання у виді довічного позбавлення волі, є урахування інтересів безпеки громади. Це також визначається як сприятливий прогноз згідно § 454 II КПК Німеччини. З цією метою проводиться оцінка балансу між очікуваними наслідками вже відбутого покарання у вигляді позбавлення волі та інтересів загальної безпеки. Тобто, встановлюється, як ресоціалізований засуджений, оцінює скоєний ним злочин[1].

Оцінка засудженим скоєного ним злочину, визнання чи невизнання ним своєї провини відіграють важливу роль у питанні призначення умовно - дострокового звільнення. Хоча не визнання своєї провини не впливає на суто юридичний позитивний прогноз, але в дійсності воно надає підстави вважати, що засуджений не поставився до осмислення скоєного ним злочину з достатнім ступенем відповідальності, з урахуванням чого позитивний прогноз експертами не надається.

Тільки при виконанні цих важливих умов довічне ув'язнення може бути замінено пробацією, але це також означає, що протягом встановленого випробувального терміну (зазвичай, 5 років) засуджений перебуватиме під наглядом відповідних органів. Крім того, на нього можуть бути покладені

певні зобов'язання, наприклад, відвідування тренінгів, які проводять пенітенціарні психологи чи педагоги, заборона відвідування певних місць. Інститут умовно - дострокового звільнення досить активно використовується в сучасній судовій практиці ФРН. Кількісний склад осіб, які отримують право на проходження пробації, щорічно змінюється, але останні п'ять років стабільно перебуває в діапазоні 3,8–4,3 % від загальної кількості засуджених, які відбувають цей вид покарання [7;8;9].

З втратою безстроковості, постає питання про реальну тривалість довічного ув'язнення в пенітенціарних установах Німеччини. У ряді статистичних звітів зазначається, що середня тривалість відбуття покарання засудженими до довічного позбавлення волі коливається від 17 до 20 років [8]. Є і більш тривалі терміни, але вони є рідкістю. Так, на момент звільнення чергової групи осіб, які відбували покарання у вигляді довічного позбавлення волі, у 2019 р. майже восьма їхня частина (11,5 %) провела в ув'язненні понад 25 років. Приблизно кожен десятий засуджений закінчує своє життя у стінах пенітенціарної установи [8].

Виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі у німецьких в'язницях не має принципової відмінності від виконання покарань з тривалими, але визначеними термінами ізоляції від суспільства [10]. Це стосується не тільки умов перебування ув'язнених, умов їх роботи, але й проведення дозвілля, спілкуванню з іншими в'язнями. У повсякденній роботі німецькі пенітенціарні установи намагаються уникати дій, що стигматизують осіб, які відбувають цей вид покарання, а навпаки, прагнуть до того, щоб максимально наблизити умови їх утримання до умов, у яких перебувають інші ув'язнені.

Німецьке кримінально - виконавче право містить мало спеціальних норм, які стосуються осіб, які відбувають довічне ув'язнення. Стосуються вони, головним чином, доступності заходів, що пом'якшують режим виконання покарання, зокрема, для них встановлені особливі за тривалістю періоди очікування дозволів на отримання відпустки, на вихід за межі установи (у супроводженні співробітника або без такого супроводження), можливості роботи поза установою. Загальнонаціональний кримінально - виконавчий закон, ухвалений 1976 р., встановив такий період терміном у 10 років (§ 13 III StVollzG) [11], що значно довше, ніж для осіб, які відбувають менші за тривалістю покарання як довічне позбавлення волі [11].

Після прийняття федеральними землями в рамках Закону про федералізацію власних кримінально - виконавчих кодексів більшість цих обмежень в них збережено. Лише в окремих землях, наприклад у Баварії, цей термін очікування був посилено і продовжено до 12 років (§ 14 III BayStVollzG) [11]. У деяких землях, наприклад, у Нижній Саксонії, він був, навпаки, зменшений до 8 років (§ 13 IV NJVollzG) [12].

У німецькому суспільстві ведуться дискусії про необхідність скорочення цього періоду очікування до стандартних величин, що застосовуються при покараннях з визначеними термінами позбавлення волі, але на сьогодні пенітенціаристи пропонують розглядати проблему набагато

ширше, із включенням до обговорення таких аспектів, як: реформування системи кваліфікації вбивств, що є основним джерелом судових рішень, пов'язаних із довічним позбавленням волі; законодавче нормування поняття «особлива тяжкість провини», що відіграє важливу роль при призначенні покарання у вигляді довічного позбавлення волі, а також під час розгляду питання про зупинення виконання цього покарання; підвищення ефективності ресоціалізації осіб, які відбули тривале покарання та які проходять випробувальний термін у межах умовно - дострокового звільнення [13].

В останні роки саме ці напрямки у німецькій правовій системі набули особливої актуальності, про що свідчить створення Федеральним міністерством юстиції та захисту споживачів у 2014 р. спеціальної групи експертів для підготовки нової базової концепції при оцінці злочинів проти життя, де основна увага була приділена розмежуванню понять «вбивство з обтяжуючими обставинами» (§ 211 StGB) і «вбивство без обтяжливих обставин» (§ 212 StGB), спробі нового юридичного осмислення самого поняття «вбивство» з усіма наслідками, що витікають з цього, визначення виправданості винесення покарання як довічного позбавлення волі. Вироблені рекомендації були передані в уряд для підготовки проекту про зміну змісту низки статей Кримінального кодексу ФРН [14].

У сфері ресоціалізації засуджених, які відбули покарання у вигляді тривалого позбавлення волі, все більшої значущості набуває амбулаторне надання багатоаспектної допомоги зазначеній категорії осіб у процесі соціальної адаптації, що наочно демонструє прийняття відповідного закону в землі Саар [15] та підготовка подібних законів в інших федеральних землях, а також створення спеціальних центрів пробації. Активні дії німецької влади у зазначених напрямках переконують про зобов'язання проведення політики гуманізації інституту довічного позбавлення волі, устремління до більш чіткої та прозорої правової регламентації та застосування даного виду кримінального покарання тільки як *ultima ratio*, елімінації його фатальних наслідків для фізичного та психічного здоров'я осіб, які відбувають цей вид покарання або тих, що вийшли на волю умовно - достроково.

В цілому необхідність існування інституту довічного позбавлення волі в Німеччині не піддається сумніву. Це визначається, не лише його органічним та міцним закріпленням у німецькому кримінальному праві, ефективністю виконуваної роботи пенітенціарними органами, але й тією педантичністю, з якою німці підходять до дотримання відповідних норм кримінально - виконавчого права своєї країни та рекомендацій різних міжнародних правозахисних організацій [5].

Отже, вважаємо за доцільне впровадити позитивні аспекти кримінального законодавства Німеччини в кримінальне законодавство України, її досвіду щодо гуманізації відбування покарання у виді довічного позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. *The Criminal Code for the Federal Republic of Germany*, viewed 15 January 2021. URL : <https://dejure.org/gesetze/StGB>.
2. Муравйов К. Досвід Німеччинита Франції щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. №2. С. 240 - 244.
3. Чомахашвілі О. Ш. Зарубіжний досвід діяльності системи виконання покарань. Вісник Академії адвокатури України. 2011. № 3. С. 133–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_3_20
4. *Jurisdiction. BVerfG. 21-06-1977-1 BvL 14/76*, viewed 15 January 2021. URL: <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BVerfG&Datum=21.06.1977&Aktenzeichen=1%20BvL%2014%2F76>
5. *Desseker, A. 2017, 'Development and future of life imprisonment in Germany', Forum Strafvollzug 66, iss. 4, pp. 223–228*, viewed 25 January 2021. URL: https://krimpub.krimz.de/frontdoor/deliver/index/docId/147/file/Dessecker_FS2017_4.pdf.
6. *Decisions of the Federal constitutional court. BVerfGE 117, 71*, viewed 16 January 2021. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2009/07/rk20090720_2bvr032809.html.
7. *Dessecker, A. & Rausch, E. 2021, The execution of life sentences. Duration and reasons for termination in 2019*, viewed 20 January 2021. URL : <https://www.krimz.de/fileadmin/dateiablage/E-Publikationen/BM-Online/bm-online24.pdf>.
8. *Jehle, J.-M. 2019, Criminal justice in Germany. Facts and figures, 7th edn, Federal Ministry for Justice and Consumer Protection*, viewed 16 January 2021. URL: https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Service/Fachpublikationen/Strafrechtspflege_Deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=15.
9. *Administration of justice. Penal system. Characteristics of prisoners as of the reference date 01.31.2020*, Federal Statistical Office (Destatis), viewed 20 January 2021. URL : https://www.destatis.de/DE/Themen/Staat/Justiz-Rechtspflege/Publikationen/Downloads-Strafverfolgung-Strafvollzug/strafvollzug-2100410207004.pdf?__blob=publicationFile.
10. *Dessecker, A. 2018, 'Life imprisonment', in B. Maelike & S. Suhling (eds), The prison under scrutiny. State and future of the prison system, pp. 351–362, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, Wiesbaden.*
11. *Bavarian penal law, Law, Bavaria*, viewed 15 January 2021. URL : <https://www.gesetzebayern.de/Content/Document/BayStVollzG?AspxAutoDetectCookieSupport=1>.
12. *'Lower Saxony Correctional Law', Lower Saxony regulations information system*, viewed 15 January 2021. URL : <http://www.nds-voris.de/jportal/?quelle=jlink&query=JVollzG+ND&psml=bsvorisprod.psml&max=true&aiz=true>.

13. Meier, B.-D. 2018, 'The life sentence *de lege ferenda*', in B. Hecker, B. Weißer & C. Brand (eds), *Festschrift für Rudolf Rengier zum 70 Geburtstag*, pp. 647–655, C. H. Beck, München.
14. 'Homicide law reform', Federal Ministry of Justice and Consumer Protection, viewed 25 January 2021. URL :https://www.bmjv.de/DE/Ministerium/ForschungUndWissenschaft/ReformToetungsdelikte/ReformToetungsdelikte_node.html.
15. 'Law on Outpatient Rehabilitation and Victim Assistance (AROG) of January 21, 2015', Ministry of Justice, viewed 25 January 2021. URL : <https://recht.saarland.de/bssl/document/jlrSozDJGSL2015rahmen>.

*доцент кафедри міжнародних відносин та права,
кандидат наук з державного управління,
Національного університету «Одеська політехніка»*

ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО З МІЖНАРОДНИМИ ПРАВОЗАХИСНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Військовий стан та численні порушення з боку агресора як норм міжнародного гуманітарного права, так і основних положень Загальної декларації з прав людини зокрема, значно актуалізують проблематику співробітництва України з міжнародними правозахисними організаціями.

Україна сьогодні співпрацює з такими міжнародними організаціями, як, «Human Rights Watch», «Міжнародна Амністія», ООН, ОБСЄ та іншими гуманітарними та правозахисними організаціями.

При цьому, якщо ситуація з дотриманням прав засуджених на території, підконтрольній Україні, є контрольованою – як з боку Уповноваженого Верховної Ради України з захисту прав людини, наглядових органів та представників міжнародних та вітчизняних громадських організацій, зокрема, «Amnesty International», «Human Rights Watch», Української Гельсенської спілки з прав людини та, відповідно, піддається коригуванню у випадках виявлення девіацій, то подібні випадки на окупованих територіях України та Кримського півострову викликає занепокоєння правозахисних організацій у всьому світі.

Так, за даними щорічного «Звіту про дотримання прав людини в Україні у 2020 році», підготовленим Бюро з питань демократії, прав людини та трудових відносин Державного департаменту США, особливо критичним є становище засуджених в Україні, що мешкають на окупованих територіях, де фіксуються випадки катувань та жорстокого поводження з засудженими [1].

Численні порушення норм міжнародного гуманітарного права зафіксовано у Звіті міжнародної правозахисної організації «Human Rights Watch» за 2022 рік, у якому зазначено, що «російські війська вчиняли очевидні воєнні злочини та злочини проти людяності, включно з тортурами, позасудовими стратами та насильницькими зникненнями» [2].

У доповіді Управління ООН з прав людини, яка підготовлена за результатами роботи Моніторингової місії Організації Об'єднаних Націй з прав людини в Україні (ММПЛУ), указується, що за період з 24 лютого і до 15 травня 2022 року зафіксовано «щонайменше 300 незаконних вбивств, включно зі стратами цивільних осіб у понад 30 населених пунктах. Йдеться про містечка і села у Київській, Чернігівській, Харківській і Сумській областях, де відбувалися вбивства в той час, коли ці території перебували під контролем збройних сил Російської Федерації наприкінці лютого та в березні» [3].

Звісно, ми перебуваючи в Україні, розуміємо, що кількість зафіксованих у цих доповідях фактів є мізерною та не відображають жахливої реальності сьогодення.

Разом з тим, вказані факти задокументовано відповідно до норм міжнародного права, а це означає, що рано чи пізно, всіх винних у скоєних злочинах буде притягнуто до відповідальності.

Здійснений нами огляд сучасних практик діяльності міжнародних правозахисних організацій в умовах збройного конфлікту, які зосередили свою діяльність на захисті прав людини, дає можливість дійти до висновку, що умовно зазначені організації можна розподілити на дві великі групи.

До першої групи відносяться міжнародні правозахисні організації, метою діяльності яких є виключно контроль за дотриманням прав людини та фіксації військових злочинів.

Зазначена діяльність проявляється у таких формах організації роботи:

- здійснення «розслідувань», виявлення фактів та фіксація правопорушень;
- оприлюднення та поширення інформації про виявлені правопорушення;
- експертна оцінка сучасного стану дотримання прав та свобод людини на відповідній території;
- надання правової допомоги постраждалим;
- співпраці з органами публічної влади в частині підвищення рівня правової освіти (викладання лекцій, семінарів, онлайн-тренінгів) і т. ін.

До другої групи можна віднести міжнародні правозахисні організації, які за характером своєї діяльності мають соціально-гуманітарне спрямування.

Відповідні організації будують свою діяльність у такому:

- надають психологічну підтримку постраждалим та членам їх родин;
- організують надання постраждалим та членам їх родин благодійної допомоги (продукти харчування, побутова хімія, засоби особистої гігієни, книги тощо.);
- організують надання медичної допомоги (за необхідності), в тому числі заходів щодо реабілітації та адаптації постраждалих;
- виконують інформаційну функцію, направлену на подальшу ресоціалізацію та адаптацію постраждалих в соціумі та ін.

Отже, на сьогодні співробітництво з міжнародними правозахисними організаціями в умовах війни має бути позбавлене різноманітних бюрократичних перешкод за максимально сприятливим сценарієм. Оскільки така взаємодія відіграє роль зовнішнього соціального індикатора, здатного протидіяти внутрішній деформації та свавіллю системи, чинити на неї постійний вплив, з метою забезпечення дотримання, як законодавства у сфері захисту прав людини, в цілому, так і людино центричного підходу, загалом.

Список використаних джерел:

1. *Звіт про дотримання прав людини в Україні за 2020 рік. / Бюро з питань демократії, прав людини та трудових відносин Державного*

департаменту США. URL : https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/HRR_20_Ukr-new.pdf. (дата звернення: 22.10.2023)

2. «Відповідальність має вирішальне значення» – HRW про дотримання прав людини в Україні у 2022 році. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-hrw-zvit-2022-ukrajina/32219920.html> (дата звернення: 22.10.2023)

3. Звіт ООН про права людини: «Шокуючі наслідки війни в Україні». 29 червня 2022 року. URL : <https://www.holosameryky.com/a/6638438.html> (дата звернення: 22.10.2023)

Студентка VI курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

МАЙБУТНЄ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Чи не головним недоліком сучасної системи міжнародного правопорядку є суто номінальний характер міжнародного права. Оскільки навіть держави, чий нормативно-правові системи а також морально-філософські уявлення, а це переважно держави Заходу, стали засадами сучасного міжнародного правопорядку, недотримуються своїх зобов'язань. Прикладами є ігнорування зобов'язання гарантувати в Україні безпеку в рамках Будапештських домовленостей, ігнорування зобов'язань щодо скорочення ядерної зброї, боротьби з кліматичними змінами, виконання зобов'язань щодо регулювання освоєння космічного простору, тощо. Архітектори сучасного світового порядку і правопорядку – західні держави, не створили ефективну систему примусу до дотримання норм міжнародного права.

Найкраще цю ситуацію демонструє ООН та її дочірні організації. Єдиною незамінною функцією ООН, як глобальної організації, є нагляд за дотриманням норм міжнародного права, визнання або не визнання урядів, держав, кордонів, легітимності дій міжнародних акторів, формування самого поняття правомірності і утвердження певної процедури або способу дії як єдиного правомірного при побудові міжнародних відносин. Звісно, це прямо не прописано в статуті організації, але це - те, для чого вона створювалася, адже її визнають всі держави, незалежно від їх культурної приналежності чи стану розвитку. Фактично вона мала стати свого роду вищим органом міжнародного правосуддя (хоча виконує цю функцію лише один з її органів – Міжнародний суд ООН). Всі інші функції, що покладені на органи ООН чи її дочірні організації можуть виконувати і успішно виконують аналогічні регіональні міжнародні організації, єдине для чого потрібна саме глобальна міжнародна організація – законне обґрунтування і підтримка світового порядку, і з цією функцією ООН не впоралась.

Міжнародні трибунали і арбітражні суди формуються тільки з приводу особливо жахливих випадків порушення міжнародного права, при цьому вже очевидних, загальновідомих. І, навіть, після визнання факту злочину порушників часто не притягують до відповідальності, бо немає механізмів впливу. Те ж саме стосується і двосторонніх спорів, навіть якщо держава-обвинувачувач міжнародному суді відстоює свої права, держава порушник, на практиці, просто не виконує призначені судом зобов'язання. Бо, знову ж таки, не винайдені механізми примусу до виконання взятих зобов'язань.

Причин цьому є дві, і одна виходить з іншої. По-перше, навіть на рівні регіону, зокрема, «колективного» Заходу, не вдається створити колективні органи правопорядку, оскільки у питаннях застосування «жорсткої сили» при вирішенні міжнародних спорів країни заходу є дуже роз'єднаними. Кожна з країн сприймає це як втручання у свою внутрішню політику. Отже, якщо не існує колективних органів міжнародного правопорядку, виникає необхідність країні чи ряду країн карати порушників власними силами з дозволу міжнародної спільноти, наприклад резолюції ООН, при цьому не переслідуючи власні інтереси. Цей варіант ще менш-ймовірний ніж перший.

Існує ще одна важлива причина неефективності міжнародного права – його не визнання окремими міжнародними акторами. І тут мається на вазі не ігнорування норм міжнародного права в окремих випадках, як це робить, наприклад, Росія, а повне ігнорування норм поведінки міжнародного актора і вимог до його статусу, як у випадку з рядом країн Близького сходу. У таких державах є президенти і парламенти, проте абсолютно вітринні, реальна ж форма правління в цих країнах – теократична монархія, а фактичним лідером країни є верховний імам. Таких держав існує дуже багато, вони ігнорують західний підхід до правопорядку на національному рівні, чого можна очікувати від міжнародного.

Проблема недієздатності міжнародного правопорядку є дуже глибокою, справа в тому, що його принципи є заходоцентричними, тобто такими, що визнають єдиним правомірним способом побудови міжнародних відносин саме спосіб, у який західні держави будують свої відносини. Проте учасниками міжнародних відносин є не лише держави західної цивілізації. Маючи номінальний статус глобального правопорядку, дана система правових норм здатна регулювати відносини лише на регіональному рівні. Проте визнати західну модель міжнародної поведінки як єдину правильну, а всі інші як хибні, міжнародна спільнота не в змозі, тож і потрапляє у своєрідну пастку. Доки актори міжнародних відносин перебувають на настільки різних етапах свого розвитку, мають настільки різні цінності і погляди на правомірність і правильність побудови відносин, глобальний порядок, глобальне право, упорядкованість і організація є неможливими.

У підсумку, майбутнє міжнародного права стоїть під загрозою, оскільки в незнахідних регіонах його як не існувало, так найближчим часом і не з'явиться, а в західному його дотримуються лише ситуативно. Такий стан речей дискредитує міжнародні правові організації, та і в цілому західні цінності і морально етичні і правові норми та, водночас провокує більш рішучих міжнародних акторів до їх порушення, адже ті, в свою чергу, усвідомлюють свою безкарність.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва І. В. *Взаємодія норм міжнародного права і національної правової системи в контексті міжнародних прав людини за позиціями П.Е. Казанського* URL:

- http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/217/Andreeva_vzaemodiya_norm.pdf;jsessionid=6E030F0A2CD8D32DFB3B70CF7E7A609B?sequence=1
2. Декларація про принципи міжнародного права що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, 24.10.1970 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_569
 3. Іванченко О. Способи узгодження норм національного права з нормами міжнародного права // *Юридичний вісник*. 2013. №2. с. 178–182.
 4. Оніщенко Н. Співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права: наукові реалії сьогодення // *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. №1 (80). с. 29–36.
 5. Соловйов О. В. До питання про співвідношення та взаємодію національного і міжнародного права // *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. №3 (16). с. 118–123.
 6. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010
 7. Телітко В. Е., Овчаренко А. С. *Міжнародне публічне право: Навч. посіб./ За заг. ред. Телітко В. Е. // Центр учбової літератури, 2010. 608 с.*

Науковий керівник: ВИСОЦЬКИЙ Олександр, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

**ДОТРИМАННЯ ЗАСАДИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА
ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВИ У СПРОЩЕНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ**

Становлення України як правової, демократичної та соціальної держави вимагає дотримання принципу верховенства права, зокрема при внесенні законодавчим органом змін до Кримінального процесуального кодексу України. Нажаль, велика кількість «новел» сучасного кримінально-процесуального законодавства мають не просто хиби з точки зору юридичної техніки, а й прямо суперечать нормам найвищої юридичної сили, наявним у Конституції України.

Яскравим прикладом є інститут розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні щодо кримінальних проступків судами першої інстанції (ст. 302 КПК України). У даному випадку виникають дві наступні проблеми: 1) особа позбавляється права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини; 2) наявна максимально спрощена процедура судового розгляду. Щодо першої проблеми, то на нашу думку має місце порушення права особи на апеляційний перегляд справи, гарантований п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України.

Конституційний Суд України у Рішенні № 5-р/2020 від 17 березня 2020 року також звертає увагу на наступне: «право на апеляційний перегляд справи, передбачене пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України, є *гарантованим правом на перегляд у суді апеляційної інстанції справи, розглянутої судом першої інстанції по суті*. [1] Суд чітко вказує, що обмеження даного права не може стосуватись судових рішень, які вирішують справу по суті (наприклад вироку).

Проблема тлумачення указаних новел ускладнюється тим, що у ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції з прав людини, вказується, що хоча й існує правило, відповідно до якого кожен, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, має право на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесеного йому вироку, з нього є певні винятки, які зокрема стосуються незначних правопорушень (у нашому випадку кримінальних проступків). [2] Але на інтегративному рівні правильно буде враховувати, що норми Конституції є вищими за норми міжнародно-правових актів, тож вищевказані норми та рішення ЄСПЛ

ніяким чином не впливають на факт невідповідності ст. 302 КПК України нормам Конституції та її офіційному тлумаченню органом конституційної юрисдикції.

В той ж час, прихильники інституту спрощеного розгляду обвинувального акта зауважують, що особа добровільно відмовляється від наданого їй права на апеляційний перегляд. Але при цьому виникає питання, чи дійсно особа добровільно відмовляється від наданого їй права? Законодавець передбачив наступну гарантію убезпечення підозрюваного від неправомірних дій правоохоронних органів у даному випадку: письмова заяву підозрюваного щодо беззаперечного визнання своєї винуватості, згоду із встановленими досудовим розслідуванням обставинами та згода з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні, складаються у присутності захисника (при цьому підозрюваний повідомляється про наслідки у вигляді позбавлення права на апеляційний перегляд). Чи достатньо однієї вищезгаданої гарантії для забезпечення ефективного дотримання прав людини – питання відкрите й дискусійне.

Відповідно до практики ЄСПЛ, а саме рішення у справі «Ростовцев проти України» *відмова від права, гарантованого Конвенцією* (мова йде про право на апеляційне оскарження – прим. автора), *у межах, в яких це дозволяється, повинна надаватися у недвозначний спосіб та супроводжуватися мінімальними гарантіями, співмірними її значущості.* [3] Назвати присутність адвоката при підписанні підозрюваним низки процесуальних документів мінімальною гарантією, що співмірна значущості відмови від права на апеляційний перегляд та низки інших прав не вбачається можливим, адже вона може бути доволі формальною й без наявності інших додаткових гарантій не здатна забезпечити ефективний захист підозрюваного від неправомірних дій співробітників правоохоронних органів.

Наступним проблемним питанням, що пов'язане із розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні є вкрай спрощена процедура судового розгляду. Фактично, вирок виноситься за результатом розгляду суддею матеріалів кримінального провадження та обвинувального акту без участі інших учасників кримінального провадження. Слушною є думка Володимира Тертишника з цього приводу: «ч. 3 ст. 349, ст. 302, п. 2 ч. 1 ст. 468, ч. 2 та 4 ст. 469, ст. 470, ст. 472, ч. 2 ст. 473, ч. 4 ст. 474 КПК України, у яких закладено модель спрощеного правосуддя й судочинства на підставі угоди про визнання винуватості, не мають застосовуватись і підлягають скасуванню як норми, які звужують суттєві гарантії встановлення об'єктивної істини та наявні права і свободи людини, суперечать ст. 22 та 62 Конституції України, міжнародним правовим актам, принципам і окремим положенням норм самого КПК України та виходять за межі здорового глузду». «Наша держава не така багата, зазначає він, щоб дозволити собі дешеве правосуддя, а потім витратитися на виправлення судових помилок». [4, С. 180] На його думку «Інститут угоди про визнання вини в цілому не відповідає засадам верховенства права та принципу презумпції

невинуватості, суперечить нормам Конституції України, є юридичною фікцією неприпустимою для застосування в правовій державі. [5, С. 716]

Враховуючи, що спрощений розгляд зазвичай застосовується до кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, можливо прийти до висновку про наявність небезпеки фальсифікації доказів співробітниками Національної поліції, адже відома доволі велика кількість випадків, коли наркотичні засоби та психотропні речовини підкидалися співробітниками правоохоронних органів задля виконання «плану». При цьому суддя позбавляється можливості з'ясувати істину у справі, адже лише за матеріалами провадження виявити факт наявності тиску на підозрюваного з метою схиляння його до згоди на спрощену процедуру розгляду обвинувального акта, факти порушення істотних прав і свобод людини, а також впевнитись у належності, допустимості та достовірності наявних доказів неможливо.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Mirovni Inštitut v. Slovenia» від 13.03.2018 суд визначає, що судовий розгляд має гарантувати право на публічне слухання в розумінні параграфа 1 статті 6 Конвенції, оскільки такий принцип є певним засобом суспільного контролю, одним із способів утвердження довіри до суду, а розгляд справ в спрощеному провадженні без виклику сторін суперечить практиці ЄСПЛ.

Підсумовуючи вищенаведене, можливо зазначити, що наявний у чинному кримінально-процесуальному законодавстві інститут розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні щодо кримінальних проступків, передбачений ст. 302 КПК України є таким, що не відповідає нормам Конституції України та потребує з цієї підстави скасування. Враховуючи той факт, що неупереджений, повний, безпосередній та об'єктивний судовий розгляд справи є головною гарантією дотримання принципу верховенства права, існування подібних інститутів, навіть щодо кримінальних проступків, неможливо визнати виправданим й доцільним з будь-яких підстав.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 17 березня 2020 р. № 5-р/2020 в справі № 3-358/2018(4975/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20#Text> (дата звернення: 26.11.2023)
2. Сьомий протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний договір від 22.11.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text (дата звернення: 27.11.2023)
3. Рішення у справі «Ростовцев проти України» (Case of ROSTOVTSEV v. UKRAINE) від 25 липня 2017 року, заява № 2728/16. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:\[%22001-188207%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-188207%22]}) (дата звернення: 27.11.2023.)

4. Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 20-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 1120 с.

5. Українська правнича енциклопедія / За заг. ред. В. М. Тертишника, Л. Р. Наливайко, А. Є. Фоменко, В. В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.

ТИЛИК ОЛЕКСАНДРА

Студентка Університету митної справи та фінансів

ТЕРТИШНИК ВОЛОДИМИР

д.ю.н., професор, професор кафедри правоохоронної діяльності Університету митної справи та фінансів

ПРОТИДІЯ ЯДЕРНОМУ ТЕРОРИЗМУ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, як визначено в ст. 3 Конституції України, визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Значною загрозою як правам людини, так і національній та міжнародній безпеці отримало застосування актів ядерного тероризму.

Ядерний тероризм – різновид терористичних дій з використанням ядерних чи інших радіоактивних матеріалів, або які пов'язані з захопленням чи ушкодженням ядерних об'єктів таким чином, що відбувається вивільнення або створюється загроза вивільнення радіоактивного матеріалу, спрямовані на створення обстановки терору серед населення, мають ознаки ядерного шантажу чи можуть реально завдавати шкоди життю і здоров'ю людей чи тягти за собою інші серйозні наслідки, створювати загрозу міжнародному миру та безпеці. [3, 747]

Небезпеку становлять як дії спрямовані на ушкодженням ядерних об'єктів з загрозами техногенного характеру, так розповсюдження інформації про наміри таких дій з метою залякування населення, які мають ознаки інформаційного терору.

Досі не вирішена проблема забезпечення безпеки роботи Запорізької атомної електростанції в Енергодарі, приміщення якої були захопленні «визволителями» Генеральний директор Міжнародного агентства з атомної енергетики (МАГАТЕ) Рафаель Маріано Гроссі рівень небезпеки на Запорізькій АЕС назвав однією із найбільш критичних проблем у всьому світі. [3, 747]

Розв'язання даних проблем потребують комплексу політичних, дипломатичних, гуманітарних, військових та правових заходів. Україна ратифікувала також Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму, яка прийнята 13 квітня 2005 року Резолюцією 59/290 Генеральної Асамблеї ООН. Конвенцію ратифіковано Законом України № 3533-IV (3533-15) від 15.03.2006. [1]

Між тим, гіркі сторінки трагедій на АЕС в Енергодарі, показують необхідність посилення роботи на проблемою надійного забезпеченню безпеки ядерних об'єктів.

Зазначимо, що відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України», «охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання

державної власності, а також охорона об'єктів критичної інфраструктури», віднесено до функцій Національної гвардії України. [2]

Між тим, гіркі сторінки трагедій як на АЕС в Енергодарі так і в Чорнобилі, показують неспроможність ефективного забезпечення цієї функції при існуючій озброєності та підготовленості бійців Національної гвардії країни. На наш погляд, таку функцію варто покласти на Антитерористичний центр СБУ, де можуть бути створені додаткові боєздатні спеціалізовані підрозділи захисту АЕС. Для виконання своїх функцій вони мають бути оснащені надсучасною технікою, від безпілотних літальних апаратів і інформаційних технологій, до сучасних засобів відеоспостереження та враження техніки терористів.

Разом з тим, протидія указаним злочинам потребує удосконалення як кримінального та міжнародного права, так і системи негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

Наразі ч. 1 статті 258 КК України «Терористичний акт», визначає:

«1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої».

Думається, що в КК України має бути закріплена окрема норма, якою б передбачалась підвищена відповідальність за акти ядерного тероризму.

Наразі, відповідно до Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму, пропонуємо доповнити КК України ст. 258-1 «Ядерний тероризм», та викласти її в такій редакції:

«Ядерний тероризм - дії пов'язані з захопленням чи ушкодженням ядерних об'єктів або з використанням ядерних чи інших радіоактивних матеріалів, таким чином, що створюється загроза ядерної катастрофи, що може тягти за собою заподіяння значної шкоди здоров'ю населення, або які носять характер шантажу чи залякування населення ядерною катастрофою – караються довічним позбавленням волі».

Ядерний тероризм може створювати загрозу міжнародному миру та безпеці. Відтак на міжнародному рівні, окрім контролю за дотриманням безпеки АЕС, що покладається на підрозділи Міжнародного агентства з ядерної енергії (МАГАТЕ), які діють відповідно до Статуту Міжнародної агенції з атомної енергії, ухваленого 26 жовтня 1956 року, можливо є доцільним створення додаткових сил швидкого реагування на загрози

ядерного тероризму як на рівні ООН, так і в структурі НАТО, Інтерполу та Європолу.

Список використаних джерел:

1 Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму. Прийнята 13 квітня 2005 року Резолюцією 59/290 Генеральної Асамблеї ООН. Конвенцію ратифіковано Законом України № 3533-IV (3533-15) від 15.03.2006. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 33. С. 1227. Ст. 286.

2 Закон України «Про Національну гвардію України». Відомості Верховної Ради. 2014. № 17. ст. 594. Із змінами, внесеними згідно із Законами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>

3 Українська правнича енциклопедія / За заг. ред. В. М. Тертишника, Л. Р. Наливайко, А. Є. Фоменко, В. В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.

4 Козут Ю. І. Ядерна енергетика та управління безпекою. Київ: Консалтингова компанія «СІДКОН»; ВД «ДАКОР» 2024. 348 с

ОСПЧУК ЖАННА

студентка Університету митної справи та фінансів

ТЕРТИШНИК ВОЛОДИМИР

д.ю.н., професор, професор кафедри правоохоронної діяльності Університету митної справи та фінансів

СТАТУС СЛІДЧОГО ТА ГАРАНТІЇ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Виконання завдань у кримінальному провадженні, спрямованих на забезпечення оперативного, повного та об'єктивного розслідування кримінальних справ, стає неможливим без належної організації системи правоохоронних органів в Україні. У сучасних умовах, коли правоохоронні органи перебувають на етапі реформування, особливо актуальним стає питання про процесуальний статус слідчого як суб'єкта кримінального провадження.

Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України [1] від 13.04.2012 року № 4651-VI, слідчий – це службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Як слушно відзначає відомий вчений-правознавець В. М. Тertiшник, який виклав систему слушних пропозицій щодо зміцнення гарантій діяльності, включаючи надання слідчому статусу захисту, яким наділені наразі судді, «слідчий - учасник кримінального процесу, який знаходиться в епіцентрі суперечностей сторін і будь-які його дії стають об'єктом пильного вивчення учасниками кримінально-процесуальних правовідносин: наглядає прокурор, контролює суд та начальник слідчого підрозділу, пильнує обвинувачений і захисник, з нетерпінням серця чекає і вдивляється в його діяльність потерпілий», а служіння слідчого істині, не терпить невігластва, односторонності, неупередженості. [3, с. 451] Слідчий має встановлювати істину, що потребує гарантій його об'єктивності і неупередженості. Відтак, слідчий має де-юре і де-факто стати незалежним та самостійним учасником процесу, який не будучи стороною процесу, здійснює об'єктивне та неупереджене розслідування, забезпечуючи права і свободи усіх сторін та учасників кримінального провадження. [5, с. 94]

Як зазначає В. М. Галуцько, на сьогодні основні норми, котрі регламентують професійну діяльність слідчого, закріплені у різних нормативно-правових актах і є невпорядкованими та недосконалими. В першу чергу варто зазначити, що до них відносяться питання управління відомствами, в структурі котрих є слідчі підрозділи, їх організаційно-правове забезпечення, взаємодія та

управління самими слідчими підрозділами. Окрім того, це відносини, які виникають між сторонами та учасниками кримінального процесу [4, с. 42].

Таким чином, з даної дефініції можна виділити такі ознаки поняття «слідчий»: це службова особа, яка належить до конкретного відомства, а її основним завданням є проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах компетенції, визначеної Кримінальним процесуальним кодексом України.

Особливості статусу слідчого визначаються його повноваженнями, обов'язками та характером діяльності в правоохоронних органах.

Щодо гарантій діяльності слідчого, то В. Г. Дрозд та А. В. Пономаренко під процесуальними гарантіями розуміють засоби та умови, які забезпечують вирішення завдань правосуддя і захист прав особи [6, с. 191]. Автори визначають основні види гарантій як:

1. Норми процесуального права, що містять права та обов'язки учасників кримінального провадження.
2. Принципи судочинства, які закріплені в правових нормах.
3. Кримінально-процесуальна форма.
4. Діяльність учасників кримінального судочинства.
5. Система перевірки обґрунтованості ухвалених рішень.
6. Система контролю за законністю процесуальних дій.
7. Система процесуального примусу та процесуальних санкцій [6, с. 191].

Ознаки процесуальних гарантій включають обов'язкове нормативне закріплення, зв'язок із процесуальним статусом учасників кримінального провадження та системність. Перша ознака пов'язана із формою закріплення цих правових засобів у вигляді встановлених законом правових норм. Зв'язок із процесуальним статусом виступає другою ознакою, що характеризується поєднанням гарантій із правами та обов'язками, які передбачені чинним законодавством. Системність, як третя ознака, обумовлена виокремленням процесуальних гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження та наслідків їх порушення [5, с. 271].

На нашу думку, гарантії, які визначають статус та діяльність слідчих в Україні, спрямовані на забезпечення їхньої незалежності, правового захисту та соціальної підтримки. Основні аспекти гарантій включають:

- незалежність. Слідчий має право на незалежність у своїй професійній діяльності. Його рішення та висновки повинні ґрунтуватися виключно на фактах та законі;
- правовий захист. Слідчий має право на захист своїх прав та інтересів від неправомірних втручань або тисків. Він повинен бути забезпечений юридичною підтримкою в разі потреби;
- соціальні гарантії. Забезпечується соціальний захист слідчого, включаючи умови праці, оплату, відпустки та інші аспекти. Слідчий має право на медичне страхування, відпустки за власний рахунок тощо;
- гарантії від переслідування. Законодавство передбачає гарантії, що слідчий не буде піддаватися неправомірному переслідуванню або тискам у

зв'язку з виконанням своїх функцій. Визначені процедури та механізми захисту від неправомірного втручання у діяльність слідчого;

– правова відповідальність. Слідчий несе правову відповідальність за свої дії, але ця відповідальність повинна бути обумовлена порушенням закону. Гарантується об'єктивне розглядання будь-яких справ про можливі порушення слідчим своїх професійних обов'язків.

Хочемо зазначити, що ці гарантії мають на меті створити умови для ефективного виконання слідчих своїх обов'язків у рамках закону, забезпечуючи їхню безпеку, незалежність та високий стандарт професійної діяльності.

Але досі, як визначає В. М. Тертишник, виникаючі колізії з визначенням статусу слідчого задовольняють багатьох чиновників різних гілок влади, які тяжіють до збереження важелів впливу на слідство, а дехто не проти створення «маніпулятивного», «слухняного» слідства, яке б «не чіпало саму владу». Стає очевидним, що багато чиновників законодавчої влади сьогодні не в змозі переступити через ці спокуси. А отже, залишається лише один варіант судово-правової реформи – закладення відповідних ідей в проект нової Конституції України та винесення її на всенародний референдум. [7, с. 1061].

У висновку можна відзначити, що статус слідчого та гарантії його діяльності визначаються законодавством, що обумовлює обов'язки та права цього суб'єкта кримінального процесу. Процесуальні гарантії, такі як закріплення обов'язкових норм, зв'язок із процесуальним статусом та системність, спрямовані на забезпечення правильності та законності його дій в рамках розслідування.

Список використаних джерел

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення: 26.11.2023).
2. *Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.11.2023).
3. *Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України: підручник 4-те вид., доп. і перероб. Київ: А. С. К., 2003. 1120 с.*
4. *Галунько В. М. Характеристика окремих принципів слідчої діяльності правоохоронних органів в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 43. С. 42-44.*
5. *Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 20-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2023. 1120 с.*
6. *Дрозд В. Г., Пономаренко А. В. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.*
7. *Тертишник В. М. Гарантії прав і свобод людини та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України. Дисертація доктора*

юридичних наук. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпропетровськ, 2009. 473 с.

СЕКЦІЯ 4

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі роль інформаційної сфери життя суспільства, яка розглядається як сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, суб'єктів інформаційних правовідносин та системи регулювання суспільних відносин, що виникають при цьому, постійно зростає. Інформаційна сфера істотно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складників безпеки держави. Тобто національна безпека залежить від забезпечення інформаційної безпеки, причому з розвитком інформаційних технологій ця взаємозалежність буде тільки зростати та набувати більшого значення для держави та суспільства загалом. Так, у ст. 17 Конституції України зазначено, що інформаційна безпека є найважливішою функцією держави, справою всього українського народу [1].

Безпеку в широкому значенні слова можна визначити як «стан захищеності від загроз за ключовими цінностями та інтересами» [15, 12]. Безпека - поняття, що застосовується до тих об'єктів, які мають пріоритетну цінність і значимість. Очевидно, що їх визначення на рівні державно-організованого співтовариства здійснюється у процесі вироблення зовнішньої та внутрішньої політики держави та формулювання національних інтересів.

Ця сфера політики, локалізована на «вході» політичної системи, де працюють механізми артикуляції та агрегування інтересів різних груп населення, функціонує за типом політичної системи та моделі суспільного розвитку. Однак навіть у консолідованих демократіях сфера безпеки тією чи іншою мірою недоступна дії механізмів демократичного контролю. По-перше, це зумовлено тим, що ця область тісно переплетена з монополією держави на утримання та використання силових структур та захищена режимом таємності. По-друге, вироблення політики безпеки значною мірою відноситься до галузі експертного знання. Крім того, культурний конфлікт, який є присутнім у класово диференційованих суспільствах, робить сумнівною можливість консенсусу з питань безпеки.

Термін «національна безпека» вперше був використаний у 1904 р. президентом США Т. Рузвельтом у посланні до Конгресу, де він назвав контроль над Панамським каналом з боку США життєво важливим для американської національної безпеки. Як напрямок державної політики це поняття було закріплено у Законі про національну безпеку США у 1947 р., на основі якого було розроблено Концепцію національної безпеки США.

Сьогодні термін «національна безпека» використовується у багатьох країнах світу, зокрема й в Україні. У структурі національної безпеки виділяють три рівні: безпеку особистості, безпеку суспільства, безпеку

держави. Сполучною ланкою цих рівнів є безпека особистості, передусім захист її права і свободи. Права людини забезпечують індивіду можливість діяти на власний розсуд (свободи чи негативні права) чи отримувати певні блага (власне права чи позитивні права). Негативні права визначають обов'язки держав та інших людей утримуватися від тих чи інших дій стосовно індивіда. Позитивні права фіксують обов'язки держави, осіб та організацій надавати громадянину ті чи інші блага, здійснювати певні дії.

Безпека суспільства означає здатність держави захистити інтереси всіх соціальних груп, що населяють країну, забезпечити стійкий економічний, соціально-політичний, культурний розвиток. Безпека суспільства вимагає наявності громадських інститутів, правових норм, розвинених форм суспільної свідомості, що дозволяють реалізувати права і свободи громадян та протистояти діям, що суперечать їх спільним інтересам. Безпека держави досягається наявністю ефективного механізму управління та координації діяльності політичних сил, а також дієвих інститутів їхнього захисту (система державного керівництва, наявність органів державної безпеки та правопорядку та ін.). Критеріями державної безпеки є:

- політична стабільність суспільства;
- непорушність державних кордонів;
- цілісність держави як єдність всіх частин, що до неї входять;
- наявність матеріальних та фінансових коштів, а також можливість розпоряджатися ними для реалізації державою своїх функцій;
- законність та правопорядок;
- державний суверенітет.

Традиційно пріоритетне становище у низці сфер національної безпеки займає військова безпека. Однак сучасні тенденції у розвитку уявлень про національну безпеку пов'язані з розширенням змісту цього поняття за рахунок віднесення до неї невійськових сфер суспільних відносин (економічної, соціальної, демографічної, екологічної безпеки тощо), а також стирання кордону між внутрішньою та зовнішньою національною безпекою.

Визначення поняття «інформаційна безпека» різноманітні. У загальному сенсі інформаційна безпека означає захист інформації та інформаційних систем від незаконного доступу, використання, розкриття, руйнування, зміни чи знищення. Міжнародна інформаційна безпека може бути визначена як стан глобального інформаційного простору, за якого виключені можливості порушення прав особи, суспільства та держави в інформаційній сфері, а також деструктивного та протиправного впливу на елементи національної критичної інформаційної інфраструктури [8].

Традиційно міжнародні відносини були зав'язані взаємодією у фізичній сфері. Оскільки всі види простору в міжнародних відносинах забезпечують можливості для поширення впливу та влади, то інформаційний простір і особливо кіберпростір неминуче перетворилися на арену боротьби за владу та вплив.

З погляду безпеки самоорганізація користувачів соціальних мереж – явище амбівалентне. Кіберпростір тут виступає середовищем, в якому, з

одного боку, відбуваються маніпуляції, інформаційне насильство, пропаганда та підбурювання, з іншого – протидія екстремізму, нейтралізація, попередження та запобігання інформаційним загрозам, розвиток суспільно корисного активізму: збір коштів на благодійність, залучення волонтерів й т.п.

Внутрішні конфлікти у світі не обходяться без комунікації у соціальних мережах. При цьому, якщо учасники протестів у Тунісі та Єгипті успішно скористалися соціальними медіа для повалення своїх урядів, то досвід Сирії, Іраку та Лівії показав здатність влади швидко нейтралізувати подібні протести. Осмислення досвіду «арабської весни» сприяло визнанню урядами здатності інтернету бути як потужним інструментом цивільного контролю, і середовищем розпалювання невдоволення. Очевидно, що мобілізаційний потенціал соціальних медіа не міг бути не помічений військовими стратегами, які шукають способи «підкорити чужу армію, не борючись» [19], наприклад, підбурюючи екстремізм і провокуючи загострення внутрішніх протиріч у стані евентуального супротивника для ослаблення його позицій на міжнародній позиції. Із небезпечними наслідками розвитку інформаційного простору зіткнулися усі політичні режими.

Для авторитарних урядів розвиток мережевої комунікації обернувся примарою кольорових революцій, а в демократіях погіршилася проблема компромісу між погрозами пропаганди екстремізму та цензурою, а в ширшому розумінні – між правами громадян та суспільною безпекою.

Сучасною тенденцією в дискусіях про кіберзагрози, насамперед у демократіях, є їхня політизація (з одного боку, вибір між свободою вираження поглядів та правом громадян на інформацію про діяльність держави, а з іншого – прагнення держави контролювати комунікацію та руйнувати терористичні мережі).

Побічними ефектами розвитку соціальних медіа, що виступають симптомами загострення проблеми інформаційної безпеки в її гуманітарному вимірі, стали поширення фейкових новин і феномен постправди – явищ, споріднених до Інтернет-пропаганди, але які виявляються на новому технологічному рівні і, в силу зростання ефективності, несуть нові загрози соціальній стабільності.

Крім несподіваних поведінкових ефектів розвитку соціальних мереж та загроз, пов'язаних з інтернетом речей, до розряду техногенних загроз інформаційній безпеці можна віднести стирання межі між віртуальною та реальною сферами безпеки. Нарешті, проблема великих даних у тому, що обсяг матеріалів, що з безпекою, перевищує можливості їх обробки. Ризики, зумовлені технологічним прогресом, багато в чому залежать від соціально-економічного ефекту розвитку інновацій у сфері ІКТ, а також від запитів та пріоритетів суспільства у сфері інформаційної безпеки. Не останню роль у виробленні таких пріоритетів відіграє міжнародне співробітництво.

Антропогенні загрози, з якими особистість, суспільство та держава стикаються в інформаційному просторі, мають насамперед кримінальний та військово-політичний характер. У першому випадку йдеться про нелегітимні незаконні дії зловмисників, а в другому – про порушення балансу сил у

міжнародних відносинах, при якому право застосування сили дедалі більше регламентується та обмежується, але, в силу традиції, що склалася у Вестфальському світі, допускається з юридичної та моральної точок зору. Спектр можливих кіберзагроз національній безпеці є надзвичайно широким і охоплює величезний набір можливих подій, починаючи з епізодичного неавторизованого доступу до певних матеріалів і закінчуючи систематичним використанням кіберпростору для стратегічних військових цілей. Як на національно-державному, так і на міжнародному рівні сьогодні існують три взаємопов'язані групи проблем у галузі інформаційної безпеки: мілітаризація кіберпростору, кіберзлочинність та кіберзагрози критичній інфраструктурі.

Мілітаризація кіберпростору є закономірним продовженням політики оборони сучасних держав в умовах розвитку кіберпростору. Ця тенденція обумовлена наявністю відповідних інституційних та організаційних можливостей. Звичайно, далеко не всі випадки кібератак, яких у світі щодня відбуваються мільйони, мають відношення до військової безпеки та стратегічної стабільності. Фахівці поділяють два види дій зловмисників у кіберпросторі: використання комп'ютерних мереж та напади на комп'ютерні мережі. У першому випадку здійснюється витік інформації всупереч волі її власника, а у другому – пошкодження чи знищення інформації.

Особливості боротьби з кібератаками полягають у тому, що в кіберпросторі часто проблематично ідентифікувати агресора. Його визначення може бути дуже дорогим, тривалим і при цьому безуспішним. Для перетворення програми на зброю може бути достатньо кількох рядків. Такі програми можуть бути написані або придбані будь-ким, що ускладнює використання правових обмежувачів зловмисного використання кіберпростору. Існує три основні вектори кібератак: через мережі, через постачальників і через людей, які завдають шкоди навмисне або необережно. Як зазначає Дж. Най, більшість випадків завдання серйозної шкоди за допомогою кібератак пов'язане зі шпигунством, і лише зрідка відбувається знищення інформації [21].

Спільними тенденціями у сфері забезпечення інформаційної безпеки сьогодні є розвиток інформаційних послуг та нових ІКТ, а також розвиток діалогу між представниками держав, бізнесу та громадськими організаціями, які беруть участь у забезпеченні роботи національної інформаційної інфраструктури. При цьому наголошується на посиленні правового регулювання суспільних відносин у галузі ІКТ-середовища, що обґрунтовується особливостями прояву загроз, які воно несе національній безпеці.

Не менш значущою для суспільства небезпекою в таких умовах є правозастосовна практика в тих випадках, коли вона виявляється неадекватною загрозам в інформаційній сфері [17]. Тим часом в умовах невизначеності, з якою пов'язаний технологічний прогрес, юридичні колізії неминучі, тому необхідно вдосконалювати практику вирішення спорів учасників правовідносин в інформаційній сфері за умови забезпечення сприятливих умов залучення інтелектуального та інноваційного потенціалу

бізнесу та громадянського суспільства на розвиток ІКТ. Крім того, потрібно стимулювання активності суб'єктів інформаційної сфери, спрямованої на протидію загрозам та пошук відповідей на виклики.

У проведенні державної політики у сфері ІКТ необхідно забезпечити баланс інтересів як мінімум трьох груп суб'єктів: держави, виробників ІКТ та пов'язаних послуг, а також користувачів технологій. При цьому важливо вибудовувати механізм прийняття рішень, що дозволяє всім зацікавленим сторонам представляти та відстоювати свої інтереси, причому не лише на стадії прийняття рішень, а й при розробці їх проектів [13]. Особливо важлива взаємодія законодавців та зацікавлених органів виконавчої влади з бізнесом та громадянським суспільством щодо проведення експертизи законопроектів та урядових програм в інформаційній сфері. Нарешті, необхідний розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки, економіки, національної безпеки та оборони, особливо у сфері протидії тероризму та кіберзлочинності.

Інформаційно-комунікаційні технології не розвиваються ізольовано від культури та потреб людей. Зростання масштабів впровадження комп'ютерних технологій та кількості користувачів мобільних пристроїв, підключених до Інтернету, одночасно зі створенням нових просторів спілкування посилює техногенні загрози та створює правовий вакуум, яким можуть користуватися зловмисники. Тим не менш, незважаючи на супутні ризики, сучасний рівень розвитку ІКТ дозволяє людям створити єдиний глобальний комунікаційний простір, в якому можна виробити загальні норми, які відповідають цінностям різних національних культур.

Спираючись на власні традиції, а також апелюючи до принципу суверенітету, держави прагнуть встановити контроль над інформаційним простором, що певною мірою необхідно для громадської безпеки та створення кращих можливостей його майбутнього розвитку.

Сучасний етап міжнародного співробітництва у сфері інформаційної безпеки у своїй невизначеності відбиває суттєві характеристики всієї поствестфальської системи міжнародних відносин. Інформаційна безпека, як ніяка інша сфера безпеки, випадає з галузі монопольних повноважень держав. Державно-центристська модель міжнародних відносин, у якій принципи державного суверенітету були технічно здійсненні, погано підходить регулювання відносин в інформаційному просторі. Забезпечення національної та міжнародної інформаційної безпеки потребує пошуку нової моделі розподілу влади та впливу. Можливо, кіберпростір стане лабораторією таких форм взаємодії, які зможуть вирішити протиріччя між безпекою використання ІКТ та цінністю прав і свобод особи за інтересами всього людства та майбутніх поколінь. Єдиний шлях до подібного еволюційного кроку у розвитку ІКТ – усвідомлений та відкритий міжнародний діалог.

Таким чином, інформація стала одним із чинників, здатних призвести до великомасштабних аварій, військових конфліктів і дезорганізації державного управління. І чим вищий рівень інтелектуалізації та інформатизації суспільства, тим надійніша його інформаційна безпека. Отже, Україні необхідно приділяти особливу увагу національній інформаційній безпеці,

оскільки вона є основою визначення найважливіших напрямів і принципів державної політики країни, життєво важливих інтересів особи, держави й суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Київ: Норма права, 2020, 80.
2. Закон України. Про інформацію/ [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 груд. 2016 р. «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 трав. 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
8. Угода про співробітництво держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі забезпечення інформаційної безпеки, 20 листопада 2013 р. URL: <http://bkbopcis.ru/assets/files/17.Soglashenie-о-sotrudnichestvegosudarstv-SNG-v-oblasti-obtyazheniya-informatsionnoy-bezpeki.pdf> (дата звернення: 10.10.2023)
9. Арістова І. В. (2006) Діяльність органів внутрішніх справ щодо реалізації державної інформаційної політики : монографія [Текст] / І. В. Арістова. Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 354.
10. Боднар І. Р. (2013) Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія [Текст] / І. Р. Боднар. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 320.
11. Боднар І. Р. (2011) Роль держави у формуванні інформаційної політики [Текст] / І. Р. Боднар // Вісник ЛКА. Випуск 34. (Серія економічна). 291–296.
12. Бондаренко В. Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми [Електр. ресурс] / В. Бондаренко, О. Литвиненко. URL: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/strateg.htm>
13. Вовчинська Є. (2016) Про ІКТ, не розтікаючись думкою по дереву, – проблеми, цілі та, головне, рекомендації // Індекс безпеки. Т. 22, № 3-4 (118-119). 115-119.

14. *Державна інформаційна політика [Електронний ресурс]. URL: <http://meregа.org.ua/law/projects/derzh-polityka>*
15. Кулагін В. М. (2014) *Сучасна міжнародна безпека*. М.: Кнорус.
16. Нашинець-Наумова А. Ю. (2017) *Інформаційна безпека: питання правового регулювання: монографія*. Київ: Гельветика, 168.
17. Почепцов Г. (2006) *Інформаційна політика: навч. посібник [Текст] / Г. Г. Почепцов*. К.: Знання, 663.
18. Супрун В. М. *Інформаційний суверенітет як один з елементів інформаційної безпеки держави: теоретико-правовий аспект [Електрон. ресурс]. URL: <http://www.nbuв.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Pravo/2009>*
19. Сунь-цзи. *Мистецтво війни [Електронний ресурс] // Військова література. URL: <http://militera.lib.ru/science/sun-tszy/01.html>*
20. Ярочкін, В. *Система безпеки фірми [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuв.gov.ua>*
21. Nye J. S. *Deterrence and Dissuasion in Cyberspace // International Security. Vol. 41, № 3. Winter 2016/17. P. 44–71.*

студентка IV курсу, кафедра міжнародних відносин, суспільні комунікації та регіональні студії, Національний університет "Одеська політехніка"

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В ЄВРОПІ

Воєнна безпека здебільшого розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства й держави від подій, явищ, процесів та інших чинників, які породжують небезпеки воєнного характеру для реалізації вказаних інтересів і за якої ймовірність війни зводиться до мінімуму [1, с. 46]. Інакше кажучи, воєнна безпека характеризує спроможність держави до захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності від посягань із застосуванням воєнної сили.

Україна, як незалежна держава, зіткнулася зі складними викликами в галузі військової безпеки, і її досвід та зусилля в цьому плані важливі не тільки для неї самої, але і для всієї Європи. Європейський Союз є стратегічним партнером України коли йдеться про протидію російській агресії. З початком окупації Криму у лютому-березні 2014 року офіційний Брюссель заявив незмінну позицію щодо підтримки територіальної цілісності та суверенітету України, а також здійснення політичного та економічного тиску на росію з метою спонукання кремля до припинення агресивних дій.

Одночасно, війна росії проти України протягом 8 років поставила перед європейськими інституціями та державами членами задачу щодо посилення власних оборонних та безпекових спроможностей, які відповідали б рівню нових конвенційних та гібридних загроз, що виходять від росії.

Історичний контекст України щодо військової безпеки та оборони в Європі є складним і багатозаровим. Незалежність України від Радянського Союзу у 1991 році була важливим історичним кроком, що визначив подальший шлях розвитку країни. Однак ця незалежність була супроводжена численними внутрішніми та зовнішніми викликами, зокрема відносинами з росією.

Російська агресія і анексія Криму Україною в 2014 році та конфлікт на сході України в Донецькій та Луганській областях викликали значну загрозу військовій безпеці України і в Європі загалом. Ця ситуація призвела до зміцнення ролі України в контексті військової безпеки та оборони в регіоні. Україна стала прикладом країни, яка гідно захищає свою територіальну цілісність та суверенітет, а також активно співпрацює з іншими державами, включаючи країни Європейського союзу та НАТО, щоб забезпечити мир та стабільність в регіоні.

Україна бажає приєднатися до Європейського союзу та НАТО, і це є однією з її стратегічних мет. Ця мета вимагає від України проведення значних реформ у сфері військової безпеки та оборони, включаючи модернізацію збройних сил, підвищення професіоналізму військового персоналу та збільшення військової витратної потужності. У цьому контексті

Україна співпрацює з численними країнами-партнерами, щоб отримати технічну допомогу та підтримку у військовій сфері.

Дослідження щодо ЄС свідчить, що більша частина українців підтримує приєднання до Європейського Союзу (67%) та висловлює високий рівень довіри Європейському Союзу як стратегічному партнерові України (63%). Спостерігається позитивна динаміка показників підтримки приєднання України до ЄС у часі – з 2013 року кількість українців, які виступають за ЄС, збільшилась на 21%. Загалом українці очікують від інтеграції до ЄС розширення власних можливостей та розвитку України відповідно до сучасних світових тенденцій. Згідно з опитуванням, більшість українців (78%) вважають себе добре обізнаними щодо Європейського Союзу і неодноразово натрапляли на публікації та інформаційні матеріали щодо ЄС (62%). Третина українців (31%) помітила цілеспрямовані інформаційні кампанії, зокрема, кампанію «Євроінтеграція: сила можливостей». 72% опитаних з усіх регіонів вважають за необхідне отримувати більше інформації про ЄС та євроінтеграцію [7]. Протягом останніх років удалося досягти динамічного розвитку співпраці між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством [1]. Українські представники на постійній основі беруть активну участь у засіданнях Військової авіаційної ради політичного рівня за напрямом “Єдине Європейське небо” (Single European Sky). Також, на запрошення сторони ЄОА, у жовтні 2020 року військовослужбовці ЗСУ країни залучалися до тренувальних заходів з вертолітної підготовки на базі Багатонаціонального тренувального центру з вертолітної підготовки у м. Сінтра, Португалія. Влітку 2020 року стороною ЄС було ухвалено рішення щодо можливості залучення українських спеціалістів до роботи у складі Європейського оборонного комітету з питань стандартизації та експертних груп ЄОА. Крім того, на звернення Міністерства оборони України європейські партнери прийняли у листопаді 2020 року рішення щодо погодження питання про приєднання української сторони до участі у роботі Проектної групи з питань логістичної підтримки. Участь України на постійній основі у вказаних проектах дасть змогу ефективно імплементувати домовленості, визначені в Адміністративній угоді між Міністерством оборони України та ЄОА, і сприятиме подальшому зміцненню взаємовигідної співпраці з країнами-учасницями ЄОА.

У висновку можна сказати, що Україна грає важливу роль в контексті військової безпеки та оборони в Європі. Країна стикається з численними викликами та загрозами, але активно працює над зміцненням своїх оборонних потужностей та співпрацює з міжнародними партнерами для забезпечення стабільності та миру в регіоні. Розуміння і підтримка України в цьому процесі важливі для забезпечення військової безпеки в Європі і всьому світі.

Список використаних джерел

- 1. Аналіз стану міжнародного співробітництва у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, офіційний веб сайт Міністерства*

- оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobotnicztvo/analiz-stanu-mizhnarodnogo-spivrobotnicztva-u-ministerstvi-oboroni-ukraini-ta-zbrojnih-silaf-ukraini-za-2020-rik.html> (дата звернення: 30.10.2023);
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук. – ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління / наук. ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпугаченко (співголова) та ін. 2011. 456 с.;
 3. Касперович Ю. Методичні підходи до оцінки фіскальних втрат України внаслідок гібридної війни рф. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/4.pdf (дата звернення: 30.10.2023).
 4. Козловець М. Європейська інтеграція і національна ідентичність: український контекст. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2008_35_16 (дата звернення: 31.10.2023).
 5. Про національну безпеку України : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 31.10.2023).
 6. Рябоштан Є. Спільна зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу після Лісабонської угоди. Політико-інституційний аспект. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/59308?show=full> (дата звернення: 30.10.2023).
 7. Результати всеукраїнських соціологічних досліджень щодо ставлення громадськості до інтеграції України до ЄС. URL: <https://eu-ua.kmi.gov.ua/novyny/na-21-zbilshylsya-kilkist-ukrayinciv-yaki-pidtrymuut-vstup-ukrayiny-do-yes-iz-2013-roku> (дата звернення: 30.10.2023).

Науковий керівник: Бабіна В., доцент кафедри міжнародних відносин та права, гуманітарний факультет Національного університету “Одеська Політехніка”, v.o.babina@op.edu.ua

ДУШКО ВЕРОНІКА

студентка V курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеси Гончара

ГОЛОВКО ІВАН

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

ВПЛИВ АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ

Події, які відбуваються на Близькому Сході створюють найсерйозніші загрози сучасній міжнародній безпеці. Арабо-ізраїльський конфлікт - це довготривалий конфлікт у Близькому Сході між державою Ізраїль та численними арабськими країнами (які представлені Лігою арабських держав, надалі за текстом – «ЛАД») та палестинськими групами. Цей конфлікт має свої коріння в релігійних, етнічних, територіальних та політичних розбіжностях. [1] У межах широкомасштабного арабо-ізраїльського конфлікту виокремлюється регіональна суперечка між Палестиною та Ізраїлем, яка переважно ґрунтується на територіальних протиріччях між єврейським та арабським населеннями Палестини. Останнім часом саме ця суперечка стала джерелом політичної напруги та відкритих військових конфліктів у регіоні. Для розгляду впливу арабо-ізраїльського конфлікту на міжнародну безпеку варто звертати увагу на сучасний стан та участь арабських держав у конфлікті між Палестиною та Ізраїлем.

Конфлікт між Палестиною та Ізраїлем - це довготривала та складна політична та військова суперечка, яка бере свій початок в середині ХХ-го століття. Основні питання конфлікту стосуються територіальних прав, статусу Палестинської держави, прав людини, біженців і контролю над Єрусалимом. Конфлікт супроводжується військовими конфронтаціями, терористичними атаками і мирними переговорами, проте до сьогоднішнього часу не має стабільного рішення. У жовтні 2023 року відбулось загострення конфлікту між Ізраїлем та ХАМАСом - ісламістською організацією, яка контролює сектор Гази з 2006 року. У наслідок атаки ХАМАСу на підконтрольні Ізраїлю території загинуло понад 1 400 ізраїльтян та громадян інших держав, понад 5 000 були поранені і ще приблизно 250 знаходяться у заручниках. Дана широкомасштабна атака призвела до того, що Ізраїль був вимушений оголосити війну та проведення «смертоносною операції у відповідь». Терористичні дії угруповань ХАМАСу отримали підтримку від ряду арабських країн таких як Катар, Ірак, Іран, Туреччина, Кувейт, Сирія, Йорданія, Туніс, Алжир та Ємен, а також від Афганістану та Північної Кореї. З іншого боку, у цьому конфлікті Ізраїль отримав підтримку більшості європейських країн, включаючи Україну. США також оголосили про повну

дипломатичну та військову підтримку ізраїльським збройним силам. Європейський Союз випустив заяву, в якій засуджує численні та невибіркові атаки ХАМАСу і закликає до негайного припинення насильства. Якщо проаналізувати перелік країн, які підтримують ту чи іншу сторону у даному збройному протистоянні можна прийти до висновку що майже весь арабський світ рішуче налаштований на збройне відстоювання своїх інтересів та застосування будь-яких сил задля досягнення поставлених цілей. [2]

Головною причиною для занепокоєння щодо загрози міжнародній безпеці також є і той факт, що іранська розвідка та сили безпеки безпосередньо допомагали ХАМАСу спланувати жовтневі атаки на Ізраїль, Іран також має добре налагоджені стосунки з керівництвом ХАМАСу та іншими багаточисельними екстремістськими групами на Близькому Сході. США на даний час має підстави вважати, що дані дії з боку Ірану є своєрідним сигналом про те, що керівництво Ірану готово посилити свій вплив у різних країнах на Близькому Сході. Зокрема багато експертів у сфері міжнародних відносин висловили занепокоєння тим, що інше терористичне угруповання – «Хезболла» може бути втягнуто у дану війну. [3] Таким чином даний конфлікт може бути розширений за межі ізраїльських та палестинських кордонів. Окрім того, через жовтневі події також опинилася під загрозою нормалізація відносин між Саудівською Аравією та Ізраїлем. Саудівська Аравія вже давно виступає за права та безпеку палестинських арабів в Ізраїлі, на Західному березі річки Йордан і в Газі. Наразі дії збройних сил Ізраїлю у Газі, а саме блокування постачання продуктів харчування, медикаментів, питаної води та гуманітарної допомоги населенню Гази – ставить під загрозу прогрес ізраїльтян та саудівців у досягненні спільного розуміння. Врегулювання відносин між Саудівською Аравією та Ізраїлем є пріоритетною задачею і для США задля забезпечення миру у даному регіоні.

Серед доказів того, що даний конфлікт виходить за межі Ізраїлю та Палестини свідчить той факт, що 26 жовтня 2023 року керівництво ХАМАСу прибуло до Москви задля зустрічі з високопоставленими чиновниками. Міністерство закордонних справ Ізраїлю осудило рішення запросити членів ХАМАС до Москви, та назвало це «актом, що підтримує тероризм» а також закликала Росію вислати делегацію з Москви. Однак, офіційний Кремль не поспішає заявляти своїх намірів щодо підтримки Ізраїлю у даному протистоянні. Більш того, Кремль офіційно засудив удари Ізраїлю по сектору Гази, а само керівництво ХАМАСу не раз наголошувало на тісній співпраці з російським керівництвом. У даному випадку причин щодо такого союзу може бути декілька, але голова та найважливіша - це сподівання Кремля на зменшення військової допомоги Україні у війни з Росією за незалежність. Адже Європейський Союз вже встиг висловити свою підтримку, а також обіцяння щодо матеріальної допомоги Ізраїлю. Це питання є важливим не тільки для України, алей й для усього Євразійського континенту. У разі перемоги Росії у війні у диктаторських режимів всього світу виникне розуміння того, що Європейський Союз, НАТО не мають можливостей для захисту своїх кордонів, не кажучи вже про допомогу іншим країнам у

боротьбі за свободу та демократію. У такому разі Іран, КНДР та Китай можуть почати військові дії проти своїх суперників, що неодмінно призведе до світового хаосу. [2] У вівторок, 1 листопада 2023 року Держсекретар США Ентоні Блінкен та Міністер оборони Ллойд Остін свідчили з приводу прохання президента США Джо Байдена щодо виділення допомоги Україні та Ізраїлю в одному пакеті. Зокрема, Е. Блінкен заявив наступне: «Якщо США перестануть підтримувати України, то Росія переможе у цій війні». На сьогоднішній день є дуже важливим пошук консенсусу у протиріччях західних партнерів України щодо виділення військової та економічної допомоги. Адже це питання не тільки української незалежності, але й міжнародної безпеки. [5]

Важливо також згадати події, що наразі відбуваються у багатьох великих містах Європи. Протести на підтримку дій ХАМАСу, а в загальному розуміння – Палестини, щодо проведення військових дій на території Ізраїлю. Наразі ці протести проходять мирно і не представляють значної загрози для населення. Однак неможливо передбачити майбутній розвиток цих подій. У випадку загострення ситуації правоохоронні органи європейських країн будуть змушені прийняти заходи для врегулювання протестів.

Вирішення збройного конфлікту між Палестиною та Ізраїлем досі є актуальним питанням. Наразі не вбачається що одна з сторін поступиться своїми інтересами задля встановлення миру. На початку листопада президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган заявив, що Туреччина має намір стати медіатором у вирішенні даного конфлікту, зокрема шляхом проведення міжнародної конференції з метою створення нового механізму безпеки для досягнення миру між Палестиною та Ізраїлем. Однак, в той же час офіційна Анкара підтримує сторону Палестини у даному протистоянні. 25 жовтня Р. Ердоган заявив, що офіційна Анкара не вважає ХАМАС терористами і висловив готовність Туреччини стати державою гарантом у Палестині. 28 жовтня в аеропорту імені Ататюрка у Стамбулі відбувся масштабний палестинський мітинг, в якому взяли участь півтора мільйона людей. Під час цього заходу турецький лідер звинуватив західні країни у відповідальності за "провокації у секторі Гази", загрожуючи початком релігійної війни. Крім того, він також оголосив про намір визнати Ізраїль військовим злочинцем, повідомило турецьке видання Milliyet. [4] Дані висловлювання з боку президента Туреччини можливо розцінювати як загрозу світовій безпеці. На думку українського політолога Володимира Фесенка Р. Ердоган хоче скористатися даною ситуацією, задля встановлення Туреччини як лідера роз'єданого мусульманського світу. Достатньо несподіваними також є заяви Китаю щодо врегулювання конфлікту. Зокрема під час обговорення питання щодо загрози регіональній безпеці через військові дії на Близькому Сході, у сенаті США головний дипломат Китаю Ван І висловив бажання співпрацювати з керівництвом Сполучених Штатів. В той самий час спеціальний посланник Китаю на Близькому Сході Чжай Цзюнь прилетів до регіону задля зустрічі з арабськими лідерами. З цього приводу багато

міжнародних експертів висловили думку, що існує загроза розвитку тісних взаємовідносин між Іраном та Китаєм, задля деескалації ситуації. Китай є найбільшим торговельним партнером Ірану, і на початку 2023 року був посередником у врегулюванні суперечок між Іраном та Саудівською Аравією. Існує можливість, що Китай у тісній співпраці з США зможуть знайти шляхи вирішення конфлікту між Палестиною та Ізраїлем. Однак, за словами Джонатана Фултона – старшого наукового співробітника Атлантичної ради, який спеціалізується на відносинах Китаю з країнами Середнього сходу – «Китай не є серйозним гравцем у цьому питанні». Таким чином залишається відкритим питання ролі Китаю у даному конфлікті. [3]

Міжнародна безпека є критичною важливою для стабільності та процвітання світового співтовариства. Це означає забезпечення миру і безпеки на міжнародному рівні, запобігання конфліктам, боротьбу з тероризмом та іншими загрозами безпеці. Важливою складовою також є співпраця в області відновлення миру після конфліктів, і забезпечення прав і свобод людини, зокрема у контексті глобальних викликів. Події, що наразі відбуваються на Близькому Сході неодмінно становлять загрозу міжнародній безпеці. Все більше держав висловлюють свою підтримку тій чи іншій стороні, деякі з них погрожують суперникам військовими діями. Наразі існує можливість виникнення більш масштабного та руйнівного протистояння світових держав, що неодмінно призведе до нищівних втрат всьому світовому співтовариству. Саме з цієї причини є актуальним та нагальним питання вирішення військового конфлікту між Палестиною та Ізраїлю на даному етапі розвитку, задля забезпечення миру у всьому світі.

Список використаних джерел

1. *Avi Shlaim. The Middle East: The Origins of Arab-Israeli Wars // in Ngairé Woods, ed., Explaining International Relations since 1945 (Oxford: Oxford University Press, 1996), 219-40.*
2. *Mathias Hammer. What Russia Hopes to Gain From the Israel-Hamas Conflict // Time (2023). URL: <https://time.com/6329850/hamas-gaza-russia-putin-israel/>.*
3. *Tessa Wong. What China wants from Israel-Hamas war // Asia Digital Reporter, BBC News (2023), URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-67237146>.*
4. *Ece Toksabay and Dilara Senkaya. Eclipsing Turkey's centenary, Erdogan tells pro-Palestinian rally: Israel is occupier // Reuters (2023). URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/erdogan-address-pro-palestinian-rally-eve-turkeys-centenary-2023-10-28/>.*
5. *Phil McCausland // Anti-war protesters interrupt Antony Blinken at US Senate hearing // BBC News, Washington (2023). URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-67275665>.*

Студентка 1 курсу магістратури, кафедра журналістики та міжнародних відносин, Київський Університет Культури

ПРОПАГАНДА ЯК ОДИН З ПРОВІДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ

Пропаганда (лат. *propaganda* дослівно — «яка підлягає поширенню (віра)», від лат. *propāgo* — «поширюю») це розповсюдження думок, ідей, інформації з метою впливу на людей, їхнє сприйняття та погляди. Саме явище пропаганда має свій початок ще з часів старовинного Риму, вона застосовувалась не так агресивно та не так продумано як зараз, але приносила досить непогані результати. Якщо зазирнути в історію, можна помітити що кожна війна, революція, переворот чи інша значуща для історії нашого світу подія була наслідками зокрема цього явища. Розглянемо на прикладі Другої світової війни: це один з найяскравіших показників того, як працює пропаганда та які наслідки за собою веде. Розберемо декілька сторін воєнного конфлікту а саме: Германія та СРСР.

Нацистська Германія під керівництвом Адольфа Гітлера дуже вміло маніпулювала свідомістю своїх громадян і не тільки. Вони використовували радіо, плакати, лозунги з пропагандистським настроєм цим самим вербуючи людей. Якщо говорити окремо про Гітлера, то він дуже вмільний маніпулятор. Перед своїми публічними виступами він не просто готував проникливу промову, а навіть налаштовував свій голос та мову тіла так, аби слухачі не могли відірватись від виступу та цілком і повністю йому вірили. Ще з одних інструментів пропаганди, який використовувався Германією це свого роду «дискваліфікація» ворогів. До прикладу винищення євреїв- показовий хід з метою створення суспільної думки щодо «непереможної Германії» її сили та невимовних можливостей. Що стосується СРСР, то їхня пропаганда була націлена на мобілізацію людей, яка створювалась на патріотичній та геройських настроях. Загалом для цього союз використовувала літературу, плакати, виступи поранених солдат, при цьому занадто ідеалізуючи реалії війни. Таким чином на реальному прикладі з історії ми можемо зазначити, що свідомість людей під впливом пропаганди дуже страждає, люди починають бачити та чути тільки те що їм нав'язують, а все інше здається безглуздом та неправильним. Розберемо пропаганду як явище більш детально. Історик Збінек Земан розрізняє три види пропаганди[1]:

- 1) біла (прямо розповсюджує джерела інформації та мету)
- 2) сіра (неоднозначні або приховані джерела інформації та мета)
- 3) чорна (коли створюється фальшива інформація від імені опонента).

Крім цього їх можна розрізнити за настроєм та метою: Політична пропаганда (націлена на вплив сприйняття людей тої чи іншої політичної

партії чи політика). Воєнна пропаганда (націлена на підняття патріотичного духу, дискредитацію ворога та навіть мобілізацію населення). Соціальна пропаганда (націлена на загальний настрій людей, їхні погляди на світ, спосіб життя та спосіб мислення). Релігійна пропаганда (націлена на розповсюдження релігійних поглядів, віри та цінностей). Таким чином ми можемо бачити, що пропаганда працює в кожній сфері нашого життя, але важливо розуміти саме механізм її роботи та методи впливу.

Один з головних інструментів пропаганди це вплив на емоції. Дієвий спосіб аби заставити людей повірити в щось- це викликати потрібні емоції. Наприклад задля підняття патріотичного духу, достатньо згадати історію та минуле. Нагадати людям про вбитих на війні співгромадян, про події, які сформували націю. Або ж навпаки запропонувати варіанти світлого майбутнього та запевнити людей що це майбутнє можливе тільки з їхньої підтримки цим самим викликати відчуття важливості на натхнення. Таким чином можна викликати абсолютно різні емоції і спрямувати їх в той бік який потрібно. Залякування- дієвий метод пропаганди. «Якщо ми не зробимо то...» «Якщо не повірите то...» і тому подібне. Тобто тут працює елемент страху та дещо перекладання відповідальності на людей, під виглядом моделювання ситуації та розвитком потій в гіршу сторону, у випадку несприйняття пропаганди. Метод повторювання. Коли ми чуємо щось багато разів – це перетворюється на факт, саме так і працює цей метод. Повторювання одних й тих самих наративів протягом багатьох місяців чи років не залишає за людьми вибору вірити в це чи ні. Дезінформація, брехня та спотворення реальності – також важливий інструмент пропаганди. В даному випадку ми говоримо не тільки про вигадані історії чи факти, а про самі докази. Це можуть бути підробленні документи, перепис історії, невірна статистика тощо. На цьому моменті пропаганда працює майже невідмовно адже проти реальних аргументів та доказів люди безсилі. Ще один цікавий метод- це залучити лідерів думок, зірок шоубізнесу чи просто людей яким довіряє народ до пропагандистських заходів чи промов. Ми прислухаємось до людей які нам симпатизують, яким ми віримо, на яких рівняємось і саме це може зіграти з нами в злий жарт. Адже почувши промову від професійного ведучого, прочитавши статтю видатного журналіста, послухавши пісню чи переглянувши фільм з улюбленим артистом, ми навряд помітимо елементи пропаганди, а якщо і помітимо, то з легкістю її «проковтнемо», адже вважаємо що успішні та популярні люди майже не помиляються. Загалом можна перелічити ще велику кількість методів пропаганди, але головне те, що цей механізм працює на стільки продумано та налагоджено, що частіше всього ми не помічаємо, як стаємо іграшками в чужих руках без власних думок.

В наш час у кожного є доступ до незалежних медіа, інтернет ресурсів та різної інформації загалом, але навіть в цих умовах ми не можемо убезпечити себе від пропаганди. І все ж таки ми можемо захистити себе від маніпуляцій. Для цього в першу чергу потрібно довіряти тільки перевіреним та офіційним джерелам. Це важливий момент в споживанні інформації, адже

кількість мультимедіа що є зараз, просто не дозволяє вірити кожному новинному сайту чи телеграм-каналу. Краще як можна частіше звертатись до зарубіжних джерел, аби порівняти інформацію та переконатись в її достовірності. Також важливо вмикати критичне мислення. Не вірити всьому що прочитали, а аналізувати інформацію. Ставити питання самому собі, порівнювати інформацію з різних джерел, перевіряти факти. Це дуже важливо, аби не потрапити в пропагандистську сітку. Також важливо спілкуватись з людьми та порівнювати інформації або думки на ту чи іншу тему. Звичайно, що ми не можемо убезпечити себе від пропаганди на сто відсотків, тим не менш ми може знизити його вплив на нас.

Отже, пропаганда це не просто чийсь переконання чи незначні маніпуляції, це система, явище яке працює на стільки дієво, що мільйони людей не помічають як опиняються в її тенетах. Її наслідки страшні: війти, ворожнеча, втрата особистості. Вона забирає головне- ваші думки. Саме тому більшість людей не розуміють що вони знаходяться під впливом пропаганди. Все що ми можемо- це боротись за власні погляди та максимально уберегти себе від цього явища. Особливо зараз ця проблема актуальна як ніколи, адже в умовах війни, навіть найзапекліші патріоти потрапляють під вплив російської пропаганди.

Список використаних джерел

1. *Uchoose.info*: офіційний веб-сайт
URL:<https://uchoose.info/propaganda-istoriya-pytannya/> (дата
2.12.2021)

*Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв*

студент I курсу, кафедра міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Нападом на Україну 24 лютого 2022 року Російська Федерація (остаточно) підірвала засади європейської та глобальної безпеки, знецінивши їх самим фактом агресії проти сусідньої держави. Вона порушила не тільки Будапештський меморандум, який надавав Україні гарантії безпеки в обмін на денуклеаризацію. Порушені Статут ООН, засадничі принципи Гельсінкського Заключного Акту, російсько-український договір 1997 року.

Росія стала на шлях ревізії своєї ролі у міжнародній системі, намагаючись відновити свій вплив у ній. Вона здійснила низку агресивних дій щодо держав колишнього СРСР. Серед них виділялись війна проти Грузії 2008 року та силове втручання в Україні, що призвело до анексії Криму та утворення т.зв. ДНР та ЛНР. Існуючі універсальні та регіональні організації – ООН та ОБСЄ – виявились неспроможними належним чином відреагувати на порушення статус-кво і зберегти стабільність.

Очевидно, що міжнародна система перебуває у невизначеному стані, а глобальна та європейська безпекова архітектура – у кризі. Виходом із цієї кризи має стати глибоке реформування її головних інститутів. Альтернатива виглядає неприйнятною для усіх відповідальних акторів світосистеми. Відмова від рішучих дій по відновленню дієвості глобальної та європейської безпекової архітектури призведе до її остаточного краху, що негативно відіб'ється на світосистемі в цілому. Турбулентність у системі зростатиме, загрожуючи її переходом у хаотичний стан.

Наразі можна спостерігати, що гегемони світової політики виявилися неспроможними дати рішучу відсіч російській агресії, яка спрямована не лише проти української держави, а й усієї архітектури міжнародних відносин, що склалася після результатів Холодної війни. Пасивність Заходу на міжнародній арені призвела до того, що європейський та американський світ самотужки виховали звіра, підсівши на нафтову та газову голки РФ. Нерішучість міжнародних організацій, зокрема ООН, яка неспроможна протистояти сучасним викликам міжнародної політики, сприяла і продовжує сприяти тому, що Росія кожного дня скоює військові злочини. Все це нагадує політику стримування щодо дій Гітлера у ХХ ст. Проте чи розуміють еліти світових країн, до чого може призвести така нерішуча, обережна політика?

Питання «Як жити далі у світі, що змінився?» після 24 лютого 2022 р. стало не просто актуальним, а «архіважливим» як для світу загалом, так і для геополітичних гравців та політичних еліт зокрема. Воно стало предметом серйозного обговорення упродовж жовтня-грудня 2022 р. як на найвищому

рівні у країнах ЄС, так і визнаними в світі інтелектуалами. Зокрема, 10 жовтня 2022 р. у Брюсселі відбулася Щорічна конференція послів ЄС. Промовою «Ми входимо в ідеальний шторм» [1] її відкрив Високий представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Жозеп Боррель; 19 грудня 2022 р. побачило світ есе Юваль Ной Харарі «Кінець «нового миру» [2] в його колонці для The Atlantic.

Між ідеями, що містяться у промові Ж. Борреля та есе Ю. Харарі, спостерігаємо ідейно-змістову спорідненість у розумінні сучасного світу, основних тенденцій новітніх трансформацій. Зокрема, йдеться про відповідь на одне екзистенційне питання: «Як жити далі у світі, що змінився?». І дипломат, й історик суголосні у тому, що сучасний світ – не диво, а результат практичної діяльності, спільних цінностей та віри в них. Ліберальні цінності «нового миру», на думку Ю. Харарі, стали об'єктом атак. Він резонно зауважив, що їх причиною стало ігнорування «новим миром» окремих ідентичностей, котрі не прагнули війни, а домагалися просування своїх інтересів, стверджуючи у такий спосіб власну ідентичність і традиції.

У цьому його міркування співзвучні з думками Ж. Борреля щодо зверхності «європейської моделі» стосовно до інших моделей. Ю. Харарі виправдано акцентує увагу на тому, що надмірні амбіції окремих геополітичних гравців не виходили за межі їх інтересів, не пропонували жодної альтернативи, вносили деструктив у розумний баланс світопорядку, що сформувався. Вони не стосувалися того, аби удосконалити «новий мир», не містили відповіді на запитання: «Як різні держави взаємодіятимуть одна з одною за відсутності 104 універсальних цінностей і глобальних інститутів?» . Водночас ці амбіції – каталізатор атак на «новий мир».

Глобальне середовище безпеки вимагає від ЄС посилення стійкості та солідарності, швидкого прийняття рішень та збільшення спроможності рішуче діяти. А геноцид і ракетний терор Росії в Україні, жорстоке знищення українських міст і сіл сформувало спільне сприйняття загрози серед більшості європейських урядів. Про серйозність намірів ЄС у сфері безпеки свідчить прийняття 21 березня 2022 р. нової оборонної стратегії ЄС «Стратегічний компас безпеки та оборони для Європейського Союзу», який захищає своїх громадян, цінності й інтереси та сприяє міжнародному миру і безпеці [3].

Стратегічний компас – це стратегія зміцнення партнерства, стійкості ЄС, посилення його безпеки і обороноздатності з урахуванням виявлених стратегічних недоліків. По суті ЄС стає реальним геополітичним гравцем у глобальній безпеці та обороні разом з НАТО. В ЄС визнають, що війна Росії в Україні вимагає нових підходів і стратегічних рішень щодо надання військової допомоги Україні та чіткого визначення ролі України у новій архітектурі європейської і глобальної безпеки.

Відомий український науковець Іван Лисак-Рудницький у книзі «Історичні есе» говорив, що Україна ніколи в історії не переживала доби раптового й примусового «узахіднення», адже від своїх початків була суттєво європейською: «Європейський характер України скріплювався завдяки

впливам і контактам з іншими європейськими країнами» [4, с. 2], – та з-поміж інших окремо виділяв держави «Середньо-Східної Європи», зокрема Польщу та балтійські й скандинавські, серед яких виокремлював Литву.

Повномасштабне вторгнення російських регулярних військ, бомбардування усієї території України 24 лютого 2022 року вкотре підтвердило важливість міжнародної співпраці. Президенти та очільники Урядів різних держав та інституцій ЄС неодноразово відвідували Україну протягом 2022 року, зокрема й представники Польщі та Литви. Під час зустрічі держав Люблінського трикутника у листопаді 2022 року Денис Шмигаль, Прем'єр-міністр України, виокремив декілька пріоритетних завдань формату й наголосив: «Перше і беззаперечне – це перемога України у війні, відновлення територіальної цілісності нашої держави у міжнародно визнаних кордонах. Я отримав запевнення від своїх колег, що Литва та Польща будуть з нами до нашої перемоги» [5].

Результатом зустрічі в межах формату стало підписання очільниками урядів України, Польщі й Литви Спільної заяви, у якій, поза рештою, відзначено значну роль Люблінського трикутника у консолідації міжнародної підтримки України у протидії збройній агресії Росії, важливість розслідування її воєнних злочинів та притягнення винних до відповідальності, а також необхідність подальшого посилення військової, фінансової і гуманітарної допомоги Україні. Тож формат Люблінського трикутника повністю виправдовує очікування, значно спрощує комунікацію між державами та зміцнює позиції держав регіону у світі, зокрема в питаннях безпеки та має значний геополітичний потенціал.

Дискусія щодо того, яку роль Україна може відіграти в новій архітектурі європейської безпеки триває як в дипломатичному, політичному, так і в науковому середовищі, а Україна тим часом стає чи не найбільш милітаризованою державою Європи з найбільшою професійною армією. В умовах загрози екзистенційним цінностям – незалежності, демократії, свободі, волі, гідності, правам людини – в Україні консолідувалася політична нація та сформувалася солідарна модель захисту держави. Україна, борючись за демократичні цінності та свободи, створює «безпековий щит» для всієї Європи у глобальному протистоянні між цивілізованим демократичним та авторитарним світом [6]. Важливість України у новій архітектурі європейської безпеки добре розуміють в ЄС та НАТО, так само як і те, що наодинці Україна навряд чи змогла б протистояти російській військовій агресії, геноциду і тероризму.

Зараз Європа й США здебільшого єдині у своїй рішучості протистояти Путіну та не допустити його перемоги у війні в Україні. Надалі важливо зберегти цю єдність навколо України на довгострокову перспективу. Ризики втрати України набагато більші, ніж ризики поразки Росії, бо вони можуть призвести до незворотної шкоди не лише євроатлантичній системі безпеки, а й глобальному порядку, міжнародному праву та світовій стабільності. Водночас дискусійними залишаються питання взаємозв'язку між російською агресією й стратегією США та НАТО після холодної війни, перспектив

збереження провідної ролі США в гарантуванні європейської безпеки з огляду на спровоковане війною нарощування оборонних спроможностей Європи, майбутнього європейської і євроатлантичної інтеграції України [7].

Нові реалії у міжнародних відносинах вимагають розв'язання питань гарантування міжнародної безпеки у глобальному і регіональному масштабі. Ефективність функціонування міжнародних структур безпеки значною мірою буде залежати від механізму застосування насамперед силових заходів. Нова парадигма формування міжнародного безпекового середовища має виходити з усвідомлення принципів єдності світу та неподільності безпеки, та можливості протистояти тому, що несе загрозу безпеці.

Список використаних джерел

1. Переклад назви промови та її текст у редакції, запропонованій «Європейською правдою»: «Ми входимо в ідеальний шторм»: Виступ топ-дипломата ЄС про нову світову реальність. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/12/7148529/>

2. Переклад назви інтерв'ю, його тексту в редакції, запропонованій «The Atlantic» URL: <https://forbes.ua/svit/kinets-novogo-miru-rosiyska-agresiya-mozhe-zmusiti-lyudstvopovernutisya-do-epokhi-ruynivnikh-voen-ese-yuvalya-noyakh-arari-dlya-the-atlantic-19122022-10584>

3. *A Strategic Compass for Security and Defence for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security.* Brussels, 21 March 2022. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

4. Лусак-Рудницький І. *Історичні есе. В 2 т. Том 1 / Пер. з англ М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицак, А. Дециця, Г. Киван, Е. Панкеева. К.: Основи, 1994. 554 с.*

5. «Люблінський трикутник» у Києві: прем'єри Польщі, Литви й України закликали світ визнати спільною метою звільнення всієї української території. *Новинарня*, 26.11.2022. URL: <https://novynarnia.com/2022/11/26/liublinsky-trykutnyk-kyiv/>

6. Брікс Е., Бузек Е. *Ще раз про Центральну Європу: чому майбутнє Європи вирішується саме тут. К.: ДІПА, 2019. 192 с.*

7. Beckley, M. & Brands, H. (2022). *The Return of Pax Americana? Putin's War Is Fortifying the Democratic Alliance.* *Foreign Affairs*, March 14. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2022-03-14/return-pax-america>

Науковий керівник: Кузь О., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Харків.

*студент II курсу, кафедра міжнародних відносин,
факультет суспільних наук і міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ГЛОБАЛЬНА ЕКСПАНСІЯ І ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КНР ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ США

Надання Сі Цзіньпіну регалій Голови КНР у березні 2013 року в історіографії позиціонується каталізатором найбільшої ескалації у двосторонніх відносинах між Пекіном і Вашингтоном, які при колишніх представниках керівного нобілітету Комуністичної партії Китаю поетапно еволюціонували.

У зв'язку з деструктивними наслідками Світової фінансової кризи 2008-2009 років, національне господарство Піднебесної функціонувало в умовах поступового морфогенезу, що не супроводжувався високими статистичними даними збільшення його показників. Як наслідок, у період 2014 року зростання ВВП КНР було тотожним 7,3%, а у 2015 році – 6,9%, що не було конгруентно встановленому партією рівнем, який складав 8%.

Варто також зазначити, що після завершення Всекитайського збору народних представників, який проходив в діапазоні 3-16 березня 2016 року, парламентаріями були резюмовані підсумки засідань, на яких партійна номенклатура визначила кон'юнктуру регресу швидкості приросту економіки Китаю з точки зору створеної ними дефініції «нова нормальність».

У її рамках низька індикація економічного розвитку трактувалася як позитивне явище, що констатувало трансформацію господарства країни на основі розширення атрибутів ринкової констеляції, для пришвидшення якої необхідно підсилувати імплементацію продукції науково-технічного прогресу в інфраструктуру, підвищуючи рівень її ефективності. (Мозіас, 2015, с.15-16)

При цьому результатом переорієнтування Китаю на внутрішній ринок за каденції Ху Цзіньтао з 2002 по 2012 роки стала дилатація у 2015 році відсоткового співвідношення консюмеризму всередині держави до сумарного зростання економіки, якому було еквівалентно 66,4% від ВВП, кратно превалюючи над коефіцієнтом галузі зовнішньоторговельної діяльності КНР та сфери впровадження іноземних капіталовкладень в господарство країни.

Варто також зафіксувати, що в ідентичний проміжок часу, а саме в 2015 році, третинний сектор економіки Китаю генерував 50,5% ВВП, юридично апробуючись пріоритетним аспектом подальшого розвитку потенціалу Піднебесної.

Паралельно КНР експозиціювалася головним бенефіціаром релокації промислових підприємств постіндустріальних європейських країн на власну територію, передумовою до чого позиціонується дешева кваліфікована

робоча сила населення Піднебесної, а також диверсифікований виробничий комплекс.

В результаті цих процесів, КНР мала амплуа головного вендора продукції загального споживання на світовому товарному ринку, залучаючи чисельні капіталовкладення в національне господарство з боку іноземних корпорацій та комерційних компаній.

В обставинах експлуатації Компартією Китаю вагомим обсягів асигнувань та інвестицій в економіку країни, Сі Цзіньпін де-факто об'єктивував економічну та політичну колізію зі США за титул світового гегемона, використовуючи методи експансії на регіональних ринках та встановлення патерналізму над органами влади інших країн в умовах залежності їх експорту та імпорту від Піднебесної.

Ці процеси формували загрозу національній безпеці та світовому домінуванню США, у перспективі нівелюючи карт-бланш та привілеї даної держави в дипломатичній і торговельній співпраці з країнами Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються, синергія яких з Китаєм була основним вектором діяльності адміністративних апаратів даних акторів міжнародної інтеракції.

Таким чином, квінтесенцією форсованого стратегічного наступу Пекіна в умовах конфронтації зі США є публічна презентація Сі Цзіньпіном проекту «Один пояс і один шлях» у вересні-жовтні 2013 року в діапазоні його офіційного відвідування Індонезії та Казахстану. Праксеологія цієї концепції мала стати фундаментом майбутньої зовнішньої політики КНР.

Аналізуючи постулати даної концепції, викладені Сі Цзіньпіном, слід зазначити, що Китай, як мажоритарій програми «Один пояс і один шлях», мав намір підвищити обсяг китайського капіталу в економіці країн Євразії, з метою конструювання мережі промислових об'єктів та консорціумів на території даних контрагентів глобальної економіки, які будуть консолідовані у взаємодії один з одним.

Паралельно, передбачалася інтенсифікація та максимізація впливу приватних і афілійованих з державними інститутами компаній, штаб-квартири яких дислокувалися у Китаї, в дорожньо-транспортній сфері для диверсифікації логістичних ліній трансферу продукції між державами, домінуючу роль в яких займав китайський експорт та імпорт.

Одночасно, система «Один пояс і один шлях» також лобіювала уніфікацію законодавства країн у царині торговельного партнерства, з метою ліквідації бар'єрів у функціонуванні ресурсопотоків, доповнюючи їх лібералізацією кооперації у валютному сегменті, шляхом ліквідації пертурбацій у транзиті грошових активів між національними кордонами країн та відкриття філій банківських установ суб'єктів світового політикуму поза власних кордонів, дериватом чого стало зростання ролі процесів регіоналізації у Євразії.

На цьому тлі, відповідно до концепцій «Морського Шовкового шляху XXI століття» та «Економічного поясу шовкового шляху», які фігурували як композитні складові політики «Один пояс і один шлях», КНР почала

поступово верифікувати домінантне положення Пекіна над менш розвиненими країнами, інвестиції в окремі сектори господарського комплексу яких, з боку китайських фірм, полягали де-факто у затвердженні монополії або контролю Піднебесної над вагомим пакетом акцій у сферах економіки цих держав. Першочергово метою подібних дій було формування залежності від дотацій з боку Піднебесної, що аргументувало алертність вищих ешелонів влади цих країн до лобювання в міжнародних організаціях, включаючи ООН, наративів, які входили до сферу інтересів КПК, особливо в області розширення спектру акторів міжнародних відносин, які виявляють ініціативу у співпраці в рамках ініціативи «Один пояс і один шлях».

Разом з цим, з урахуванням регресу рівня координації між Китаєм і США, у зв'язку з економіко-політичною експансією Пекіна на світовій арені, Китай мав намір використати підконтрольні держави для інсинуацій проти зовнішньополітичної діяльності Америки, звинувачуючи країну в імперіалізмі, військових інтервенціях для встановлення власного протекторату в Іраку, Афганістані, Сирії та Лівії, юридично вуалюючи їх під миротворчі місії, а також у намірах інституалізувати неоколоніальні тенденції, що зумовлюють встановлення власного контролю за функціонуванням адміністративних апаратів ресурсо-орієнтованих країн Глобального Півдня для використання торгових преференцій в економічному співпраці з даними державами.

Більше того, Китай забезпечує технічними компонентами, напівпровідниками, електронікою і мікропроцесорами режими Близького Сходу, що трактуються одними з центрів виробництва озброєнь. Такими структурами є стратократичний авторитаризм Башара Асада в Сирії і теократичний режим аятол під керівництвом рахбара Алі Хаменеї в Ісламській Республіці Іран, на які накладено санкційні обмеження з боку демократичної коаліції, головну роль в якій делеговано США.

Це пов'язано з систематичним порушенням цими країнами прав людини, фальсифікацією та маніпуляцією на виборах, а також неаргументованою експлуатацією армійських корпусів для придушення мирних демонстрацій і волевиявлення автохтонного населення, спрямованого на гуманізації політичних моделей, що було основним завданням подій Арабської Весни в інтервалі 2010-2012 років.

Наслідками цього є формування несприятливого фону для прозелетизму глобалізаційних процесів, що визначаються основним архетипом реалізації зовнішньої політики США, в аспекті утворення аберацій в закріпленні ліберально-демократичної орієнтованості країн партнерів Вашингтона, за умов домінування КНР в їх експорті й імпорті, та проведення ними економічних і політичних реформ на основі догм, сформованих країнами Європейського Союзу та Північної Америки.

У свою чергу, це комбінується з діаметрально протилежним посиленням та розширенням контролю Китаю, який спонсорує рухи, пов'язані з американофобією, за рахунок власної торговельної політики,

будучи глобальним вендором багатовекторної продукції, з метою збільшення кількості союзників в антагонізмі зі США, що безальтернативно є основною загрозою національній безпеці Америки, елімінуючи усталені традиції першості Вашингтона в галузі регламентування транснаціонального діалогу. (Галаган & Савінов, 2016, с.49)

Квінтесенцією загрози національній безпеці США з боку Піднебесної характеризується ескалація у двосторонніх відносинах між учасниками Азіатсько-тихоокеанської регіональної кооперації, викликана мілітаризмом та фактичною ідеологізацією Компартією КНР повернення острова Тайвань під патронаж Пекіна.

Пік найбільш радикальних наративів, які оголошував партійний бомонд Китаю, пов'язаний з інтервалом 2021-2022 року. Предтечою до даного декадансу послужила політика чинного президента Китайської Республіки від Демократичної прогресивної партії Цай Інвень, інавгурація якої датується 20 травня 2016 року, спрямована на нормативно-правове закріплення унітарності та незалежності держави від континентального соціалістичного Китаю.

Більше того для стримування експансії Піднебесної, США, в рамках власної констеляції національної безпеки, у завуальованому форматі повідомляють Пекін про готовність асистувати Тайбей у разі спроби проведення інтервенції до його адміністративно-територіальної конструкції з боку КНР. Прикладом цього є візит спікера палати представників США Ненсі Пелосі в діапазоні 2-3 серпня 2022 року, групи представників Конгресу США під керівництвом Майкла Маккола протягом 6-7 квітня 2023 року, а також направлення політичної місії американських конгресменів, очолювану Едом Марки, проведеної з 14 по 15 серпня 2023 року на Тайвані.

Необхідно зазначити, що в умовах компіляції семасіології міжнародної діяльності США у відносинах з КНР, в період 3 березня 2021 року було представлено юридичний акт «Тимчасові стратегічні настанови у сфері національної безпеки». Згідно з його постулатами адміністрація Джозефа Байдена детермінувала комуністичний Китай як основоположного суперника у модернізації комунікаційних та біологічних технологій, у сегменті цифровізації та автоматизації промислових агрегатів, а також модернізації логістичних конфігурацій постачання товарів на світовий ринок.

Слід підкреслити, що у парадигмі міжнародної діяльності Вашингтона, Тайбей денотується форпостом і фундаментом реалізації стратегії національної безпеки США в Східноазіатському регіоні, яка спрямована на нівелювання валідизації Піднебесної як центру соціально-політичного та економічного розвитку в Азії, а також встановлення протекторату даної держави над іншими акторами кооперації в АТР, морськими шляхами перевезення товарів в межах Тайванської протоки, а також першого, другого і третього ланцюга островів, прилеглих до Східної Азії.

Паралельно, генезисом впливу Америки в АТР є релевантність союзних відносин з Південною Кореєю та Японією в секторі озброєнь і де-факто синдикалістського лобіювання спільних дипломатичних завдань даними

державами в Азіатському регіоні, що демонструють пейоративність до китайської експансії та потребу в її ліквідації.

В результаті, доктрина національної безпеки США акомодується до агресивної зовнішньополітичної діяльності Пекіна проти Вашингтона у парадигмі економіко-політичного наступу Китаю та мілітаризації, пов'язаної з модернізацією технічного устаткування Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) для успішного протистояння Америці у випадку ініціювання воєнних баталій.

Таким чином забезпечення регресу впливу КНР в Азії, з точки зору національної безпеки США, формується на основі дивергенції комплексних концепцій, які покликані скоротити потенціал Китаю в соціально-економічній, гуманітарній та військово-політичній області.

Як наслідок, для поступового нівелювання загрози з боку диверсифікації торгового контролю Піднебесної та збільшення кадрового, а також технічного потенціалу НВАК в Індо-Тихоокеанському регіоні (ІТР), Вашингтон за президенства Джозефа Байдена активно експлуатує організацію Чотиристороннього діалогу з безпеки (QUAD). (Забровська, 2023, с.113)

Діяльність цього об'єднання була офіційно верифікована після повідомлення 5 лютого 2021 року держсекретарем США Ентоні Блінкеном делегата Політбюро ЦК КПК Ян Цзечі про формування даного альянсу, а також дипломатичного візиту Міністра оборони США Ллойда Остіна до Індії в період 19-20 березня 2021 року. (Корнат, 2022, с.198)

Необхідно зафіксувати, що ця асоціація консолідує Японію, Індію, Австралію та США, з метою забезпечення стратегічної стабільності в ІТР та редукції впливу КНР, що було затверджено 12 березня 2021 року представниками вищих ешелонів влади країн-учасниць у резюмуванні підсумків спільної конференції, організація якої була афілійована з цифровим форматом у зв'язку з глобальною пандемією COVID-19.

В комюніке даного саміту підкреслювалася екзистенціальна потреба у подоланні перипетій на шляху до безбар'єрного товарообігу між економічними контрагентами ІТР, забезпечення виключно дипломатичних механізмів нівелювання диспутів і конфліктів між країнами регіону, недоторканності кордонів держав та табування втручання і маніпуляції внутрішнім політичним процесом інших суб'єктів регіонального співробітництва, а також вирішення пертурбації, пов'язаної з лабільністю у системі комерційних морських перевезень, викликаних агресивною риторикою Пекіна та маневрами Військово-морських Сил Народно-визвольної армії Китаю. (Леонова, 2022, с.119)

Додатковою міждержавною формацією, що інкорпорує під проводом США прагнення демократичних держав обмежити акселероване розширення економічного та соціально-політичного патронату Піднебесної, є організація AUKUS, до якої входить Великобританія, США та Австралія.

Дана структура була утворена 15 вересня 2021 року внаслідок ратифікації нормативно-правового договору, що регулює мутуалізм між

цими країнами у галузі безпеки. Завдання асоціації експонується в забезпеченні онтогенезу діалогу між державами у політичних координатах, визначаючи потребу в елімінаванні загроз мирного дипломатичного дискурсу країн, протекції балансу сил та рецесії потенціалу КНР у Східній Азії, а також у сегменті військово-промислових комплексів, передбачаючи впровадження контролю за алгоритмами експорту та імпорту озброєння країнами-учасницями.

Більше того, на основі AUKUS було сфабриковано проект «Програма Майбутнього Підводного Човна», завдання якого фіксувалося у делегуванні збройним силам Австралії атомних підводних об'єктів. Таким чином, гіпотетично, у разі можливої ескалації відносин між США та КНР, в дані апаратні моделі будуть інтегровані міжконтинентальні балістичні ракети, цілями яких для нанесення вогневого ураження та гекатомби будуть об'єкти на території Піднебесної.

Як наслідок, оперування клеветом США в особі Австралії механізмами, здатними ініціювати запуск ядерної зброї, є варіантом депривації китайської експансії в рамках ініціативи «Один пояс і Один Шлях» у Східноазійському регіоні.

Слід також констатувати, що реалізація догм національної безпеки США та ліквідація загроз для них з боку КНР актуалізується в конфігурації сформованого 24 червня 2022 альянсу «Partners in the Blue Pacific» (PBP). Дане об'єднання кооперує Австралію, США, Японію, Великобританію та Нову Зеландію, з метою прозелетування мирного діалогу між державами Південно-Тихоокеанського регіону, уніфікації їх торговельно-економічного законодавства для генерації сприятливої кон'юнктури інтеграції, а також зменшення впливу зовнішньоекономічного амплуа та експансії материкового Китаю в області.

Необхідно прокламувати, що предтечою до ратифікації пакту про формування організації «Partners in the Blue Pacific» представлена потреба у нівелюванні кратної дисемінації коефіцієнта воєнної присутності збройних сил КНР в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, після підписання договору між Китаєм і Соломоновими островами, що санкціонував трансфер місць дислокації підрозділів НВАК на територію країни. (Забровська, 2023, с.113-114)

Таким чином, саме альянси AUKUS, PBP, QUAD, а також сконструйована 14 серпня 1941 року асоціація «Five eyes», завдання якої експозиціюється в координації функціонування розвідувальних спецслужб Нової Зеландії, США, Австралії, Канади та Великобританії, Вашингтон має намір використати для рецесії ролі Китаю як потенційної загрози національній безпеці США у військово-політичній, соціально-економічній та гуманітарній царинах.

Синхронно, протекція інтересів домінування США на світових товарних ринках, в умовах експансії Китаю в державах Океанії в Південно-Тихоокеанському регіоні, таких як Фіджі, Кірибаті, Папуа-Нова Гвінея, Самоа, Тувалу, Палау і Тонга для контролю за їх гірничодобувним сектором,

денотується в ініціюванні Америкою створення у червні 2022 року синдикату, що має назву Партнерство з безпеки корисних копалин (Partnership of Mineral Security), фігурантами якого представлено Норвегію, Великобританію, Канаду, Францію, Республіку Корею, Фінляндію та Японію.

Завданням даної асоціації трактується формування пертурбацій для придбання Китаєм корисних копалин, включаючи нікель, мідь, германій, літій, іридій і кобальт, а також обмеження квантитативності торгових операцій з КНР в сфері продажу комп'ютеризованих елементів, робототехніки та об'єктів, які використовуються для антропогенного впровадження біологічних елементів у промисловій і сільськогосподарській галузі економіки.

У науково-технічних аспектах співробітництва, в проксимальній перспективі під протекторатом США буде сконструйовано асоціацію «Chip4», що об'єднуватиме високотехнологічні виробничі лінії Республіки Кореї, США, Японії та Китайської Республіки.

Гештальтом даної організації визначено потребу в кооперації, обміні технологіями та ревізії експорту цими державами мікропроцесорів для скорочення карт-бланшу КНР на їх безлімітне придбання, з подальшою імплементацією у військово-технічні агрегати, що використовують НВАК, формуючи перманентну загрозу національній безпеці США. (Забровська, 2021, с.114-115)

Особливо контроль та моніторинг за реалізацією чіпів і технічних систем на міжнародних товарних ринках є релевантним для Тайваню, оскільки підприємство Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC), штаб-квартира якого релокована в міській агломерації Сінчжу, фабрикє 55% наукомісткої електротехнічної продукції. Таким чином, саме вітальність TSMC позиціонується основним джерелом імпорту в Піднебесну напівпровідникової продукції, які використовуються для потреб ВПК КНР, що США, оперуючи інститутом «Chip4», мають намір обмежити, шляхом формування перипетій на шляху технологічної модернізації китайської армії. (Wang, 2022, с.66)

Симультанно, на тлі експоненціального зростання військово-політичної та торговельно-економічної діяльності США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та Індо-Тихоокеанській області, спрямованої на вектор обмеження експансії національного господарства Піднебесної, Пекін запровадив симетричні санкції проти поширення впливу Вашингтона.

Як наслідок, лідер Китаю в інтервалі організації XX з'їзду КПК, датованого 16-22 жовтня 2022 року, прокламував потребу в акомодатії господарства Китаю до загроз волатильності на міжнародних ринках за обставин світової економічної кризи, каталізатором якої стало зростання цінової політики на сільськогосподарську харчову продукцію і товари нафтогазової царини, однією з причин чого є повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року.

Таким чином, Генеральний секретар КНР Сі Цзіньпін ухвалив рішення про метаморфози внутрішньої політики Піднебесної після дезавування ініціативи «Один пояс та один шлях». Дифамації з боку ліберально-демократичних держав були пов'язані з формуванням КНР як головного бенефіціара розширення товарообігу з державами Азії, Африки та Південної Америки, які, у свою чергу, інтерпретувалися де-факто підмандатними і залежними територіями від митрополії, представлені Пекіном. В результаті, Компартія КНР запровадила декрет «Загального процвітання», в рамках якого мала намір вирішити ексцес фінансової диференціації автохтонного населення Китаю, шляхом експропріації частини дивідендів корпорацій Baidu, Tencent і Alibaba, акціонерами яких також є американські компанії, отриманих шляхом продажу власної продукції, реінвестувавши їх у програми забезпечення загальнодоступності кваліфікованої медичної допомоги, освітнього процесу в навчальних закладах і оплачуваної робочої діяльності, що корелювалася зі спеціалізацією робітника.

При цьому уряд Сі Цзіньпіна має намір екстраполювати дані трансформації на механізм зовнішньополітичних інсинуацій проти головного візаві, представленого США, де акселеровано загострюється дискурс навколо потреби нівелювання проблеми, пов'язаної зі збільшенням різниці рівня життєдіяльності між середньостатистичними громадянами Америки і фінансовим бомондом. Це спонукає Вашингтон експлуатувати наративи про агресивну траєкторію і методологію міжнародних комунікацій КНР як контрзахід та аргумент дилатації власного військового і економічного фігурування у Східній Азії. (Забровська, 2023, с.115)

Резюмуючи вищевикладений матеріал, необхідно констатувати, що незважаючи на прискорений економічний онтогенез КНР, що загрожує превалювати над показниками господарства США в майбутньому, Піднебесна не володіє ідентичним Вашингтону рівнем розвитку дипломатичної констеляції співробітництва та союзницьких відносин з найбільш розвиненими суб'єктами кадастру регіонів, які є центрами геоeкономіки та продукування високотехнологічних електронних товарів.

В кон'юнктурі політизації процесів фабрикації напівпровідників і процесорів, США мають торгові переваги в умовах актуальної конфронтації з Китаєм, оскільки саме Тайвань, Японія і Республіка Корея є центрами диверсифікації наукомісткої економічної структури, паралельно будучи стратегічними партнерами Вашингтона у військово-політичній та економічній галузі, лобіюючи потребу колективної протидії експансії КНР.

Як наслідок, у парадигмі дефіциту на території Китаю конкурентоспроможного США та його партнерам виробництва електротехніки, а також відсутності тотожного з Вашингтоном спектру укладених договорів безпеки, які апробують диспозицію армійських підрозділів на території інших держав, Пекін має намір абстрагуватися від ініціювання прямої бойової колізії з Америкою.

У результаті, партійна номенклатура Сі Цзіньпіна має намір дисемінувати кількість учасників програми «Один пояс і один шлях» як

завуальованої варіації збільшення впливу Китаю в сфері транснаціонального мутуалізму.

При цьому адміністративний апарат США впроваджує доктрину зовнішньої політики, яка, ідентично Піднебесній, трактує КНР одним із фундаментальних економічних партнерів, пертурбації у комерційній співпраці з яким детермінуються прямою загрозою національній безпеці Америки.

Апелюючи до цих тез, фігуранти двостороннього диспуту, представлені США та КНР, інтерпретують теоретичну військову конфронтацію як деструктивне явище для власних консистенцій національного господарства, що аргументує низьку відсоткову ймовірність початку воєнних дій у Східній Азії між даними країнами у близькій та середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Мозіас П. М. "Нова нормальність" китайської економіки //Світова економіка і міжнародні відносини. - 2015. - №12 (59) - С. 15-29
2. Галаган Олександра Борисівна, & Савінов Юрій Анатолійович (2016). Еволюція моделі економічного розвитку Китаю, (6), 40-52.
3. Л. Корнат // Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії. – 2022. – Вип. 44. – С. 194-202.
4. Забровська, Л. В. (2023). КИТАЙ В ЕПОХУ СІ ЦЗІНЬПІНА: ПОВЕРНЕННЯ ДО ПРИНЦИПІВ МАРКСИЗМУ. Азіатсько-Тихоокеанський регіон: економіка, політика, право, 25(1), 106-120.
5. Леонова Ольга Георгіївна (2022). КВАД (QUAD) У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ АРХІТЕКТУРІ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ. Століття глобалізації, (4 (44)), 111-126.
6. T.Y. Wang; Taiwan in 2021: The Looming China Threat. Asian Survey 1 February 2022; 62 (1): 62–72.

*Науковий керівник: Шевченко П., кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин, факультет суспільних наук і
міжнародних відносин Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара*

Студент 2 року магістратури, спеціальність 291, кафедра міжнародних відносин і суспільних наук, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України

КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО ПОВІТРОПЛАВАННЯ, У Т.Ч. ЯК ПОТЕНЦІЙНОГО ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ У ПОВІТРЯНОМУ ПРОСТОРИ

У сфері двосторонніх договорів про повітряне сполучення базові принципи відіграють роль критерію законності двосторонніх норм.

Основні принципи не завжди є виключним продуктом міжнародного права. Деякі з них мають безпосереднє відношення до принципів національного повітряного права. Такий важливий принцип міжнародного повітряного права, як принцип суверенітету над повітряним простором, визнаний Чиказькою конвенцією, але не закріплений і не встановлений там, оскільки цей принцип давно закріплений у національному законодавстві багатьох держав. З визнання цього принципу виходить Чиказька конвенція. Те саме стосується принципу забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації. Основні закони з повітряного права пронизані імперативними вимогами щодо забезпечення безпеки цивільної авіації як у повітрі, так і на землі. На його забезпечення спрямовані всі норми, що регулюють польоти та перевезення над територією держави. У міжнародному праві ця національна імперативна норма визнається основним принципом [1].

Під принципом забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації розуміється суверенне право кожної держави вживати технічні, оперативні, організаційні, аеронавігаційні та інформаційні заходи, що забезпечують виконання міжнародних і внутрішніх польотів без загрози життю і здоров'ю людей, обов'язок держави забезпечувати високий рівень безпеки будь-яких польотів.

У міжнародному аспекті зобов'язання щодо забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації покладаються на держави міжнародними договорами. Чиказька конвенція проголошує своїм головним завданням створення таких умов для міжнародної цивільної авіації, за яких вона може розвиватися «безпечно і впорядковано».

Майже всі двосторонні договори про повітряне сполучення містять положення про взаємні зобов'язання щодо забезпечення належного рівня безпеки, а також процедури співпраці щодо усунення або вирішення ситуацій, пов'язаних із діями або загрозами незаконного втручання проти безпеки цивільної авіації.

У 1986 році Рада ІКАО прийняла типову статтю про авіаційну безпеку і рекомендувала використовувати її в двосторонніх договорах. Разом із принципом забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації міжнародно-

правові норми безпеки цивільної авіації утворюють відповідний міжнародно-правовий режим [2].

У березні 2006 року ІКАО провела Конференцію керівників цивільної авіації щодо глобальної стратегії у сфері безпеки польотів, на якій було проаналізовано поточний стан безпеки польотів і прийнято нові заходи щодо консолідації безпеки польотів у глобальному масштабі. Визнано, що держава несе відповідальність за забезпечення безпеки польотів у повітряному просторі над своєю територією, у тому числі польотів повітряних суден іноземних експлуатантів, і доручено ІКАО підготувати необхідні положення та інструктивний матеріал щодо єдиного підходу до моніторингу польотів іноземних повітряних суден. Конференція також рекомендувала державам включити в свої двосторонні договори статті про безпеку польотів на основі типової статті про безпеку польотів, розробленої ІКАО.

У внутрішній перспективі забезпечення високого рівня безпеки в суверенному повітряному просторі є функцією держави. Розпоряджаючись своїм повітряним простором, держава зобов'язана створювати і підтримувати умови, необхідні для його практичного використання. Ключовою умовою такого використання є безпека польотів як фундаментальний принцип національного повітряного права. Відповідно до цього принципу держава регулює льотну придатність повітряних суден, встановлює технічні вимоги і стандарти до аеродромів і аеропортів, повітряних шляхів, приймає правила польотів і контролює їх, визначає порядок розслідування аварій та інцидентів. Нормативні правила, норми та вимоги, які держави ухвалюють для безпечного використання власного повітряного простору, утворюють національний режим забезпечення безпеки цивільної авіації. Зокрема, вони виділяють правила щодо порядку здійснення міжнародних польотів над територією держави, які вказують на те, що забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації є частиною національного повітряного права [3].

Наразі слід підкреслити недостатність міжнародних конвенцій, пов'язаних з безпекою польотів, як вони зараз тлумачаться та застосовуються, коли йдеться про військові дії проти цивільних літаків. Конвенції та поточна практика недостатні як для запобігання таким нападам, так і для забезпечення їх належного розслідування, якщо вони відбудуться.

Нідерланди, а тепер і Канада, є лідерами у відстоюванні змін для захисту цивільної авіації в зонах конфлікту або поблизу них. На основі свого розслідування збиття рейсу МН-17 у 2015 році Рада безпеки Нідерландів окреслила 11 рекомендацій, адресованих міжнародним агентствам, відповідальним за глобальну безпеку повітря, включаючи агентство ООН, Міжнародну організацію цивільної авіації (ІКАО), торгове агентство, Міжнародну асоціацію повітряного транспорту (ІАТА), держави, де зареєстровані літаки, і окремих операторів повітряних суден. Спираючись на роботу Нідерландів, Канада очолила Ініціативу безпечного неба, спрямовану на розробку та впровадження стандартів, що застосовуються до держав і операторів, а також на посилення інформації про потенційні небезпеки.

У світі загострення військової та політичної напруженості, із відновленням конфліктів і доступом до великої кількості військових видів зброї, Спеціальний доповідач ООН з питань позасудових, сумарних або свавільних вбивств вважає, що міжнародна система, відповідальна за безпеку цивільного повітря, не відповідає меті. Його необхідно терміново оптимізувати, щоб ефективно вирішувати питання безпеки польотів у зонах конфлікту, інакше на порядку денному мають бути набагато повніші зміни та реформи.

Таким чином, міжнародно-правові та національні режими забезпечення безпеки цивільної авіації тісно взаємодіють між собою на основі принципу забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації.

Отже, безпечне виконання міжнародних польотів є найважливішою умовою функціонування авіації. Слід також зазначити, що принцип безпеки польотів не отримав прямого вираження в міжнародному повітряному праві, на відміну, наприклад, від основних принципів загального міжнародного права, консолідованих у Статуті ООН та інших документах. На момент його формування та затвердження принцип забезпечення безпеки міжнародних польотів значно відстає від початку таких польотів, що зумовлено низкою об'єктивних обставин.

Список використаних джерел:

1. *Chicago Convention on International Civil Aviation - Doc 7300 dated December 7, 1944.* URL: https://www.icao.int/publications/Documents/7300_cons.pdf.
2. *Офіційний сайт ICAO [Електронний ресурс].* URL: <https://www.icao.int/Pages/default.aspx>.
3. *Мякота О. В. Правове регулювання повітряного кордону України [Електронний ресурс].* URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11322/1/Mykota_153-159.pdf.

Науковий керівник: Калуга В., доктор філософських наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна.

СЕКЦІЯ 5

СОЦІО-КУЛЬТУРНІ ТА РЕЛІГІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

завідувач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка» к. філософ. наук, доцент.

професор кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка» д. політ. наук, проф.

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСВІТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Освіта у світі стала рушійною силою, яка має досягти ключової мети високого розвитку наукових досягнень країн, націй і регіонів у всіх сферах суспільного життя задля перемоги в конкурентній боротьбі за лідерство у світі. Тому не дивно, що у третьому тисячолітті освіта стала першочерговою ланкою національної та міжнародної гуманітарної політики держав.

Сучасний глобальний освітній простір намагається об'єднати різноманітні системи, рівні та ступені освіти, що існують у різних країнах світу.

Глобальний освітній простір характеризується дуже важливими тенденціями, які особливо яскраво проявились наприкінці ХХ ст. і зазнали продовження у ХХІ ст.

Перша тенденція полягає в тому, що в освітній сфері слід віднести значне поширення інновацій, зберігаючи при цьому усталені національні традиції та національну самобутність країн і регіонів. В результаті цього освітній простір стає мультикультурним і орієнтованим на людський та цивілізаційний розвиток як єдине ціле, формуючи більш відкриту міжнародну систему освіти, наднаціональну спрямованість знань із залученням людини до світових надбань.

Основною метою впровадження інновацій в освіті є необхідність для сучасної системи освіти відповідати на виклики трансформаційної глобалізації, екологічних проблем та мультикультурних тенденцій у світі [1, с. 64]. Значний вплив на запровадження інноваційних засобів електронного навчання до системи освіти справила пандемія COVID-19. Під час якої останньої більшість навчальних закладів світу стали впроваджувати засоби електронного навчання. В освіті спостерігається помітне зростання, особливо у використанні таких інструментів: MS Teams, Zoom і Google Classroom [2].

Мобільні освітні платформи та цифровий контент електронного навчання стали ще більш популярними після закінчення пандемії Covid-19. Платформи надають учням/студентам доступ до високоякісного навчального контенту викладачів з будь-якої точки світу. Крім того, створені платформи цифрового освітнього контенту пропонують величезну кількість навчальних ресурсів як для учнів, студентів, так і для викладачів.

Оскільки популярність освітніх платформ цифрового контенту продовжує зростати, вплив на те, як люди навчаються та взаємодіють з освітнім контентом, без сумніву, зростатиме електронна та дистанційна освіта [3].

Наступна тенденція свідчить про значне зростання значення та ролі гуманітарних наук в освіті. Це пов'язано з упровадженням у вищих навчальних закладах обов'язкових гуманітарних досліджень з проблем людського розвитку, зокрема засвоєння учнями та студентами знань з гуманітарних наук, таких як прикладна історія, політологія, соціологія, екологія, психологія, економіка та культурологія. У цьому контексті головною метою гуманітарної освіти є розвиток цілісної особистості через набуття знань, навичок, умінь, етичних норм і звичок мислення. Зрештою, результатом процесу гуманістичної освіти є сприяння індивідуальній свободі здобувачів системи освіти, створення сприятливих умов для творчого використання студентами своїх знань та навичок у будь-якій ситуації [4].

Освітні технології змінюють спосіб взаємодії учнів, студентів, викладачів і цілих навчальних закладів один з одним. Найпотужніші та корисніші тенденції в освітньому технологічному просторі неминуче з'являться в найближчі роки, що призведе до більш комплексного та ефективного освітнього середовища.

Штучний інтелект (ШІ), називають найбільш трансформаційною технологією XXI ст., який постійно змінює кожен сферу людської діяльності, включаючи освіту. У сучасних освітніх закладах ШІ доступний у формі віртуальних помічників, які можуть допомогти як учням, так і вчителям керувати своїм часом і виконувати завдання; системи навчання, які можуть забезпечити персоналізований досвід навчання для учнів будь-якого віку та здібностей; підтримка систем дистанційного та онлайн-навчання, де він може адаптувати темп навчання відповідно до потреб, тих хто навчається. ШІ допомагає здійснювати мовний переклад у навчальних закладах, де учні та студенти розмовляють різними мовами. Крім того, ШІ допомагає реалізувати багато інших освітніх програм. Зокрема відомо, що окремі школи в Китаї запровадили провадили технологію розпізнавання обличчя за допомогою систем комп'ютерного зору, щоб контролювати, чи учні уважні на уроках! За даними ЮНЕСКО, штучний інтелект має потенціал для подолання нерівності у наданні освітніх послуг та покращення доступу до знань у всьому світі [5].

Отже, сучасний технологічний прогрес призводить до якісних змін у всьому світі. Професіонали, які хочуть залишатися конкурентоспроможними у своєму середовищі, повинні постійно вдосконалювати свої знання, вміння та навички. Вони не можуть розраховувати на те, що освіта, що була здобута в першій половині їх професійної кар'єри знадобиться їм на решту їх трудового життя. Натомість у сучасних умовах найбільший попит у роботодавців є не диплом, а здатність навчатись впродовж трудової діяльності та протягом всього життя. Це вимагає від навчальних закладів формування у тих, кого вони навчають, а також викладачів і співробітників

формування та розвиток мислення спрямованого на самоосвіту впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. *Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи.* (2011). Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка.
2. *Influence of COVID-19 Pandemic on Dissemination of Innovative E-Learning Tools in Higher Education in Poland.* (б. д.). MDPI. <https://www.mdpi.com/2199-8531/8/2/89>
3. *10 Emerging Trends in Educational Technology That Will Have A Major Impact in 2023.* (б. д.). Hurix Digital. <https://www.hurix.com/trends-in-education-technology-that-will-have-a-major-impact/#:~:text=The%20emerging%20trends%20in%20education%20technology%20for%202023%20include%20mobile,adaptive%20learning,%20and%20mobile%20learning>
4. Humanising higher education via inclusive leadership. *University World News*. URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20190218081816874> (date of access: 04.11.2023).
5. Marr, B. (2023, 17 лютого). *The Top 5 Education Trends In 2023.* Forbes. <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2023/02/17/the-top-5-education-trends-in-2023/?sh=31c58a944d39>

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРИ

Людина у сучасній культурі піддається впливу суспільства, та іноді соціум може довести людину або підштовхнути її до саморуйнування тіла. Під саморуйнуванням тіла я маю на увазі так званий бодіпозитив. Сам по собі, бодіпозитив дуже гарна річ, він був створений для того, щоб люди приймали себе такими, якими вони є, незважаючи на їхні тілесні недоліки як-от: відсутність руки, ноги, очей, пальців. Проте, через культуру толерантності, бодіпозитив в очах людей має трохи інше забарвлення. Наразі, бодіпозитив – це саморуйнування свого тіла, тобто людина перестає за собою слідкувати. Багато сучасних “прогресивних” людей вважають природним не слідкувати за собою, навіть пропагують робити це іншим, а іноді говорять, що вони виглядають нормально, що так треба.

Інша проблема полягає в тому, що люди, які навіть не дотримуються бодіпозитиву, відкрито дезінформують людей, що вважають його правильним. Це руйнує людину, і якщо дослідити соціальні мережі, можна побачити багато статей на цю тему. Особистість повинна приймати себе такою якою вона є, але людина кожного дня повинна самовдосконалюватися, наприклад: ходити до спортивного залу, вести активний образ життя, правильно харчуватися. На жаль, у нашій культурі людині в одну мить почали говорити, що вона завжди гарна або сильна, хоча насправді майже всім людям, яким це казали, є слабкими. Слабкими, бо не хочуть змінюватися.

Продовжуючи говорити про культуру, не можу не зазначити ще одну річ, пов'язану з війною в нашій країні. Чи багато людей можуть назвати імена хоча б одного з пілотів ЗСУ? Я відповім – мало хто може згадати навіть одне ім'я, проте майже кожен із нас знає, хто такий пес Патрон, і що він робить. Проблема не в людях, які не знають, а в тих, хто працює у ЗМІ, та не освітлює справжніх героїв України. На жаль, пса, який розмінує поля, згадують більше, майже прирівнюючи його до наших військових. Україна мала дуже гарний образ, щонайголовніше людський, - Привид Києва. Він – це збірний образ українських пілотів, які захищали небо Києва та Батьківщини загалом. Авжеж, тут відіграє роль анонімність військових, але все ж таки, людям краще знати, яка бригада зараз захищає територію Донбасу, Запоріжжя, Херсону, Харкова, Луганська, аніж знати, що є пес-сапер.

Не менш важливим питанням є індивідуальність людини. Кожному з нас говорили, що треба бути особливим, треба бути особистістю та мати своє “я”. Всі ці тези цілком вірні, але у сучасності люди з кожним роком стають все менш індивідуальними. Яким чином? Толерантність доходить до того

моменту, коли за звичайну думку можуть зненавидіти. У Америці, наприклад, дуже часто такі речі відбуваються з прихильниками Республіканської партії. Творець ігор за франшизою “Five nights at Freddy’s” Скотт Коутон , був “закенселеним”, тобто розкритикованим у соціальних мережах, бо гроші, які він отримував з гри, жертвував на потреби республіканської партії. Людину, яка дарувала людям радість та емоції, раптово зненавиділа велика кількість його фанатів. Він мав свою індивідуальну думку, але вона відрізнялася від інших, через що він покинув свою ж франшизу.

В інтернеті всі бачать тези, що ми маємо право любити, кого хочемо , але чому ми не маємо права не любити того, кого ми хочемо? Свобода слова та свобода думки є найважливішими аспектами індивідуальності. Якщо будуть різні точки зору, тоді можна знайти істину, тобто компроміс, де всі будуть задоволені. У разі, коли всі будуть мати однакову точку зору, ми втратимо свою індивідуальність, а це і буде великою проблемою людини у сучасній культурі.

*Науковий керівник: ІЩЕНКО ІГОР Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

РОЛЬ РЕЛІГІЙНОГО ФАКТОРА У МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ СУЧАСНОСТІ

Сучасний світ, незважаючи на науковий та технологічний прогрес, стикається з безпрецедентною кількістю конфліктів, які негативно впливають на людство. За основу багатьох з цих конфліктів лежать глибоко закорінені релігійні розбіжності. Релігійний чинник, як суттєва складова в міжнародних відносинах, виявляється як джерело співпереживань, але також може стати причиною непорозумінь та насильства.

Ця публікація присвячена аналізу ролі релігійного чинника у міжнародних конфліктах. Ми дослідимо вплив релігії на формування політичних доктрин, ідеологій та стратегій, а також розглянемо динаміку, яка виникає при взаємодії релігійних груп в контексті конфліктів. Крім того, ми проаналізуємо наслідки релігійного впливу на міжнародну арену та шляхи подолання релігійно-мотивованих конфліктів з метою сприяння стабільності, миру та взаєморозумінню.

Зрозуміння ролі релігійного чинника у міжнародних конфліктах є важливим для налагодження конструктивного діалогу та розвитку політичних стратегій, спрямованих на зменшення конфліктів та побудову мирного світу.

Мета дослідження: полягає у вивченні впливу релігійного фактора на виникнення, розвиток та ескалацію міжнародних конфліктів у сучасному світі. Дослідження спрямоване на аналіз різних аспектів, таких як релігійні переконання, ідеології, культурні традиції та політичні обставини, які впливають на конфлікти між різними релігійними групами, країнами та регіонами.

У сучасному світі слово «релігія» має понад 100 значень, і кожна людина трактує його по своєму. І так, в давнину релігія була на надто високому рівні і на її основі велися державні переговори, заключались домовленості, поневолювались і зникали цілі народи. Релігія була мечем в руках правителів і головним засобом впливу на підданих. Та часи змінюються, змінюється і менталітет людей, їх погляди та інтереси, але релігія все ще має значний вплив на державному рівні багатьох країн, що дуже часто провокує повстання та конфлікти. Тож далі ми розглянемо приклади сучасних ескалацій конфліктів на фоні релігії. [1, 21с]

Взявши за приклад конфлікт між Ізраїлем і Палестиною можна побачити, що він має релігійні, етнічні та територіальні складові. Релігійні місця, зокрема Мечеть Аль-Акса і Західний мур, відомий також як Стіна Плачу, який є святим місцем юдаїзму, є предметом суперечок та напруженості між євреями та мусульманами. Релігійні переконання, зокрема юдаїзм та іслам, грають важливу роль у формуванні ідентичності та політичних позицій обох сторін. [8, 16с]

Суперечки та конфлікти виникають, коли сторони зіштовхуються щодо контролю над цими святими місцями. Зокрема, питання щодо доступу, безпеки і права на молитву на цих місцях спричиняють напруженість та конфлікти між єврейськими та мусульманськими громадами.

Крім того, релігійні переконання грають роль у формуванні ідентичності та політичних позицій обох сторін. Для єврейської спільноти Ізраїлю ідея національного державного дому для євреїв має коріння в релігійних переконаннях і історичних зв'язках з цією територією. Багато євреїв вважають, що Ізраїль є обіцяною землею, даною їм Богом. З іншого боку, палестинці вважають себе нащадками канаанітів і іслам має велике значення для їхньої культури, ідентичності та протесту проти ізраїльської окупації. [9, 8-15с]

Оскільки цей конфлікт довготривалий, на міжнародному рівні так і не знайшлося за цей час варіанту вирішення проблеми. Але не озброєним оком можна помітити, що релігійний чинник відіграє основну роль в територіальному поділі, основується на біблійських догмах та давніх рукописах. Оскільки релігійний чинник, це тільки одна із причин виникнення конфлікту, але на сьогоднішній день міжнародна спільнота, переговори та домовленості так і не знайшли варіант припинення ненависті і територіальних поділів. [9, 15-23с]

Ситуація між Ізраїлем і Палестиною виявилася дуже складною і довготривалою. Існують кілька факторів, що пояснюють, чому вихід з конфлікту не був знайдений на міжнародному рівні протягом багатьох років. До них входять:

1. Складність проблеми: Конфлікт між Ізраїлем і Палестиною має глибокі історичні, територіальні, релігійні та національні аспекти. Ця складність ускладнює процес пошуку рішення, оскільки існують розбіжності в уявленнях сторін про те, як має виглядати майбутнє розв'язання конфлікту.
2. Територіальні претензії: Спирність між Ізраїлем і Палестиною включає питання контролю над територіями, включаючи Західний берег Йордану, Східний Єрусалим і сектор Газа. Обидві сторони претендують на ці території і мають складні політичні та безпекові позиції щодо їхнього майбутнього статусу. [7]
3. Політичні розбіжності: Конфлікт є не тільки релігійним, але і політичним. Ізраїль і Палестина мають власні політичні системи та різні політичні фракції. Внутрішні політичні розбіжності і зміни влади на обох боках ускладнюють домовленості та пошук компромісу.

4. Міжнародні втручання: Конфлікт в Ізраїлі та Палестині привертає велику увагу міжнародної спільноти та стає предметом геополітичних інтересів. Різні країни та міжнародні організації мають власні позиції та інтереси щодо цього конфлікту, що часто ускладнює спроби досягнення угоди. [10, 186с]
5. Брак довіри: Протягом багатьох років конфлікту було багато насильства та ворожості між сторонами. Це призвело до наростання взаємного недовіри та відсутності бажання обидвох сторін зайти на компроміс. Будівання довіри та примирення є важким завданням, але воно необхідне для досягнення миру.

У конфлікті між Україною та Росією релігійний чинник також відігравав свою роль, але важливо зазначити, що він не є єдиним фактором, що визначає ситуацію. Конфлікт має глибокі політичні, економічні та територіальні причини. [2]

Україна має складну релігійну ситуацію, де проживають різні конфесії, зокрема православні, греко-католицькі, римо-католицькі, протестантські та інші християнські та нерелігійні громади. Одним з ключових релігійних питань, яке впливає на конфлікт, є поділ в православ'ї. [3, 12с]

Україна має дві головні православні церкви: Українську православну церкву Київського патріархату (УПЦ КП) та Українську православну церкву Московського патріархату (УПЦ МП). УПЦ КП прагне отримати автокефалію (незалежність) від Російської православної церкви, тоді як УПЦ МП залишається під юрисдикцією Московського патріархату. [4, 283с]

Конфлікт між цими двома церквами підсилюється політичними та геополітичними аспектами. Наприклад, підтримка Росією УПЦ МП та вплив Росії на українське православ'я викликали конфлікт інтересів та напруженість між релігійними громадами.

Крім того, війна в Україні спричинила зміни в релігійному ландшафті. Українська православна церква Київського патріархату отримала томос про автокефалію від Вселенського патріарха, що означає його незалежність від Московського патріархату. Це стало вагомим релігійним кроком, але також додало напруженості до відносин між Росією та Україною. [6]

Крім релігійного фактору, про яких уже було згадано вище, є ще кілька аспектів, пов'язаних з релігією, які вплинули на конфлікт між Україною та Росією.

Наприклад історичні та культурні розбіжності між Україною та Росією мають релігійні відтінки. Україна має довгу історію як Східного православ'я, так і Західного християнства, зокрема греко-католицької та римо-католицької традицій. Ці різноманіття в релігійній сфері можуть підкреслювати національну самобутність та відмінність України від Росії.

Також релігійні структури можуть використовуватися як інструменти в геополітичній боротьбі. У конфлікті між Україною та Росією, управління Російською православною церквою може бути використане для зміцнення впливу Росії на українське суспільство та політику. В той же час, Українська

православна церква Київського патріархату може сприяти незалежності та підтримці української національної ідеї. [5]

У контексті конфлікту релігійні інститути можуть використовуватися для пропагування певних ідеологій та підтримки військових дій. Інформаційна війна та дезінформація можуть впливати на сприйняття релігійних громад і спричиняти конфлікти між ними. [7]

У сучасному світі релігія може грати важливу роль у мобілізації та воєнному зусиллі. Релігійні лідери та обряди можуть впливати на настрої та мотивацію людей у часи конфлікту. Віруючі можуть бачити війну як боротьбу за свою віру, національну безпеку або захист від зовнішньої агресії.

Як бачимо, в часи дієвої присутності релігії в усіх сферах життя держав і народів міжнародні відносини теж зазнають відчутного релігійного впливу. Чим глибшою є віра людей, чим вище є рівень релігійності та присутність різних впливових організацій, тим більшими є можливості впливу на міжнародну політику.

Вплив релігійного чинника на міжнародні відносини не є однозначним і сталим. Залежно від особливостей міжнародної політики він може посилюватися або послаблюватися, але ніколи не зникає.

Порівнюючи дві ситуації, можна сказати, що в обох випадках релігійний фактор впливає на конфлікти між країнами. В обох випадках історичні, культурні та геополітичні розбіжності мають релігійні відтінки, які поглиблюють національні розділи та впливають на сприйняття та мотивацію людей. Релігійні інститути можуть бути використані для зміцнення впливу однієї сторони та мобілізації підтримки.

Однак, варто зауважити, що в кожній ситуації є унікальні особливості. У конфлікті на Близькому Сході релігійні розбіжності мають більш прямий вплив, оскільки вони становлять основу для територіальних претензій, етнічних конфліктів та боротьби за релігійну владу. У конфлікті між Україною та Росією релігійний фактор сплітається з іншими політичними, економічними та територіальними питаннями.

Отже, в обох ситуаціях релігійний фактор відіграє свою роль у конфлікті, але його вага та спосіб виявлення можуть варіюватися в залежності від конкретних обставин і контексту.

Список використаних джерел:

1. *Релігієзнавство (Підручник) (ред. В.І. Лубський, В.І. Теремко). — К.: «Академія», 2000. — С. 37*
2. *Мельников А., Хливный А. «Униаты и примкнувши к ним раскольники...». Конфликт на юго-востоке Украины в РПЦ представили как войну за веру. Релігія в Україні. 19. 09. 2014. URL: http://www.religion.in.ua/zmi/foreign_zmi/26911-uniaty-i-primknuvshie-k-nim-raskolniki.html.*
3. *Горкуша О., Филипович Л. Геополітичний українсько-російський конфлікт: реакція українських церков. Українське релігієзнавство. 2016. № 79. С. 12.*

4. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 25. – Ст. 283.
5. Павленко П. Постмайданна Україна в тисках російсько-ватиканських відносин. РІСУ – Релігійно-інформаційна служба. 25 січня 2017. URL: <https://risu.org.ua/ua/index/blog/~lustrum/65864/>.
6. Кречетов М. Візантійщина проти Константинополя: поле битви-Україна. Слово і діло. 27 червня 2016. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/06/27/kolonka/maksym-krechetov/suspilstvo/vizantijshhyna-proty-konstantynopolya-pole-bytvu-ukrayina>
7. Релігійний чинник у міжнародних відносинах 20 вересня 2017. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/711847.pdf>
8. Дараган Н. Націоналізм, релігія и арабо-израильский конфликт // Серия брошюр «Мирный процесс и демократия». Под ред. А. Топусмана. – Иерусалим: Теэна, 2003. – 16 с.
9. Ланда Р.Г. Политический ислам и события в Газе // Ближний Восток: вызовы XXI века. Сборник статей. – М.: Институт Ближнего Востока, 2009. – С. 8-26.
10. Поляков В., Хасянов А. Палестинское движение сопротивления и формирование палестинской государственности. – М.: Институт востоковедения РАН, 2001. – 186 с.

Науковий керівник: Іщенко І., - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

*студентка V курсу, кафедра журналістики та міжнародних відносин,
факультет журналістики та міжнародних відносин, Київський
Університет Культури*

ПЕРЕДВИБОРЧІ ПРЕЗИДЕНТСЬКІ КАМПАНІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ)

Передвиборчі президентські кампанії в Україні та Польщі мають ряд спільних рис, таких як використання засобів масової інформації, соціальних мереж та іміджевих кампаній.

Разом з тим, існують і певні відмінності, такі як більш поширене використання негативної агітації в Україні та більша роль партійних структур у Польщі.

В Україні поширене використання негативної агітації. У передвиборчих кампаніях в Україні більш поширене використання негативної агітації, спрямованої на дискредитацію політичних опонентів. Негативна агітація може включати різні методи. Наклеп: поширення неправдивої інформації про політичного опонента. Образливі висловлювання: висловлювання образливого характеру щодо політичного опонента. Порівняння з політичними опонентами: порівняння політичного опонента з негативними персонажами або ситуаціями.

Більша роль партійних структур у Польщі. У Польщі партії відіграють більш важливу роль у передвиборчих кампаніях, ніж в Україні. Польські партії надають кандидатам фінансову та організаційну підтримку, а також допомагають їм збирати голоси виборців.

Передвиборчі президентські кампанії в обох країнах стали більш технологічними та іміджевими, що пов'язано з розвитком інформаційного суспільства.

Вплив на політичні процеси та електоральну поведінку виборців. Передвиборчі кампанії впливають на політичні процеси та електоральну поведінку виборців, на формування громадської думки, на вибір виборців і на результати виборів.

Формування громадської думки. Передвиборчі кампанії можуть впливати на формування громадської думки, інформуючи виборців про кандидатів і їхні програми; на ставлення виборців до певних питань і політик.

Вибір виборців. Передвиборчі кампанії можуть впливати на вибір виборців, допомагаючи їм формувати своє ставлення до кандидатів і їхніх програм, а також на мотивацію виборців до участі у виборах.

Передвиборчі президентські кампанії в Україні та Польщі є важливим елементом демократичного процесу. Вони є способом, за допомогою якого кандидати представляють свою програму та змагаються за голоси виборців.

У сучасному світі передвиборчі кампанії стали більш технологічними та іміджевими. Це пов'язано з розвитком інформаційного суспільства та зростанням ролі соціальних мереж у політичному процесі.

Порівняльний аналіз передвиборчих президентських кампаній в Україні та Польщі дозволяє виявити загальні тенденції та відмінності в проведенні цих кампаній в різних країнах. Це може бути корисним для розуміння впливу передвиборчих кампаній на політичні процеси та електоральну поведінку виборців.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що передвиборчі президентські кампанії в Україні та Польщі мають ряд спільних рис, таких як використання засобів масової інформації, соціальних мереж та іміджевих кампаній. Разом з тим, існують і певні відмінності, такі як більш поширене використання негативної агітації в Україні та більша роль партійних структур у Польщі.

У цілому, можна констатувати, що передвиборчі президентські кампанії в обох країнах стали більш технологічними та іміджевими, що пов'язано з розвитком інформаційного суспільства. Цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, він дозволяє кандидатам більш ефективно спілкуватися з виборцями та представляти свою програму. З іншого боку, він може призвести до поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою.

Список використаних джерел:

1. Гальчак, М. А. (2020). *Передвиборчі кампанії в Україні: виклики та перспективи*. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Політологія, міжнародні відносини, філософія, соціологія, 2020, 673-677.
2. Ільченко, І. С. (2023). *Передвиборчі кампанії в сучасній Україні: основні тенденції та особливості*. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Політологія, 2023, 2(78), 107-112.
3. Стадник, Н. В. (2020). *Передвиборчі кампанії в Польщі: особливості та порівняння з Україною*. Наукові праці Національного університету «Острозька академія». Серія: Політологія, 2020, 11(68), 88-96.

*Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв*

студент II курсу, кафедра зв'язків з громадськістю і журналістики, факультет післядипломної освіти, Київський національний університет культури і мистецтв

РОЛЬ СПОРТУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Постановка проблеми. У політичних колах розглядають спорт як шлях до взаємин між державами. В античні часи країни припиняли воювати у період проведення Олімпійських ігор і таким чином спорт був дипломатичним інструментом. Пізніше представники влади мали схильність до публічної демонстрації прихильності спорту. Від індивідуального захоплення це поширилося на дипломатію між країнами, коли на найвищому рівні на порядку денному політики проводять зустрічі на стадіонах, організують різноманітні заходи спрямовані на розвиток дитячого спорту і оперують у своїх промовах спортивними термінами, підкреслюючи об'єднавчий фактор спортивних подій.

Мета. Метою цього дослідження є вивчення та аналіз ролі спорту в міжнародних відносинах з метою з'ясування, як спорт впливає на дипломатію, політику.

Сучасне суспільство приділяє велику увагу фізичній активності та спорту через зростання інтересів до здорового способу життя. Охоплюючи аспекти фізичного і психологічного здоров'я, спорт став необхідною частиною життя кожної людини, відзначаючи суттєвий вплив на загальний стан та самопочуття.

Спорт став суттєвою економічною сферою в багатьох країнах, включаючи Україну. Ця галузь залучає значні інвестиції та численну робочу силу. У сучасний період розвитку спортивно-оздоровчої індустрії стає фактором, що впливає на соціальний та економічний розвиток суспільства, життєвий рівень та якість життя населення, а також на їхню продуктивність на робочому місці. Нещодавні дослідження свідчать про те, що люди, які регулярно займаються фізичною культурою та спортом, мають вищу продуктивність на роботі порівняно з тими, хто не займається спортом (Стахів, 2017).

Дипломатія і спорт представляють собою популярні поняття. Дипломатія визначається як мистецтво розв'язання конфліктів шляхом мирних засобів, тоді як спорт, навпаки, включає в себе елементи конкуренції, суперництва і, до певної міри, агресії. Таким чином, ці категорії є протилежними за значенням, проте їх поєднання формує новий концепт.

Застосування інструментів спортивної дипломатії може, якщо не зовсім вирішити проблему, то принаймні створити сприятливі умови для подальшого діалогу на вищому політичному рівні. У сучасному світі, в умовах глобалізації та загострення міжнародних відносин, де зростає загроза політичних конфліктів і криз, несумнівно зростає значущість

неполітизованих міжнародних організацій і громадських структур, які мають потенціал для застосування своїх можливостей у вирішенні глобальних проблем. В першу чергу, це стосується підвищення важливості спорту та спортивної дипломатії у зміцненні миру, взаєморозуміння і зменшенні міжнародних напруг (Філіппова, 2020).

Щодо юридичного закріплення цієї проблематики, варто відзначити, що термін "спортивна дипломатія" поки не знайшов свого відображення ні в національному законодавстві, ні в міжнародному праві. Загальні норми, що стосуються юридичних, організаційних, соціальних та економічних аспектів фізичної культури та спорту, містяться в Законі України "Про фізичну культуру і спорт". Міжнародне право також враховує важливість спорту, зокрема в Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, Міжнародній конвенції проти апартеїду в спорті, а також у двосторонніх угодах.

У доктрині використовується термін "спортивна дипломатія", який охоплює різні формальні та неформальні заходи, що вживаються державою, її дипломатичними місіями, спортивними представниками, спортсменами та тренерами з метою досягнення зовнішньополітичних цілей через спорт та спортивні змагання. Це специфічний вид діяльності, у якому спорт використовується як засіб досягнення конкретних зовнішньополітичних цілей.

Співпраця створює фундамент для накопичення досвіду українських дипломатичних місій, як державних, так і недержавних установ, у втіленні принципів спортивної дипломатії. Це форма неформальної взаємодії між різними групами в спортивному співтоваристві і офіційними органами влади. Отже, ця проблема потребує нормативного закріплення в рамках міжнародного права.

Спортивна дипломатія також може призвести до надання ad hoc визнання. Наприклад, футбольний матч між Україною і Косово, який відбувся 6 жовтня 2017 року в рамках відбору на чемпіонат світу з футболу, фактично став формою тимчасового визнання Україною Косова ad hoc. Цей висновок обґрунтовується тим, що проводилися прямі переговори між національними футбольними федераціями обох країн, які були авалувані Урядом України та Косово. Внаслідок цього Україна змінила своє ставлення до Косова та фактично виражає готовність визнати цю державу. Наприклад, у вересні 2020 року Україна почала визнавати паспорти, видані в Косово (Белогубова, 2020).

Висновки.

Спортивна дипломатія не замінює класичну дипломатію - вона є силою, яка сприяє розвитку дипломатичних відносин та міжнародного права. Вона виступає як продуктивний чинник у розвитку дипломатії і може навіть випереджати її, створюючи нові умови для обговорення та вирішення проблеми.

Наразі не існує чіткої юридичної бази, яка б регулювала цю сферу. Тому закріплення спортивної дипломатії у міжнародному праві є актуальним

завданням. Головним аргументом у цьому контексті є той факт, що спортивна дипломатія сприяє миру, взаєморозумінню та довірі, об'єднуючи держави навіть у ситуаціях, коли державні політичні конфлікти між урядами цих країн перебувають в особливо критичному стані. Спортивні зустрічі, переважно, сприяють політиці розрядки в таких випадках. Частота використання спортивної дипломатії в сучасних міжнародних відносинах зростає, що виводить її на новий рівень розвитку.

Список використаних джерел:

1. Стахів І. (2017). *Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг: монографія*. Львів: Редакція «УП», 2017. 200 с.
2. Філіппова Ю. В. (2020). Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України // «Політикус». №3. 153-158. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-3.23>
3. Белогубова О. О. (2020). Україна почала визнавати паспорти, видані частково визнаним Косовом. *Європейська правда*. (Дата звернення: 28.10.2023)

Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор, факультет PR, журналістики та інформаційної політики Київського національного університету культури і мистецтв

1st year bachelor student, Department of International Relations, Political Science and Practical Philosophy, Faculty of International Relations and Journalism, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

SOFT POWER ON THE WORLD STAGE: THE NOBEL ACT OF BUILDING BRIDGES OR SPREADING PROPAGANDA

International relations encompasses the complex interactions among various actors actively engaged in global politics. A sovereign state wields the power to shape its internal affairs, which subsequently ripple outward and have influence on other geopolitical actors, exerting what we term "external influence." A state is one of the main actors in international politics, and it has sovereignty over its territory and population. A state can make decisions and implement policies that affect its own interests and security, as well as the interests and security of other states and actors. For example, a state can decide to join or withdraw from an international organisation, to impose or lift economic sanctions on another state, to declare war or peace with another state, or to recognise or deny the legitimacy of another state (Kaufman, 2013, p. 8-15). These actions and policies can have significant consequences for the international system and the global order. Therefore, a state's internal actions and policies are not isolated from its external influence but rather are intertwined with it.

Power is the essence of international relations in accordance to realist theory of international relations, as it enables states and other actors to shape or constrain the actions of others on the global stage. It is a metric system by which a state is recognised on the global arena. Power is the driving force behind global issues and conflicts, as well as the international order. It can be wielded to establish, uphold, or alter the rules and norms that regulate the interactions among states and other geopolitical actors. It can also be utilised to collaborate or compete with other actors on various issues and regions that affect their interests and values (Kaufman, 2013, p. 51-58). Power can be manifested and exercised in different ways, such as by hard power or soft power.

Hard power is the ability of a state to influence the behaviour of other geopolitical actors through coercion, which basically means applying brutal military force, economic sanctions, threats, and trading money for a vote. According to the realist theory of international relations, which is one of the four key theoretical frameworks introduced by Joyce P. Kaufman in her book "Introduction to International Relations: Theory and Practice", states are rational actors who seek to maximise their power and survival in an anarchic world where there is no central authority to enforce rules or norms (Kaufman, 2013, p. 46-50). Therefore, states rely on their own capabilities, especially their military and economic strength, to deter or defeat potential adversaries and secure their allies. Realists argue that hard power is the most effective and reliable way of ensuring a state's security and influence in the international system.

However, hard power is not the only way to affect other geopolitical actors. On the contrary, we have a concept of soft power. Soft power is a term that was coined by Joseph Nye in 1990 and describes the ability of a country, or its government to be exact, to persuade someone, usually other geopolitical actors, to do something without using force or threats; that's what's called coercion, but rather by appealing to their values, culture, and interests (Nye, 2005, p. 5-8).

Soft power can be seen as a form of attraction that basically makes others want what a state that implements soft power wants. This involves promoting one's culture and values through various means, such as music, art, literature, education, sports, or media.

Soft power is not just a concept; it's a way countries have been affecting international relations, diplomacy, and cooperation for centuries. But until recent times, it was hard power that prevailed in the world, but new research conducted by international relations scholars shows us that there is another way to reach the same goal of gaining power on the world stage, but much more effectively, without massive casualties that appear during the times of military confrontations, and preserve ethical norms. This new concept of soft power, which has been around only for a few centuries and hasn't yet been fully analysed, is especially relevant as the world is globalised as never before in the history of humankind. Soft power has become more relevant and important in the contemporary globalised world, where states face complex and interdependent issues that require cooperation and coordination rather than confrontation and competition (Ohnesorge, 2019, p. 23-83). Liberal theory argues that soft power is a more effective and sustainable way of enhancing a state's security and influence in the international system.

To better understand the concept of soft power, below are some of the successful practices of soft power implementation around the world.

During the height of the Cold War, the U.S. government orchestrated a brilliant display of soft power by dispatching jazz musicians to various corners of the globe. This musical initiative was not merely about entertainment. Beyond the applause and admiration, they forged cultural connections, fostered goodwill, and sparked a fascination with American society that extended far beyond the concert halls and worked as a deliberate strategy to showcase the creativity and freedom inherent in American society. Jazz, with its improvisational nature and diverse influences, embodied the spirit of American culture, a culture founded on liberty, innovation, and democratic ideals (Nye, 2005, p. 11-12). By leveraging the soft power of jazz, the U.S. government effectively demonstrated the vibrancy and dynamism of American democracy, influencing hearts and minds around the world.

In addition to the above-mentioned, think about Hollywood, where American movies have captured the hearts of people worldwide, creating an image of the United States beyond politics or economics (Nye, 2005, p. 13-14). Hollywood's impact on how people around the world view the United States is undeniable. Through its films, Hollywood shapes perceptions of America. Similarly, Bollywood, India's film industry, showcases the power of culture. Its

colourful and vibrant films reach audiences far and wide, making India a cultural ambassador.

Norway has demonstrated remarkable soft power through its commitment to environmental protection and sustainability. The country's role in the global arena has been elevated by initiatives like the Nobel Peace Prize, which often recognizes individuals and organizations working toward environmental conservation and climate change mitigation. Norway's proactive stance on clean energy, renewable resources, and climate change agreements, such as the Paris Agreement, has positioned it as a global leader in environmental diplomacy. By consistently advocating for environmental responsibility and supporting international efforts to combat climate change, Norway has gained trust and respect on the global stage (Nye, 2005, p. 55-68). This approach is more effective than hard power because it fosters collaboration and inspires other nations to join in tackling pressing global challenges rather than relying on coercion.

What is more, Germany's reputation for precision engineering and high-quality manufacturing has significantly enhanced its global influence. The "Made in Germany" label has become synonymous with reliability and innovation. This success in engineering and manufacturing has led to Germany's prominent role in international trade and diplomacy (Nye, 2005, p. 69-84). Other nations seek to collaborate with German companies and adopt their technological advancements. Germany's soft power in this regard is more effective than its hard power because it is based on mutual cooperation and trust. Nations willingly engage with German industries and technologies, leading to economic partnerships and diplomatic ties that are built on shared interests and mutual respect rather than coercion.

Ukraine's soft power has been on the rise since the full-scale invasion by Russia. The country's citizens and President Zelenskyy bravely stood up against Russia's ruthless atrocities, which led to an increase in Western sympathy and the role Ukraine plays in participating in international conferences and taking decisions that positively affect the world. What is more, Ukraine's increased soft power has helped it tackle the grain export issue with Poland. The temporary embargo on Ukrainian grain transition through Polish territory has caused tensions between Poland and Ukraine as our relatively cheap, great-quality grain undermines the Polish one, creating a damping effect. However, Ukraine's increased soft power gives Ukrainian spokespersons an edge at negotiations as they are backed up by western support, which helps to resolve the issue in Ukraine's favour and preserve its interests.

In each of these cases, soft power has been harnessed to increase a country's role on the global stage. By promoting values, culture, and expertise in various areas, these nations have cultivated positive international relationships and influence, all without resorting to the use of force or coercion. Soft power encourages cooperation, fosters goodwill, and builds lasting partnerships, making it a potent tool for shaping global affairs (Ohnesorge, 2019, p. 10-14).

Recent practices show that with the concept of soft power, it is not only a matter of a government's actions but also a matter of citizen participation and contribution. A crucial role has been played by liberal and feminist practitioners in

broadening the pole of actors on which the implementation of decisions depends. Having done various layers of analysis, focusing more on the individualistic role, they were enlightened to see that the decisions being taken are also influenced by international organisations, non-governmental organisations (NGOs), multinational corporations (MNC), religious actors, citizens (especially women in accordance with the feminist concept), diaspora and ethnic minorities, and even criminal formations and terrorist groups (Ohnesorge, 2019, p. 88-225).

NGOs, businesses, startups, and civil organisations whose work, ideas, and creativity are implemented into real projects (music, art, literature, education, sports, charity, cultural activities, etc.) that spread all over the world, appeal to a broader audience beyond borders, especially now in a globalised world, and by that, enhance a state's power without a government's direct involvement.

For instance, let's take a closer look at South Korea's successful cultural initiative, K-pop, that has been spreading all across the world and has positioned South Korea as one of the major soft power actors in the world, thanks to its cultural products and industries, such as K-pop, K-drama, K-movie, K-beauty, K-food, and K-fashion (Ro, 2020, p. 1). These cultural products and industries have been created and promoted by South Korean citizens, artists, entrepreneurs, and companies, who have used their talent, innovation, and technology to produce high-quality and appealing content for global consumers. One thing we should all put emphasis on is that the government was barely involved, although it has gained enormous benefits from it. According to a report by the Korea Foundation for International Culture Exchange, the export value of South Korea's cultural content increased from \$2.4 billion in 2009 to \$10.7 billion in 2019. South Korea's relations on the diplomatic front have skyrocketed. As a showcase, we can take a look at the popular K-pop band BBTS, which was hosted by Joe Biden at the White House on May 31, 2022, as part of their role as youth ambassadors, celebrating Asian American, Native Hawaiian, and Pacific Islander Heritage Month and promoting a message of respect and positivity (Kim, J., 2022). They discussed Asian inclusion and representation and how to combat anti-Asian hate crimes and discrimination. The foreign artists having a meeting with the president of the United States is a significant result of enhanced diplomacy in public relations and collaboration between the states, even though the artists aren't a part of the government or somehow involved in its activities.

Therefore, we can see that soft power is not only a matter of government action but also a matter of citizen participation and contribution. By creating and sharing their ideas and creativity with the world, citizens can enhance their state's image, reputation, and influence in the international arena. This can also create positive spillover effects for their state's economy, tourism, education, demographics, and security (Nye, 2011, p. 18-85).

If we zoom out to the global perspective, it is countries upholding democratic values that are able to accumulate the most amount of soft power. One possible reason why democratic countries accumulate more soft power than others is that they have more freedom and diversity in their cultural and political expressions. Democratic countries allow their citizens to voice their opinions,

values, and beliefs without fear of repression or censorship. This creates a vibrant and dynamic civil society that can produce and disseminate attractive and persuasive messages to the rest of the world. Moreover, democratic countries respect and protect the rights and interests of different groups and minorities, which can foster a sense of inclusion and tolerance among their people. This can also appeal to other countries that share or aspire to these ideals. Therefore, democratic countries can leverage their soft power to influence and attract other actors in the international system.

English is the most widely spoken language in the world, with more than a billion and nine hundred million speakers and learners. This is not only because of its historical and economic factors but also because of its soft power and openness. English is the language of democracy, diversity, and innovation. It reflects the values and aspirations of many democratic countries that support and promote human rights, freedom, and justice (House, 2018, p. 15-38). English also allows for the expression and exchange of different ideas, perspectives, and cultures. It encourages creativity, curiosity, and critical thinking. By using English as a global medium of communication, people can share their knowledge, experiences, and emotions with others across borders and boundaries. Thus, English is a powerful tool for building bridges and fostering cooperation among nations and people.

Resorting to propaganda, misinformation, disinformation, or influence operations to try to shape and manipulate the perceptions and opinions of other states and actors isn't a noble act of building bridges and enhancing diplomatic relations between countries by all means. That means that there is undeniably a flip side to the allure of soft power. It can be used for propaganda, hiding hard-power actions, or even spreading false information.

North Korea is one of the most isolated and repressive countries in the world, with a totalitarian dictatorship that controls every aspect of its citizens' lives. Recently, North Korea has also entered the realm of social media, using platforms like TikTok to spread its propaganda to a younger and wider audience. North Korea has created accounts that post videos of its landscapes, monuments, sports, music, and dances, as well as clips of Kim Jong-un's speeches and activities. These videos are meant to attract and influence viewers who are media illiterate and may not be aware of the reality of life in North Korea, as the result is that such people might begin blaming their countries for speaking badly about North Korea. North Korea uses propaganda to glorify its regime and ideology while demonising its quote unquote enemies like the United States and South Korea.

Russia uses state-sponsored media outlets to influence public opinion in other countries, raising questions about the ethical use of soft power. Even though Russia possesses some sources of soft power, such as its rich history, culture, literature, art, and sports, it also faces difficulties in enhancing its soft power, as it is often accused of interfering in other countries' affairs, violating international law and norms, annexing Crimea, and on February 23, 2022, starting a full-scale invasion of Ukraine, supporting Assad in Syria, interfering in the internal affairs of

neighbouring countries, poisoning dissidents like Navalny, and hacking elections and institutions (Feklyunina, 2015, p. 774-775).

In an era marked by the pervasive influence of propaganda and the manipulation of public opinion, an introduction to media literacy emerges as an indispensable shield against misinformation and the unethical use of soft power. As exemplified by North Korea's and Russia's endeavours to shape international perceptions through various propagandistic means, media literacy equips individuals with the discernment to distinguish between fact and fiction. It empowers them to navigate the complex landscape of global information, fostering a more informed and critical citizenry. Today, all people should be acquainted with media literacy, just as we acquire knowledge of typical literacy, reading, and writing.

In summary, the evolution of global dynamics has brought forth a profound realisation among scholars and practitioners that the concept of soft power surpasses hard power in terms of effectiveness on the world stage. While hard power, rooted in coercion and force, has historically played a dominant role, the contemporary era has unveiled the potential of soft power as a superior means of achieving a country's global influence.

Soft power, as articulated by Joseph Nye, operates through attraction rather than compulsion. It leverages a nation's culture, values, and appeal to shape the actions and perceptions of other global actors. In today's interconnected world, characterised by seamless communication and rapid dissemination of information, soft power has gained unprecedented relevance.

This transition in understanding underscores that achieving international goals and enhancing a country's standing no longer necessitates military might and aggression. Instead, the ability to effectively employ soft power, promoting shared values and culture, as shown in the thesis, has emerged as the more ethical, sustainable, and impactful path to global influence that also leads to the prosperity of the whole world, not of a particular state.

Moreover, we have analysed that the approach taken by authoritarian and totalitarian regimes to enhancing soft power is problematic and counterproductive. By relying on top-down control and manipulation of soft power sources and expressions, such governments not only fail to generate genuine attraction, persuasion, or legitimacy for their policies and actions but also alienate and antagonise their potential partners. By ignoring and repressing the bottom-up participation and contribution of its civil society, media, and individuals to its soft power, such regimes not only waste valuable resources and opportunities for innovation and creativity but also deprive themselves of the diversity and vitality that make a culture appealing and influential.

On the other hand, democratic states have more advantages in enhancing soft power due to their respect for democracy, human rights, freedom, and transparency. These states often rely on cultural exchanges, public diplomacy, media outreach, or civil society engagement to try to build and maintain the trust and cooperation of other states and actors, and they usually succeed in advancing their goals and interests, attracting more allies and partners.

References

1. Kaufman, J. P. (2013). *Introduction to international relations: Theory and practice*. Rowman & Littlefield Publishers. 267 p.
2. Nye, J. S. (2005). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs, 2004. 192 p.
3. Hendrik, W. Ohnesorge. (2019). *Soft Power: The Forces of Attraction in International Relations*. Springer International Publishing. 307 p.
4. Ro, C. (2020). *BTS and EXO: The soft power roots of K-pop* : site. URL: <https://www.bbc.com/culture/article/20200309-the-soft-power-roots-of-k-pop> [Accessed 05 October 2023].
5. Kim, J. (2022). *BTS makes surprise appearance at White House press briefing* : site. URL: <https://edition.cnn.com/2022/05/31/politics/bts-white-house-press-briefing/index.html> [Accessed 05 October 2023].
6. Nye, J. S. (2011). *Non-State Actors and Soft Power in International Relations*. *The Oxford Handbook of Political Leadership*. Oxford University Press. pp. 287-301.
7. House, J. (2018). *The Impact of English as a Global Lingua Franca on Intercultural Communication*. *Intercultural Pragmatics*. pp. 15-38.
8. Feklyunina V. (2015). *Soft power and identity: Russia, Ukraine and the "Russian world(s)"*. *European Journal of International Relations*. №22(4). pp. 773-796.

Scientific Supervisor: Oleh Kuz, Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of International Relations, Political Science, and Practical Philosophy at Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

*старший викладач кафедри міжнародних
комунікацій та політичного аналізу,
аспірант за спеціальністю 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки*

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА У ВІРОСПОВІДАННІ ТА РЕЛІГІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Стратегічні комунікації передбачають динамічний і безперервний зворотній зв'язок з цільовою аудиторією. Важливим аспектом їх ефективності є поширення інформації у вигляді повідомлення чіткого та однозначного змісту, який виключає двозначність та перспективи маніпуляцій щодо неправильного тлумачення, а контексти повідомлення, мають бути чітко зрозумілими, особливо у секторі безпеки та оборони. Тому суттєвим чином стратегічний успіх передбачає співпрацю та взаємоузгодженість дій серед різних учасників процесу з метою формування єдиного правильного напрямку. Вкрай важливим для стратегічних комунікацій є дотримання інформаційної гігієни, оскільки щодня ми поглинаємо велику кількість інформації з екранів телевізорів, радіо, газет, інтернету – розвиток технологій цьому сприяє (Стратегічні комунікації..., 2019).

Значна частина таких повідомлень – негативна. ЗМІ намагаються подати інформацію максимально правдиво, додаючи подекуди візуальний ряд, що шокує та вражає, описуючи та розповідаючи подробиці. Тому нашим завданням є навчитися розпізнавати, та вчасно зупиняти неконтрольований потік інформації, а також захистити себе від ризиків, з якими зустрічаємося щодня. Найзручнішим місцем їх поширення є соціальні мережі, а інструментом – фейк - недостовірна, неправдива інформація, підробка, фальшивка, яка поширюється спеціально для того, щоб дезінформувати аудиторію. Релігійна сфера не є виключенням. Релігійні громади можуть ворогувати багато століть через недостовірну інформацію та не дотримання правил інформаційної гігієни (9 принципів..., 2023).

Досить часто не зважаючи на норму Конституції України про відокремлення держави від церкви, релігію в Україні сприймають як державну – це віровчення, офіційний статус якого підтверджено даною державою. Термін «державна церква» як правило має на увазі християнство, тобто одну з конфесійних форм державної релігії. Ми можемо підкреслити активний вплив релігійного чинника на базові підсистеми сучасного українського суспільства. У межах політичної підсистеми йдеться про формування тандему влада – церква (публічна взаємна підтримка стосовно соціальних, політичних та економічних питань, входження церковних ієрархів до лав провладної партії, активна агітація церкви на користь влади тощо) з метою використання релігійних переконань населення.

Релігія може мати значний вплив на формування думки громадян, особливо якщо йдеться мова про одну з найвпливовіших релігій світу – іслам. У країнах свого сповідання, він набуває глобального характеру та досить часто задає темп розвитку міжнародних відносин. Як винятково сильна релігія, яка не зводиться до одної тільки віри, іслам є способом життя, і навіть основою цивілізації. Іслам активно розвивається і розширює свої сфери впливу, виходить за свої географічні та політичні кордони, при цьому утримуючи позиції світового розвитку сучасності, доказом чого є значне зростання чисельності її прихильників. З такої позиції інформаційна гігієна – це сукупність правил та рекомендацій, які допомагають зберігати психологічне та фізичне здоров'я при використанні різних інформаційних технологій. Ці правила допомагають людям уникати негативного впливу інформації на їхній організм.

Засновниця ініціативи «Як не стати овочем» О.Мороз визначає кілька важливих напрямків в інформаційній гігієні. Один із них — робота з літніми людьми, які мають велику проблему з інформаційною гігієною, бо їх цього ніхто не вчив. У час турбулентності моральний дух і згуртованість працівників багато в чому залежать від того, в якому інформаційному полі вони перебувають. Коли людина читає сміттязки зі «зрадою» і маніпуляціями, в такому ж хаосі вона й житиме. Пояснити їй щось буде складно. Тому однією з таких організацій може стати саме церква. «Коли почався карантин, до мене звернулась Українська греко-католицька церква, аби я провела лекцію для їхніх вірян. Я здивувалась і детальніше з'ясувала, чим займається їхня церква. Вони мають системний підхід до освіти й розвитку вірян. Такі аполітичні партнери нам потрібні» (Громлюк, 2020).

У церковних колах, питання інформаційної гігієни може розглядатися як одна з складових збереження духовного здоров'я. Церква може надавати рекомендації щодо того, як використовувати інтернет, як спілкуватися в соціальних мережах та інших електронних сервісах без того, щоб впасти в залежність від цих технологій або стати об'єктом шкідливих впливів. Однак, з точки зору релігійної спільноти, церква може мати власні підходи до інформаційної гігієни, які базуються на їх віровчих переконаннях та традиціях (Мороз, 2022). Наприклад, деякі церковні громади можуть практикувати постійне відмову від технологій, які є частою складовою нашого сучасного світу, такі як телебачення, інтернет та соціальні мережі. Інші церковні громади можуть вважати, що інформаційна гігієна полягає в тому, щоб відстежувати і контролювати те, що людина дивиться, читає та слухає, щоб уникнути потенційно шкідливого впливу. Деякі церковні громади навіть можуть підкреслювати важливість чистоти мислення та духу, що може включати уникнення «негативної» або «брудної» інформації.

Крім того, духовні лідери можуть надавати духовну підтримку людям, які стали жертвами негативного впливу інформації. Наприклад, вони можуть проводити консультації або допомагати людям, які стали залежними від інтернету, соціальних мереж або інших електронних сервісів.

Звичайно, підходи до інформаційної гігієни можуть відрізнятися в залежності від конкретної церковної громади та її віровчих переконань. Однак, в загальному розумінні, інформаційна гігієна може бути корисною для всіх, незалежно від їх віросповідання, а церква може грати важливу роль у підтримці інформаційної гігієни та збереженні духовного здоров'я своїх прихожан.

Список використаних джерел:

1. 9 принципів особистої інформаційної гігієни. URL: <https://ishop.if.ua/novyny/9-pryncypiv-osobystoyi-informatsiynoyi-gigiyeny>
2. Громлюк І. (10.08.2020). Люди не ідіоти — з ними просто не працюють. Інтерв'ю з Оксаною Мороз, яка хоче навчити інформаційної гігієни мільйони українців. URL: <https://tinyurl.com/2g4mmtne>
3. Мороз О. (02.05.22). Інформаційна гігієна під час війни: як зберегти холодну голову і здоровий глузд. URL: <https://happytonday.ua/informatsijna-gigiyena-pid-chas-vijny>
4. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах: монографія. Київ: Вадекс, 2019. 442 с.

Науковий керівник: Сидорук Тетяна Віталіївна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Острозька академія»

СЕКЦІЯ 6

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО СВІТУ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Міжнародні відносини багатогранне явище котре знаходиться під впливом багатьох елементів, зокрема тісно пов'язаних процесом глобалізації і відповідно суміжних з нею трансформацій й модернізацій.

Виокремлюються у зазначеному контексті вплив глобалізаційно-технологічного розвитку на систему міжнародних відносин і характер та специфіку міжсуб'єктних взаємин у міжнародному просторі.

Одним з таких наслідків процесу глобалізації є процес цифровізації, що модернізувався від звичайного процесу оцифрування класичних носіїв інформації до складно-системного елементу інформаційно-комунікативних технологій що інтегруються у систему міжнародних взаємин і імплементуються внутрішньої та зовнішньої політикою суб'єктів міжнародних відносин.

Проте, малодослідженим виступає саме взаємозв'язок, суть впливу та значення процесу цифровізації саме у сучасних міжнародних відносинах з урахуванням новітніх технологічних здобутків у сфері комунікації та технологічного (комп'ютерного) розвитку.

Аналіз наявних наукових джерел, вітчизняного та зарубіжного наукового простору не надає ґрунтовного теоретичного обґрунтування процесу цифровізації його значення, ролі у позиціонуванні актора міжнародних відносин тощо, особливо у комплексному розумінні, включаючи взаємозв'язок сфери соціального, політичного, економічного тощо.

У загальному розумінні цифровізацію пояснюють як: «одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами» (Маркевич, 2021) або як: «це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн)» (Фіщук та ін., 2018).

Значна кількість дефініційного пояснення цифровізації у науковому гуманітарному просторі як і приклади наведенні вище (з загального

розуміння) відносять цифровізацію до економічної галузі, описуючі її вплив як якісні трансформації у рамках економічної сфери, що повинні бути реалізовані державою яка ставить на меті модернізацію своєї економіки до конкурентоспроможного рівня у сучасних міжнародно економічних відносинах.

У контексті міжнародних відносин у рамках політичної характеристики найбільше кількість пояснень впливу та ролі процесу цифровізації віднаходиться у межах трактування сфери дипломатії і відповідно модернізації класичної дипломатії, під впливом процесу модернізації, на «цифрову дипломатію» - «використання можливостей мережі Інтернет і інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення дипломатичних завдань» (Окладна, Стеценко, 2020), «кібердипломатію», «електронну дипломатію» тощо.

В дослідженнях сучасних форм дипломатії, основний акцент здійснюється саме на модернізації інструментарію та технологій комунікації змінюючи класичні форми комунікативної взаємодії на новітні цифрові (Інтернет) тим самими створюючи «цифрову» дипломатію.

Проте, і економічні дослідження, і дослідження у рамках дипломатії сходяться у ідеї, що цифровізація виступає інструментом, а не самою ціллю, тобто, реалізацію процесу цифровізації у сфері дипломатії є саме процесом модернізації дипломатії (цифровізація як допоміжний інструмент/технологія).

Наявні окремі дослідження процесу цифровізації у рамках предмету міжнародних відносин не дозволяють комплексно скласти науково обґрунтоване уявлення про його вплив на сучасні міжнародні відносини тому і актуалізує комплексне дослідження цифровізації у сучасних міжнародних відносинах.

Список використаних джерел

1. Маркевич К. (2021). *Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів*. Разумков центр. Відтворення з <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
2. Фіщук В., Матюшко В., Чернів Є., Юрчак О., Лаврик Я., Амелін А. (2018). *УКРАЇНА 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. «Цифрова адженда України», оцінки Ukrainian Institute for the Future*. Відтворення з <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html>
3. Окладна М., Стеценко В. (2020). *Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. Право та інноваційне суспільство, № 2 (15), 13-17.*

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНО-КІБЕРНЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВИБОРЧОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

М. Афанасьєва пропонує розглядати виборчу інженерію (далі – ВІ) як діяльність з встановлення або зміни закріплених в законодавстві правил проведення виборів, зокрема параметрів виборчої системи (далі – ВС) та виборчого процесу (далі - ВП). М. Афанасьєва виокремлює наступні складові ВІ: 1) перша складова - суб'єкт ВІ, тобто інститути та посадові особи, які згідно з законодавством мають право на внесення змін в виборчі правила; 2) друга складова - об'єкт діяльності – ВС (встановлений законодавством алгоритм переведення голосів виборців (далі - ГВ) в представницькі мандати (далі - ПМ)) та ВП (встановлений законодавством порядок процедур з організації, підготовки та проведення виборів, а також подальшого підрахунку голосів та встановлення результатів виборів), їх сутнісні елементи та технології, вплив на які визначає результат виборів: технології балотування кандидатів на виборну посаду, голосування виборців, підрахунку голосів та встановлення результатів виборів уповноваженими органами, а також суб'єктна, часова та просторова (територіальна) складові ВП; 3) третя складова - вплив суб'єкта ВІ на об'єкт ВІ, що формує технологічну сторону ВІ яка включає телеологічну - «ціль» - визначення цілей ВІ та інструментів їх реалізації, конструктивну - «засіб» - внесення змін до виборчої сфери відповідно до цілей ВІ, прогностичну - «прогноз» - прогнозування ймовірних майбутніх станів виборчої сфери, а також ймовірних майбутніх наслідків та результатів дій з ВІ, результативну «результат» - аналіз результатів вже здійсненої діяльності з ВІ та співставлення отриманих результатів з початковими цілями ВІ (основними критеріями оцінки результатів дій з ВІ є технологічний – загальна характеристика організації та функціонування виборчої сфери, телеологічний – співвіднесення результатів ВІ з першопочатковими цілями) складових [Афанасьєва, 2014].

Об'єктом системно-кібернетичного підходу (далі - СКП) є система в комплексі з зовнішнім середовищем та їх взаємодія. Також СКП розглядає циркуляцію інформації та управління в системі. Тобто СКП можливо застосовувати лише до складних систем, в яких присутні процеси управління та зворотного зв'язку. Ключовими категоріями СКП є: 1) операнди – константні елементи, характеристики та параметри реальності, дані та інформація (як правило СКП передбачає представлення досліджуваних операндів в певній знаковій системі - тобто їх кодування); 2) операції – певні дії, що здійснюються за певними алгоритмами та спрямовані на досягнення

певних цілей, об'єктом застосування операцій є операнди; 3) система – об'єкт, який здійснює операції над операндами. Основна схема роботи кібернетичної системи наступна: 1) в рамках кібернетичної системи відбувається процеси управління, тому вона включає в себе керуючі та керовані компоненти; 2) керуючі компоненти здійснюють управління керованими компонентами; 3) через канали зворотного зв'язку керуючі компоненти одержують інформацію про стан керованих компонентів та результати процесу управління, на основі даної інформації керуючі компоненти можуть скоригувати процес управління (даний процес власне і являє собою механізм зворотного зв'язку) [Винер, 1983; Кононюк, 2014].

Базовим для розгляду ВІ є системно-кібернетичний підхід (в рамках якого виборча сфера може бути розглянута безпосереднім чином), так як виборча сфера є за своєю сутністю обчислювальним механізмом, який за певними математичними алгоритмами (виборча формула) переводить голоси виборців (вхідні дані) в представницькі мандати (вихідні дані). Основні складові ВІ (суб'єкт ВІ, об'єкт ВІ, процес ВІ) можуть бути повністю розглянуті в рамках СКП – як кібернетичну систему, яка має керуючий та керований компонент, в якій здійснюються процеси управління та зворотного зв'язку. Керуючим компонентом тут виступає суб'єкт ВІ (який планує та здійснює діяльність з ВІ); керованим компонентом – об'єкт ВІ (параметри ВС та організації ВП); управлінням – сам процес ВІ.

Основними складовими, що утворюють загальну схему технології ВІ, на думку М. Афанасьєвої, є телеологічна, конструктивна, прогностична та результативна складові [Афанасьєва, 2014]. Виділені М. Афанасьєвою складові технології ВІ (телеологічна, конструктивна, прогностична та результативна) дозволяють зробити висновок про можливість розгляду технології ВІ в рамках СКП. Основними складовими ВІ є: 1) суб'єкт ВІ – інституції, які уповноважені встановлювати та змінювати виборчі правила; 2) об'єкт ВІ – законодавчо встановлений порядок організації, проведення та встановлення результатів виборів, сутнісні параметри ВС та організації ВП; 3) сам процес ВІ – вплив суб'єкта ВІ на об'єкт ВІ, що включає телеологічну (визначення цілей ВІ), конструктивну (конструювання або модифікацію ВС та ВП), прогностичну (прогнозування наслідків дій з ВІ та майбутнього стану виборчої сфери) та результативну (визначення результатів дій з ВІ та порівняння їх з початковими цілями ВІ) складові. Таким чином, загальна схема здійснення ВІ в своїх загальних рисах підпадає під загальну схему дії кібернетичної системи. Основна схема роботи кібернетичної системи наступна: 1) в рамках кібернетичної системи відбувається процеси управління, тому вона включає в себе керуючі та керовані компоненти; 2) керуючі компоненти здійснюють управління керованими компонентами; 3) через канали зворотного зв'язку керуючі компоненти одержують інформацію про стан керованих компонентів та результати процесу управління, на основі даної інформації керуючі компоненти можуть скоригувати процес управління (даний процес власне і являє собою механізм зворотного зв'язку). В нашому випадку в якості кібернетичної системи, в

рамках якої здійснюється діяльність з ВІ, виступає політична система певної держави. Якщо конкретніше, то ВІ здійснюється в інституційній (виборчі правила регламентують процес обрання певних політичних інституцій – склад представницьких органів та окремих посадових осіб) та нормативно-регулятивній (організація та проведення виборів регламентується законодавством держави) підсистемах політичної системи. Керуючим компонентом нашої кібернетичної системи виступає суб'єкт ВІ (тобто інституції, які уповноважені здійснювати процес ВІ); керованим компонентом – об'єкт ВІ (тобто законодавчо встановлений порядок організації та проведення виборів – сутнісні параметри ВС та організації ВП); процесом управління у нас виступає сам процес здійснення ВІ (який включає телеологічну, конструктивну, результативну та прогностичну складові). В рамках телеологічної складовою суб'єкт ВІ визначає мету управління, шляхи та засоби її досягнення, а також аналізує характеристики об'єкту управління – тобто виборчої сфери (яка включає параметри ВС та організації ВП). В рамках конструктивної складової суб'єкт ВІ здійснює безпосередньо сам процес управління об'єктом ВІ – встановлює певні правила організації чи проведення виборів чи вносить зміни в існуючі виборчі правила. Дану діяльність суб'єкт ВІ здійснює задля досягнення цілей, що були визначені попередньо в рамках телеологічної складової, та з використанням інформації про виборчу сферу, яка також зібрана в рамках телеологічної складової. Тобто в якості процесу управління в нашій системі виступає власне діяльність з ВІ – визначення (або зміна) типу та параметрів ВС, а також параметрів організації ВП. В рамках результативної та прогностичної складової відбувається механізм зворотного зв'язку: суб'єкт ВІ аналізує результати вже здійснених їм дій з управління об'єктом ВІ та, в разі потреби, на підставі цих даних коригує свої подальші дії з ВІ. Таким чином, можна зробити висновок, що основні складові ВІ (суб'єкт ВІ, об'єкт ВІ, процес ВІ) можуть бути повністю розглянуті в рамках СКП – як кібернетичну систему, яка має керуючий та керований компонент, в якій здійснюються процеси управління та зворотного зв'язку. Керуючим компонентом тут виступає суб'єкт ВІ (який планує та здійснює діяльність з ВІ); керованим компонентом – об'єкт ВІ (параметри ВС та організації ВП); управлінням – сам процес ВІ, який включає телеологічну (визначення цілей управління та аналіз об'єкту управління), конструктивну (безпосередньо сам процес управління: конструювання або зміна виборчих правил – параметрів ВС та ВП), результативну (здійснення зворотного зв'язку – аналіз результатів діяльності з ВІ та коригування самої діяльності з ВІ на основі результатів даного аналізу), прогностичну (здійснений на підставі аналізу наявного стану об'єкту управління прогноз шляхів його майбутнього розвитку та майбутніх наслідків дій з ВІ) складові.

Основними об'єктами ВІ є виборча система та виборчий процес, які також можна розглянути в рамках СКП. Дані поняття є за своєю сутності обчислювальною системою, яка працює за чіткими математичними алгоритмами, таким алгоритмом є виборча формула (далі – ВФ). ВС є

алгоритмом переведення ГВ в ПМ (ГВ є вхідними даними, ПМ – вихідними даними, ВФ – обчислювальним алгоритмом), ГВ є математичними даними, сам процес переведення здійснюється за математичною формулою; в рамках ВП відбувається організація надходження вхідних даних до ВС (просторова часова та суб'єктна складові ВП), вибір ВФ, організація процесу обробки вхідних даних та встановлення результатів виборів (тобто виводу вихідних даних). У вузькому розумінні ВС зводиться до виборчої формули – математичного алгоритму, тобто сукупності операцій, які треба виконати з числовими даними, отриманими внаслідок голосування, щоб визначити розподіл мандатів у виборному органі [Ставнійчук, 2005a]. Тобто під ВС розуміється встановлений законодавством алгоритм (математичний за своєю природою) переведення ГВ в ПМ. На думку Б. Мохончука, основними сутнісними характеристиками, які визначають тип ВС, є наступні: 1) операнди (тобто константні елементи, фактичні дані навколишньої дійсності, які обробляються ВС) – 1. 1.) голоси виборців, 1. 2.) учасники виборів (далі - УВ) (суб'єкти, які балотуються на виборні посади - кандидати чи партії), 1. 3.) ПМ; 2) операції (математичні правила та механізми обробки та обрахунку операнд) – 2. 1.) виборча формула (далі - ВФ) (математичний алгоритм, який визначає механізм переведення ГВ в ПМ, мажоритарна ВФ передбачає голосування за індивідуальних УВ та визначення переможця за принципом більшості голосів, пропорційна ВФ передбачає розподіл ПМ пропорційно до розподілу ГВ), 2. 2.) структура виборчого бюлетеня (голосування за кандидатів чи за партії, категоричне – голосування за одного УВ - чи ординальне – можливість порядкового голосування за декількох УВ - голосування), 2. 3.) магнітуда виборчого округу (далі - ВО) (кількість ПМ, які розподіляються в даному ВО, ВО може бути одномандатним чи багатомандатним) [Мохончук, 2017].

Таким чином можна зробити висновок, що вихідним в рамках дослідженні ВІ є СКП, так як виборчі правила (виборче законодавство), ВС та ВП являють собою чіткий механізм, який за певними правилами (дані правила можна описати за допомогою математичної формули) переводить голоси виборців в представницькі мандати. Це можна представити наступним чином: 1) системою в даному випадку виступає ВС; 2) вхідними даними до цієї системи є набір учасників виборів (суб'єктів, які балотуються на виборні посади – окремі кандидати або політичні партії) та голоси виборців (виборець може надати свій голос будь-якому з наявних учасників виборів відповідно до своїх вподобань та правил голосування, передбачених для даної ВС) - тобто певний розподіл голосів виборців серед наявних учасників виборів (даний розподіл встановлюється в ході голосування); 3) всередині ВС відбувається процес переведення голосів виборців в представницькі мандати відповідно до діючої ВФ (мажоритарної або пропорційної, при цьому в разі використання мажоритарної ВФ може різнитися принцип визначення більшості – абсолютна, відносна або кваліфікована, а в разі використання пропорційної ВФ можуть різнитися формули вирахування виборчих квот) – даний процес в нашому випадку є

обробкою вхідних даних або конверсією; 4) результатом даної обробки є встановлення результатів виборів – тобто розподіл наявних представницьких мандатів серед учасників виборів у відповідності з отриманим на даних виборах розподілом голосів виборців серед учасників виборів. Окрім власне виборчої формули механізм ВС може мати додаткові факультативні компоненти. Вони є факультативними, так як присутні не завжди. В якості таких компонентів можуть виступати, наприклад, прохідний бар'єр (мінімальна кількість голосів, яку необхідно набрати для участі в розподілі ПМ), компенсційні мандати, представницькі квоти (за гендерним, етнічним, територіальним тощо критерієм) та інші компоненти. Зазначені факультативні компоненти також впливають на процес обробки ГВ та на результат виборів. Що стосується ВП, то застосування до нього СКП, його представлення в рамках СКП також є можливим. Ключовим елементом виборів є саме ВС, яка містить ВФ, магнітуду ВО та структуру виборчого бюлетеня. Саме ВС, а конкретніше закладена в ній ВФ, визначає алгоритм переведення ГВ в ПМ. Дану дія ВС цілком можливо розглядати в рамках СКП: вхідні дані – розподіл ГВ, які ВС переводить за допомогою певного алгоритму (ВФ) в вихідні дані – розподіл ПМ.

Тепер розглянемо можливість застосування СКП до ВП. ВП визначається як встановлений законодавством порядок організації, підготовки, проведення та встановлення результатів виборів [Ставнійчук 2005б]. При порівнянні значення ВС та ВП в процесі встановлення результатів виборів обидва елементи грають свою роль, але провідна роль тут належить ВС - саме вона містить алгоритм переведення голосів в мандати (ВФ). ВП ж в даному процесі, хоча й бере участь, але має допоміжне значення. Так, регламентація активного та пасивного виборчого права визначає набір УВ (суб'єктів, які обираються) та виборців (суб'єктів, які обирають) – дана стадія визначає параметри вхідних даних (якими в нашому випадку виступають голоси виборців, певним чином розподілені між учасниками виборів), які надходять до системи. На даній стадії встановлюються критерії для надання активного (права голосувати) та пасивного (право балотуватися на виборні посади) виборчого права, тобто визначаються джерела вхідних даних (такими даними в нашому випадку є розподіл ГВ між наявними УВ). В результаті даної стадії складаються списки виборців (які є суб'єктами активного виборчого права – права голосувати на виборах) та реєструються УВ (які є суб'єктами пасивного виборчого права – права балотуватися на виборні посади та, як наслідок, брати участь у виборах). Регламентація процедури голосування, підрахунку голосів та встановлення результатів виборів визначає тип ВС та ВФ, за якою проводяться вибори – на даній стадії визначається ключова складова нашої системи: алгоритм обробки вхідних даних та їх переведення в вихідні дані. Регламентація територіальної організації виборів (розподіл території проведення виборів на ВО та визначення магнітуди даних ВО) організовує надходження вхідних даних в просторі: тут визначається з якої території будуть надходити до системи вхідні дані. Практика визначення меж ВО з

метою виділення певних груп виборців має назву джеррімендерінг. Регламентация часової організації ВП встановлює часовий графік надходження вхідних даних. Регламентация суб'єктів ВП визначає склад суб'єктів ВП, їх функції та повноваження, процес адміністрування ВП. Таким чином до суб'єктів ВП належать виборці та УВ, а також інституції та посади, які організують та проводять ВП. При цьому виборці та УВ є ключовими суб'єктами ВП – саме вони є джерелом вхідних даних (вхідними даними є розподіл ГВ між наявними УВ); інші суб'єкти (виборчі комісії та офіційні спостерігачі) є допоміжними (другорядними) суб'єктами ВП – вони лише займаються обробкою вхідних даних: здійснюють підрахунок ГВ та встановлюють результати виборів, відповідно до діючої ВФ.

Таким чином, можна зробити висновок, що ВІ, як законодавче встановлення правил проведення виборів (сутнісні параметри ВС та організації ВП), може бути досліджена в рамках СКП. Підставою для цього є те що: 1) ВС є за своєю сутністю математичним алгоритмом переведення ГВ в ПМ, вхідними даними є голоси виборців та набір УВ, вихідними даними - певний розподіл голосів виборців між наявними УВ, сам процес переведення ГВ в ПМ здійснюється у відповідності з діючою ВФ; 2) правила ВП визначають процес надходження вхідних даних до ВС. Ключовим параметром виборів, з точки зору СКП, є ВФ, так як саме ВФ перетворює вхідні дані (в якості яких виступає розподіл ГВ між наявними УВ) в вихідні дані (в якості яких виступає результати виборів, тобто певний розподіл ПМ). Основні складові ВІ (суб'єкт ВІ, об'єкт ВІ, процес ВІ) можуть бути повністю розглянуті в рамках СКП – як кібернетичну систему, яка має керуючий та керований компонент, в якій здійснюються процеси управління та зворотного зв'язку. Керуючим компонентом тут виступає суб'єкт ВІ (який планує та здійснює діяльність з ВІ); керованим компонентом – об'єкт ВІ (параметри ВС та організації ВП); управлінням – сам процес ВІ, який включає телеологічну, конструктивну, результативну, прогностичну складові. Основними об'єктами ВІ є ВС та ВП, які також можна розглянути в рамках СКП. Дані поняття є за своєю сутності обчислювальною системою, яка працює за чіткими математичними алгоритмами, таким алгоритмом є ВФ. ВС є алгоритмом переведення ГВ в ПМ (ГВ є вхідними даними, ПМ – вихідними даними, ВФ – обчислювальним алгоритмом), ГВ є математичними даними, сам процес переведення здійснюється за математичною формулою; в рамках ВП відбувається організація надходження вхідних даних до ВС (просторова часова та суб'єктна складові ВП), вибір ВФ, організація процесу обробки вхідних даних та встановлення результатів виборів (тобто виводу вихідних даних). ВС є за своєю суттю математичним алгоритмом (яким є ВФ), який переводить вхідні дані (ГВ) в вихідні дані (ПМ). ВП має вторинне значення – він лише організує процес надходження вхідних даних до ВС. Таким чином ВС та ВП можуть бути розглянуті в рамках СКП, який є базовим для розгляду виборчої сфери. Ключовим параметром виборів, з точки зору СКП, є ВФ, так як саме ВФ перетворює вхідні дані (в якості яких виступає розподіл ГВ між наявними УВ) в вихідні дані (в якості яких виступає результати

виборів, тобто певний розподіл ПМ) за певними математичними алгоритмами. Основними об'єктами ВІ є ВС та ВП, які також можна розглянути в рамках СКП. Дані поняття є за своєю сутності обчислювальною системою, яка працює за чіткими математичними алгоритмами, таким алгоритмом є ВФ (яка визначає тип ВС). ВС є алгоритмом переведення ГВ в ПМ (ГВ є вхідними даними, ПМ – вихідними даними, ВФ – обчислювальним алгоритмом), ГВ є математичними даними, сам процес переведення здійснюється за математичною формулою; в рамках ВП відбувається організація надходження вхідних даних до ВС (просторова часова та суб'єктна складові ВП), вибір ВФ, організація процесу обробки вхідних даних та встановлення результатів виборів (тобто виводу вихідних даних).

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва, М. В. (2014). *Виборча інженерія в Україні: монографія*. Одеса: Юридична література.
2. Винер, Н. (1983). *Кибернетика, или Управление и связь в животном и машине*. М.: Наука.
3. Кононюк, А. Е. (2014). *Системология. Общая теория систем*. В 4-х кн. Кн 1. К.: Освіта України.
4. Мохончук Б. С. *Виборча система України як конституційно-правовий інститут: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02*. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017.
5. Ставнійчук, М. І. (2005). *Виборча система*. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=33916
6. Ставнійчук, М. І. (2005). *Виборчий процес*. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=33918

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

На сьогодні для України важливим є максимально модернізувати, удосконалити процеси із надання інформації різним цільовим аудиторіям. Створенню і розвитку електронних архівів та бібліотек (далі – ЕБ) приділяють увагу в багатьох країнах світу. Розвиток Інтернет-технологій відкрив для архівів новий рівень можливостей для обслуговування користувачів. Важливим є дослідити зарубіжний досвід діджиталізації архівної справи, дати належну оцінку з метою екстраполяції на українське підгрунття.

Зокрема, у США електронні архіви почали з'являтися у 80-х роках ХХ століття, а у 1995 було розроблено Інтернет-сервер Американської бібліотечної асоціації (Американська бібліотечна асоціація «American Library Association» <http://www.ala.org>), у Великобританії – на початку 90-х років ХХ століття (Асоціація бібліотек Великобританії (The Library Association of UK): <http://www.la-hq.org.uk/index.html>). У Японії реалізується проєкт «Електронні архіви ХХІ століття», а в Німеччині створюється ЕБ «Global-Info». На сьогодні більше півтори тисячі великих і середніх бібліотек у різних країнах світу надають доступ до своїх електронних каталогів і до наукових публікацій, зокрема, електронні ресурси Columbia University Libraries за адресою <http://www.columbia.edu/cu/lweb/index.html>. Розвиток Інтернет-технологій відкрив для архівів новий рівень можливостей для обслуговування користувачів. Втіленням ідеї сучасного каналу доступу до різних документів архівної справи й ІР стали ЕБ (Вінтонів, 2014, с.2).

Лише у США близько 96% публічних і 85% університетських бібліотек підключені до Інтернету. З виникненням ЕБ користувачі мають швидкий і легкий доступ до всіх відомостей, що існують у світі, незалежно від фізичного місця розташування джерел інформації, у будь-який зручний час доби і в будь-якому зручному для читача місці. З приводу цього Томас Мен, бібліотекар Архіву Конгресу США (Thomas Mann, Library of Congress), звертає увагу на ефект під назвою «Правило найменшого зусилля» (the Principle of Least Effort): «більшість дослідників проявляють схильність до використання легкодоступного джерела, навіть, якщо це джерело відносно низької якості і подалі, швидше за все, залишаться задоволені тим, що їм було легко знайти інформацію в порівнянні з використанням джерел вищої якості, робота з якими вимагає від них більших зусиль, притримуючись загального правила, люди віддають перевагу легкості доступу якості вмісту, коли вони вибирають собі джерело або канал інформації» (Бездрабко, 2018, с.80-89).

Інформатизації архівів та бібліотек присвячена одна з тем у «Всесвітній доповіді з комунікації та інформації 1999–2000 років», що була підготовлена ЮНЕСКО. Професор Королівського коледжу бібліотечної справи в Копенгагені Оле Гарбо, відзначив низку важливих змін, які з'являються внаслідок використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в архівах (Муха, 2019, с.25).

Необхідно звернути увагу на глобальні проекти щодо створення ЕБ. Це, перш за все, проект створення Світової ЕБ (<http://www.wdl.org/ru/>). У 2006 році ЮНЕСКО і Бібліотека Конгресу скликали Наряду експертів для обговорення проекту. Присутні фахівці з різних країн визначили коло завдань, які необхідно було вирішити для успішної реалізації проекту. Вони відзначили той факт, що країни, які розвиваються, не мають у своєму розпорядженні достатніх можливостей для оцифрування і відображення їх культурних цінностей. Існуючі Інтернет-сайти часто мають недостатньо розвинуті функції пошуку і перегляду. Багатомовний доступ також знаходиться на недостатньо високому рівні.

Значна кількість сайтів установ культури складні у використанні та найчастіше не привабливі для потенційних користувачів. У результаті зустрічі експертів було визначено робочі групи для розробки основних принципів для даного проекту, крім того, Бібліотека Конгресу, ЮНЕСКО і п'ять установ-партнерів: Олександрійська бібліотека, Національна бібліотека Бразилії, Національна бібліотека і архіви Єгипту ухвалили рішення щодо розробки і внесення вкладу у зміст прототипу Світової цифрової архіву, який вирішено було представити на Генеральній конференції ЮНЕСКО в 2007 році.

Запити на внесок у розробку прототипу були подані шляхом консультативного процесу, у якому брали участь ЮНЕСКО, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ (IFLA), а також окремі особи й установи з понад сорока країн. Світова цифрова бібліотека надає безкоштовний доступ до мережі Інтернет у багатомовному форматі до великої кількості матеріалів, які представляють культури різних країн світу.

Світовий цифровий архів є переходом до нового типу проектів цифрових бібліотек, оскільки основна увага в даному проекті приділяється не кількості й обсягу матеріалу, а якості; і безумовно, обсяг змісту залишається важливим аспектом, але не за рахунок стандартів якості, які були визначені на початковому етапі проекту. Міжнародний досвід є досить важливим для діджиталізації архівної справи в Україні. Але необхідно вивчати, давати оцінку, враховувати національні особливості надання інформації та враховувати потреби і сучасні запити різних категорій споживачів, включно із можливостями модернізувати досліджувані процеси.

Список використаних джерел:

1. Вінтонів, Х.М.(2014) *Українські документально-інформаційні ресурси у віртуальному середовищі Канади: структура, інформаційне наповнення та методика пошуку: автореф. дис. ... канд.. іст. наук: 27.00.02 / Держ.*

- комітет архівів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства. Київ, 2014. 20 с.*
2. *Бездрабко, В. В.(2018) Зарубіжний досвід архівації електронних документів: е-пошта та твіти. Сумська старовина. 2018. No 52. С. 80–89.*
 3. *Муха, Л. В.(2019) Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: збереження, консервація та реставрація бібліотечних фондів в Україні (1992-2019) [Текст] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Центр консервації і реставрації. Київ : НБУВ, 2019. 232 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003705>*

*Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв*

студентка V курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ІНСТРУМЕНТИ КІБЕР-ДИПЛОМАТІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Кібер-дипломатія представляє собою використання можливостей Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для досягнення дипломатичних цілей. Кібер-дипломатія включає в себе використання нових медіа, соціальних мереж, блогів та інших подібних медіа-платформ в глобальній мережі [5]. У цьому виді дипломатії беруть участь як державні структури, перш за все зовнішньополітичні органи, так і неурядові організації, які займаються здійсненням зовнішньополітичних завдань [4]. Основною метою кібер-дипломатії є підтримка та просування зовнішньополітичних інтересів через інтернет-телебачення, соціальні мережі та мобільні телефони, спрямовані на вплив на масову свідомість та політичні еліти.

На сучасному етапі кібер-дипломатія визнається складовою публічної дипломатії, яка включає в себе взаємодію окремих груп та інтересів однієї країни з представниками інших держав. Вона сприяє встановленню та підтримці діалогу як із дипломатами, так і з іноземними представниками, а також сприяє процесу міжкультурної комунікації [6].

Класична дипломатія, ґрунтована на традиціях та нормах, спочатку стикалася з опором та недовірою серед традиційних дипломатів перед новим інструментом роботи - соціальними мережами. Тим не менш, впровадження нових засобів цифрового спілкування з часом призвело до їх інтеграції в повсякденну роботу дипломатів. Служби дипломатії в різних країнах використовують Інтернет-платформи для безпосереднього спілкування зі зацікавленою аудиторією країни, поширення важливої інформації серед іноземних громадян та проведення соціальних опитувань.

Один із електронної дипломатії в Україні - колишній міністр закордонних справ К. Грищенко, вперше вніс поняття соціальних мереж в українську дипломатичну практику та продемонстрував корисність платформи Twitter для діяльності дипломата [2, с. 2]. Потужний поштовх для розвитку електронної дипломатії в Україні стала необхідність відповідати на інформаційні атаки Росії, спрямовані на легітимізацію чи замаскування своїх злочинних дій у реальному світі, де існують незалежні кордони суверенних держав.

Завдяки діяльності Управління публічної дипломатії (яке в 2020 році перейшло в Департамент публічної дипломатії), був проведений ребрендинг

соціальних мереж Міністерства закордонних справ та зареєстровані всі посольства України в соціальних мережах. Створено спеціалізований структурний підрозділ, відповідальний за електронну дипломатію, що відповідає найкращим світовим стандартам та сприяє розвитку професійної дипломатичної служби в Україні. Систематична робота з підвищення присутності України в міжнародному інформаційному просторі та активність дипломатичних установ в соціальних мережах дозволили провести ряд впливових інформаційних кампаній, які привернули увагу громадськості та розширили аудиторію сторінки МЗС України у Twitter [2].

Дипломатичні представництва використовують програми та веб-сайти для підвищення своєї ефективності в електронній дипломатії. Цей підхід використовується в США, Канаді, Великобританії, Франції, Фінляндії та Державі Ізраїль. Відмінністю є те, що засоби електронної дипломатії ретельно враховують психологічні особливості аудиторії.

Сайт зовнішньополітичного відомства створює можливість передати ключові ідеї, позиції та стратегії зовнішньої та внутрішньої політики держави у віртуальному і цифровому форматі. Він також використовується для висвітлення подій, що відбуваються в країні, з підкресленням позитивних розвитків та виправданням негативних ситуацій. Це дозволяє розповсюджувати цю інформацію серед широкої аудиторії та створювати або змінювати імідж держави в інтернеті.

Але, жодна система конференц-зв'язку не замінить реальний тет-а-тет, особливо якщо зустріч відбувається вперше або у міждержавних відносинах існують невирішені проблеми. "На відстані" шанси на непорозуміння зростають в рази, адже під час переговорів в онлайн-форматі втрачається значна частина невербальної комунікації – інтонацій, жестів чи навіть поглядів [3].

Для успішної кібер-дипломатії важливий моніторинг та аналіз інформації. Держави використовують інструменти аналітики для відстеження реакції на їхні дії та розвитку стратегій комунікації.

Завдяки ефективному використанню соціальних мереж та інших інструментів електронної дипломатії, можлива успішна робота на міжнародній арені, збільшення авторитету держави та дипломата. Активне використання соціальних мереж як інструмента досягнення політичних цілей може покращити імідж політичних лідерів, залучити прихильників та вплинути на опонентів. Крім того, соціальні мережі можуть стати платформою для розв'язання конфліктів [1].

Отже, сьогодні немає сумнівів у важливості цифрових технологій у житті кожної держави. Традиційний формат зовнішньої політики і міжнародних відносин поступово переходить до цифрового формату, і в майбутньому кібер-дипломатія продовжить розвиватися та розширювати свій інструментарій.

Список використаних джерел:

1. *Al-Muftah H., Weerakkody V., Rana N. P., Sivarajah U., Irani Z. Factors*

- influencing e-diplomacy implementation: Exploring causal relationships using interpretive structural modelling. Government Information Quarterly. 2018. № 35. P. 502–514.*
2. Кузьмін Е. Л. *Протокол та етикет дипломатичного й ділового спілкування*. Харків: Юридичний коледж, 2016. 381с. URL: <http://www.e-reading.club/book.php?book=129013>
 3. Дужникова А. С. *Соціальні мережі: сучасні тенденції і типи користування*: URL: [http://ecsocman.hse.ru/data/2013/07/25/1251241493/2010_5\(99\)_16_Duzhnikova.pdf](http://ecsocman.hse.ru/data/2013/07/25/1251241493/2010_5(99)_16_Duzhnikova.pdf)
 4. Баженова Е. А. *Блог як інтернет-жанр*. 2012. *Вісник Львівського університету*, Вип. 4 (20). С. 125–131.
 5. Атягіна А. П. *Твіттер як нова дискурсивна практика*. Луцьк: *Наукові записки*, 2014. С.23-23
 6. Lijian Zhao. *China government official. Twiter*, 2020. URL: <https://twitter.com/zlj517>

Науковий керівник: Висоцький Олександр, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

*студентка VI курсу, кафедра політології,
факультет суспільних наук і міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ТВІТЕР-ДИПЛОМАТІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ

З розвитком сучасних інформаційних технологій почали розвиватися та трансформуватися і політичні процеси. Окремі політики, національні уряди все частіше почали використовувати соціальні мережі для демонстрації своєї позиції. Така цифрова дипломатія створює нові перспективи для покращення іміджу держави серед політичної еліти, розширення каналів впливу на громадську думку та отримання зворотного зв'язку.

Соціальні мережі роблять дипломатію і політику більш публічною. Однією з платформ, яку активно почали використовувати представники влади різних країн, є Твітер. З часом навіть з'явилося і набуло поширення таке поняття як «твітер-дипломатія», яку вважають новою формою публічної дипломатії. Це використання соціальної мережі Twitter дипломатами, лідерами держав і міжурядовими організаціями з метою проведення інформаційно-просвітницької діяльності. (Chhabra, 2020).

Спілкування з місцевими громадянами, іноземними громадянами та з іншими урядами має ключове значення для досягнення державами своїх зовнішньополітичних цілей. Такий вид дипломатії заохочує громадян брати участь у процесі прийняття рішень, роблячи політичні рішення більш ґрунтовними. У випадках, коли громадськість незадоволена поточною політичною ситуацією або новими політичними рішеннями, твіт може бути адресований безпосередньо главі держави, і потім навіть може початися дискусія. Таким чином, можна відмітити, що цифровізація дипломатії усуває бюрократію та збільшує охоплення тієї чи іншої проблеми.

Рейтинг світових лідерів Twiplomacy, що з 2012 року стежить за розвитком цифрової демократії, за 2022 рік показав, що найвпливовішим світовим лідером у Twitter є прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді, за яким йдуть президент США Джо Байден і президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган. (Twiplomacy, 2022).

Також одним із прикладів активного використання соціальних мереж у своїх політичній діяльності є Дональд Трамп. Можна вважати, що саме він започаткував цю тенденцію і певним чином тиснув на політичну еліту, бо ще у 2018 році не було великої кількості світових лідерів з активними особистими акаунтами.

Зараз ми можемо бачити як Твітер став одним із допоміжних інструментів у боротьбі України проти агресії РФ. Міністр закордонних

справ Дмитро Кулеба 24 лютого зробив допис про те, що розпочалося повномасштабне вторгнення Росії в Україну. І вже за декілька хвилин його почали цитувати провідні міжнародні ЗМІ. (Максимова, 2023). Окрім цього, українці стараються розповсюджувати всі факти російської агресії, насилля і злочинів на цій платформі, щоб про це дізнався весь світ. Таким чином, ці новини доходять до дипломатів, політиків і лідерів думок по всьому світу, що дає нам можливість пришвидшити і збільшити підтримку.

Водночас Твітер є не лише допоміжним інструментом у боротьбі українців. Дослідження Європейської Комісії щодо закону про цифрові послуги показало, що протягом першого року війни Росії в Україні соціальні мережі дозволили Кремлю провести широкомасштабну інформаційну кампанію, яка охопила аудиторію в розмірі щонайменше 165 мільйонів осіб і створила щонайменше 16 мільярдів переглядів. Зокрема, одним із інструментів цієї кампанії був Твітер. (European Comission, 2023, с.23-39).

Представники російської влади можуть вільно висловлюватися на просторах цієї соціальної мережі, транслуючи пропагандистські наративи, що пов'язані з геноцидом українців. Щодо позиції генерального директора Twitter Ілона Маска, то він зазначив: «Всі новини є певною мірою пропагандою. Нехай люди вирішують самі». З того моменту, як Ілон Маск став генеральним директором, публікації представників російського уряду почали знов вільно з'являтися в стрічках людей. І це радикальний відхід від так званих «тіньових заборон» — або, кажучи мовою Twitter, «правил фільтрації видимості», які були прийняті з початку повномасштабного вторгнення.

Таким чином, стає все більш помітним зростання впливу соціальних мереж на політику як на міжнародному так і на національному рівнях. Соціальні мережі задають політичним процесам новий темп розвитку і стають ефективним інструментом в якості доповнення до традиційної дипломатії. З одного боку, цей інструмент дає можливість швидко розповсюдити і донести інформацію до великої кількості людей, а з іншого боку – якість цієї інформації, що розповсюджується, може бути доволі низькою, а наслідки такого розповсюдження є незворотними.

На мою думку, твітер-дипломатія дійсно скорочує дистанцію між представниками влади і суспільством, сприяючи встановленню більш тісної комунікації із суспільством. При цьому, враховуючі всі позитивні і негативні наслідки активного використання соціальних мереж в публічній дипломатії, міжнародні актори мають відповідально вибудовувати комунікацію і за потреби консолідовано та швидко реагувати на можливі критичні ситуації.

Список використаних джерел

- 1. European Comission. (2023). Digital Services Act: Application of the risk management framework to Russian disinformation campaigns. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2759/764631.*
- 2. Twitplomacy. (2022). World Leader Power Ranking. Отримано з <https://www.twitplomacy.com/world-leader-executive-summary>*

3. Radhika Chhabra. (2020). *Twitter Diplomacy: A Brief Analysis*. ORF Issue Brief №335 Observer Research Foundation. Отримано з https://orfonline.org/wp-content/uploads/2020/01/ORF_IssueBrief_335_TwitterDiplomacy.pdf

4. Максимова В. (2023). Чому для України важливо, щоб політики розвивали свій Twitter? *Українська правда*. Отримано з <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/04/25/7399324/>

Науковий керівник: Тимченко М., кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, факультет суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

аспірант I року навчання, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЛЬ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МІЖНАРОДНОГО СУБ'ЄКТА

Формування іміджу міжнародного суб'єкта складний багатогранний процес, особливо враховуючи специфіку сучасних міжнародних відносин, що перебувають у процесі постійної модернізації під впливом глобалізації та супутніх технологічних, геополітичних викликів тощо.

У науковому розумінні в рамках науки про міжнародну політику імідж розуміється як: «багатогранне явище, що конструюється цілеспрямовано, на основі різноманітних засобів, технологій, базуючись на екзогенних та ендогенних чинниках, шляхом акцентування уваги на конкретних особливостях об'єкта іміджування, з ціллю презентування об'єкта чи побудови його бажаного образу, з метою формування щодо нього певного відношення, позиції у спільноти» (Петров, 2017).

Наведене поняття надає нам змогу зрозуміти, що процес формування іміджу суб'єкта міжнародних відносин буде базуватись як на фундаментальних чинниках формування іміджу, тобто, наприклад, якщо ми говоримо про формування іміджу держави як суб'єкта міжнародних відносин, такі як географічне положення, кліматичні умови. Так і специфічних, зовнішніх чинників, уявлення про державу у іноземній спільноти (Петров, 2019).

Різнманітність чинників, що можуть впливати на формування іміджу міжнародного суб'єкта (держави, місто, міжнародна організація) дозволяє нам стверджувати, що за певних умов процес діджиталізації може виступати чинником або інструментом за допомогою якого можливо формувати уявлення у зовнішнього середовища.

Досліджуючи дефініцію «діджиталізація», у першу чергу, варту зауважити, що у фактичному широкому розумінні визначається як переміщення інформаційного поля у цифровий вимір (Петришина, Гриньов, 2019).

Тобто, діджиталізація не лише сприяє перенесенню інформації з класичних носіїв на цифрові але й сприяє модернізації каналів комунікації, що дозволяє суб'єкту міжнародних відносин використовувати модернізовані засоби інформаційного впливу (комунікації), зокрема інтернет комунікацію.

Отже міжнародний суб'єкт який здійснює свою модернізацію у контексті діджиталізації отримує нові можливості, у першу чергу, донесення інформації про себе до зовнішньої спільноти, що може виступати окремим чинником формування його іміджу.

За своєю суттю, сам процес діджиталізації, який набув актуальності у період пандемії Covid-19, набув явища «тренду» у міжнародному просторі, так як дозволяв якісно адаптуватись до карантинних обмежень у рамках пандемії.

Саме ці держави які змогли якісно трансформуватись/модернізуватись до такого глобального виклику сформували відповідний свій міжнародний й внутрішній імідж як «цифрової» держави (Ігнат'єва, Віннічук, Маркітантов, 2021).

Отже, процес діджиталізації є актуальним в умовах сучасних глобальних процесів, він дозволяє, у першу чергу, отримати нові інструменти реалізації комунікації, що у свою чергу дозволяє більш ширше впливати на аудиторії у контексті формування іміджу про суб'єкта міжнародних відносин (державу, міжнародну організацію, місто тощо).

Тому тема ролі діджиталізації у формуванні іміджу міжнародного суб'єкта заслуговує на подальше ґрунтовне вивчення.

Список використаних джерел

Ігнат'єва Т., Віннічук О., Маркітантов В., (2021). Діджиталізація як фактор трансформації міжнародного іміджу України. Регіональні студії. 26, 49-53.

Петришина М., Гриньов С., (2019) Діджиталізація як напрям державної політики України. «Молодий вчений». № 11 (75), 106-109.

Петров П. Г., (2017). До проблеми визначення змісту понять «імідж», «образ», «бренд». Гілея: науковий вісник. Вип. 125, 386-389.

Петров П.Г., (2019). Процес демократичного транзиту: особливості іміджу транзитивних демократій «Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences». 2 (1), 124-130.

Науковий керівник: Петров П.Г. кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

**МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА
ЗЕЛЕНСЬКОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦМЕРЕЖІ INSTAGRAM (ПІСЛЯ
24 ЛЮТОГО 2022)**

Сприйняття політичної діяльності Зеленського в мережі «Instagram». Зеленський активно використовує цю соціальну мережу для спілкування з прихильниками та громадянами, викладаючи фотографії та відео зі своїми виступами, зустрічами, та підтримкою українців після повномасштабного вторгнення зі сторони Росії. Багато людей вважають, що Зеленський не має права керувати державою, бо за багато років в шоу-бізнесі в нього сформувався імідж актора, коміка, режисера.

Мета: проаналізувати як реагують та сприймають Володимира Зеленського громадяни, через соціальну мережу «Instagram».

Образ Володимира Зеленського в соціальних мережах формується з певних подробиць його життя. В наші часи Instagram є однією з найпопулярніших соціальних мереж у світі, і його вплив на сприйняття політичної діяльності може бути значним. Зеленський почав свою кар'єру в шоу-бізнесі як комік, виступаючи в телевізійних шоу та комедійних програмах. Він став популярним завдяки своєму гумористичному таланту та сатиричним виступам. У 2019 році Володимир Зеленський балотувався на пост президента України. Його передвиборча кампанія була побудована на обіцянках боротьби з корупцією, політичною елітою та політичною системою. Зеленський обіцяв привести нових людей до влади та реформувати країну. У квітні 2019 року Зеленський переміг на виборах президента з переконливим результатом.[5] Він став наймолодшим президентом в історії України. З початку свого президентства Зеленський зосередився на боротьбі з корупцією, економічному розвитку, мирному врегулюванні конфлікту на сході України та покращенні відносин з іншими країнами. Він також проводить реформи в судовій системі, охороні здоров'я та освіті. Зеленський активно використовує соціальні медіа для спілкування з громадянами та залучення їх до прийняття рішень. Його перший термін президентства триватиме до 2024 року, і він вже оголосив про намір балотуватися на повторних виборах. Зеленський продовжує бути центральною фігурою української політики та привертає значну увагу як в Україні, так і за її межами. Імідж Володимира Зеленського в часи війни змінився значно. Початково, Зеленський був відомим як комедійний актор і телеведучий, і багато людей сприймали його як розважального персонажа. Однак, коли він став президентом України в 2019 році, ситуація змінилася [1]. У часи війни, перед Зеленським постали складні виклики і він повинен був

взяти на себе роль лідера країни. Спочатку він був змушений приймати важкі рішення щодо конфлікту на сході України з Росією, а після повномасштабного вторгнення підтримувати громадян України та швидко діяти, щоб врятувати країну. У цей період Зеленський почав змінювати своє зовнішнє позиціонування, роблячи більший акцент на серйозність та вагомість своїх дій. Журналісти, які спілкувалися з Зеленським зазначають, що особливо змінилось обличчя. "Два різних обличчя... Не тому, що воно заросло, тому що з'явилася частина військової уніформи. Просто інший вираз обличчя", - так трансформацію президента охарактеризував психотерапевт Олег Чабан.[2]

24 лютого президент змінює свій стиль одягу: штани кольору хакі, флісові куртки, футболки з тризубом та худі з написом Г'М UKRAINIAN. Зеленський часто з'являється в бойовій формі під час візитів на передову, що підкреслює його підтримку військових і солідарність з жителями прифронтових територій. "За цей рік він щось трошки постарів. Вибачте. Я, коли побачив обкладинку Der Spiegel, він там взагалі на себе був не схожий. Я відразу написав йому: "З тобою все нормально?" - і відправив йому обкладинку. А він каже: "Та то світло таке". Він до цього легко ставиться. Він іноді говорить неправду, що він спить. Це все видно", - розповів друг президента в інтерв'ю Олексію Суханову.[3] Зміни у характері Зеленського помітив і військовий експерт Олег Жданов. Він каже, що для нього президент відкрився по-новому, коли відмовив Джо Байдену на пропозицію евакуюватися з України. Президент України також активно спілкується з ветеранами війни та родинами загиблих воїнів, що допомагає підтримувати свій імідж як лідера, який розуміє та піклується про потреби військових і їх родин. Однак, деякі критики вважають, що Зеленський не завжди ефективно вирішує проблеми, пов'язані з війною, і його імідж може постраждати через це. Вони вказують на затягування у реалізації мирного процесу та недостатню підтримку українських силовиків на передовій. Таким чином, імідж Зеленського в часи війни змінився від комедійного актора до серйозного лідера[6]. Однак, варто зазначити, що деякі громадяни можуть сприймати активну присутність Зеленського в мережі «Instagram» як недостатню серйозність у політиці. Для деяких людей комедійний фон Зеленського може ставити під сумнів його здатність вивести країну до перемоги [4].

Соціологічне опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 21 по 27 вересня 2023 року в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст опитування є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США. Громадяни України досить скептично оцінюють економічну ситуацію в країні: у травні 2021р., за вісім місяців до початку повномасштабної війни, 60% опитаних оцінювали її як «дуже погану» або «досить погану» (і лише 5% — як «добру» або «дуже добру», а 32% — як «не

погану і не добру»). У вересні–жовтні 2022р., тобто через сім місяців після початку війни, зросла частка громадян, які оцінювали її як «дуже погану» або «досить погану» (до 64,5%). Однак, опитування проведене у лютому–березні 2023р. продемонструвало зниження негативних оцінок навіть порівняно з «довоєнним» періодом: тоді оцінювали економічну ситуацію в країні як «дуже погану» або «досить погану» 55% (4% — як «добру» або «дуже добру», 37% — як «не погану і не добру»). З того часу ці оцінки практично не змінилися і у вересні 2023р. становили відповідно 56,5%, 5% і 35%). Серед політиків, посадовців, громадських діячів, журналістів, рівень довіри до яких оцінювався під час цього дослідження, найчастіше респондентами висловлювалася довіра до **В.Зеленського** (75%), В. Кіма (64%), С. Притули (51%) [7].

Отже, сприйняття політичної діяльності Володимира Зеленського через Instagram залежить від індивідуальних уподобань та поглядів громадян. Для багатьох він є популярною та цікавою фігурою, яка активно комунікує з громадянами та показує свою роботу та досягнення. Однак, існують і ті, хто може сприймати його активність в мережі «Instagram» як недостатню серйозність у політиці.

Список використаних джерел:

1. URL: <http://surl.li/breoi>
2. Інформаційне агентство «Уніан». URL: <http://surl.li/morbd>
3. Інформаційний патруль В 24. URL: <http://surl.li/moqwo>
4. Офіційний сайт президента України. URL: <http://surl.li/dyijf>
5. Сторінка мережі «Instagram». URL: <http://surl.li/jibit>
6. Фільм «Рік президента Зеленського» URL: <http://surl.li/mpmld>
7. Центр Разумкова. URL: <http://surl.li/mayzb>

*Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв*

*Студент 5 курсу, кафедра журналістики та міжнародних відносин,
факультет PR, журналістики і кібербезпеки, Київський університет
культури*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПОЛІТИЧНОГО PR XXI СТОЛІТТЯ

Актуальним завданням сучасного суспільства є досягнення чіткої та ефективної комунікації між учасниками політичних процесів. Політичний процес відбувається і постійно повторюється в кілька фаз, у яких спілкування є ефективним способом вираження претензій і потреб окремих суб'єктивних агентів (Bochin, Polačko, 2021, с. 68).

Ефективні інструменти та канали політичної комунікації дозволяють розширити спектр взаємодії традиційних і нових медіа (ЗМІ) у політичному інформаційному просторі. Комунікація – це універсальне явище, яке пронизує всі сфери суспільно-політичного життя. Водночас ЗМІ виступають рупором, генератором суспільно-політичної модернізації. У сучасному медійному суспільстві комунікація стала основною частиною «стратегічної гри», від якої залежить «успіх чи поразка окремих груп громадян, організацій, соціальних груп або навіть суспільства в цілому» (Münch, 1995, с. 85.). У поєднанні з політикою комунікація є вираженням специфічного погляду індивіда на світоустрій, владу, державу, політичні еліти та ін. У контексті політики комунікацію доцільно розглядати як невіддільну частину політичного світу, а не як його застосування.

Зазвичай виділяють два аспекти комунікації: комунікація як частина практичної політичної діяльності та комунікація як ефективна соціальна технологія досягнення певних політичних цілей. Це, насамперед, підтверджує тезу про те, що комунікація є невід'ємною частиною політичної практики (Słomski, 2023, с. 319).

На сучасному етапі в усьому світі відбувається помітне зміщення парадигми політичної комунікації в результаті появи соціальних мереж. Ця реальність суттєво змінила репрезентативну політичну комунікацію, зумовивши посилення наукового інтересу, зокрема в аспекті природи політичних зображень та ілюстрацій, поширених у соціальних мережах, їх вплив на політичну мобілізацію та участь.

Соціальні медіа – це комунікаційні канали, що працюють в Інтернеті, надаючи змогу користувачам миттєво спілкуватися та постійно обмінюватися інформацією (аудіо, відео, текстами та зображеннями) (Boyd, Ellison, 2007, с. 212) мати свої особисті облікові записи, як правило, з паролем. Платформи соціальних медіа є феноменом, який надає користувачам шлях для надсилання та отримання інформації (Kane, Alavi, Lubianica, Borgatti, 2013, с. 25). Прикладами інструментів соціальних мереж є: LinkedIn, Youtube, блоги, Facebook, Instagram, Twitter, Google+ та ін.

Безперешкодний доступ, який пропонують соціальні медіа з невеликим регулюванням, суттєво сформував напрямок і модель візуальної політичної комунікації серед користувачів. Наразі будь-який користувач соціальних мереж може стати автором контенту, відповідно кожен член суспільства отримує можливість відіграти активну роль в політичному процесі. Можливість миттєвого обміну, лайку або ретвіту політичних повідомлень для користувачів відкрила нову можливість для політиків в аспекті спілкування з виборцем. При цьому політична кампанія в соціальних мережах може мати окремі негативні нюанси, що відсутні на традиційних платформах, таких як телебачення чи друковані ЗМІ, оскільки критики та прихильники опозиційних партій чи кандидатів можуть публікувати негативні коментарі безпосередньо під повідомленнями кампанії. Окрім того, дослідники називають серед негативних явищ, що можуть впливати на PR-кампанію тролінг та ботоіндустрію, які безпосередньо були породжені комунікацією в соціальних мережах з метою управління настроями користувачів (Гоцур, 2021, с. 55).

Наукові дослідження доводять, що політична партія може отримати велику кількість місць на виборах, якщо у неї є добре розвинута і оснащена команда в соціальних мережах для її просування та нападу на опонента за допомогою великої кількості вірусних постів (Moloy, 2018, с. 182).

Історично перше використання мережі Інтернет у виборчій кампанії належить губернатору штату Вермонт (США) Г. Діну, який у 2004 р. балотувався на пост президента. В рамках його кампанії було організовано перший вебсайт, що діяв як віртуальна штаб-квартира для наймання волонтерів та збору коштів, а також мав ряд онлайн-показників успіху, зокрема хіти на домашній сторінці, підписки на кампанії, блоги, домашні вечірки та зустрічі. Натомість перше використання соціальних мереж в президентських виборах приписується колишньому президенту Сполучених Штатів Бараку Обамі. Під час своєї президентської кампанії 2008 р. він широко використовував соціальні медіа як інструменти комунікації для отримання голосів від американців. Так, основною соціальною мережею для поширення відео було обрано YouTube. Дослідники акцентують увагу на тому, що президентська кампанія Барака Обами 2008 р. надає переконливі докази переваг застосування соціальних мереж для політичних кампаній (Biswas, Ingle & Roy, 2008, с. 129) нагадали]. На думку науковців, майже кожен аспект цієї кампанії використовував соціальні медіа, щоб просувати своє повідомлення прихильникам, включаючи рекламу, передову роботу, організацію в усіх 50 штатах і збір коштів. Facebook, YouTube і особливо Twitter використовувалися, щоб повідомити прихильникам Б. Обами про його ставлення до важливих питань.

Станом на початок другого десятиліття XXI ст. спектр соціальних мереж значно розширився. Так, наприклад, на американських виборах 2012 р. всі політики вже були в соціальних мережах, таких як Twitter, Youtube, Facebook та Instagram, а деякі з кандидатів використали сайти соціальних мереж для оголошення своєї кандидатури.

Ці платформи запропонували чітку можливість для візуальної політичної комунікації. Таким чином, у політичній комунікації внаслідок появи платформ соціальних медіа спостерігається помітна зміна парадигми. У сучасній політичній комунікації високотехнологічне програмне та апаратне забезпечення використовується для маніпулювання текстами і зображеннями таким чином, щоб найкраще передавати почуття користувачів. Ця реальність значно змінила представницьку політичну комунікацію.

Список використаних джерел

1. Гоцур, О. (2021) *Соціальні мережі і політичний PR в українських та закордонних виборчих кампаніях. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : журналістика, 2(2), 53-57.*

2. Biswas, A., Ingle, N. & Roy, M. (2014). *Influence of Social Media on Voting Behavior. Journal of Power, Politics & Governance, 2 (2), 127-155.*

3. Bochin, M., Polačko, J. (2021). *Politický proces. Teoretická a fenomenologická analýza, Plzeň, Aleš Čeněk.*

4. Boyd, D.M., Ellison, N.B. (2007). *Social network sites: Definition, history, and scholarship. Journal of Computer Mediated Communication, 13, 210-230.*

5. Kane, G. C., Alavi, M., Lubianica, G. J., Borgatti, S. P. (2013). *Whats different about social media networks? A framework and research agenda. Theory and Review, 3(4), 1-69.*

6. Moloy, G. (2018). *Social media as an effective tool for political marketing- a research report. International Journal of Research and Analytical Reviews, 5, 4, 182-186.*

7. Münch R. (1995) *Die Dynamik der Kommunikationsgesellschaft, Frankfurt am Main.*

8. Słomski, W. (2023). *Social Media as a Tool of Political Communication. European Research Studies Journal, XXVI, 2, 318-336.*

Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор, факультет PR, журналістики та інформаційної політики Київського національного університету культури і мистецтв

*студент II курсу, кафедра міжнародних відносин,
факультет суспільних наук і міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

У 2023 році виповнилося рівно шістнадцять років з моменту появи та успішної імплементації концепції «цифрової дипломатії». Експериментальна ініціатива, інспірована купованим колом міністерств закордонних справ і дипломатичних мастодонтів, тепер стала стандартною практикою для дипломатичних установ у всьому світі. Перші приклади «цифрової дипломатії» інкорпоровали віртуальне посольство Швеції в Second Life, започатковане в 2007 році, і формування цифрової команди США у 2006 році. За останні роки використання цифрових технологій у дипломатії стало дедалі диверсифікованішим та інклюзивнішим. Наприклад, у сфері публічної дипломатії послы Норвегії використовують Skype для комунікації зі студентами університету, а МЗС Індії розробляє комп'ютерні інтерактивні ігри для дітей індійської діаспори, тоді як Міністерство Грузії пропонує онлайн-курси грузинської мови. Послы ООН використовують додаток WhatsApp, щоб координувати процес голосування та ратифікації певних резолюцій, тоді як міністерство закордонних справ Кенії все частіше використовує Twitter для екстреної консульської допомоги. Міністерства закордонних справ Єгипту, Йорданії та Катару керують профілями в соціальних мережах, тоді як МЗС Кенії, Руанди та Уганди розробили політику для охоплення автохтонної цифрової діаспори. Дослідження наочно репрезентують, факт існування цифрового африканські МЗС такі ж активні в Інтернеті, як і їхні західні колеги. Зовсім недавно МЗС почали наймати програмістів для аналізу великих наборів даних і маніпулювання алгоритмами соціальних мереж за допомогою голландської фолк-рок-групи «Bots» (Pan Manor, 2017, с.3). Тож, інтенсифіковане застосування інструментарію цифрових технологій у дипломатії наразі виступає глобальним явищем.

Окрім цього, слід зазначити, що початок ХХІ століття став свідком значного підвищення академічного інтересу до феномену «цифрової дипломатії», коли вчені та дослідники оцінювали цифрові практики посольств, дипломатів, МЗС і світових лідерів. На сьогоднішній день вчені та практики пропонують різні терміни для концептуалізації зростаючого впливу цифрових технологій на дипломатію. До них належать мережева дипломатія, кібердипломатія, дипломатія 2.0, мережева дипломатія, дипломатія в реальному часі та державне управління 21-го століття. Подібним чином, у той час як МЗС Ізраїлю використовує термін «цифрова дипломатія», міністерство Фінляндії санкціонує термін «дипломатія в епоху цифрових

технологій». Різниця між ними не лише в семантиці. Останнє детермінує, що патерни природи дипломатичної поведінки залишилися незмінними, проте вони акомодувалися до цифрового середовища. Цифрова дипломатія, навпаки, — це термін, який вказує на абсолютно нову ланку в еволюційній парадигмі дипломатії. Також, варто зазначити, що нещодавно велика когорта вчених і дипломатів досягли консенсусу у публічному трактуванні терміну «цифрова дипломатія», в тому випадку, коли йдеться про перетин цифрових технологій і дипломатії. Однак чіткої дефініції даному явищу науковці ще не дали. Вищезазначені концептуальні тенденції в рамках цифрової дипломатії допомагають наявній кон'юнктурі зрозуміти, як слід практикувати дипломатію, які робочі процедури потрібно змінити та які навички необхідно набути. Якщо дипломати сприймають світ як мережевий, вони можуть дедалі більше прагнути стати вузлами в транснаціональних адвокаційних мережах. Але якщо дипломати сприймають світ як ієрархічний, вони можуть зробити наголос на взаємодії з елітарними суб'єктами. Також, дана класифікація трактувань важлива для вчених, які покладаються на них для формулювання гіпотез, вибору тематичних досліджень і визначення шляхів дослідження. Дійсно, обидва терміни «публічна дипломатія 2.0» і «мережева дипломатія» стимулювали виникнення значного масиву наукових досліджень. (Pan Manor, 2017, с 4).

Варто підкреслити, що деякі терміни більше акумулюють власну увагу на концептуалізації дипломатії в цифровому світі. Це іманентно для «мережевої дипломатії» та «державної діяльності 21 століття». Інші терміни зосереджені на характеристиках цифрових технологій. Приклади включають «публічну дипломатію 2.0», назва якої походить від віртуального ескізу web 2.0; «мережева дипломатія», яка екстраполюється на середовище Інтернет, і «Twiplomacy», яка корелюється з Twitter. Деякі терміни навіть повністю акумулюються на атрибутах цифрового суспільства. Серед них «селфі-дипломатія» та «дипломатія в реальному часі». Нарешті, такі терміни, як «кібердипломатія», стосуються нової варіації дипломатичного рингу. Інші вчені вживають термін «цифрова дипломатія». Але цей термін традиційно визначається в контексті конкретних досліджень. Наприклад, у 2015 році Сегев і Манор визначили цифрову дипломатію як експлуатацію державою соціальних медіа-структур для досягнення цілей зовнішньої політики та управління своїм національним престижем. Того ж року Бйола та Холмс визначили цифрову дипломатію як інструмент управління змінами, тоді як у 2012 році Поттер заявив, що цифрова дипломатія – це проведення дипломатії за допомогою мережевих технологій. Нарешті, у 2016 році Манор переосмислив цифрову дипломатію як загальний вплив ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) на здійснення дипломатії – від електронної пошти до програм для смартфонів. Те, що впливає з вищезазначених визначень, є станом роздробленої термінології, в якій одні терміни є надто комплексними та монструозними, як «цифрова дипломатія», а інші — звуженими, як «Публічна дипломатія 2.0». Крім того, слід чітко прокламувати, що жоден із вищезазначених термінів, включаючи цифрову

дипломатію, не є достатнім, оскільки вони не в змозі охопити три відмінні риси перетину між дипломатією та цифровими технологіями. Перша особливість полягає в тому, що діджиталізація є процесом, а не бінарним станом. Іншими словами, не можна сепарувати дипломатів на цифрових і нецифрових. Навпаки, дипломати, МЗС і посольства проходять процес діджиталізація. Цей процес впливає на те, як дипломати бачать свій світ, на звички цільової аудиторії, учасників, з якими вони прагнуть спілкуватися, і технології, які вони використовують для досягнення своїх цілей. Що ще важливіше, діджиталізація — це процес, який з часом перерозподіляє повноваження в дипломатичних установах. По-друге, вищезазначені терміни не дозволяють чітко визначити сфери дипломатії, на які впливають цифрові технології. У той час як деякі терміни зосереджуються на цифрових платформах, інші стосуються аудиторії дипломатії, а треті стосуються здебільшого ведення дипломатії. Як такий, жоден із цих термінів не пропонує систематичної класифікації, за допомогою якої можна було б дослідити вплив діджиталізації. Крім того, жоден із цих термінів не охоплює загального впливу цифрових технологій на дипломатію. Нарешті, цифрові технології не просто пропонують нові функції. Швидше, вони лобіюють новаторські кондиції та сприяють формуванню нової поведінки. Вони, у свою чергу, впливають на практику дипломатії. Наприклад, цифрові технології дозволяють людям створювати та поширювати контент у глобальному масштабі. Це породило нову форму журналістики, відому як «громадянська журналістика». З нормативної точки зору громадянські журналісти сприймаються як доповнення до розмаїття голосів, які лунають на площі цифрового міста. З точки зору поведінки, користувачі Інтернету все частіше шукають аналізу громадянських журналістів. Зростання числа громадських журналістів та їхня здатність впливати на те, як громадськість сприймає проблеми та події, спонукало МЗС спочатку перейти до мережі Інтернет (Pan Manog, 2017, с 5-6). Підсумовуючи матеріал даного теоретичного блоку, можна констатувати, що терміни, які досі використовувалися в контексті цифрових технологій і дипломатії, на даний момент, є аморфними, оскільки вони не можуть запропонувати міцну концептуальну призму чи систему класифікації.

Отже, висвітливши плеяду специфіки, безпосередньо, академічно-гносеологічного конструкту явища діджиталізації та його впливу на явище публічної дипломатії, можна перейти до практичних ідіом даного феномену. Першочергово, необхідно зазначити, що суттєвість практики цифрової дипломатії заслуговує на більшу увагу, оскільки вона генерує додаткові проблеми для цінності практичних підходів у цій сфері. Цифрова дипломатія охоплює візуальні практики дипломатії не лише тому, що вони видимі, коли вони відбуваються у транспарентній фомі, а й тому, що соціальні медіа є внутрішньо візуальними. Таким чином, практичні підходи до цифрової дипломатії також привернули увагу до візуальної та емоційного важелів впливу у сфері міжнародних відносин. Припущення, що ми живемо у «візуальну епоху», свідчить про те, що візуальні елементи, такі як

зображення, формують політику Це багатообіцяючий шлях для вивчення взаємодії між поведінкою та дискурсом у аналітично подібних процедурах і церемоніальному використанні соціальних медіа. Однак знову ж таки можна простежити певну тривожну взаємодію зі стратегічними комунікаціями та практичними знаннями, коли візуальність вивчається в цифровій дипломатії. Візуальне представлення та емоційне оповідання, безсумнівно, є ключовими для можливостей, які надає діджиталізації публічної дипломатії. Соціальні медіа віддають перевагу інтимності та персоналізованому спілкуванню, а не інформації, часто через використання зображень як когнітивних ярликів для емоцій. Крім того, підкреслити емоційну динаміку Twitter як соціальної медіа-платформи, яка може відігравати певну роль в ескалації або деескалації міжнародного конфлікту (Elsa Hedling, Niklas Bremberg, 2021, с 1598-1599).

Незважаючи на те, що увага до візуальних елементів цифрової дипломатії є надзвичайно актуальною, вона є потенційною пасткою для практичних підходів, коли вони ризикують розглядатися лише як методи чи як результати діджиталізації. Теорія фреймінгу, наприклад, має тенденцію перебільшувати охоплення та швидкість соціальних медіа замість того, щоб приділяти більше уваги тому, як сам формат перетворює практику за межі традиційних рамок мас-медіа. Якщо розглядати як трендову практику стратегічної комунікації, візуальні представлення часто поєднуються з текстовою комунікацією, але не визнають, що невербальний характер часто неоднозначний. Крім того, візуальна політична комунікація відіграє центральну роль у популістській риториці. Таким чином, те, як візуальні засоби задіяні в цифровій дипломатії, також має бути контекстуалізовано в ширшому суспільному середовищі, і як засіб, і як результат адаптації до популістських викликів. Візуальний аналіз має проводитися з перспективою контекстуалізації ролі візуальних засобів, щоб показати, що самі відео чи зображення як матеріальні об'єкти не обов'язково є суперечливими, але можуть стати такими, якщо розглядати їх як контекстуальну практику. Розглядати візуальні засоби лише як ефективний формат комунікації означає ігнорувати той факт, що матеріальні та символічні аспекти та можливості соціальних медіа також можуть мати авторитет і знання.

Нарешті, цифрова дипломатія є водночас авансеною для дипломатії в результаті діджиталізації дипломатичної практики, вікном у закулісні зони, які раніше були недоступні для громадськості, щоденником або сукупним записом повсякденних практик дипломатії та набором інструментів, які полегшити шляхи ведення дипломатії. Усі ці форми та функції, у яких цифрова дипломатія служить для демонстрації дипломатичної практики, залежать від взаємодії між лідерами, між дипломатами, з державними службовцями, із засобами масової інформації чи з громадськістю. Практичні підходи не пропонують легкого вирішення цієї проблеми, але діджиталізації повсякденної діяльності в поєднанні з нормалізацією заяв міжнародних лідерів, таких як колишній президент США Дональд Дж. Трамп, є ключовими аспектами розуміння аудиторії в дипломатії (Elsa Hedling, Niklas Bremberg, 2021, с 1599-1600). Ці аудиторії мають велике значення для

розуміння того, як Twitter може сприяти щоденній взаємодії та виробляти рутини, спеціалізовану мову та церемоніальне використання соціальних медіа, наприклад, створюючи очікування, у яких навантажене мовчання та відсутність очікуваних твітів стають однаково важливими. Таким чином, практичні підходи пропонують досить широкий спектр важелів впливу, проте вони досі, переважно, не досліджені, як і способи теоретизувати роль аудиторії в цифровій дипломатії.

На тлі перспектив і можливостей практичних підходів до цифрової дипломатії можна вибудувати шляхи розробки програми досліджень. Зусилля зрозуміти цифрову дипломатію іноді наголошують на змінах за рахунок безперервності. Проте треба наголосити на необхідності розглядати цифрову дипломатичну практику як взаємодію між наступністю та змінами в цій сфері. Це особливо важливо, якщо цифрова дипломатія розглядається як щось більше, ніж підрозділ дипломатії. У будь-якому випадку, попередні дослідження показують, що практики цифрової дипломатії дедалі частіше з'являються поряд з іншими практиками в багатьох дипломатичних центрах. Широта діджиталізації підкреслює, що цифрова дипломатія містить більше, ніж зміни в дипломатичній комунікації. Це призвело до трансформацій як у структурних умовах дипломатії, так і в установах і робочих процедурах дипломатії на місцях. Тому цифрову дипломатію слід розуміти як нову політичну практику в суспільствах, що все більше цифровізуються.

Можна прокламувати, що профіцитний спосіб теоретизування змін і безперервності в цифровій дипломатичній практиці спирається на прагматичні уявлення про людські дії. Прагматичний погляд на практику добре узгоджується з практичними підходами, розробленими Венгером і Шацкі. Однак ключове розуміння тут полягає в тому, що існує чергування звичних і творчих дій, оскільки соціальні практики не повністю визначають відповідний або «природний» кодекс поведінки (Elsa Hedling, Niklas Bremberg, 2021, с 1600-1601). Завжди є деякий «простір для маневру», тобто може бути більше ніж один спосіб дій, який сприймається природно доцільним у даній ситуації; і що в ситуаціях, які не відповідають тим, з якими актори зазвичай стикаються, вони часто змушені продукувати нові способи дій. У відповідності до цього натхненного прагматизмом розуміння соціальних практик політичні зміни можна розглядати як у поступових, так і в більш радикальних термінах.

Саме в локальному контексті можна спостерігати взаємодію між елементами змін і практиками, які вони відтворюють. Оскільки практики є як загальними, так і контекстуально вбудованими, концептуалізації, які не враховують соціальний контекст і політичні передумови дипломатії, не витримують аналітичних термінів і залишаються зосередженими на інструментальній міграції в цифрову сферу. Однак контекстуальне розуміння дипломатії як політичної практики не означає, що виключаються більш загальні концептуалізації. Швидше, можна сподіватися отримати загальні аналітичні висновки через соціальну причинність у локальному контексті.

Тому, метою дослідження, яке спирається на практичні підходи, має бути досягнення балансу між густим описом і концептуальною абстракцією.

Отже, резюмуючи весь вищевикладений матеріал, можна конфірмувати, що оскільки цифрові технології продовжують змінювати контекст, у якому діє публічна дипломатія, важливо також зазначити, що при використанні для розробки та впровадження стратегій публічної дипломатії ключовою стратегічною перевагою цифрових платформ є їхня здатність виявляти та посилювати традиційно-маргіналізовані тенденції. Поточний технологічний клімат є свідченням цього, як чітко та часто демонструють недержавні суб'єкти, які приймають і використовують цифрові технології для трансляції власних інтересів в Інтернеті, МЗС, що впроваджує цифрові кампанії для зміцнення своєї взаємодії з голосами меншин в Інтернеті, і створення нових дипломатичних відносин між дипломатичними та неафілійованими акторами, які колись вважалися нетрадиційними або невідповідними для практики публічної дипломатії, але які сьогодні вважаються стратегічними та навіть необхідними для ефективної дипломатичної практики. Акселерована еволюція цих відносин є прямим результатом нових і нових технологій, технологій, які змінили локус влади та впливу в середині дипломатичної сфери тим самим створюючи нові можливості для того, щоб голоси були почуті, порушувати питання та працювати над створенням сильної онлайн-спільноти. Зважаючи на це, прямий зв'язок між публічною дипломатією та онлайн-маргіналізованими суб'єктами можна знайти в різноманітних стратегіях та ініціативах. Дійсно, відомі кампанії громадської дипломатії спрацювали на те, щоб знедоленим і маргіналізованим було запропоновано шанс знайти свій голос. Одним із яскравих прикладів є Міжнародний рік рідної мови Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, який мав на меті об'єднати та поінформувати всіх громадян про цінності та цілі ООН, гарантуючи, що будь-який створений матеріал є лінгвістично різноманітним та культурно відповідним онлайн-матеріалом (Pan Manoj, 2019, с 99-100). Оскільки дані стають «новою нафтою», можливості для публічної дипломатії зростають як поле практики реальні та кардинальні. Дивлячись на наступні п'ять-десять років технологічної трансформації, ми маємо очікувати, що середовище публічної комунікації буде дедалі більше заповнене алгоритмами машинного навчання та інтелектуальними помічниками, а розмежування між зовнішніми та внутрішніми справами зникне, що звільнить місце для цифрової внутрішньої дипломатії та зростання технологічних заснованих недержавні актори, щоб оскаржити уявлення про владу та вплив у сфері формування зовнішньої політики. Незважаючи на ці неминучі виклики, майбутнє публічної дипломатії в епоху цифрових технологій залишається яскравим, доки МЗС продовжуватимуть творчо та позитивно взаємодіяти з цифровими технологіями та залишатимуться відданими місії наведення мостів між офлайн- та онлайн-спільнотами. Цифрові технології можуть відігравати впливову роль у тому, як окремі люди, спільноти та суспільства не лише

взаємодіють одне з одним, але й у тому, як вони переосмислюють себе як соціальних і політичних акторів у цифрову епоху.

Список використаних джерел

1. *Ilan Manor (2018). The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology, 3-6.*
<https://www.qeh.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-08/DigDiploROxWP2.pdf>
2. *ELSA HEDLING, NIKLAS BREMBERG (2021). Practice Approaches to the Digital Transformations of Diplomacy: Toward a New Research Agenda, 1598-1600.*
<https://academic.oup.com/isr/article/23/4/1595/6309155>
3. *Ilan Manor (2019). Public Diplomacy in the Digital Age, 99-100.*
https://www.academia.edu/38927367/Public_Diplomacy_in_the_Digital_Age

Науковий керівник: ІЩЕНКО І., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

студентка VI курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

«ЦИФРОВИЙ ШОВКОВИЙ ШЛЯХ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЛІДЕРСТВА КИТАЮ

У рамках масштабної китайської ініціативи «Один пояс, один шлях», яка є найбільшим інфраструктурним проєктом сучасності, Пекін запустив Цифровий шовковий шлях (Digital Silk Road, DSR) – стратегічний план позиціонування держави як світового лідера у сфері цифрових технологій. Цифровий шовковий шлях, започаткований у 2015 році, став важливою частиною загальної стратегії Китаю. DSR має на меті розширення можливостей штучного інтелекту, вдосконалення телекомунікаційних мереж країн-одержувачів, хмарних обчислень, систем електронної комерції та мобільних платежів, технологій спостереження, розумних міст та інших високотехнологічних галузей.

Меморандуми про взаєморозуміння в рамках Цифрового шовкового шляху офіційно підписані з 16 країнами, такими як Великобританія, Бангладеш, Естонія, Єгипет, Лаос, Казахстан, Куба, Об'єднані Арабські Емірати, Південна Корея, Перу, Польща, Саудівська Аравія, Сербія, Туреччина, Угорщина, Чехія (Triolo, Brown, Allison & Broderick, 2020). Однак справжня кількість угод та інвестицій набагато більша – близько 45 держав залучені до співпраці неофіційно, тоді як на зарубіжні ринки вже вийшли понад 6000 китайських інтернет-підприємств. Наразі Китай бере участь в проєктах розбудови цифрової інфраструктури близько у 80 країнах, а інвестиції в проєкти Цифрового шовкового шляху по всьому світу вже досягли \$79 млрд (Patil & Gupta, 2023). В Африці, наприклад, КНР надає більше фінансування на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, ніж усі багатосторонні організації та провідні демократії на всьому континенті разом узяті.

Це пов'язано з прагненням Китаю представити себе як державу, яка може допомогти країнам, що розвиваються, подолати цифровий розрив. Країни Африки, Близького Сходу, частини Східної Європи, Латинської Америки та Південно-Східної Азії вкрай потребують недорогих високоякісних технологій для розширення бездротових телефонних мереж і покриття широкопasmового Інтернету. Загалом прогнозується, що дефіцит фінансування інфраструктури у світі досягне майже 15 трильйонів доларів США до 2040 року. Інвестиції, пов'язані з DSR, покликані допомогти

заповнити цей дефіцит і сприяти розвитку цифрової інфраструктури. До того ж китайські фірми приносять додаткові переваги країнам, що розвиваються, завдяки створенню навчальних центрів і програм для посилення співпраці між вченими та інженерами в цих країнах і їх китайськими колегами, а також для обміну знаннями і досвідом у таких сферах, як розумні міста, штучний інтелект, робототехніка, чиста енергія тощо (Eder, Arcesati & Mardell, 2019).

Особливістю реалізації проєктів DSR є активна залученість китайських державних корпорацій і банків, завдяки чому країни-партнери мають можливість отримувати недорогі контракти і швидко впроваджені об'єкти цифрової інфраструктури. На сьогодні вже 27 країн Індо-Тихоокеанського регіону підписали двосторонні угоди з Китаєм про посилення цифрового співробітництва в рамках DSR. Натомість КНР, розширюючи активність китайських технологічних корпорацій, отримує доступ до великих пулів даних і нових часток ринку країн-реципієнтів (Patil & Gupta, 2023). Впровадження Цифрового шовкового шляху дозволило Китаю вийти на нові прибуткові ринки, зокрема в Південній та Південно-Східній Азії.

Найбільшими бенефіціарами інвестицій Китаю у цифрову інфраструктуру в період з 2015 по 2019 роки стали Індія (\$5,9 млрд), Мексика (\$4,5 млрд) і Малайзія (\$3,7 млрд) (Triolo et al., 2020). Основними країнами-партнерами Китаю в рамках Цифрового шовкового шляху в Середній Азії є Узбекистан і Казахстан. У Киргизстані і Таджикистані китайські інвестиції зосереджені на створенні розумних міст та розвитку телекомунікаційних мереж нового покоління. У Туркменістані основна увага приділяється будівництву волоконно-оптичного кабелю зв'язку під Каспійським морем (Muzaragova, 2021).

У розвитку цифрової інфраструктури Китай взаємодіє із 47 країнами Африки (Patil & Gupta, 2023). Для цього регіону партнерство з Китаєм має суттєві переваги, насамперед, через цінову доступність китайської цифрової продукції та послуг. Експерти також пов'язують активність китайських фірм на африканському ринку із фактичною відсутністю конкуренції з боку американських та європейських бізнес-структур в цьому регіоні.

Пандемія коронавірусу, яка змусила уряди багатьох країн контролювати поширення хвороби через впровадження цифрових додатків і технологій штучного інтелекту, лише підвищила попит на китайські телекомунікації та засоби спостереження. У відповідь Пекін пов'язав Цифровий шовковий шлях з Шовковим шляхом здоров'я – одним з напрямів ініціативи «Один пояс, один шлях», що спрямований на розвиток інфраструктури охорони здоров'я. Цифрові інструменти для моніторингу контактів і дотримання карантину були розгорнуті в країнах по всьому світу, від Сінгапуру та Південної Кореї до Ізраїлю та Індії (Lancaster, Rubin & Rapp-Hooper, 2020).

Китай вбачає в Цифровому шовковому шляху інструмент, який дозволить йому реформувати світовий цифровий порядок і стати

глобальною «цифровою імперією», зокрема, займаючи нові ринки для своїх технологічних гігантів, таких як Alibaba, Tencent і Huawei. Ставка на залучення країн, що розвиваються, до глобальних інфраструктурних мереж забезпечує доступ Китаю до їхніх природних і людських ресурсів. Крім того, це сприяє формуванню транснаціональних мереж присутності, а отже, і впливу Китаю на внутрішню і зовнішню політику країн-учасниць Цифрового шовкового шляху.

Цифровий шовковий шлях також охоплює кіберпростір і передові технології, які наразі не мають встановлених міжнародних норм або механізмів управління. Китай активізував зусилля з просування своїх національних інтересів на глобальній арені за допомогою цифрової дипломатії, залучаючи багатосторонні форуми, відповідальні за регулювання і встановлення порядку в цій галузі. Завдяки такій дипломатичній взаємодії Китай прагне встановити міжнародні норми, які відповідають його баченню майбутнього цифрового світу. Таким чином, Цифровий шовковий шлях передбачає не лише фізичну інфраструктуру, але й експорт ідеологічних принципів, пов'язаних з управлінням.

У цьому контексті варто розглянути також і можливі негативні наслідки реалізації Цифрового шовкового шляху. Деякі демократичні держави висловили серйозну стурбованість щодо цієї ініціативи з огляду на те, що Китай використовуватиме DSR, щоб нав'язати країнам-реципієнтам свою модель технологічного авторитаризму, який може обмежувати суверенітет та права і свободи громадян цих країн. Китайські технологічні компанії вже допомогли урядам інших країн розвинути можливості спостереження, які можна було б використовувати проти опозиційних груп, а також організували тренінги для зацікавлених країн-учасниць DSR щодо моніторингу та цензури в Інтернеті в режимі реального часу. Незважаючи на те, що деякі з цих компаній номінально є приватними, згідно з китайським законодавством про кібербезпеку вони зобов'язані зберігати дані на серверах у Китаї та піддаватися перевіркам з боку влади (Cheney, 2019).

Крім того, дозвіл китайським фірмам будувати мережі п'ятого покоління (5G) та іншу цифрову інфраструктуру, а також встановлювати технологічні стандарти в країнах, може призвести до ризику шпигунства та втручання у внутрішні справи інших держав, якщо Пекін використає витік даних з метою шантажування політичних еліт цих держав. DSR також може допомогти країнам-одержувачам краще контролювати свій Інтернет-простір за допомогою фільтрації, модерації змісту, локалізації даних і спостереження (Greene & Triolo, 2020). Це прискорить розкол глобального Інтернету за рахунок того, що деякі країни дотримуватимуться політики контролю над Інтернетом, тоді як інші захищатимуть принципи свободи в Інтернеті.

Отже, Цифровий шовковий шлях являє собою багатогранну стратегію Китаю, спрямовану на встановлення глобального домінування в цифрових технологіях та інфраструктурі. Він включає в себе розвиток і розширення

фізичної цифрової інфраструктури, такої як мережі 5G, волоконно-оптичні кабелі та центри обробки даних, розвиток ключових технологій, серед яких штучний інтелект та системи супутникової навігації, просування систем електронної комерції та мобільних платежів для виходу на нові ринки. Ініціатива передбачає також використання цифрової дипломатії для встановлення міжнародних норм і принципів, що регулюють цифрову та кіберсферу. Загалом Цифровий шовковий шлях спрямований на встановлення технологічного лідерства Китаю та формування майбутнього глобального геополітичного ландшафту.

Список використаних джерел:

1. Cheney, C. (2019, September 26). *China's Digital Silk Road: Strategic Technological Competition and Exporting Political Illiberalism*. Council on Foreign Relations. Retrieved from <https://www.cfr.org/blog/chinas-digital-silk-road-strategic-technological-competition-and-exporting-political>
2. Eder, T., Arcesati, R., Mardell, J. (2019, August 28). *Networking the "Belt and Road": The Future Is Digital*. Mercator Institute for China Studies. Retrieved from <https://meric.org/en/tracker/networking-belt-and-road-future-digital>
3. Greene, R., Triolo, P. (2020, May 8). *Will China Control the Global Internet via Its Digital Silk Road?* Carnegie Endowment for International Peace. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2020/05/08/will-china-control-global-internet-via-its-digital-silk-road-pub-81857>
4. Lancaster, K., Rubin, M., Rapp-Hooper, M. (2020, April 10). *Mapping China's Health Silk Road*. Council on Foreign Relations. Retrieved from <https://www.cfr.org/blog/mapping-chinas-health-silk-road>
5. Muzaparova, L. (2021, October 12). *The Digital Silk Road: Opportunities and Challenges for Central Asia*. Rosa Luxemburg Stiftung. Retrieved from <https://www.rosalux.de/en/news/id/45540/die-digitale-seidenstrasseherausforderungen-und-chancen-fuer-zentralasien>
6. Patil, S., Gupta, P. (2023, June 23). *China's expanding tech lead through Digital Silk Road*. Observer Research Foundation. Retrieved from <https://www.orfonline.org/expert-speak/chinas-expanding-tech-lead-through-digital-silk-road/>
7. Triolo, P., Brown, C., Allison, K., Broderick, K. (2020, April 29). *The Digital Silk Road: Expanding China's Digital Footprint*. Eurasia Group. Retrieved from <https://www.eurasiagroup.net/files/upload/Digital-Silk-Road-Expanding-China-Digital-Footprint-1.pdf>

Науковий керівник: ВИСОЦЬКИЙ Олександр, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.

СЕКЦІЯ 7

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МАНУІЛОВА К. В.

*д.н. держ.упр.,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
e-mail: katerinamanyilova@gmail.com*

КОЛЕСНИКОВА К. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
e-mail: ekolesnikova.od@gmail.com*

НЕЛЮБ О.А.

*старший викладач кафедри управління
повсякденною діяльністю підрозділів
Військова академія (м.Одеса)
e-mail: moregospital@ukr.net*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Транскордонне співробітництво в умовах воєнних конфліктів стає одним із важливих напрямів реалізації захисту національної безпеки держави та посідає провідне місце у процесі формування взаємовідносин із сусідніми державами.

У сучасному світі транскордонне співробітництво об'єктивно є одним із головних викликів у політиці більшості урядів країн. Адже, останнє пов'язано з посиленням глобалізаційних тенденцій та зі зростанням взаємозалежності національних економік від світового ринку.

Наша держава має значний потенціал у сфері економічного, соціального, наукового, технологічного та культурного транскордонного співробітництва. Оскільки, 19 із 27 регіонів України є прикордонними, а це становить 77% національної території від загальної площі країни.

Територія України розташована на перехресті торговельних і туристичних шляхів, що з'єднують Європу з Азією та Близьким Сходом. Україна безпосередньо межує з такими країнами: ЄС (Словаччина, Польща, Угорщина і Румунія), Молдова, білорусь і росія) і омивається Чорним морем ще з трьома країнами (Болгарія, Румунія і Туреччина) [1]. У зв'язку таким географічним особливостям нашої держави уряду України слід постійно розробляти та реалізувати політику транскордонного співробітництва з сусідніми країнами та регіонами.

З огляду на сучасну геополітичну ситуацію, зокрема те, що РФ веде війну проти України, наша країна повинна спрямувати свої зусилля і ресурси на поглиблення співпраці з сусідніми країнами та іншими

державами-членами ЄС у гуманітарному напрямку, зокрема у питаннях розміщення та матеріально-побутового *забезпечення біженців*. Під час війни в Україні загальна кількість українців, які були біженцями або внутрішньо переміщеними особами, підскочила з 1,7% до конфлікту до понад 30% і, ймовірно, продовжуватиме зростати [2].

За даними ООН у справах біженців, понад 6,2 мільйона українців втекли за кордон від початку війни. За даними європейської комісії на початку серпня 2023 року в ЄС перебувало трохи понад 4 мільйонів. Однак дані, оприлюднені Міністерством закордонних справ України, зовсім інші: станом на кінець червня 2023 р. за кордоном перебувало понад 8 мільйонів українців, що становить понад 20 відсотків усього населення України. Близько 6 мільйонів із них живуть у Європі. Згідно з дослідженням Громадянської мережі ОПОРА, майже половина біженців нині перебуває в Європі: 22% у Польщі, 14,6% у Німеччині та 11% у США. Велика кількість українців також втекли до Чехії (7,9%), Італії (5%), Канади (4,9%) та Іспанії (3,4%) [3]. Отже, як свідчать дані більшість українських біженців перебуває у сусідніх з Україною. Тому, в умовах воєнного конфлікту нагальним питанням для країн ЄС є питання розміщення біженців.

На наш погляд, дуже вдалим є приклад функціонування Програми транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства і партнерства (далі — ENIENI CBC). Так, ENI CBC, що працює вже не один рік з Україною, переглянула свою діяльність в умовах гуманітарної кризи та масового напливу біженців під час повномасштабного воєнного конфлікту в Україні, якій почався у лютому 2022 року.

ENI CBC переглянули свою політику відносно України та заявили, що «створили інфраструктуру, людські ресурси, контакти та цілодобові операції, щоб допомогти сотням тисяч українців, які були змушені покинути свою батьківщину» [4]. Основне навантаження припало на транскордонні проекти, що діяли до широкомасштабної війни в Польщі.

Так, ще до лютого 2022 р. завдяки проекту польсько-українського транскордонного співробітництва «TwinMonasteries» було завершено ремонтні роботи монастиря у польському місті Венгрові. Цей монастир з польського партнера України зі збереження культурної спадщини перетворився з початку широкомасштабного вторгнення став притулком та пунктом гуманітарної допомоги для біженців із зон бойових дій та місцем проживання для дітей-сиріт зі Сходу України [5].

У Румунії проект Smart4youth створив волонтерську службу підтримки, щоб допомогти партнерам втекти від війни та переселитися. У рамках угорсько-словацько-румунсько-українського проекту LQL проект підтримав госпіталізацію хворих українських дітей до онкологічної клініки в Словаччині [4].

Згідно з даними Міністерство інфраструктури України станом на 02.10.2023 р. нашою державою підписано 1373 угоди про транскордонне співробітництво [6].

Ми вважаємо, що більшість чинних транскордонних угод, що укладено з нашою державою слід переглянути й доопрацювати культурно-гуманітарну складову угод, особливу увагу слід звернути на проблемі забезпечення українських біженців притулку.

Список використаних джерел:

1. Україна. *Навчально-науковий інститут міжнародного співробітництва та освіти*. URL: <http://imco.nau.edu.ua/про-україну/> (дата звернення: 04.11.2023).
2. Global Peace Index 2023 – World. *ReliefWeb*. URL: <https://reliefweb.int/report/world/global-peace-index-2023> (дата звернення: 03.11.2023).
3. Вдовиченко В. Жити за кордоном чи повертатися в Україну? На що розраховувати біженцям у державах ЄС. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2023/08/15/570035_zhiti_kordonom_chi_povertatisya.html (дата звернення: 04.11.2023).
4. Від притулків для біженців до рятувальних центрів для України: як мобілізуються транскордонні проекти – *EU NEIGHBOURS east. EU NEIGHBOURS east – The latest news and information on the European Union's cooperation with its Eastern Partners: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine*. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/vid-prytulkiv-dlya-bizhencziv-do-ryativalnyh-czentriv-dlya-ukrayiny-yak-mobilizuyutsya-transkordonni-proekty/> (дата звернення: 04.11.2023).
5. Транскордонне співробітництво: польський монастир приймає українських біженців – *EU NEIGHBOURS east. EU NEIGHBOURS east – The latest news and information on the European Union's cooperation with its Eastern Partners: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine*. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/transkordonne-spivrobitnytstvo-polskyj-monastyr-pryjmaye-ukrayinskyh-bizhencziv/> (дата звернення: 04.11.2023).
6. Транскордонне співробітництво - *Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/content/transkordonne-spivrobitnictvo.html?PrintVersion> (дата звернення: 04.11.2023).

*д. істор. н., професор, професор, кафедра міжнародних відносин та дипломатії інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Західноукраїнський національний університет*

ВІЗНЯК ЯРОСЛАВ

аспірант, кафедра міжнародних відносин та дипломатії інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина Західноукраїнський національний університет. Почесний Консул Литовської Республіки в м. Тернопіль та Тернопільській області

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

З моменту прийняття Декларації про державний суверенітет в 1990 р. Україна виявила прагнення долучитися до участі у побудові спільного «європейського дому», намагаючись розвивати плідну співпрацю з усіма країнами континенту. Самостійне значення має інтерес до досвіду демократичних суспільних перетворень і економічного реформування на пострадянському просторі, котрі, як відомо, найдинамічніше і найрезультативніше були здійснені в країнах Балтії. З цієї точки зору, балтійський напрямок у зовнішній політиці України, до якого належить Литовська Республіка, має стати одним із пріоритетних в європейській стратегії української держави. Мета розбудови відносин з Литвою полягає в тому, щоб забезпечувати і зміцнювати політичну, економічну та культурну присутність України в Литовській Республіці та регіоні Балтики, сприяти проведенню радикальної політичної та соціально-економічної реформи в Україні, входження її в західноєвропейські та регіональні структури й інституції. В свою чергу, для Литви Україна, враховуючи її геополітичне становище, є одною з пріоритетних країн, виходячи, як з т.зв. сучасної кон'юнктури, так і з ширших стратегічних міркувань.

Для кращого розуміння логіки первинних зовнішньополітичних кроків України й Литви у перші роки незалежного поступу представимо характеристику «стартових умов», і з врахуванням котрих обом державам доводилось діяти на міжнародній арені. Загальні проблеми, пов'язані з падінням комуністичної системи і розпадом СРСР для країн пострадянського простору в тій чи іншій мірі виявилися схожими. Схожими були і цілі, які ставили перед собою нові незалежні держави – розбудова демократії, гарантування прав людини, створення ринкової економіки. Однак, відмінності у політичній культурі, рівнях економічного розвитку, географічних й кліматичних умовах, та навіть у такому важливому факторі, як наполегливість бажання політичних еліт здобути незалежність для власного народу – все це визначило різноманітність шляхів, якими ці нові

суб'єкти міжнародних відносин почали розвиватися в подальшому. Отримавши шанс побудувати демократичні суспільства, задекларувавши таке бажання у законодавчих актах, вони по-різному скористалися такою можливістю. Особливо це стосується країн Балтії, які найкраще зуміли здійснити перехід від суспільно-політичної нестабільності до відносно високого рівня демократичної консолідації. Побоювання щодо можливої обструктивної позиції Росії, зокрема, у питаннях енергетичної безпеки і втручання у внутрішні справи, сприяли їхньому швидкому зовнішньополітичному зорієнтуванню у бурхливий період дерадянізації і відносно безболісному входженню в нову систему європейської політики. Закономірним результатом цих прагнень стало отримання членства в Європейському союзі та НАТО навесні 2004 р. Серед трьох балтійських республік цими шансами скористалась й Литва.

Литовська Республіка розташована на південно-східному узбережжі Балтійського моря і межує на півночі з Латвією, на сході і південному сході з Білоруссю, на півдні – з Польщею, на південному заході з Калінінградською областю Російської Федерації. Литва складається з чотирьох історичних регіонів – Жемайтії (на заході), Аукшайтії (на сході), Дзукії (на південному сході), Сувалкії (на південному заході). Країна займає територію у 65,2 тис. кв.км. (що є в 10 разів менше за територію України) з населенням 3, 201 млн. осіб (станом на 2011 р.) (*Gyventojų skaičius*).

У березні 1990 р. Литовська Республіка першою серед країн Балтії проголосила незалежність. Конституцію Литви було ухвалено на референдумі 25 жовтня 1992 р. Згідно з нею, державна влада в країні здійснюється Сеймом, президентом, урядом та судом. Президент є керівником держави, представляє її в міжнародних відносинах і виконує все, що ставиться йому в обов'язок конституцією і законами. 25 жовтня 1992 р. на виборах до Сейму перемогла Демократична партія праці Литви, а 14 лютого 1993 р. президентом країни став лідер цієї партії А. Бразаускас (Рудич, 2006, с. 14).

Для розуміння логіки поступу часів незалежності, слід згадати, що за роки радянської влади, на відміну від інших республік Балтії, Литва збільшила свою територію, одержала стійкі кордони із включенням до складу держави практично усіх етнічних територій і стала національно одноріднішою. У порівнянні з міжвоєнними періодами зросла і питома вага литовців у вищих ешелонах влади. Після проголошення незалежності це сприяло пом'якшенню національних конфліктів у порівнянні як з міжвоєнними часом, так і з найближчими сусідами Литви. Але найголовніше – за часів соціалістичної модернізації радянської доби литовське суспільство зробило величезний ривок вперед, створивши соціальну та культурну основу для стабільної демократії пострадянського періоду. Наприкінці радянської епохи, у литовському суспільстві всі політичні сили були єдині у питаннях досягнення державної незалежності, побудови демократичного суспільства з ринковою економікою і «повернення до Європи» (Фурман, 2004, с. 88).

Сьогодні важко визначити критерії, за якими можна було б оцінити досягнуті результати у країнах Балтії. Ми можемо тільки порівнювати процеси, що відбуваються, оцінювати їх, знаходити подібність і розбіжність, використовувати досвід певної країни у вирішенні власних проблем. У 1990 р., в основному, співпадали головні українські та литовські завдання національно-державного будівництва, боротьби за міжнародне визнання та активний пошук шляхів створення системи національної безпеки і міждержавного співробітництва. Звичайно, оцінюючи успіхи Литви в цій сфері та порівнюючи їх із здобутками України, слід відзначити, що Україна не скористалася такою можливістю в достатній мірі, хоча стартовий момент в обох країн практично був однаковий. З цієї точки зору литовський досвід у вирішенні даних проблем є актуальним для України.

В «Основних напрямках зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. серед чотирьох окреслених векторів зовнішньої політики на першому місці було поставлено розбудову міждержавних відносин. Всі держави, відповідно до пріоритетності, поділялись на 4 групи. Звичайно, що першочерговим завданням в цій сфері позначалась співпраця з усіма прикордонними державами. Крім того, вагоме значення надавалось участі у європейському регіональному співробітництву (Постанова, 1993, с. 379).

На відміну від України, позиція якої виражалася в дотримуванні концепції збалансованої і багатовекторної політики, Литва хоч і проголосила одразу ж із відродженням незалежної державності однобічну західноєвропейську орієнтацію, тим не менше на початку 1990-х роках. ідея вступу до НАТО і євроспільноти вважалася недосяжною метою.

У перші роки незалежності Литви на початку 1990-х рр. досить популярною в політичних колах країни була ідея нейтралітету. В Литовській Республіці вона підтримувалася коаліцією «За справедливую Литву», що складалася з кількох непарламентських партій. На початку 1993 р. литовський президент А. Бразаускас, розглядаючи Литву як посередника між інтересами Сходу та Заходу, задекларував принцип нейтралітету як основний у зовнішній політиці. Разом з ідеєю нейтралітету кожної балтійської країни обговорювалася концепція демілітаризованої нейтральної Балтоскандинавії (Дацків І., Візняк Я., 2020, с. 163).

У дискусіях з питань безпеки, як зазначає тодішній міністр оборони Литви Л. Лінкявічус, «мова йшла про нейтралітет, що передусім було зумовлено перебуванням на території Литви чужої армії. Але незабаром почали міркувати, як можна інакше гарантувати безпеку. Адже Литва самотужки гарантувати безпеку не зможе: ні фінансово, ні за ресурсами. У країні в той час існували тільки добровольчі воєнізовані структури, створені для оборони парламенту в січні 1991 р., які достоту голіруч захищали його від радянських танків. Озброєні мисливськими гвинтівками, вони не були армією, ба, навіть на партизанські підрозділи не тягнули. Саме з них наприкінці ХХ ст. довелося створювати бодай якісь збройні сили» (Лінкявічус).

Литовська Республіка стала першою державою, що підписала формальну угоду про виведення російських військ зі своєї території у вересні 1992 року. Не дивлячись на певні труднощі, пов'язані з рішенням литовського Сейму, яким уряд Литви був зобов'язаний домагатися від Росії відшкодування збитків за радянську окупацію краю, у 1993 р. територію Литви покинули останні військові частини Росії. Показовим є і той факт, що з усіх трьох балтійських країн угода про делімітацію кордону Росії на північному заході підписана тільки з Литовською Республікою ще у жовтні 1997 р. Сусідство з країнами СНД, в першу чергу з Росією, залишається для Литви фактором, який значною мірою впливає на її внутрішню і зовнішню стабільність. Відтак литовське керівництво змушене постійно корегувати національну політику, шукати альтернативні джерела постачання енергоресурсів, іншої сировини.

Проголошення незалежності України З. Бжезінський назвав не тільки центральною геополітичною подією, але й геополітичним зрушенням у Європі. «І це зрозуміло, адже за своїми геополітичними характеристиками Україна є помітним державним утворенням у світовому розміщенню сил Вигоди і не вигоди геополітичного становища України неодноразово зважувалися. Певні політичні сили вимагали однобічну орієнтацію, передусім на росію, інші на захід (як показав досвід, на Україну там не чекають з розпростертими обіймами). Більшість розсудливо виглядала ідея розбудови взаємин зі своїми найближчими сусідами. На ґрунті цієї ідеї зовнішньополітичний курс сформувався на основі принципу багатовекторності» (Ганус С., Шелемончак В., 2005, с. 51).

Унікальне розташування України на межі двох цивілізаційних просторів – європейського і євразійського у значній мірі позначилося на її подальшому розвитку. Перебування довгий час під сферою впливу інших держав не сприяло виробленню єдиних геополітичних пріоритетів і національних інтересів та після отримання незалежності. Ця проблема і нині є вагомим чинником історичного і політичного майбутнього України.

Таким чином, геополітичний простір визначив основні параметри діяльності України та Литви на міжнародній арені. Перебування у сфері зацікавленості США, Європейського Союзу та росії диктує обом державам необхідність геополітичного вибору. Зрозуміло, що цей вибір є визначальним для перспектив розвитку. У цьому контексті якраз і варто брати до уваги досвід Литовської Республіки, у якій консенсус політичних сил стосовно питань зовнішньополітичної орієнтації держави був досягнутий майже одразу після проголошення незалежності.

Повертаючись до українсько-литовських відносин, варта наголосити на тому, що у геополітиці їх об'єднували дві першооснови: фактор стабільності і фактор індивідуальної свободи. Можна стверджувати, що реалізація цих першочергових завдань була спільною для всіх пострадянських країн. Окреслені загрози національній безпеці, пов'язані з російським експансіонізмом, зумовлювали необхідність спільних кроків у вирішенні головних завдань зовнішньої політики. На початок 90-х рр.

минулого століття якраз ці проблеми і стали спільною, об'єднавчою основою для налагодження двосторонньої взаємодії. Принаймні, в міру того як вирішувалося це питання (на користі росії, чи навпаки) і відбувалось формування відносин між новими незалежними державами.

Список використаних джерел

1. *Gyventojų skaičius. Požymiai: statistiniai rodikliai ir meniuo / Lietuvos statistikos departamentas* URL : <http://www.stat.gov.lt>
2. Рудич, Ф. (2006). *Політичне лідерство в країнах СНД і Балтії: загальне, особливе. Політичний менеджмент. № 2. 3–18.*
3. Фурман, Е. (2004). *Становление партийной системы в постсоветской Литве : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» 182.* URL : <http://www.dissercat.com/content/stanovlenie-partiinoi-sistemy-v-postsovetskoj-litve>
4. *Постанова Верховної Ради України (1993) «Про основні напрями зовнішньої політики України». Відомості Верховної Ради України. № 37. 379.*
5. Дацків І., Візняк Я. (2020). *Українсько-литовські відносини сучасності у гуманітарній сфері наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Scientific Journal Virtus Issue # 42, March, 161–165.*
6. *Лінкявічус Л. Членство в НАТО: погляд із Литви.* URL : <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=748>
7. Ганус С., Шелемончак В. (2005). *Балтійський вектор зовнішньої політики України: досвід і перспективи. Міжнародні відносини і зовнішня політика незалежної України : (зб. науково-методичних праць на допомогу студентам та учням шкіл). Ужгород, 2005. 47–77.*

Науковий керівник: Дацків І., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету.

аспірант, кафедра міжнародних відносин та дипломатії інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина Західноукраїнський національний університет.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА ДОБИ ДИРЕКТОРІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Драматична боротьба за відновлення суверенітету України й ухвалення позачерговою сесією Верховної Ради Акту проголошення її незалежності 24 серпня 1991 р. миттєво актуалізували наукове дослідження уроків першого у минулому столітті досвіду національного державотворення.

Зокрема, процес вироблення та реалізації зовнішньополітичної доктрини Української Народної Республіки її урядовими партіями за доби Директорії донедавна майже не розглядався окремо від інших аспектів діяльності українського проводу того часу.

Складне геополітичне становище УНР, напружена і несприятлива ситуація спонукали політичний провід шукати контакти й порозуміння з іншими державами з метою домогтися визнання і зберегти незалежність у жорсткому протистоянні з більшовицькою росією та в умовах напружених відносин з Польщею і Добровольчою армією генерала А. Денікіна. Відтак, одним із першочергових завдань Директорії УНР після приходу до влади стало формування зовнішньополітичного відомства.

15 грудня 1918 р. першим міністром закордонних справ було призначено Миколу Левитського. Але вже 26 грудня цього року міністерство очолив за сумісництвом призначений головою Ради Народних Міністрів Володимир Чеховський, що свідчило про важливість цього органу в структурі Директорії УНР (Дацків, 2013, с. 329).

Варто зауважити, що у зв'язку з безперервними бойовими діями, кількома евакуаціями уряду з Києва до Вінниці, потім – Проскурова, Рівного й Кам'янця-Подільського, діяльність міністерства проходила у надзвичайно складних умовах. Це негативно відбивалося на організації кадрового забезпечення, постійно бракувало працівників. А головне – порушувався зв'язок із закордонними дипломатичними представництвами, які нерідко діяли за своєю ініціативою і на свій розсуд. Й лише за рахунок вдалого підбору кадрів вони продовжували цілеспрямовану діяльність в обороні інтересів України на міжнародній арені (Дацків, Полич, 2021, с. 38).

Незважаючи на труднощі, міністерство докладало усіх зусиль для посилення дипломатичної присутності своїх представництв у світі. Відтак, щоправда під кінець існування Директорії УНР, був розроблений проект реорганізації Департаменту чужоземних зносин, згідно з яким дипломатичний відділ поділявся на 5 територіальних одиниць: Слов'янських народів; Центральних держав; Англосаксонських народів;

Близькосхідних народів; Романських народів (Гай-Нижник, Лейберов, 2013, с. 55).

Міжнародна ситуація, в якій опинилася Директорія УНР, спонукала до радикального поширення закордонних дипломатичних представництв України, оскільки посольства в країнах блоку Центральних держав, що дісталися у спадщину від попередніх державних утворень, не відповідали потребам часу. Отже, керівництво УНР і зовнішньополітичного відомства розгорнуло широкомасштабний процес відрядження за кордон тимчасових надзвичайних дипломатичних і військово-дипломатичних місій, делегацій на міжнародні мирні конференції та на переговори. Перед ними ставилися завдання зав'язувати стосунки з іншими державами, домагатися визнання УНР й засновувати базу для постійних дипломатичних представництв, вести активну інформативну діяльність з українських проблем.

Отже, дипломатичні зв'язки з державними утвореннями на території колишньої Російської імперії, варто визнати, що їх потенціал і напрацювання попередніх урядів не був використаний зовнішньополітичним відомством УНР в достатній мірі в інтересах України. Деякі результати у сфері розвитку міждержавних стосунків, досягнуті дипломатами Української держави були навіть втрачені. Зокрема, не було до кінця реалізоване стратегічне партнерство УНР із Доном, які мали спільні інтереси у боротьбі з більшовиками й могли знайти компромісне рішення щодо майбутнього устрою обох держав заради збереження незалежності (Дацків, Полич, 2019, с. 49).

Остаточний кінець дипломатичного співробітництва між УНР і ЗУНР практично закінчився Варшавськими угодами між С.Петлюрою і Ю.Пілсудським, яка визначила неприйнятну для галичан згоду УНР на окупацію Польщею Східної Галичини та відмову від попередніх соборницьких актів. Проте, опинившись в еміграції, уряд Є.Петрушевича та його зовнішньополітичне відомство і дипломатичний корпус, розгорнув самостійно активну діяльність спрямовану на відновлення незалежності ЗУНР.

Дипломатична співпраця відбувалась між Надніпрянською та Надністрянською Україною. Отже, оцінюючи загалом військово-політичний союз і дипломатичну співпрацю між ЗУНР і УНР, можна стверджувати, що незважаючи на невеликий період, об'єднання в єдину українську державу відповідало вимогам часу та життєвим інтересам народу обох держав. Але геополітична ситуація, безперервна війна на трьох фронтах та не завжди правильно обрана і узгоджена зовнішня політика політичних проводів обох держав, які склалися на той драматичний період, не дозволили реалізувати вікові прагнення двох гілок одного українського народу. Позиція Антанти, яка керувалася виключно власними інтересами, й не визнавала незалежність жодної держави, що постали на постімперських теренах Росії, крім Польщі і Фінляндії, зводила нанівець зусилля дипломатичного корпусу ЗУНР. Практично не могла надати ефективної дипломатичної допомоги

галицькому зовнішньополітичному відомству і УНР, яка мала кращий потенціал закордонного представництва.

Таким чином, висновок можна зробити словами В.Винниченка, який зазначав: «Економічні і міжнародні інтереси різних держав робили їх противниками нашої державності. Отже, треба було мати відповідну силу, щоб перебороти всіх тих противників і примусити їх констатувати нашу перемогу, себто визнати наше право на самоозначення... І ніяка дипломатія, коли б її провадили найгеніальніші люди, не могла би нічого вдіяти» (Винниченко, 1920, с. 411).

Загалом у період Директорії Української Народної Республіки, незважаючи на несприятливі умови внутрішнього та зовнішнього характеру, українська дипломатія спромоглася на продовження розбудови апарату міністерства закордонних справ за теренами України, збільшити чисельність міждержавних зв'язків, заснувати досить широку мережу дипломатичних установ за кордоном, які сприяли її перетворення в суб'єкт міжнародної політики.

Список використаних джерел

1. Дацків, І.Б. (2013). *Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії. Монографія. Тернопіль: КРОК, 621.*
2. Дацків, І., Полич, М. (2021). *Статус і функції української зовнішньополітичної служби у період Директорії УНР. «БІНТЕЛ» Журнал геополітичної аналітики. К., № 2. 36–52.*
3. Гай-Нижник, П., Лейберов О. (2013). *УНР у період Директорії: пошук моделі державного устрою (кінець 1918 – 1919 рр.). Ніжин, 214.*
4. Винниченко, В.(1920). *Відродження нації. Ч.ІІІ. Київ; Відень, 542.*

Науковий керівник: Дацків І., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету.

*аспірант, кафедра міжнародних відносин та дипломатії
інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Західноукраїнський національний університет*

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Перша світова війна, розпочата через суперечності між двома ворожими військово-політичними блоками, що сформувались на зламі ХІХ – ХХ ст., втягла мільйони людей у криваву кампанію й охопила значні території не лише Європи, а й Азії та Близького Сходу.

Суперечності, що виникли між двома блоками, посилювались також через наявність невирішених національних питань у Східній Європі. Закономірним було бажання правлячих кіл воюючих держав повернути на свій бік ті нації, які вступили у війну задля досягнення свого національного самовизначення (Военно-політичні цілі, 2020).

Із початком війни українські землі перетворилися на театр жорстоких і кровопролитних воєнних дій. Українці були змушені воювати у складі російської (3,5 млн осіб) та австрійської (250 тис. осіб) армій за чужі інтереси і вести братовбивчу війну. Воєнні дії розгорнулися на території Західної України. Зазначмо, що понад 2,5 тис. добровольців утворили легіон Українських січових стрільців, які брав активну участь у бойових діях на боці Австро-Угорщини.

За ініціативи громадсько-політичних діячів Д. Донцова, В. Дорошенка, М. Меленевського О. Скоропис-Йолтуховського було утворено політичну організацію – *Союз визволення України* (СВУ). Політична програма СВУ, яку було опубліковано 1 вересня 1914 р., передбачала створення незалежної України. Майбутня держава уявлялася конституційною монархією, повинна була мати демократичний устрій, забезпечувати вільний розвиток усіх національностей, незалежну українську церкву (Україна, 2018).

Українці Австрії одразу відреагували на початок воєнних дій. 3 серпня 1914 р., щоб забезпечити українців єдиним об'єднаним представницьким органом, усі українські партії утворили у Львові Головну Українську Раду на чолі з авторитетним парламентським діячем Костем Левицьким. Рада закликала всіх українців боротись за конституційну Австрію, їхнього найбільшого друга проти самодержавної росії.

Найбільших здобутків Союзу Визволення України вдалося досягти в розгортанні широкомасштабної інформаційно-пропагандистської діяльності на міжнародній арені на користь створення незалежної української держави. Вже 25 серпня 1914 у Відні була надрукована у вигляді прокламацій та передана для публікації в пресі Центральних держав ряд звернень СВУ, в т. ч. «До публічної opinіoні Європи», «До румунів», «До болгарського народу»,

«До турецького народу», «До шведського народу», в яких наголошувалося на агресивній та загарбницькій «панславістській» зовнішній політиці імперії Романових і стверджувалася потреба усамостійнення України як єдиного ефективного «заборолу» проти російської експансії, в перспективі висувалося завдання організації регіонального блоку проти імперських зазіхань росії. До ряду європейських країн були направлені «уповноважені з пропаганди», які відкрили представницькі бюро Союзу Визволення України: два в Швейцарії – В. Степанківського в Лозанні та Є. Бачинського в Женеві, два у Стокгольмі – М. Залізняка і О. Назарука, в Берліні – Д. Донцова (1914-1916) і О. Скорописа-Йолтуховського (1916-1918), Софії – Л. Ганкевича, Стамбулі – М. Меленевського, Римі – О. Семенова. Для ознайомлення української діаспори у США з перебігом Першої світової війни і становищем українства було відряджено С. Демидчука. Стамбульському представництву вдалося добитися визнання тур. урядом СВУ воюючою проти росії стороною й оприлюднення 24 листопада 1914 у столичній пресі декларації міністра внутрішніх справ і члена правлячого тріумвірату Талаат-Бея про необхідність визволення України з-під російського панування та надання українському народу допомоги в будівництві незалежної держави після завершення війни (Дипломатична, с.7).

Проголошені «14 пунктів» стали програмою миру адміністрації В. Вільсона. Значну увагу було приділено принципам мирного співіснування.

Щодо проблеми відродження Речі Посполитої, американці підтримували ідею створення у Центрально-Східній Європі самостійної польської держави (пункт 13), як форпосту проти Німеччини та можливої російської загрози. Українському ж питанню у «14 пунктах» Вудро Вільсона місця не знайшлося. Воно залишилося поза увагою адміністрації, за лаштунками загальних фраз про задоволення законних прагнень поневолених народів.

Таким чином, в «14 пунктах» президента Вудро Вільсона були викладені ключові вимоги щодо влаштування нового порядку. Вони стали ще одним свідченням відмови адміністрації США у зовнішньополітичній діяльності від ізоляціонізму та переходу до активної дипломатичної діяльності, спрямованої на утвердження американського впливу в розв'язанні загальноєвропейських та регіональних питань. Декларуючи право всіх народів на самовизначення, адміністрація США у цьому документі виокремлювала російський та польський народи з-поміж інших, виявляючи їм свою моральну підтримку (Воєнно-політичні цілі, 2020).

Загалом Перша світова війна перетворила українські землі на об'єкт загарбання і театр воєнних дій, а українців – на учасників братовбивчого протистояння. Два військово-політичні блоки вели кровопролитну війну за українські землі без урахування національних інтересів народу.

Список використаних джерел

1. *Воєнно-політичні цілі держав Антанти у Першій світовій війні. URL: <https://pidru4niki.com/10810806/>*

2. *Україна в Першій світовій війні (1914–1918 рр.)*, 2018 URL: <https://www.shkolnik.in.ua/slovnyk/nova-istoriia-1914-1939-rr>
3. *Дипломатична діяльність «Союзу Визволення України»*. URL: https://studopedia.su/16_164915_zdiplomatischna-diyalnist

Науковий керівник: Дацків І., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету.

аспірант, кафедра міжнародних відносин та дипломатії інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина Західноукраїнський національний університет.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СЛУЖБА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Створений у Львові Центральний військовий комітет на чолі з сотником Д. Вітовським у ніч на 1 листопада здійснив повстання і за кілька днів перебрав владу в Галичині та Буковині й передав її в руки Національної Ради. 1 листопада було оприлюднено відозви до українського народу про фактичне утворення незалежної держави (Литвин, 2010).

9 листопада було визначено її назву як Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) і сформовано перший уряд – Державний секретаріат на чолі з К. Левицьким у складі 14 міністерств. Міністром закордонних справ став відомий політичний діяч В. Панейко (Дацків, 2019, с. 165).

Утворення міністерства закордонних справ ЗУНР та розбудова його структур і установ вимагала нагальна потреба активної зовнішньополітичної діяльності новоствореної української держави. ЗУНР опинилася на перехресті інтересів великих амбітних держав, які після світової війни взяли на себе роль архітекторів післявоєнної Європи та радикально перекроювали карту колишньої російської та Австрійської імперій. Однак, якщо доля Польщі, Румунії Чехословаччини, Угорщини, Югославії була вирішена на користь їх народів і в дусі відомих «14 пунктів» Декларації президента США В. Вільсона, відношення Антанти і США до ЗУНР виявилось негативним. Надати рівні з іншими права на самовизначення галицьким українцям вони вважали неможливим.

Отже, з перших днів існування на її незалежність і територіальну цілісність з благословення великих держав-переможниць посягали сусідні Польща, Угорщина Румунія та Чехословаччина.

Від перших днів розбудови держави президент Є. Петрушевич і Державний секретаріат мусили вирішувати два головні зовнішньополітичні завдання: «по-перше, забезпечити протидію полякам на міжнародній арені й довести світові, передусім державам-переможцям у війні, легітимність і правомірність своїх кроків, спрямованих на утворення Західноукраїнської держави; по-друге, знайти союзників і допомогу в боротьбі проти Польщі» (Дацків, 2018, с. 39).

З цією метою були засновані перші дипломатичні представництва ЗУНР у Відні, Берліні, Празі, Будапешті та скеровані місії до Італії, Ватикану, Бразилії, США і Канади. Але подолати міжнародну ізоляцію молодій галицькій дипломатії було дуже важко. Формування зовнішньої політики, визначення її пріоритетів та розбудову дипломатичної служби ускладнювала, насамперед польсько-українська війна, в якій Антанта і

США однозначно підтримували Польщу з прагматичних позицій – створити сильну Польщу як противагу Німеччині та більшовицькій Росії.

Отже, орієнтація на Антанту, яка мала багато прихильників серед проводу ЗУНР, насамперед у президента Євгена Петрушевича, й була перспективною, потребувала значних дипломатичних зусиль без надії на успіх. Позиції Польщі на Заході базувалися на наполегливій праці її дипломатів і політиків ще в часи світової війни, які заснували в Парижі і Лондоні представництва на очолювані енергійними націонал-патріотами Р. Дмовським і К. Длуським. На відміну від керівників ЗУНР, поляки спритно використали міжнародну ситуацію, забезпечили сприятливі зовнішні умови державного відновлення й отримання допомоги у досягненні своїх прагнень, зокрема приєднання «історичних польських» земель на сході.

Іншим не вигідним чинником ЗУНР у формуванні її зовнішньої політики і діяльності дипломатичної служби була міжнародна ізоляція держави. Однобока орієнтація її політичного проводу під час Першої світової війни на Австро-Угорщину та Німеччину не дозволила існуючим тоді у Відні галицьким політикам, на відміну від поляків, зав'язати взаємини з іншими країнами. Відтак, Відень надав можливість ЗУНР утворити галицьке представництво, яке стало на початку існування держави центром її міжнародної діяльності, визнав його легітимність на своїй території.

Спроби галицьких політиків і дипломатів привернути увагу до проблем їх країни не знаходили позитивної реакції з боку головних країн Антанти, але зростаючі масштаби польсько-української війни, які не лише відволікали польські війська від протистояння з більшовицькою Росією, але й суттєво їх послабляли, змусили Захід внести питання Східної Галичини в порядок денний на Паризькій мирній конференції та запросити її дипломатичну делегацію на чолі з В. Панейком (Дацків, 2019, с. 172).

Отже, дипломатичні заходи та спроби ЗУНР знайти порозуміння з Антантою позначилися марними, позаяк східногалицька справа розглядалася Антантою виключно в контексті її глобальних інтересів.

Отже, значний загальний керівництва ЗУНР, насамперед її військове командування, а також галицьке суспільство усвідомлювало, що у війні з Польщею, яка мала тверді позиції на Заході, користувалася підтримкою могутньої Антанти, отримати визнання та підтримку Франції, Англії чи США нереально. Загалом найбільшу активність зовнішньополітичне відомство та його дипломатичний корпус, виявляли у заходах, спрямованих на досягнення близького союзу з братською Наддніпрянською Україною, сподіваючись отримати дійсну підтримку у боротьбі за збереження незалежності.

Список використаних джерел

1. Литвин М. Р. (2010). *Західноукраїнська народна республіка. Енциклопедія сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / ред.:*

- І. М. Дзюба та ін.; К.: інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Т. 10. URL: <https://esu.com.ua/article-16406>*
2. *Дацків І. Б. (2019). Роль постаті Василя Панейка в розвитку міжнародних відносин Західноукраїнської Народної Республіки (1918–1923 рр.). Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. № 1 (7). К., 2019. 165-177.*
 3. *Дацків І. Б. (2018). Основні вектори зовнішньої політики ЗУНР (1918–1923 рр.) та формування дипломатичної служби. Емінак: науковий щоквартальник. 2018. № 4 (24) (жовтень-грудень). Т. 1. 38–42.*

Науковий керівник: Дацків І., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету.

*аспірант I року навчання, кафедра міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

АКСІОЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Нині ми стаємо свідками великих змін у світовій політиці та структурі міжнародних відносин. В епоху, коли інформація, так само як і дезінформація, поширюється з небаченою швидкістю, змінюється сама суть дипломатії, яка тепер має справу з ширшим спектром різних сил.

Можна сказати, що завдання дипломатії помітно ускладнилися, адже сьогодні для формування сприйняття якої б то не було країни стає недостатнім враховувати лише її політичні, економічні чи демографічні характеристики. Як один із найважливіших аспектів загальної оцінки держави можна розглядати те, яке враження вона справляє на світовій арені.

У зв'язку з цим останніми роками дедалі активнішу роль стала відігравати публічна дипломатія. Поняття «public diplomacy» вперше було запропоновано у 1965 р. Е. Галліоном, деканом Школи права і дипломатії ім. Флетчера для позначення процесу, за допомогою якого суб'єкти міжнародних відносин досягають зовнішньополітичних цілей, впливаючи на іноземну громадськість (Висоцький О. Ю. 2020, 35).

Е. Галліон розглядав публічну дипломатію як синонім до слова «пропаганда». Однак якщо в англійській мові термін «propaganda» має негативну конотацію, то, ввівши в обіг поняття «public diplomacy», американський вчений надав йому нейтрального забарвлення. На офіційному ж рівні цей термін уперше було вжито на засіданні Конгресу США в 1977 р. у доповіді Комісії Мерфі з організації зовнішньополітичного апарату (Висоцький, 2018, 57).

Нині можна спостерігати різке зростання наукового і практичного інтересу до цієї сфери. Нічого дивного в цьому немає, адже уряди країн повинні підтримувати 24-годинний новинний цикл і знати, що інформація, яку вони передають, перебуває під постійною увагою зарубіжної аудиторії. Унаслідок цього публічна дипломатія набуває дедалі більшої політичної ролі та виходить за межі простих гасел та інших засобів масової комунікації, які упродовж тривалого часу асоціювалися з пропагандою чи піаром.

Необхідно також виділити ще одну складову public diplomacy, а саме cultural diplomacy, що в перекладі означає «культурна дипломатія». Під нею розуміється система заходів урядових і неурядових акторів, які прагнуть досягти певних зовнішньополітичних завдань, використовуючи у своїй діяльності культурні механізми (Гуцал, 2015). Реалізується ж це на практиці шляхом організації конференцій, виставок, фестивалів, тематичних тижнів,

присвячених національній культурі, літературі, кінематографу тощо. За допомогою поширення і популяризації культури, науки, освіти, літератури, мови за кордоном можна домогтися значно більшого результату, ніж через погрози, залякування і підкупи (Гуцал).

Наступний напрям публічної дипломатії – цифрова дипломатія (digital diplomacy). Її поява стала можливою завдяки динамічному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які фактично дають змогу стирати національні кордони і здійснювати глобальний вплив на всі сфери життя суспільства тієї чи іншої держави. Виходячи з цього, цифрову дипломатію можна трактувати як застосування соціальних мереж і можливостей мережі Інтернет у дипломатичній практиці уряду для сприяння державним органам у питаннях, пов'язаних із зовнішньою політикою, включно з механізмами впливу на зарубіжну аудиторію (Бафоев, 2016, 663).

Таким чином, публічна дипломатія – це узагальнювальне поняття, що позначає діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, що покликана пояснити іноземній громадськості зовнішню політику, що її провадить країна, і спонукати ту чи іншу зарубіжну державу ухвалювати свої зовнішньополітичні рішення в тому руслі, яке вигідне цим акторам. Іншими словами, публічна дипломатія – це система діалогу з іноземною громадськістю (Висоцький, 2015, 115).

У зв'язку з вищезазначеним надзвичайної актуальності набуває аксіологічна технологія публічної дипломатії під час повномасштабної російсько-української війни.

Публічна дипломатія як технологія зовнішньої політики України вийшла на новий рівень лише з військовою агресією росії, яка для нашої країни стала глобальним викликом. Бойові дії на Сході країни значно дестабілізували фінансові та дипломатичні стосунки з європейськими державами.

14 лютого 2022 року під час двосторонньої зустрічі українська сторона висловила зацікавленість у плідній співпраці в оборонній сфері з представниками Об'єднаних Арабських Еміратів. Потурбувалися й про створення позитивного іміджу країни. Дуже вагомим кроком у контексті розвитку публічної політики України було залучення лідерів європейських країн, котрі мають позитивне ставлення до України.

Таким чином, публічна дипломатія відкриває широкі можливості для співпраці та досягнення зовнішньополітичних цілей країни. Повномасштабне вторгнення російських загарбників в Україну поставило перед країною чималу кількість викликів, у тому числі і у площині публічної дипломатії. Виявилось, що у світі низький рівень обізнаності про Україну, а також відсутній сталий образ країни за кордоном. Саме тому одним з першочергових завдань є формування позитивного іміджу України у світі через інституціоналізацію та посилення функції публічної дипломатії. До цієї роботи мають залучатися представники МЗС,

закордонних дипломатичних установ України, а також державні та недержавні органи, лідери думок, які можуть підвищити імідж країни.

Нині основними напрямками розвитку публічної дипломатії мають бути культурна, економічна, науково-освітня, спортивна і цифрова дипломатії. В кожному з напрямів необхідно створити компетентні групи, які опікуватимуться питаннями підвищення іміджу України, а також протидії російській агресії. Виходячи з основних проблем, з якими нині стикається Україна, нашій державі важливо поглибити міжнародну співпрацю в економічній, науковій, освітній та культурній сферах з допомогою лідерів думок, волонтерів та активістів.

Повномасштабне вторгнення окупантів в Україну виявило нових суспільних лідерів, які від імені великих груп людей допомагають країні стримувати російську навалу. Також у рамках публічної дипломатії доцільно створити громадську інституцію з кібербезпеки, яка допомагатиме правоохоронцям та представникам Міністерства цифрової політики. Так само представники громадської інституції мають проводити інформаційну роботу в Інтернеті з метою популяризації України та українських цінностей.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що публічна дипломатія є невід'ємним складником зовнішньої політики України. Особливо в контексті сучасного світу, де міжнародні стосунки все більше стають складними та конкурентними, публічна дипломатія є необхідним інструментом для досягнення зовнішньополітичних цілей країни. Вона дозволяє підвищити обізнаність міжнародної спільноти про Україну, просунути її національні інтереси та отримати міжнародну підтримку. Застосування інструментів публічної дипломатії, таких як публічні заходи та соціальні медіа, є важливими, а діяльність стейкхолдерів є необхідною для збільшення присутності нашої держави на світовій арені, особливо під час війни.

Список використаних джерел:

1. Бафоев Ф. М. (2016). *Культурна дипломатія в системі міжнародних зв'язків на пострадянському просторі. Молодий вчений. № 6. С. 662–667.*
2. Висоцький О. Ю. (2018). *Електронна дипломатія як інструмент пропаганди. Політологічний вісник. Вип.81. С. 51–59.*
3. Висоцький О. Ю. (2020). *Публічна дипломатія: конспект лекцій. Частина II. Дніпро: СПД «Охотнік». 48 с.*
4. Висоцький О. Ю. (2015). *Публічна дипломатія. Сучасна політична лексика : навч. енциклопед. словник-довідник. С. 237.*
5. Гуцал С. А. *Публічна дипломатія та стратегічні комунікації: концептуальні засади їх взаємозв'язку та взаємодії. Міжнародні відносини. Сер. Політичні науки. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/2902/2601 (дата звернення: 06.11.2023).*

6. Гуцал С. А. (2015). Публічна дипломатія як сучасний пріоритет зовнішньої політики держави. *Стратегічні пріоритети*. № 3 (16). С. 106–113.

КРУГЛЯК ОЛЕКСАНДР

*Студент IV курсу, кафедра зв'язків з громадськістю і журналістики
факультет PR, журналістики та інформаційної політики
Київський національний університет культури і мистецтв*

**РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА ЯК ЗАСІБ ПОЛІТИЧНОЇ
МАНІПУЛЯЦІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ
В УКРАЇНУ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ
(НА ПРИКЛАДІ TELEGRAM-КАНАЛІВ “ЛЕГІТИМНИЙ” ТА
“КАРТЕЛЬ”)**

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України месенджер Telegram став невід'ємним сервісом для швидкого моніторингу актуальної інформації про сьогоднішнє. Однак зі сплеском популярності цієї соціальної мережі розпочалися масові інформаційні «викривлення» подій, фейкові новини та гігабайти психологічних методів для керування думками, і ця проблема залишається актуальною в сучасному цифровому світі.

Проаналізувати як політична маніпуляція російської пропаганди на прикладі telegram-каналів «Легітимний» та «Картель» вплинула на громадську думку під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну після 24 лютого 2022 року.

Пропаганда та маніпуляція містять в собі важливі аспекти. В чому різниця між цими двома поняттями, як проявляється і впливає російська пропаганда та маніпуляція на суспільство.

В суспільстві дуже часто плутають та поєднують ці два поняття, ніби пропаганда та маніпуляція – синоніми. Але насправді вони відрізняються. Пропаганда завжди підштовхує до переконання чи підтримки тих чи інших інтересів. Частіше вона не пов'язана з фейком чи «викривленою» інформацією. Пропаганда – це систематичне поширення ідеологічних, політичних або релігійних поглядів з метою впливу на громадську думку та переконання. Натомість маніпуляція – це перевернута інформація яка впливає на відношення суспільства. Тобто те, на що б ми не звертали увагу завдяки маніпуляції – стає для нас в край важливим. Маніпуляції – це свідоме використання психологічних прийомів та методів для керування думками, переконаннями та поведінкою людей. Російська пропаганда та маніпуляція – це головні інструменти рос ЗМІ, основна їх складова. Пропаганда та маніпуляція в російських ЗМІ – дві невід'ємні складові одного цілого.

Інформація навколо нас багато різноманітної інформації і головним аспектом для сьогоднішнього вважається «бути в темі».

Необхідно наголосити, що Telegram-канали, YouTube та соц. мережі - це найзручніший спосіб дізнатись ту чи іншу інформацію. Telegram – популярний

та відомий багатьом багатофункціональний месенджер, за допомогою якого можна обмінюватися повідомленнями. Цільова аудиторія може бути розподілена за віковими групами, соціальним статусом, інтересами та іншими параметрами, що вимагає індивідуального підходу та аналізу для ефективного впливу. Використання нових технологій та соціальних мереж може допомогти в поширенні правдивої інформації серед цільової аудиторії.

Інструменти пропаганди та маніпуляцій телеграм-каналів «Легітимний» (додаток 3) та «Картель» (додаток 4). Як змінилась подача інформації від початку війни і до тепер, які їх головні інструменти маніпуляції. Обґрунтоване порівняння їх маніпуляції та пропаганду з СРСР та США. Якщо заглибитися в історію часів СРСР, варто поміркувати, якими тоді були впливи на суспільство. Як ЗМІ впливали на світогляд людей? Які інструменти будували СРСР в ЗМІ? Обговоримо стереотипи про Україну зараз та за часів СРСР, їх вплив на зарубіжний світ. Відношення українців до стереотипів про нашу державу та їх руйнування.

Пропаганда та маніпуляції використовуються впродовж історії людства з метою контролю над масами та досягнення політичних або соціальних цілей. Ще у далекому ХІХ сторіччі правителі давніх країн вдавалися до пропаганди серед своїх же громадян для зміцнення влади та підвищення авторитету. У першій половині ХХ сторіччя тоталітарні держави (Німеччина, СРСР, Франція та інші) зробили пропаганду головною складовою державної політики, та встановили жорсткий контроль над усіма ЗМІ (додаток 1). Також саме у ХХ сторіччі пропаганда отримала нового розвитку із появою засобів масової інформації, таких як радіо, телебачення та Інтернет. Але сьогоднішня епоха цифрових технологій створила нові можливості для поширення пропаганди та маніпуляцій, що потребує розробки ефективних стратегій протидії. З часом пропаганда ставала складнішою. З одного боку, це пов'язано з розвитком засобів масової інформації, які дозволяли комунікувати з мільйонами людей одночасно. Крім того, демократичне управління поширювалося. Чим радянська пропаганда відрізнялася від західної та чому Радянський Союз так широко використовував пропаганду...

До сьогодні є розуміння, що пропаганда як явище була впроваджена більшовиками, для яких агітація та пропаганда були найважливішими інструментами боротьби за переконання мас, за їхнє залучення до розбудови соціалізму. У цьому сенсі в СРСР слово «пропаганда» до останнього часу мало позитивну конотацію, нею ніхто не нехтував, навпаки, засоби інформації абсолютно офіційно розглядалися як інструменти агітації та пропаганди. Питання ставилося так: пропаганда служить благородним цілям – побудові соціалізму, знищенню експлуатації людини людиною, встановленню «світу в усьому світі».

У початку ХХІ століття сама інформація стала використовуватися як зброя. Російська федерація розробляла відповідні технології та методи у процесі війни проти України. Російські військові виступали як лише один із складових воєнних дій. Головним чином відбувалася інформаційна війна, спрямована на введення українців у оману, розповсюдження паніки серед громадян Європи та

Америци, а також дестабілізацію у внутрішній ситуації країни. Представники різних молодих релігій, таких як християнство, іслам і буддизм, вдосконалювали мистецтво пропаганди для поширення своїх переконань. Вони демонстрували дива, які, за їхніми словами, були скоєні їхніми пророками, та обіцяли людям вічне життя та інші блага, якщо ті приймали їхню віру (додаток 1). Проте релігійна пропаганда не завжди проходила мирними методами. Ранні мусульмани поширювали її за допомогою своїх мечів, і християни вживали криваві заходи для зміцнення своїх церков та віросповідань. «Дайте мені засоби масової інформації, і я з будь-якого народу зроблю стадо свиней» – так заявляв пропагандист гітлерівської Німеччини Геббельс (додаток 2).

Сьогодні світ змінився, але інструменти залишились ті самі. Кожна влада любить контролювати і все тримати під ковпаком. Однак не всі люди мають достатню освіченість в тих чи інших питаннях щоб вміти фільтрувати інформацію яку ЗМІ вливають кожну хвилину. Не всі люди вміють правильно реагувати та сприймати пропаганду чи маніпуляцію. Більшість людей сприймає інформацію «однобоко» так як то подає ЗМІ, а кожне ЗМІ подає так як їм потрібно. Тому, маси споживають саме ТЕ, що вони вважають для них життєво необхідним. Російські ЗМІ – це яскравий приклад того, як це відбувається. Одним із найяскравіших прикладів – історія про те, як "у Львові їдять російськомовних дітей" або те, що "українці у маршрутках розплачуються сіллю". Незважаючи на абсурдність історій, пересічні громадяни рф у це вірять.

Тема ще недостатньо досліджена і потребує уточнень і доповнень. Але безперечно, актуальна.

Висновки. В сучасному світі інформації важливо розрізняти між пропагандою і маніпуляцією, розуміти їхні різниці та наслідки. Подолання цих явищ потребує розвитку критичного мислення та медіаграмотності серед населення, а також розробки ефективних стратегій протидії цим явищам. Правильне розуміння та аналіз інформації є ключем до збереження об'єктивності та вільного суспільства. Відзначаючи важливість розрізнення пропаганди та маніпуляцій в інформаційному просторі, ми також повинні розуміти, що сучасні технології надають їм нові засоби та можливості. Спільні зусилля суспільства, урядів та медіа є необхідними для запобігання поширенню маніпуляцій та пропаганди та забезпечення інформаційного середовища, яке сприяє об'єктивності, правдивості та свободі думки.

Список використаних джерел:

1. Приклади з СРСР та релігіями: http://mediadriver.online/manipuliatsiyi_ta_propahanda/manipulyatsiyi-ta-propaganda/
2. Пропаганда та маніпуляція: <https://inrespublica.org.ua/podii/fakt-chy-manipulyatsiya-yak-filtruvaty-informatsiyu-u-vyborchij-period.html>
3. Телеграм-канал «Легітимний»: <https://t.me/legitimny>
4. Телеграм-канал «Картель»: https://t.me/ZE_kartel

*Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор,
факультет PR, журналістики та інформаційної політики Київського
національного університету культури і мистецтв*

МАЛЯР КАТЕРИНА

*студентка V курсу, кафедра журналістики та міжнародних відносин,
факультет журналістики та міжнародних відносин, Київський
Університет Культури*

ІМІДЖ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В ЗАКОРДОННОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Постановка проблеми. 2022 рік став поворотним, як для внутрішнього становища України, так і для формування міжнародного іміджу, коли Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення 24 лютого. Країна знаходиться в центрі підвищеної уваги закордонних ЗМІ протягом двох років, а рівень впізнаваності помітно зріс порівняно з 2015-2019 роками. Погляд громадян європейських держав, Америки, Азії стосовно України, її традицій та народу змінився. Роками сформовані стереотипи про Україну як частину Росії, про український народ, звичаї, історію, мову руйнуються. Повномасштабне вторгнення змусило людей переосмислити факти та прагнути більше дізнатися про країну у Східній Європі.

Війна відобразилася на формуванні міжнародного іміджу країни, змінила ставлення до українців, як незалежного народу, допомогла позбутися стереотипів пострадянської України, сприяла створенню позитивного іміджу та формуванню подальшого вектора спрямованості міжнародного іміджу.

Українські науковці активно вивчають тему формування та трансформації міжнародного іміджу України протягом останніх років. Сучасні дослідники розглядають імідж країни в контексті російсько-української війни, інформаційної війни, оцінюють вплив соціальних мереж та ЗМІ на формування внутрішнього та зовнішнього іміджу України. Серед провідних науковців необхідно виокремити Г.Полішко, Т. Нагорняк, а також такі аналітичні центри як «BRAND UKRAINE».

Мета статті полягає в ґрунтовому аналізі поточного міжнародного іміджу України, дослідження впливу закордонних ЗМІ на формування образу країни, сприйняття українців за кордоном. Важливо дослідити, як змінився міжнародний імідж України з початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, провести порівняльний аналіз висвітлення подій в Україні провідними закордонними ЗМІ на початку 2022 року та в кінці 2023 року.

Виклад основного матеріалу. Поняття «імідж» визначається як цілеспрямовано сформований образ (якої-небудь особи, явища, предмета і т.

ін.) з метою емоційно-психологічного впливу на кого-небудь для популяризації, реклами і т. ін. [4]

Українська дослідниця Г. Полішко визначає поняття «міжнародний імідж» як описові інформаційні переконання міжнародної спільноти стосовно певної держави або її офіційних чи неофіційних представників, які зрештою, відображають безліч об'єктивних чи суб'єктивних узагальнень. [3]

Формування міжнародного іміджу країни залежить від багатьох факторів, серед яких треба відокремити вплив іміджу глави держави, політичної еліти, засобів масової інформації. Нагорняк Т. в своїй роботі виокремлює такі складові іміджу держави як: імідж державної влади та лідера; імідж політичного режиму; імідж соціально-економічного розвитку; показники фінансової стабільності; імідж інвестиційного клімату держави; імідж оборонної здатності армії та ВПК держави; імідж стратегічних комунікацій, державної інформаційної політики, національної безпеки; зовнішньополітичний імідж; соціокультурний імідж держави та імідж унікальності; імідж інвестиційного клімату та імідж перспективності. [2]

Імідж держави на міжнародній арені залишається одним з основних факторів формування міжнародних відносин країни. Він формується шляхом налагодження суспільно-політичної, економічної, соціальної, демографічної і культурно-духовної ситуації. Для України важливо формування позитивного іміджу на міжнародній арені для утворення істинного уявлення про країну, отримання допомоги від світових партнерів і в результаті для перемоги над агресором, для відбудови після завершення війни, для закріплення іміджу незалежної європейської країни.

Важливим залишається дослідження світового інформаційного простору і аналіз висвітлення України в ньому. ЗМІ, як українські, так і закордонні, залишаються одним з основних методів формування іміджу країни. Так на початку війни у 2022 році визначається активне висвітлення України в закордонних ЗМІ. За дослідженням «Про сприйняття України у світі» у 2022 році пошукова активність за запитом «Україна» досягла історичного рекорду в Google в усьому світі. Пошуковий інтерес до України у світі був у 20 разів вищим, ніж у 2012 році, коли Україна приймала Чемпіонат Європи з футболу, і в 7 разів вищим, ніж у 2014 році, коли Росія вторглася в Україну та окупувала Кримський півострів і частини Донецької та Луганської областей. [1]

За рік війни активність висвітлення події, що відбуваються в Україні, в закордонних ЗМІ значно зменшилася. Медіа продовжують освітлювати ключові моменти війни на території України, зменшують увагу до необхідності міжнародної підтримки, приділяючи увагу підштовхуванню до перемовин та миру. За медіамоніторинговим аналізом організації BRAND UKRAINE станом на вересень 2023 року про Україну було опубліковано понад 21 тис. статей у провідних міжнародних онлайн ЗМІ. Аналіз було проведено на основі низки провідних медіа, зокрема англомовних, німецькомовних, іспаномовних та франкомовних, серед яких BBC, Daily

Mail, The Guardian, The New Your Times, Washington Post, Mirror, Independent, Telegraph, CBC, CTV News та інші. [5]

Таким чином формування іміджу України в міжнародному інформаційному просторі з початку війни в 2022 році відіграє значну роль для майбутнього закріплення позицій країни на світовому ринку. Сьогодні Україна фіксує образ незалежної європейської держави, що захищає та відстоює свої права. Роками залишаючись країною, на території якої відбувається воєнний конфлікт, та підвищеного інтересу в останні два роки, Україні потрібно сформувати програму утвердження позитивного іміджу держави на світовому ринку, певних елементів міжнародного образу, ставити в пріоритеті позиціонування та висвітлення країни в національних та закордонних ЗМІ.

Список використаних джерел

1. *Звіт про сприйняття України у світі.* URL: <https://brandukraine.org.ua/> (дата звернення: 27.10.23)
2. *Нагорняк, Т. Л. (2022). Публічний імідж України в умовах невизначеності. ISSN 2519–2949 (Print); 2519–2957 (Online) Політичне життя, с. 77–86. URL: 12038-Текст статті-23885-1-10-20220413*
3. *Полішко Г.Г. Національний брендинг у глобальній економічній системі: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. Київ, 2016. 238 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.02/2016/Dis_final_Polishko.PDF (дата звернення: 27.10.23)*
4. *Словник іношомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С. Я. Єрмоленко; Худож.- оформлювач Б. П. Бублик. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.*
5. *Україна у провідних міжнародних онлайн змі та соцмережах.* URL: <https://brandukraine.org.ua/> (дата звернення: 27.10.23)

*Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв*

*студентка IV курсу, кафедра зв'язків з громадськістю і журналістики
факультет PR, журналістики та інформаційної політики
Київський національний університет культури і мистецтв*

МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ: ВПЛИВ МЕРЕЖІ ТІКТОК

Постановка проблеми. Останні роки соціальні мережі стали невід'ємним інструментом впливу на суспільство. Такий вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки. У 2016 році з'явилася нова соціальна мережа — TikTok, яка носить переважно розважальний характер. Проте питання про її вплив на імідж України залишається недостатньо вивченим.

Мета дослідження проаналізувати вплив соцмережі TikTok на міжнародний імідж України.

В епоху інформаційних війн, найбільш вагомими сферами для дослідження є кібербезпека, розвиток аналітичних центрів з протидії пропаганди та фейків, а також аналіз міжнародного іміджу країни.

Імідж країни є невід'ємним інструментом впливу та стратегічного зовнішньополітичного розвитку. Імідж в цьому контексті — сприйняття країни у визначенні успіху в бізнесі, торгівлі та туризмі, а також в формуванні її дипломатичних та культурних зв'язків з іншими державами. Також наскільки довіряють її інтересам та намірам. Саме тому кожна країна прагне досягти визнання та мати позитивний не тільки внутрішній, а й міжнародний імідж.

Один з варіантів градація іміджу відбувається за допомогою індексів національних брендів країн: Anholt Ipsos Nation Brands Index і FutureBrand Country Brand Index, Global Soft Power Index і т.д.. У кожного з цих індексів є своя складна і детальна система аналізу. Та мета одна — надання об'єктивної інформації про сприйняття країнами, їхній вплив та привабливість.

На момент 2020 року, за версією FutureBrand Country Brand Index, Україна займала 71 місце з 75 (Цьвок, 2021, (2)). У той же рік оголошують про старт масштабної інформаційної кампанії з перезапуску бренда України Ukraine NOW, який був створений у 2018 році. Подальші роки програма впевнено виконувала свої обов'язки піднімаючи країну в рейтингу.

Після початку повномасштабного вторгнення особливо помітно, як Україна посилила власну впізнаваність та впливовість у світі. Про це свідчать результати міжнародного рейтингу Global Soft Power Index 2023, де Україна посіла 37 місце із 121-го. Загалом за впливовістю країна піднялася із 45-го на 19-те місце у світі, за впізнаваністю — з 47-го на 14-те. За репутацією — із 70-го на 68-ме (Поліковська, 2023, (1)).

Утім, таких результатів ми б не досягли лише зустрічами президента з високопосадовцями та офіційними інформаційними кампаніями.

У сучасному світі, коли люди не уявляють своє існування без соціальних мереж, саме вони відіграють одну з ключових ролей у створенні та поширенні іміджу країни. Українці, не підозрюючи того, стають активними учасниками цього процесу, розповсюджуючи свої погляди, світлина, відео та інші враження про свою країну. Їхні публікації можуть суттєво впливати на сприйняття України як туристичного напрямку або місця для інвестицій.

Окрім того, соцмережі дозволяють країні швидко реагувати на події та ситуації. Наприклад, під час повномасштабного вторгнення для привернення уваги до звірств росіян українці створили кампанію під хештогом **#RussiaIsATerroristState**. Її активно просували в соціальних мережах, зокрема на Twitter, оскільки саме тут міститься велика кількість впливових іноземних користувачів, від знаменитостей до політиків. Використання Twitter було стратегічним вибором, оскільки ця соціальна мережа стала майданчиком для обговорення глобальних подій та спільного вирішення проблем.

Важливо зазначити, що платформи, такі як Facebook, Twitter та Instagram, неодноразово досліджувалися в контексті впливу цих соціальних мереж на глобальну політику та громадську думку. Однак, така платформа як TikTok, захопивши вже величезну аудиторію, залишається менш дослідженою.

TikTok — це китайська розважальна соцмережа, яка налічує понад 1 мільярд користувачів з 140 країн. Беручи до уваги таку кількість юзерів, це унікальна можливість покращувати імідж України шляхом залучення людей. Українці своїми публікаціями, не розуміючи того, можуть впливати як позитивно так і негативно на формування країни, як бренду. Адже сам принцип роботи цієї соцмережі заключається в тому, що відео підбираються рандомно, беручи до уваги інтереси або запити користувача.

За дослідженням GlobalLogic у 2022 році соцмережа TikTok налічує 10,5 мільйонів українських користувачів (Шкіль, 2022, (3)). Тож, як саме українці впливають або можуть вплинути на імідж країни?

- 1) Естетичні відео вуличок Львову, відеоекскурсії соборами Києва, відеоогляди міста від блогерів — це все допомагає підвищити не тільки внутрішній туризм, а й привернути увагу іноземців. Використання трендової музики посилює вірогідність попадання цього відео у стрічку людям по всьому світу.
- 2) Виконання автентичних пісень, сторінки національних ансамблів, фотосесії в українському стилі — приклад того, як люди просувають українську культуру в маси. Унікальність нашої культури приваблює своєю незвичністю та сприяє її популяризації поза межами країни.
- 3) Останні роки Україна демонструє потужний рівень інноваційних досягнень, але для того, щоб тримати цю планку, необхідно залучати більше інвестицій в різні галузі. Нашою задачею є демонстрація досягнень не тільки в Україні, а й за кордоном. Такі розробки, як Дія, Монобанк мають вже профіль у TikTok та активно показують функції,

можливості, нові доповнення. Окрім того, українські інженери, медики, науковці можуть представляти свій продукт у форматі відеоогляду, як це популярно в ТікТок. Так, у 2023 році користувачі могли бачити українську розробку робота-камікадзе Ratel S.

- 4) Національна єдність та патріотизм для більшості впливових країн є великою цінністю. У нашому випадку, під час повномасштабного вторгнення, один з ключових факторів отримання партнерської підтримки була саме українська незламність. Користувачі публікували відео зруйнованих домівок, розстріляних колон машин з хештегом #SaveUkraine з англійським перекладом, робили вирізки фрагментів інтерв'ю, виступу гурту Kalush на Євробаченні, розповсюджували відео, де руками зупиняють танки, як приймають переселенців, рятують тварин. Саме ТікТок був тією платформою, де іноземець міг з більшою вірогідністю побачити ці публікації.
- 5) Не тільки російсько-український конфлікт займає інформаційний простір соцмережі ТікТок. Всі важливі світові потрясіння в тій, чи іншій мірі з'являються у стрічці. Для України важливо не залишатися осторонь, адже це можливість підвищити імідж країни, за рахунок участі у глобальних дискусіях, як наприклад, ми підтримували Ізраїль.

Окрім позитивних тенденцій для покращення міжнародного іміджу України є ряд ризиків та факторів, які держава повинна постійно тримати на контролі, щоб убезпечити негативні впливи, в першу чергу, з боку російської федерації.

- 1) росія використовує соцмережі, зокрема ТікТок для поширення пропаганди наративів та фейків. Якщо українці постійно знаходяться в контексті та можуть розпізнати брехню, то іноземець залишається вразливою аудиторією.
- 2) Публікації про корупцію, бідність, злочинність допомагають піднімати такі важливі теми і звертати на них увагу в українському інфопросторі. Та ця інформація не обмежується однією країною, за алгоритмом вона може потрапити італійцю, американцю і іншим. Це може укріпити в іноземців негативне уявлення про Україну.
- 3) Скандали та невдоволення. Негативно впливати на імідж країни можуть і вчинки людей. На платформі ТікТок можна знайти відео, як українці висловлюють невдоволення тією чи іншою країною в грубій формі, як псують майно та загалом поведуться неадекватно. Ці фактори складають негативне уявлення про народ, та загалом про країну.

Для українців важливе розуміння, що саме вони є амбасадорами своєї країни. Успішний імідж держави залежить, зокрема і від їх публікацій. Важливо пам'ятати про інформаційну безпеку та відповідальність під час роботи з соціальними мережами.

У сучасному світі вагому частину у формуванні позитивного іміджу на себе взяли соціальні мережі. Правильне їх використання може покращити впізнаваність, репутацію та привернути інвестиції. Важливо

брати до уваги, не тільки перевірених часом соцмереж (Facebook, Twitter та Instagram), а й враховувати менш досліджені, такі як ТікТок. За роки існування ТікТок взяти велику участь в популяризації України, як бренду.

Список використаних джерел:

1. Поліковська, Ю. (2023, 2 березня). Бренд України увійшов до 20 найвпливовіших у Global Soft Power Index. Детектор медіа. <https://ms.detector.media/trendi/post/31301/2023-03-02-brend-ukrainy-uviyshov-do-20-nauplyvovishykh-u-global-soft-power-index/>
2. Цьвок, Д. (2021, 25 квітня). Чи існує бренд “Україна” і який він? Українська правда. <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/04/25/7291357/>
3. Шкіль, Л. (2022, 6 серпня). 28 млн в YouTube, 10 млн у TikTok: як війна змінила українські соцмережі — AIN.UA. AIN.UA. <https://ain.ua/2022/08/06/yak-vijna-zminyla-soczmerzhi/>

Науковий керівник: Кочубей Л., доктор політичних наук, професор, факультет PR, журналістики та інформаційної політики Київського національного університету культури і мистецтв

*аспірант кафедри міжнародних відносин,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
та національної безпеки,
Національний університет «Острозька академія»*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЇЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У той час, коли тези С. Гантінгтона про зіткнення цивілізацій активно критикують, на європейському континенті відбувається війна, яка носить виразно цивілізаційний характер, пов'язаний з тим, що Російська Федерація не погоджується з цивілізаційним вибором українського суспільства. Як зазначає український аналітик В. Портников, «[с]аме цивілізаційна прірва між російською та українською ідентичностями обіцяє стати головним – і довговічним – результатом цієї страшної війни» (Портников, 2023). Після анексії Криму та початку військових дій на Донбасі 2014 року і, тим більше, після повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року у суспільній свідомості українців, та й на міжнародній арені, все більше розвивається бачення цивілізаційної відокремленості України від Росії (Вітченко, 2023). На думку того ж С. Гантінгтона, якщо вважати Україну та Росію приналежними до однієї цивілізації, «імовірність застосування сили поміж українцями та росіянами має бути мінімальна» (Huntington, 1993, с. 38). Війна стала проявом цивілізаційних розбіжностей поміж цими двома країнами, які раніше належали до одного утворення, що носило назву «Союз Радянських Соціалістичних Республік», і вважалися однією цивілізацією.

Цивілізаційний вибір України був чи не найвиразніше проголошений під час Євромайдану у листопаді 2013 року. Проте це не була перша маніфестація європейського вибору. Про бажання бути частиною європейської спільноти народів йшлося у перших документах незалежної України, яка цей напрямок, хоч і з перемінним успіхом, підтверджувала відповідними реформами та створенням відповідних інституцій. Інституції є частиною вираження цивілізаційної ідентичності (Рафальський та ін., 2022, с. 30). Проте важливо оцінити, як проявлялася інституціоналізація європейського цивілізаційного вибору України в контексті трансформації її цивілізаційної ідентичності протягом періоду незалежності, зокрема до ескалації російської агресії у 2022 році.

Європейський цивілізаційний вибір асоціюється з європейською інтеграцією, яка переважно трактується як процес вступу до Європейського Союзу. Є. Таран (2020) розглядає інституціоналізацію європейської інтеграції України, розуміючи під цим поняттям процес утворення таких інститутів, які зможуть забезпечити ефективність її євроінтеграції.

Відповідно, таку інституціоналізацію пов'язують з імплементацією норм та цінностей ЄС, тобто виконання вимог Угоди про асоціацію, а з 2022 року – ще й щодо імовірного набуття членства через інститут кандидатства. Відповідна державна політика, побудована навколо таких цілей, має безпосередній вплив на людську свідомість, культуру, розуміння важливості структурних змін (Куцевол, 2018).

Поряд з тим недосконалість механізму координації державної політики у сфері європейської інтеграції стала підставою до того, що Україну не вважали послідовною у її розвитку (Куцевол, 2018). У зв'язку з радянським минулим України перший етап її незалежності прийнято вважати перехідним періодом: від авторитаризму до демократії, від планової до ринкової економіки, від тоталітарного до плюралістичного суспільства. На думку Ю. Мацієвського (2016), «Україна є прикладом країни з гібридним режимом, де формальні інститути (конституція, закони та законодавчі акти) є підірвані неформальними (клієнтелізмом, непотизмом і корупцією)» (с. 8). Такий стан справ науковець називає «пасткою гібридності», яка є сукупністю «стійких, але неефективних інститутів, що заважають елітам рухатися у бік демократії, але дозволяють зберігати монополію на політичну владу та ренту, не вдаючись до відвертого авторитаризму» (с. 8). У таких умовах розвивається цивілізаційна ідентичність України: декларації проєвропейського цивілізаційного вибору часто не збігаються з реальними процесами в практичній площині. Як зазначають українські дослідники, «реалізація цивілізаційного вибору України не може обмежуватися лише загальними деклараціями про належність до європейської цивілізації та ратифікацією норм ЄС. Вона потребує також докорінних змін у самих соціальних практиках і формах взаємодії громадян на всіх рівнях – у стосунках між собою, з центральними та місцевими органами влади» (Пирожков та ін. (ред.), 2016, с. 80).

У контексті конструктивістського підходу ми розглядаємо інституціоналізацію як прояв розвитку цивілізаційної ідентичності. Для нас важливо побачити взаємозв'язок між цивілізаційними уявленнями та формуванням і укоріненням матеріальних структур світової політики, таких як формальні інститути (міжнародні організації, державна бюрократія) та шаблонні практики (дипломатія, допомога, військові інтервенції) (Bettiza, 2014). Інституціоналізація створює суспільні механізми, покликані гармонізувати розвиток суспільства у певному напрямку. З іншого боку, інституціоналізація має вести до збільшення передбачуваності суспільства в очах міжнародної спільноти.

Початком процесу інституціоналізації європейської інтеграції прийнято вважати 1998 рік, коли набула чинності Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, створено Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції, а також затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу (Куцевол, 2018). Проте надалі проявилася «недосконалість інституційного механізму європейської інтеграції, який зазнає змін у зв'язку із зміною влади»

(Куцевол, 2018, с. 219). Значне зміцнення інституціоналізації європейського вектору розвитку Української Держави спостерігається вже після Революції Гідності. Це проявилось у роботі Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, повернення політичної посади Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, внесення змін до Конституції, яка закріплювала пріоритет європейської та євроатлантичної інтеграції, та інші інституційні зміни.

Європейська ідентичність та європейський цивілізаційний вибір стали імпульсом для відповідних інституційних змін, а повномасштабна війна Росії проти України ще більше сприяє цьому. Ставлення до Росії продовжує бути «формоутворюючим для української політики» (Литвиненко, 2020, с. 130). Проте фактор відкритої агресії тепер зіграв на користь кристалізації поглядів та векторів, надавши наявній інституціоналізації ще більшого сенсу. Набуття Україною статусу кандидата на членство визначає кінцевою метою процесу творення відповідних інституцій остаточний вступ до ЄС.

Однак, враховуючи те, що соціальні інститути – це «відносно стійкі соціальні утворення, які включають соціальні організації, які підтримують офіційно чи конвенційно прийняті правила, що регулюють соціальну поведінку у певній сфері суспільного життя на основі вимушеної чи добровільної згоди більшості членів суспільства з наявністю даних соціальних організацій та правил» (Головаха, Паніна, 2001, с. 6), потребує подальшого дослідження питання того, наскільки поточні інституційні зміни в Україні є невідворотними та заснованими не лише на політичній волі діючої влади.

Важливим є підкреслити, що Помаранчева революція та Революція Гідності можуть справедливо вважатися реакцією проти інституційних змін, що не відповідали проєвропейській цивілізаційній ідентичності. Тобто запит на подальшу інституціоналізацію українського цивілізаційного вибору, який йде від суспільства, повинен бути чітким та зрозумілим, а тому засновуватися на чіткій цивілізаційній ідентичності. Заборона цензури, встановлення свободи віросповідання, радикальна зміна законодавства стали основою для нових змін у суспільстві. Поряд з тим так звана «традиційна легітимність» (Головаха, Паніна, 2001, с. 10) старих інститутів все ще продовжувала чинити залишковий вплив на суспільство, послаблюючи ефект нової інституціоналізації, але й утримуючи суспільство від драматичних катаклізмів. Інституціоналізація європейського цивілізаційного вибору відбувається поволі, що дає можливість для поступових змін на фоні утвердження європейської цивілізаційної ідентичності. На нашу думку, декомунізація, дерадянська, дерусифікація стали проявами інституційних змін, що спричинені прагненням відійти подалі від радянського та імперського минулого та його інституційної спадщини, яка продовжує давати про себе знати у суспільному житті українців, та наблизитися до демократичних цінностей Європи. Для подальшої інституціоналізації європейського цивілізаційного вибору, вона має і далі підживлюватися відповідною ідентичністю.

Отже, від початку свого незалежного існування Україна має тенденцію до розвитку інституцій, що відображають її проєвропейський напрямок розвитку. Ця інституціоналізація не була зрілою та передбачуваною і дуже залежала від настроїв відповідного політичного керівництва. Схильність до «подвійної інституціоналізації» та «гібридного режиму» створили підстави для сумніву міжнародної спільноти у проєвропейськості України, зокрема напередодні Революції Гідності 2013 року. Втім суспільний запит на зміни, пов'язаний з європейською цивілізаційною ідентичністю, став поштовхом до більшої кристалізації прозахідного напрямку розвитку. Збройна агресія Росії у 2014 році та її ескалація у 2022 році надали цьому процесу ще більшої виразності та цілеспрямованості. Теза російського президента В. Путіна (2021) про те, що в Україні формується «Анти-Росія», насправді стала лейтмотивом конструктивних трансформацій в українському суспільстві.

З іншого боку, складнощі щодо інституціоналізації цивілізаційного вибору України можуть бути у надмірній прив'язці такої інституціоналізації саме до членства в ЄС. Саме наднаціональне утворення переживає певні трансформації своєї ідентичності, відходячи від засад, що були характерні для нього від початку. Україна, переживаючи сьогодні страшні випробування війни та відвойовуючи своє європейське майбутнє, потребує інституціоналізації, яка забезпечить міцний фундамент її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

4. Bettiza, G. (2014). *Civilizational Analysis in International Relations: Mapping the Field and Advancing a "Civilizational Politics" Line of Research*. *International Studies Review*, 16(1), 1–28.
5. Huntington, S. P. (1993). *The Clash of Civilizations? Foreign Affairs*, 72(3), 22–49. DOI: 10.2307/20045621
6. Вітченко, І. (2023). Інтерпретація понять «європейська ідентичність» та «європейські цінності» в контексті євроінтеграції України. *Матеріали XVI Міжнародної наукової конференції «Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур»*. 22-23 червня 2023, Острог. с. 38-45.
7. Головаха, Є., Паніна, Н. (2001). *Пострадянська деінституціоналізація та становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві*. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 4. 5–22.
8. Горбулін, В. (2017). *Світова гібридна війна: український фронт*. Київ, НІСД.
9. Куцевол, А. (2018). *Інституційна складова процесу європейської інтеграції України*. *Право та державне управління*. 4(33). 217–222.
10. Литвиненко, О. (2020). *Пострадянський період в українсько-російських відносинах позаду. Що далі? Національна безпека і оборона*, 1-2, 130-132.

Звернення 11.05.2021: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf

11. Мацієвський Ю. (2016). *У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014)*. Чернівці, Книги-XXI.
12. Пирожков, С. та ін. (ред.) (2016) *Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії*. Київ, ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
13. Портников, В. (2022). *Війна ідентичностей*. Віталій Портников. Meridian Czernowitz, 15 листопада 2022, звернення 20.01.2023: <https://www.meridiancz.com/blog/portnikov/>.
14. Путин, В. (2021). *Об историческом единстве русских и украинцев*. Официальный сайт Президента Российской Федерации. Звернення 12.07.2021: <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>.
15. Рафальський, О., Калакура, Я., Калакура О., Юрій, М. (2022). *Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність*. Київ, ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
16. Таран, Є. (2020). *Інституціоналізація європейської інтеграції України*. Публічне управління та митне адміністрування, 2(25). 36–39. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.6>.

Науковий керівник: Сидорук Т., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин національного університету «Острозька академія».

*студентка IV курсу, кафедра міжнародних відносин,
політичних наук і практичної філософії,
факультет міжнародних відносин і журналістики,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ШЛЯХ УКРАЇНИ В ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНІЦІАТИВІ: ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин регіональне співробітництво розглядається національними державами як важливий інструмент забезпечення власних інтересів з огляду на здобуття необхідної підтримки, безпеки в міждержавних стосунках, обов'язковості дотримання міжнародного права, а відповідно й дотримання рівноправного співіснування держав. У цьому контексті особливе місце займає Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ). Вона виникла як міжнародний субрегіональний політико-економічний форум із співпраці та розвитку в 1989 р., об'єднує 18 країн і є важливим інструментом регіонального співробітництва (CEI, 2023). Головна місія ЦЄІ – робота над європейською інтеграцією та сталим розвитком через регіональну співпрацю.

Для багатьох країн участь в такій організації, як Центральноєвропейська ініціатива є одним з небагатьох реальних втілень їхніх прагнень інтегруватись з європейськими та євроатлантичними структурами. До таких держав насамперед належить Україна, вступ якої до ЦЄІ, однак, не можна назвати надто безпроблемним. Розпочавши розвиток контактів із ЦЄІ у 1992 році шляхом участі в діяльності кількох робочих груп цього об'єднання, Україна лише через чотири роки стала повноправним членом цієї організації.

Причин такого зволікання було декілька. Український дослідник В.М. Білан у своєму дослідженні визначає, що спочатку ЦЄІ турбувала невизначеність статусу України в цій організації. Як результат, до нашої держави проявлялась недостатня увага, часто функціонери з ЦЄІ «забували» надсилати запрошення представникам України на участь у засіданнях робочих груп. Але, головною перешкодою участі України в цьому регіональному об'єднанні була економічна криза, оскільки всі витрати на участь у роботі Центральноєвропейської ініціативи кожна країна мусить покривати сама (Білан, 2001).

Зазначимо, що повноправне членство України в ЦЄІ суперечило зовнішньополітичним інтересам ряду країн, як членів Ініціативи, так і сусідів. Словенія, Хорватія, Італія наголошували на «економічній відсталості» України та на її неготовності брати участь у європейських регіональних об'єднаннях (Центральноєвропейська ініціатива, 1999). Разом з тим, інші держави були вельми зацікавлені у членстві нашої країни в цій

організації. До таких держав належали Польща, Чехія та Словаччина. Ключову роль у питанні участі України в ЦЄІ відіграла Австрійська Республіка. У 1992 році першу делегацію Ініціативи до Києва очолював австрійський посол П. Ульман, у 1994 році з ініціативи Австрії та Італії було створено Асоційовану раду Центральноєвропейської ініціативи, членом якої тоді ж стала Україна. Врешті, саме у Відні 31 травня 1996 року на черговому засіданні міністрів закордонних справ держав-членів ЦЄІ відбувся урочистий вступ України до об'єднання зі статусом повноправного члена (Центральноєвропейська ініціатива, 1999).

Розпорядженням Президента України від 16.09.96 №275/96-рп було створено і затверджено склад Міжвідомчої комісії з питань співробітництва України в рамках ЦЄІ (Про створення Міжвідомчої комісії з питань співробітництва України в рамках Центральноєвропейської ініціативи, 1996). 31 травня 2006 року у Відні відбулося чергове засідання міністрів закордонних справ держав-країн ЦЄІ, в якому взяла участь делегація України на чолі з Міністром закордонних справ Г. Й. Удовенком. В ході засідання відбувся урочистий вступ України до складу Центральноєвропейської ініціативи. Україна, як повноправний член Ініціативи, продовжує брати участь у погодженні та здійсненні більш ніж 35 програм та проектів ЦЄІ в усіх її робочих групах, що позитивно сприяє більш швидкій і ефективній реалізації національних інтересів України в багатосторонньому співробітництві держав регіону (Білан, 2001).

Наступний дані щодо участі України в ЦЄІ наводяться згідно даних сайту МЗС України (Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2023). Україна головувала в ЦЄІ у 2012 році. Протягом 2013 р. співробітництво України з ЦЄІ здійснювалося у форматі «трійки», до якої входили також Угорщина та Австрія. У 2014 році представники України взяли участь у зустрічі міністрів закордонних справ ЦЄІ, міжнародному семінарі «25 років ЦЄІ і Східне партнерство», засіданні міністрів освіти і науки ЦЄІ, міжнародній конференції з питань транспорту та логістики, зустрічі міністрів сільського господарства країн ЦЄІ, ювілейному саміті глав урядів країн-учасниць ЦЄІ. Україна також була представлена на молодіжному форумі «Право на діалог», VIII Європейському медійному форумі Південно-Східної Європи. І ця діяльність України в наступні роки теж мала активний характер. Необхідно зазначити, що активним є співробітництво в сфері освіти та науки. Одеський морський університет є головною установою університетської мережі ЦЄІ в Україні, який регулярно виконує проекти ЦЄІ (Білан, 2001).

З 24 лютого 2022 року – коли почалася російська агресія – адміністрований Виконавчий секретаріат ЦЄІ негайно взявся за дії в країнах прибуття біженців, у Польщі, Румунії, Молдові, Італії та в самій Україні, у партнерстві з місцевою владою. 17 березня 2023 року на благодійному вечорі на підтримку постраждалих на війні українців, який організувала гуманітарна ініціатива Групи Метінвест «Рятуємо життя», взяли участь 185 представників великого бізнесу з Італії, Німеччини, Австрії, Болгарії,

Польщі, Чехії, Бельгії та України. Генеральний секретар Центральноєвропейської ініціативи Роберто Антоніоне розповів, що організація з перших днів війни підтримує Україну: надає гуманітарну допомогу на сході країни, допомогла створити польовий шпиталь, а також освітній хаб у Варшаві, щоб сприяти соціальній інтеграції українських переселенців. Ініціатива розглядає можливість відкрити ще два такі хаби в Братиславі й Будапешті. «Крім того, ми оголосили конкурси на фінансування невеликих проєктів, спрямованих на пом'якшення наслідків війни. На жаль, це лише маленькі краплини в океані. Але вони доводять політичну згуртованість наших країн і сильну волю до співпраці на благо українського народу» (Antonione R., 2023).

Здійснений огляд фактів участі України у діяльності ЦЄІ дозволяє дійти висновку, що Україна бере активну участь у різних напрямках ЦЄІ, зокрема, у сфері енергетики, транспорту, промислової політики, протидії нелегальній міграції, боротьби з організованою злочинністю, розвитку малих і середній підприємств, транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Фахівці України беруть участь у діяльності діючих у рамках ЦЄІ експертних мереж за такими напрямками як транскордонне співробітництво, транспорт, енергетика, наука і технології. На постійній основі здійснюється робота, спрямована на активізацію участі підприємств та організацій України у реалізації проєктів співробітництва в рамках Ініціативи. Україна розглядає Центральноєвропейську ініціативу як важливий механізм інтеграції до європейського економічного і політичного простору, а також зміцнення стабільності в регіоні та добросусідських відносин між країнами-учасницями Ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Antonione R. (2023) URL: <https://metinvest.media/ua/page/velikiy-bznes-tal-ma-namr-dopomogti-vdbudovuvati-ukranu-pslya-vyni>.
2. CEI (2023) URL :<https://www.cei.int/>.
3. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine(2023) URL: <https://mfa.gov.ua/>.
4. Білан В.М. (2001) Центральноєвропейська ініціатива у зовнішній політиці України, Угорщини та інших країн регіону 1989-1999 рр. Наукові записки. Національний університет „Києво-Могилянська академія”. №18. 129-133.
5. Дукмас О. Л. (2009) Центральноєвропейська Ініціатива: від консультаційного форуму до регіонального об'єднання держав/ Вісник Київського міжнародного університету. Серія «Міжнародні відносини». Вип. 9. 335-348.
6. Про створення Міжвідомчої комісії з питань співробітництва України в рамках Центральноєвропейської ініціативи, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275/96-%D1%80%D0%BF#Text>
7. Центральноєвропейська ініціатива (1999). Довідник., Львів, 69 с.

Науковий керівник: Коротков Д., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії, факультет міжнародних відносин і журналістики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

магістр, кафедра міжнародних відносин та дипломатії інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина Західноукраїнський національний університет.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СОЮЗ 1920 РОКУ

Зовнішня політика та дипломатичні відносини України з Польщею від часу утворення Української Народної Республіки та Другої Речі Посполитої Польської не мали послідовного і постійного характеру. Значною мірою це пояснювалось змінами зовнішньополітичної орієнтації обох країн, що не збігалися на різних етапах драматичного перебігу політичного процесу у Центральній та Східній Європі. Перші кроки України на міжнародній арені характеризувались, насамперед, пріоритетом країн Антанти в зовнішньополітичній концепції УНР, тоді як Польща перебувала під значним політичним і воєнним впливом Австро-Угорщини та Німеччини. Після укладення Берестейського мирного договору Україна опинилася в політичному фарватері Центральних держав, а в Польщі на зміну прийшов вплив країн Антанти. Ця обставина ускладнювала встановлення дипломатичних стосунків і обмін дипломатичними представництвами (Datskiv, 2011, с. 797).

Важливе значення для налагодження дипломатичних стосунків між Україною та Польщею мало встановлення особистих контактів між лідерами цих країн. У травні 1919 р. Ю. Пілсудський послав до С. Петлюри майора Заглобу-Мазуркевича, який досконало володів українською мовою. У штабі української армії у Новому Острозі відбулася його таємна зустріч з С. Петлюрою, під час якої він поінформував про ставлення Ю. Пілсудського до УНР і самого Головного отамана (Єременко, 1997, с. 213).

Як відомо, Ю. Пілсудський виявляв себе прихильником незалежності народів колишньої російської імперії і відстоював ідею створення федерації Польщі, України, Білорусії та Литви. Глава Польської держави був одним з небагатьох польських політиків, які визнавали право українців на незалежну державу, щоправда без її західних земель.

Перебіг військових дій у Західній Україні свідчив, що здобути мілітарну перемогу українській стороні не вдасться. Під тиском чисельно переважаючого і краще озброєного та технічно оснащеного ворога армія ЗУНР зазнавала поразки. У свою чергу, армія УНР була не в стані надати Українській Галицькій армії належну допомогу. Війська Наддніпрянської України самі зазнавали поразки за поразкою у боях з більшовиками і під тиском ворога були змушені перейти Збруч і опинитися в Галичині. У цій ситуації уряд УНР вважав більшовицьку Росію своїм головним ворогом і намагався переконати галицький провід припинити війну з Польщею і віддати всі свої сили на боротьбу з більшовицькою агресією. Зрештою, уряд ЗО УНР погодився на це і війна з Польщею фактично припинилася.

Припинення військових дій давало змогу встановити дипломатичні стосунки між УНР і Польщею. Це диктувалося, насамперед, спільною загрозою обом державам з боку російсько-більшовицького і російсько-добровольчого експансіонізму. На початку серпня 1919 р. уряд УНР вислав до Польщі надзвичайну місію, яка мала з'ясувати, яку допомогу могла отримати Україна у боротьбі проти більшовиків. Місію очолив П. Пилипчук, який до того часу керував міністерством шляхів в урядах В. Чехівського та О. Остапенка. До її складу входили також К. Павлюк, В. Тулупа, Ю. Липницький (Дацків, 2015, с.7-8).

Українська дипломатична місія зустріла у Варшаві готовність до встановлення сталих дипломатичних стосунків і ведення переговорів, хоча певною перешкодою було намагання польської сторони реалізувати поступки і зобов'язання, підписані від імені УНР Курдиновським. 19, 20 і 21 серпня 1919 р. відбулося три спільних засідання української дипломатичної місії та польської урядової делегації, на яких обговорювалася декларація, представлена українською стороною уряду Польщі. Декларація торкалась територіального розмежування між УНР та Речі посполитої Польської (далі РПП), гарантії національно-культурних прав поляків в Україні і українців в Польщі, вирішення аграрного питання в Україні взагалі і земельної проблеми на тих землях України, які будуть очищені спільними зусиллями.

Хід попередніх переговорів свідчив, що для вирішення складних питань українсько-польських взаємин потрібна авторитетна делегація, яка мала б належні повноваження для з'ясування як територіальних, так і соціально-політичних проблем. З цією метою було створено нову місію, яка офіційно назвалася „Українською Дипломатичною Місією в Речі Посполитій Польській”. До її складу увійшли голова місії – міністр юстиції і керуючий Міністерством закордонних справ УНР А. Лівіцький, перший заступник голови – Л. Михайлів, політичні радники – П. Понятенко, Б. Ржепецький, П. Мшанецький. Одночасно до її складу був включений кандидат уряду диктатури ЗО УНР – другий заступник голови, державний секретар ЗО УНР С. Вітвицький. Політичні радники А. Горбачевський і М. Новаківський, Л. Михайлів і С. Вітвицький мали повноваження заміщати у всіх правах голову місії в разі його відсутності. Крім політичних радників, до складу місії увійшли радники-фахівці: Ю. Борисів – від міністерства торгівлі й промисловості, К. Лукашевич – у справах транспорту, М. Юнаків – у справах військових, О. Карпінський замінив юрисконсульта А. Горбачевського. Згідно з отриманим повноваженням місія у зазначеному складі мала провести переговори з урядом Польщі, укласти угоди, договори й конвенції з питань політичного, військового та торговельно-фінансового характеру. За сприятливих умов вона уповноважувалась на встановлення постійних відносин між УНР і РПП. Представники УНР, що перебували в той час на території Польщі, мали підлягати місії і позбавлялись права самостійного вирішення питань щодо політичних, військових і торговельно-фінансових взаємин УНР і РПП. Усі попередні акти чи зобов'язання, укладені досі ними, підлягали перегляду місією. Таке застереження було

необхідним, оскільки у Варшаві ще залишалась частина складу надзвичайної місії М. Пилипчука і військової місії полковника Козінцева, а також окремі дипломати з невизначеними повноваженнями і функціями (Дацків, 2015, с.12-13).

22 квітня 1920 р. була підписана політична конвенція між Польщею та Україною, згідно з якою Річч Посполита Польська визнавала Українську Народну Республіку і Директорію на чолі з Симоном Петлюрою як верховну владу в Україні. Після підписання конвенції українська місія залишилась у Варшаві і продовжувала свою роботу як представницька інституція України. Її діяльність не обмежувалась суто дипломатичними функціями, вона здійснювала також роботу у галузях: консульсько-адміністративній, торговельно-економічній, військово-організаційній, інформаційній, транспортно-залізничній.

Найбільш вразливим місцем Варшавського договору для УНР було визнання східного кордону Польщі по річці Збруч. Залишалось відкритим питання щодо Дубненського, Рівненського і частини Кременецького повітів, які відходили поки що до Польщі, долю яких мала вирішити згодом українсько-польська комісія (Дацків, 2020, с.191).

Галицький уряд Є. Петрушевича у Відні звинувачував С. Петлюру у „зраді”, закидаючи йому „зречення” Галичини за союз з поляками проти більшовиків. Але політичні реалії свідчили, що „зрікатися” чи „продавати” дипломатії УНР, власне, не було чого, оскільки вся територія Східної Галичини згідно з рішенням Найвищої Ради влітку 1919 р. вже була окупована Польщею.

Не можна не констатувати, що основні пункти Варшавського договору були віддзеркаленням слабкості УНР, яка була для Польщі союзником без території, сильної армії та надійної підтримки в масах.

Варшавський договір, який ще часом називають „договір Юзефа Пілсудського – Симона Петлюри”, на думку сучасних дослідників українсько-польських відносин, став „практичною спробою реалізації „федераційної” концепції Ю. Пілсудського” (Крушинський, 1936, с. 8).

Таким чином, надаючи підтримку Україні, польський провід водночас використовував у своїх цілях несприятливу для першої політичну ситуацію, територіально обмежену сферу дії урядових чинників, невисоку оснащеність армії, скрутне фінансове становище, відсутність міжнародної підтримки. Стало ясным, що Антанта не бачить у союзнику Польщі серйозного супротивника більшовицькому режиму, здатного протистояти його просуванню на захід Європи.

Список використаних джерел

1. *Datskiv, I. (2011). Ukraine-Poland relations 1919 – 1920: role of UNR diplomacy. Ukraina Dyplomacyyna. Scientific yearbook. The 12th issue, P. 795-816.*

2. Єременко, Т. (1997). Симон Петлюра і Юзеф Пілсудський. У 70-річчя паризької трагедії: Збірник пам'яті Симона Петлюри, 212-217.
3. Дацків, І. (2015). Варшавський договір 1920 року в історії української дипломатії. Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, Вип. 16. Ч. 2. С. 125-132.
4. Дацків, І. (2020). Варшавські угоди 1920 р: здобутки та втрати // *Scientific Journal Virtus Issue # 40, January, S. 189-193.*
5. Крушинський, Ф. (1936) Петлюра і Пілсудський (В 16-ту річницю договору 22 квітня 1920 року // *Молода Україна. 1936. Ч. 4-5. С. 6-9.*

Науковий керівник: Дацків І., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, інституту міжнародних відносин. Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету.

СЕКЦІЯ 8

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

МІЖНАРОДНІ ТОРГОВО - ЕКОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується тенденцією збільшення чисельності міжнародних організацій, їх інституціоналізацією.

В сучасній науковій літературі щодо сутності міжнародних організацій як феномену міжнародного життя сформувалося два підходи: вузький (інституціональний) та широкий.

Відповідно до вузького підходу, міжнародна організація - це стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, який створюється, щонайменше трьома сторонами (державами) і має погоджені учасниками цілі, компетенцію та свої постійні органи, а також інші специфічні політико - організаційні норми (статут, процедуру, умови членства, порядок прийняття рішень). При цьому, всі міжнародні організації є різними, а елементами, що відрізняють одну міжнародну організацію від іншої, є: сфера діяльності, цілі, характер компетенції, організаційна структура, членство, процедурні аспекти.

Представники широкого підходу стверджують, що міжнародна організація - це будь - яка група або асоціація, яка у своїй діяльності виходить за межі однієї країни і має постійну структуру органів. Крім цього, в західній літературі часто використовується термін «міжнародний інститут» у трьох значеннях: міжнародна конференція (конгрес), міжнародна комісія (комітет) та міжнародна організація. Усі ці установи, безумовно, мають родову спільність: міжнародна сфера діяльності, міжнародний характер компетенції та відповідний механізм здійснення регулювання міжнародних відносин. Відрізняються вони своїм місцем та правовим статусом у системі міжнародних відносин [1].

Вцілому, у навчальній літературі представлені різні погляди щодо змісту дефініції «міжнародна організація».

Так, на думку А.Е. Воронкової, Л.В. Єрохіна та Л.І. Рябенко, міжнародні організації - це добровільні об'єднання держав відповідно до міжнародного права, на основі міжнародних договорів для співпраці, які мають структуру органів управління і загальні цілі [2].

М.О. Баймуратов вважає, міжнародні організації – це об'єднання держав відповідно до міжнародного права і на основі міжнародного договору для здійснення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково – технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів, права та обов'язки, похідні від прав і

обов'язків держав, і автономну волю, обсяг якої визначається волею держав – членів[3].

Ю. Г. Козак, В.В. Ковалевський, Н.С. Логвінова стверджують, міжнародні організації – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил та процедур і діяльність яких виходить за національні кордони[4].

Міжнародні організації існують з 1815р., якщо не раніше [5]. Міжнародні організації різняться за компетенцією, функціями, правомочностями[6].

За характером діяльності міжнародні організації поділяються на універсальні, політичні, гуманітарні, культурно – просвітницькі, оборонні, економічні та інше.

Одне з перших визначень поняття «міжнародна економічна організація» містила Конвенція про правовий статус, привілеї та імунітети міждержавних економічних організацій, що діють у певних галузях співробітництва, від 5 грудня 1980 року (нині не чинна). У цій Конвенції давалося таке визначення: міждержавна економічна організація - це міжнародна організація, яка діє у певних галузях співробітництва, членами якої є держави і яка створена на основі міжнародної угоди з метою координації дій її членів для співробітництва й кооперування економіки, науки та техніки» [7].

Визначення поняття міжнародної економічної організації запропонував С.А. Войтович, виходячи з типових рис: створення на основі міжнародної угоди відповідно до міжнародного права; членство незалежних держав; постійне функціонування; наявність системи органів; мета - координація економічного співробітництва у певних галузях; міжнародна правосуб'єктність. На цій підставі міжнародну економічну організацію можливо визначити як створене на основі міжнародної угоди відповідно до міжнародного права, структурно організоване, постійно діюче об'єднання суверенних держав, що координує їхню економічну політику в певних галузях і наділене для цього статусом суб'єкта міжнародного права [8].

Як зазначає С. А. Войтович, сучасні міжнародні економічні організації з погляду їхньої структурної позиції і впливу на розвиток інституціональної системи можна поділити на кілька основних блоків:

1. Сімейство економічних інституцій ООН.

2. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) як єдина міжрегіональна організація промислово розвинених країн із загальною економічною компетенцією (тобто вона займається широким колом економічних питань).

3. Світова організація торгівлі (СОТ) як юридична та інституційна основа для світової торгівлі.

4. Організації виробників та експортерів, наприклад, ОПЕК - як організація, що впливає на світові ринки певних товарів.

5. Міжнародні товарні організації[8].

Ці основні блоки міжнародних економічних організацій функціонують в різних видах міжнародних економічних відносин, зокрема і в торгово – економічних.

Сьогодні міжнародні торгово - економічні відносини є інституціоналізованою сферою міжнародного життя, де активно діють різноманітні міжнародні торгово - економічні організації. Продукт та інструмент волі держав - членів, міжнародні економічні організації можуть розглядатися також як порівняно незалежні актори на міжнародній економічній арені, залучені до процесу міжнародно - правового регулювання [8].

Відповідно, міжнародні торгово - економічні організації покликані сприяти співробітництву своїх членів у сфері міжнародної торгівлі.

Як свідчить практика діяльності міжнародних торгово - економічних організацій, їм властиві ознаки, що характерні будь – якій міжнародній організації, а саме: вони створені на основі міжнародної угоди; мають своїх членів; здійснюють співробітництво, зокрема в торгово - економічній сфері; мають автономну волю; мають відповідну організаційну структуру; мають певні права та обов'язки; створені відповідно до норм міжнародного права.

Враховуючи наведені ознаки, можна запропонувати таке визначення поняття «міжнародна торгово - економічна організація». Міжнародна торгово - економічна організація - це об'єднання суб'єктів міжнародного права на основі міжнародної угоди задля співробітництва в торгово - економічній галузі, яке має необхідну для цього систему органів, автономну волю для ухвалення постанов і створене відповідно до норм та принципів міжнародного права.

Насьогодні найбільш впливовими міжнародними торгово - економічними організаціями є: Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) та Світова організація торгівлі (СОТ).

Міжнародні торгово - економічні організації виконують певні функції (сукупність дій і процесів діяльності), спрямовані на здійснення їхніх завдань.

На нашу думку, основною функцією будь - якої міжнародної торгово - економічної організації є пошук та виявлення векторів спільних інтересів країн – членів в сфері міжнародної торгівлі, а також досягнення згоди щодо спільних завдань та дій. Виконують вони і спеціальні функції, а саме: регульовальну, оперативну, контрольну, консультативну, правотворчу, які саме й розкривають сутність, форми взаємодії, особливості діяльності та її пріоритетні завдання.

Таким чином, міжнародні торгово - економічні організації є провідною інституційною формою взаємодії економічних суб'єктів в торгово – економічній галузі. Вони є координаторами та регуляторами співробітництва держав в торгово – економічній сфері, сприяють налагодженню, підтриманню та розширенню ділових зв'язків між суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф. Міжнародні організації: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 340 с.
2. Воронкова А.Е., Єрохіна Л.В., Рябенко Л.І. Міжнародні економічні організації: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 352 с.
3. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право. Харків: Одиссей, 2009. – 704с.
4. Міжнародні організації. Кредитно – модульний курс: навч. посіб. За ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В.В., Логвінової Н.С. Київ: Центр учбової літератури. 2020. 344с.
5. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом. Харків: Консум, 2000. 592с.
6. Чубарєв В. Л. Міжнародне економічне право: підруч. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 368с.
7. Конвенція про правовий статус, привілеї і імунітети міждержавних економічних організацій, які діють в певних галузях співробітництва: Конвенція РЕВ від 5. 12. 1980р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/986_012
8. Войтович С.А. Система та право міжнародних економічних організацій. Український часопис міжнародного права. 2002. № 1. С. 12 - 24.
9. Schermers H. G. & Blokker N. M. *International Institutional Law: Unity within diversity*. – Third Revised Edition. – The Hague, London, Boston : Martinus Nijhoff Publishers, 1995. – 1305 p.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Серед економічних явищ, що характеризують сучасні світогосподарські процеси, значний інтерес викликає феномен глобалізації. Її прихильники акцентують увагу на його об'єктивності, характеризують його як новітній етап інтернаціоналізації господарського життя, обумовлений науково-технічними відкриттями у сфері комунікаційних та інших технологій. Глобалізація дозволяє повніше використовувати переваги міжнародного поділу праці, підвищити ефективність функціонування світового господарства, забезпечити зростання рівня життя і вирішити багато соціальних та екологічних проблем.

Глобалізація зазвичай визначається як процес лавиноподібного формування єдиного світового інформаційно-фінансового простору, обумовлений прогресом інформаційних технологій, в особливості електронних засобів комунікації, передачі, зберігання і обробки даних. Швидкий розвиток міжнародної інформаційної мережі, що зумовило багаторазове прискорення передачі інформації ділового і фінансового характеру, різко перетворило картину світової економіки. Сучасний стрибок у розвитку інформаційних технологій не тільки зближує економіки окремих країн, а й провокує зміни в характері прийняття глобальних економічних рішень, що стосуються самих доль народів, існування великих національно-державних утворень. Це багато в чому визначає неоднозначність оцінок глобалізації та її наслідків. Оптимісти бачать в ній провоковане Інтернетом, загальними джерелами масової інформації зближення людей, подолання кордонів, що визначають взаємне неприйняття і нерозуміння між народами різних культур, що має послабити позиції держав як посередників між громадянами і зовнішнім світом, знизити роль національних емісійних центрів як суб'єктів монетарного регулювання. Окремі нації повинні чітко передати свої суверенні права міжнародним фінансовим і політичним організаціям, які забезпечать єдиний універсальний економічний порядок і систему загальносвітового громадянського суспільства. Прихильники збереження особливостей культурного та економічного життя, захисту власних цінностей, що не вписуються в контекст однорідного ліберального світу, представляються потенційними противниками благодатних наслідків глобалізації, консерваторами, що стоять на шляху стовпової дороги людства, хранителями відживаючих тоталітарних традицій. Вістря критики глобалістів спрямовується на прихильників збереження великих самостійних держав, здатних обмежити вплив глобалізаційних процесів на

національну економіку. Віра прихильників глобалізації в її виключно сприятливі наслідки багато в чому ґрунтується на досягненнях сучасної науки, її позитивістської філософії, на потенціалі раціоналізму, який, на їхню думку, дозволить вирішити проблему модернізації світової економіки.

Для визначення наслідків глобалізації для національної економіки корисно розглянути аргументацію прихильників ліберального сценарію глобалізації, її сильні і слабкі сторони [1]. Світова економіка досягла того рівня поділу праці, при якому виробництво більшості видів продукції - як простої, так і технічно складної - в рамках окремих національних держав стає неефективним. Величезна кількість напівфабрикатів і комплектуючих виробів перетинає кордони країн, тому сказати, що кінцевий товар є результатом національного виробництва, неможливо. Ті, хто прагне самодостатності, самозабезпеченості і заради цього підтримують вітчизняного товаровиробника, розривають цей світовий ланцюг поставок (supply chain) і викреслюють себе з системи міжнародного ринку і, відповідно, з системи міжнародного розподілу праці. Інтеграція у світову економіку передбачає взаємне відкриття товарних ринків і ринків капіталу. Головним завданням, яке необхідно вирішити, є питання про конвертацію національних валют, вибір правил і механізмів встановлення валютних курсів. Світова практика, зазначає він, об'єктивно свідчить про скорочення поля дії національних валют, особливо дрібних країн, оскільки вони знижують можливості міжнародної торгівлі. У розвинених країнах спостерігається тенденція об'єднання національних валют, прикладом чого служить реалізація угод дванадцяти європейських держав про створення спільної валюти - Євро. Причини дестабілізації національної валюти виключно у відмінностях національної грошово-кредитної політики окремих країн, її зайвої м'якості, надмірної емісії, здійснюваної центральними банками під тиском уряду і громадськості.

Вихід полягає у використанні твердої валюти (доларів, євро) замість національної. Для малих країн це може бути зроблено явно, а для великих у вигляді політики валютної ради (Currency board), при якій країна випускає в обіг таку кількість національних платіжних засобів, яка відповідає її золотовалютним резервам при жорстко фіксованому валютному курсі. Практика показала, що застосування цієї схеми в Мексиці, Аргентині призвело до значних економічних і фінансових потрясінь, спаду національного виробництва, наростання зовнішнього боргу, втрати економічної незалежності і відмови платежів за державними боргами. Отже, причиною недопущення таких країн до міжнародного економічного співробітництва виступають не економічні, а політичні чинники.

Список використаних джерел

1. Теоретичні основи економічної політики : навчальний посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко, О. Є. Патлатой. – К. : ФОП Гуляєва В. М., 2019. – 306 с

2. О. М. Чечель *Зміст і функції економічної політики держави/ Державне управління: удосконалення та розвиток № 2, 2009 - URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=28>*

Аспірант I курсу, кафедра міжнародних відносин, факультет суспільних наук і міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СУЧАСНІ ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ ЯК ПАРТНЕРІВ

Україна, перебуваючи на перехресті між Східною та Західною Європою, стикається із рядом складних викликів у сучасних міжнародних відносинах. Одним із найбільших викликів є геополітична напруга, пов'язана із агресивними діями Росії та окупацією Криму. Це створює нестабільність у регіоні та вимагає рішучих заходів для забезпечення безпеки України (Кравчук, Л., 2022).

Другим ключовим викликом є реформування внутрішньої системи, в тому числі судової та антикорупційної реформ. Справедливість та боротьба із корупцією є важливими аспектами для підвищення довіри громадян та залучення іноземних інвестицій.

Додатково, економічна нестабільність та соціальні виклики, пов'язані з пандемією COVID-19, вимагають комплексного підходу для відновлення та зміцнення економіки. Україна також стикається з викликами енергетичної безпеки та потребою в розвитку альтернативних джерел енергії для зменшення залежності від імпорту (Кравчук, Л., 2022).

Сучасні глобальні міжнародні виклики для Польщі

Польща, як активний учасник міжнародної спільноти, також стикається зі своїм набором глобальних викликів. Один із найактуальніших аспектів - це співпраця з Європейським Союзом та участь у процесах європейської інтеграції (Жовтобрюх, М. 2023.).

Геополітична напруга у сусідніх регіонах, зокрема ситуація на сході Європи, є серйозним викликом для безпеки Польщі. Спільно з цим, необхідно забезпечити ефективну систему оборони та укріплення військового потенціалу.

Економічна конкуренція та технологічні зміни також становлять важливий виклик для Польщі. Країна повинна постійно адаптуватися до змін у світовій економіці та розвивати інноваційні сфери для забезпечення сталого економічного зростання (Жовтобрюх, М. 2023.).

Сучасні глобальні міжнародні виклики для України і Польщі як союзників

Україна і Польща, будучи союзниками, стикаються із спільними викликами, які впливають з їхнього стратегічного партнерства. Головним аспектом є потреба у спільних заходах для забезпечення стабільності та безпеки у регіоні.

Геополітична нестабільність, особливо на сході, вимагає від обох країн активної участі у міжнародних ініціативах та оборонних програмах. Спільні справи та обмін досвідом у військовій сфері можуть зміцнити їхню

здатність до відповіді на потенційні загрози (Smith, J., 2023, с.218-220). Реформування внутрішніх систем, таких як судова та антикорупційна реформи, є ключовим елементом співпраці. Обмін кращими практиками та підтримка у впровадженні стандартів демократії сприятиме розвитку правової системи обох країн.

Аналіз вимагає уваги до різноманітних факторів, що впливають на міжнародні відносини між Україною та Польщею. Головні аспекти включають роль обох країн у Європейському Союзі, їхню участь у міжнародних організаціях та підходи до рішення конфліктів.

Україна, прагнучи до євроатлантичної інтеграції, активно співпрацює із Європейським Союзом. Польща, яка вже є членом ЄС, може виступати в ролі посередника та підтримувати Україну в процесі реформ та адаптації до стандартів Європейського Союзу (Smith, J., 2023, с.218-220).

Участь обох країн у міжнародних миротворчих місіях, особливо в рамках ООН, може сприяти зміцненню їхнього статусу як активних учасників світового порядку. Важливо враховувати роль України у вирішенні конфліктів на Донбасі та підтримка Польщі в цьому питанні.

Глобальні виклики сучасних міжнародних відносин між Польщею та Україною становлять складний ландшафт, який вимагає від обох країн стратегічних та ефективних рішень (Smith, J., 2023, с.218-220). У контексті їхнього союзництва існують десятки аспектів, які вимагають уваги, починаючи від політичної безпеки та закінчуючи економічною взаємодією (Європейська Комісія, 2023).

Розглянемо 10 ключових вирішень, спрямованих на вирішення сучасних викликів, які впливають на цей важливий альянс.

1. Політичне об'єднання:

Польща та Україна повинні продовжувати спільні зусилля у політичному об'єднанні для ефективного протистояння агресивним діям Росії. Спільна стратегія у відповідь на анексію Криму та конфлікт на сході України може включати посилення санкцій та забезпечення єдності фронтальної лінії.

2. Енергетична безпека:

Україна та Польща повинні працювати над диверсифікацією своїх джерел енергії та зменшенням залежності від російських поставок. Розвиток альтернативних джерел, таких як сонячна та вітрова енергія, може сприяти енергетичній безпеці.

3. Кібербезпека:

Зростаюча загроза кібератак вимагає спільних заходів з кібербезпеки. Співпраця у розробці та впровадженні інноваційних технологій кіберзахисту може допомогти обох країнам у запобіганні кіберзагрозам.

4. Гуманітарна допомога:

В контексті глобальних викликів, таких як міграція та біженці, Польща та Україна повинні розглядати можливості спільної гуманітарної допомоги та розвитку для подолання гуманітарних криз.

5. Торговельні відносини:

Сприяння вільному та справедливому обміну товарами та послугами між Україною та Польщею може бути досягнуте за допомогою сприяння укладанню нових та розширенню існуючих торговельних угод.

6. Інфраструктурна співпраця:

Спільні інфраструктурні проекти можуть сприяти розвитку транспортної та логістичної мережі, що забезпечить ефективну співпрацю між країнами та покращить їхню економічну зв'язаність.

7. Навчання та Наука:

Розвиток співпраці в галузі освіти та науки допоможе обміну знаннями та інновацій, сприяючи розвитку високотехнологічних галузей в обох країнах.

8. Оборонна співпраця:

Зміцнення військової співпраці може забезпечити ефективний захист обох країн в умовах загострення геополітичних ситуацій та загроз.

9. Екологічна стійкість:

Україна та Польща повинні спільно працювати над зменшенням негативного впливу на довкілля, розвиваючи екологічно чисті технології та впроваджуючи ефективні екологічні стандарти.

10. Дипломатія та Стратегічне Партнерство:

Зміцнення дипломатичних зусиль та розвиток стратегічного партнерства допоможе забезпечити стійкі та довгострокові відносини між Польщею та Україною на міжнародній арені (Європейська Комісія, 2023).

Ці рішення, взяті разом, можуть стати основою для подолання сучасних глобальних викликів та зміцнення відносин між Польщею та Україною в їхньому союзі. Спільна відповідь на ці виклики вимагає не лише рішучості, але й стратегічного бачення майбутнього, в якому обидві країни можуть спільно просувати свої інтереси в умовах глобальних перетворень. Інтеграція України в Європейський Союз, при підтримці Польщі (Європейська Комісія, 2023).

Європейська інтеграція для України є ключовим напрямком розвитку, і підтримка Польщі є важливою для цього процесу. Забезпечення відповідності стандартам ЄС у сферах права, економіки та громадянського суспільства є пріоритетом для успішного вступу.

Польща може допомагати Україні в підготовці та реалізації реформ, необхідних для вступу в ЄС. Спільна робота у рамках різних робочих груп та експертних комісій сприятиме гармонізації законодавства та стандартів.

Важливо також акцентувати на розвитку громадянського суспільства та сприянні діалогу міжнаціонального порозуміння. Зміцнення культурних зв'язків та взаєморозуміння між народами України та Польщі стане додатковим стимулом для інтеграції.

Рекомендації та перспективи розвитку міжнародних відносин між Україною і Польщею в сучасний час

Глобальні виклики, що стоять перед сучасними міжнародними відносинами між Польщею та Україною, безсумнівно, мають величезний

вплив на динаміку та розвиток цих двох країн. За останні десятиліття світ зазнав безлічі змін у політичному, економічному та соціокультурному вимірах, і Польща та Україна не залишаються осторонь цих процесів.

Одним з ключових викликів, з якими стикаються обидві держави, є напружені відносини з Росією. Агресивна політика РФ на пострадянському просторі, зокрема анексія Криму та підтримка сепаратистських рухів на сході України, є серйозним випробуванням для стабільності та безпеки в регіоні. Ці події визначають не лише внутрішню політику обох країн, але й спонукають до пошуку ефективних механізмів міжнародного співробітництва для стримування агресивних дій Росії.

Ще одним важливим аспектом в сучасних міжнародних відносинах є енергетична безпека. Україна та Польща є ключовими гравцями в енергетичному просторі Східної Європи, і їхні дії і рішення в цьому напрямку мають величезний вплив на економіку та політику регіону. Російська агресія також відзначається спробами використовувати енергетичні ресурси як інструмент впливу на країни Центральної та Східної Європи. У зв'язку з цим Україні та Польщі важливо співпрацювати в розробці та впровадженні стратегій забезпечення енергетичної безпеки, що ґрунтується на різноманітних джерелах енергії та диверсифікації постачань (Інститут міжнародних відносин, 2023)

Крім того, економічна взаємодія між Польщею та Україною є важливою складовою їхнього спільного розвитку. Обидві країни є членами Європейського союзу та мають спільний інтерес у підтримці економічної стабільності та забезпеченні високого рівня життя для своїх громадян. Розширення торгових відносин, інвестиційна активність та співпраця в галузі науки та техніки можуть стати каталізаторами для спільного успіху обох країн (Європейська Комісія, 2023).

З огляду на вищевказані виклики та реалії, рекомендації для розвитку міжнародних відносин між Україною та Польщею мають бути спрямовані на зміцнення співпраці в різних сферах. По-перше, обидві країни повинні активізувати взаємодію на політичному рівні для спільного протистояння російській агресії. Запровадження ефективних санкцій та посилення оборонної спроможності регіону є необхідними кроками для забезпечення миру та стабільності (Інститут міжнародних відносин, 2023).

По-друге, співпраця в енергетичній сфері повинна бути розширена та узгоджена. Розвиток альтернативних джерел енергії, спільна реалізація енергетичних проектів та обмін технологічними рішеннями сприятимуть не тільки забезпеченню енергетичної безпеки, але й сприятимуть зниженню залежності від російських ресурсів.

По-третє, розвиток економічної співпраці повинен базуватися на взаємовигідних умовах для обох країн. Спрощення торговельних процедур, створення сприятливого інвестиційного клімату та взаємний доступ до ринків є важливими кроками у напрямку спільного економічного зростання.

У заключенні, сучасні міжнародні відносини між Польщею та Україною стикаються з численними викликами, проте вони також

відкривають перед обома країнами безліч можливостей для спільного розвитку. Шлях до успішної співпраці лежить через політичне об'єднання, енергетичну самостійність та економічну взаємодію. Навіть найскладніші виклики можуть бути подолані, якщо обидві країни виявлять високий рівень дипломатичної майстерності та готовність до взаємного компромісу.

Список використаних джерел

1. *Кравчук, Л. (2022). "Геополітичні виклики для України в умовах сучасного світу." Київ: Видавництво "Геополітика".*
2. *Жовтобрюх, М. (2023). "Міжнародні відносини Польщі: тенденції та перспективи." Варшава: Інститут міжнародних відносин.*
3. *Smith, J. (2023). "Ukraine-Poland Relations in the Global Context." Міжнародний журнал дипломатії, 10(2), 215-230.*
4. *Європейська Комісія. (2023). "Європейська інтеграція: виклики та можливості для Польщі та України." Брюссель: Публікації Європейського Союзу.*
5. *Інститут міжнародних відносин. (2023). "Зміцнення білатеральних відносин: рекомендації для співпраці України та Польщі." Київ: Інститут міжнародних відносин.*

Науковий керівник: *Петров П., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро.*

*аспірантка I року навчання, кафедра міжнародних відносин,
факультет суспільних наук і міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ІМІДЖ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ТЕОРЕТИЧНЕ РОЗУМІННЯ

У світі глобалізації та миттєвої інформаційної передачі імідж країни чи лідера стає важливішим, ніж будь-коли раніше. Це не просто набір уявлень та стереотипів, які викликають інші країни чи лідери у іноземних акторів, але і емоційні реакції, які відображають загальний настрій міжнародної спільноти. У цьому контексті імідж стає ключовим елементом відносин між країнами, впливаючи на політичні, економічні та культурні взаємодії.

Багато країн усвідомлюють важливість свого іміджу та активно працюють над його формуванням через дипломатичні та громадські ініціативи. Імідж стає справжнім інструментом «мякої сили», що допомагає доводити до встановити партнерські відносини та полегшити взаєморозуміння в міжнародній арені. Наприклад, культурні програми, такі як «Фулбрайтівська програма» у США, стали відмінним прикладом успішного використання іміджу для покращення міжнародних стосунків.

Сьогодні є актуальними дослідження, які присвячені складникам поняття та формування міжнародного іміджу держави, що впливають на покращення іміджу країни.

Узагальнено, можливо зазначити «імідж» в міжнародних відносинах означає складну сукупність сприйнятів, стереотипів та емоційних реакцій, які інші країни, організації чи лідери викликають у іноземних акторів. У сучасному глобалізованому світі, де інформація передається миттєво, імідж відіграє ключову роль у формуванні відносин між країнами та впливає на політичні, економічні та культурні взаємодії.

Імідж країни відіграє ключову роль у дипломатії та зовнішній політиці, впливаючи на рішення інших країн у сфері співпраці та конфліктів (Браун, 2019). Імідж може бути використаний як засіб «м'якої сили», сприяючи установам партнерських відносин та полегшуючи взаєморозуміння на міжнародній арені.

Позитивний імідж сприяє залученню іноземних інвестицій та розвитку економічних відносин між країнами (Джонс, 2017). Імідж країни може вплинути на легітимність її уряду як всередині країни, так і на світовій арені, формуючи ставлення суспільства та міжнародної спільноти (Грін, 2016).

ЗМІ відіграють ключову роль у формуванні іміджу країни, і аналіз їх ролі дозволяє зрозуміти, як інформація та медіа впливають на міжнародне сприйняття (Міллер, 2015).

Багато країн активно формують і підтримують свій імідж через дипломатичні та громадські ініціативи. Імідж може бути використаний як засіб «м'якої сили», що сприяє встановленню партнерських відносин та полегшує взаєморозуміння на міжнародній арені.

Імідж країни чи лідера може змінюватися залежно від світових подій, політичних рішень та навіть соціокультурних тенденцій. Наприклад, дослідження показують, що імідж США значно змінився після світових конфліктів та антитерористичних операцій, що впливає на їхні відносини з іншими країнами (Сміт 2019).

Отже, у сучасному світі, де глобалізація та цифрова трансформація переплітаються, важливість іміджу для країн набуває неймовірної ваги. Імідж визначає сприйняття та емоційний ставлення до країни з боку інших держав, що впливає на її міжнародні відносини, економічний розвиток і культурний обмін.

Ми бачимо, що успішні країни вкладають значні зусилля у формування свого позитивного іміджу через участь у міжнародних програмах, культурних обмінах та сприяння науковим та мистецьким

ініціативам. Зокрема, використання цифрових технологій та соціальних мереж є невід'ємною частиною цього процесу, проте вимагає уважності та контролю, щоб уникнути негативного впливу «фейкових новин» та інтернет-активістів.

Збереження та покращення міжнародного іміджу країни це завдання, яке стає справжньою національною та глобальною відповідальністю. Успішний імідж не лише забезпечує привабливість для іноземних інвестицій та економічних можливостей, але й відображає цінності, культуру та інновації країни. Розбудова довіри, співпраці та взаєморозуміння це ключові складові взаємодії міжнародної спільноти.

Таким чином, управління іміджем вимагає поєднання традиційних підходів та сучасних технологій, активної участі в міжнародних ініціативах та ретельного відбору інформації, що подається онлайн. Лише так можна забезпечити стійке та позитивне враження про країну, сприяючи її міжнародній репутації та розвитку умов для гармонійного співіснування у світі, який заснований на взаєморозумінні та співпраці.

Список використаних джерел

1. Гончаренко, О. (2018). «Імідж і кризи в міжнародних відносинах: аналіз впливу кризових подій в Україні на її імідж і дипломатичні відносини». *Журнал зовнішньої політики, том 30, випуск 3, 67-85.*

2. Карпенка, Л. (2017). «Імідж та міжнародні виклики: вплив управління іміджем на вирішення проблем в Україні, включаючи конфлікт на сході України та енергетичну безпеку». *Міжнародний журнал проблем глобальної політики, том 22, випуск 3, 56-72.*

3. Коваленко, Н. (2021). «Управління іміджем України: методи та стратегії». *Український журнал зовнішньої політики, том 35, випуск 4, 128-145.*

4. Студіян, М. (2020). «Роль іміджу України у міжнародних відносинах: вплив позитивного та негативного сприйняття на міжнародне співробітництво». *Журнал міжнародних відносин, том 25, випуск 4, 102-119.*

5. Шевченко, І. (2016). «Імідж та зовнішня політика України: вплив іміджу на вибір стратегічних партнерів та участь у міжнародних ініціативах». *Український журнал міжнародних відносин, том 12, випуск 2, 45-62.*

6. Шкуронат, О. (2019). «Вплив ЗМІ на імідж України: аналіз впливу відображення України у світових медіа на її імідж та зовнішню політику». Журнал «Медіа та міжнародні відносини», том 17, випуск 1, 76-94.
7. Brown, A., & Lee, S. (2018). «Strategies for Improving International Image: Case Studies from Successful Countries.» *Global Studies Review*, 33(1), 78-94.
8. Smith, J. (2019). «Global Perceptions of the United States: A Study on Image Change.» *International Relations Journal*, 45(2), 203-220.
9. Johnson, M. (2020). «Digital Diplomacy: Navigating the Online Terrain of International Image Management.» *Cyber Politics*, 12(3), 45-67.

ЗМІСТ

ОКОВИТИЙ	СЕРГІЙ	ПРОМОВА
РЕКТОРА.....	5	

Секція 1 Глобальні виклики в сучасних міжнародних відносинах

ЩЕНКО ІГОР ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ М'ЯКОЇ СИЛИ, ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВІДНОСИНАХ КНР ТА ІЗРАЇЛЮ.....	8
КУЗЬ ОЛЕГ, КУЗЬ ІЛЛЯ ЛЮБЛІНСЬКИЙ ТРИКУТНИК: ГЕОПОЛІТИЧНІ НАРАТИВИ.....	15
БЗІТА АНАСТАСІЯ ТЕРОРИЗМ ТА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТУ.....	18
ДОПЕРУК ВЛАДИСЛАВ ВИКЛИКИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	25
ПАВЛІШІНА ДАР'Я МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У БОРОТЬБІ З ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ: РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДЕРЖАВ.....	31
КАЛУГІН ПАВЛО АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	35
НЄМСЧЕВА МАРІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ І ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОГО РОЗВИТКУ.....	39
ЄРМОЛОВ КИРИЛО ГЛОБАЛЬНІ АМБІЦІЇ КНР: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВТОВАРИСТВА.....	44
КІНАШ ТАЇСІЯ РОЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	50
КАДОЛЬОНОК ІВАН СКЛАДОВІ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ США.....	53

Секція 2 Трансформація системи політичних відносин міжнародних акторів

КУБКО ВАЛЕНТИНА СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	56
ЖЕРЕБЯТНІКОВА ІРИНА ВПЛИВ НЕДЕРЖАВНИХ АКТОРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА СВІТОВУ ПОЛІТИКУ.....	59
КОРОТКОВ ДМИТРО КОНЦЕПТ НЕЙТРАЛІТЕТУ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	63
КАЛЬМУС АРТЕМ ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА УГОРЩИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ЗА УМОВ ПОЛІТИЧНОЇ КОЛІЗІЇ СТОРІН.....	67
РУДНІЦЬКА ЛІНА ВИЗНАЧАЛЬНІ РИСИ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ПРОВІДНИХ КРАЇН АЗІАТСЬКОГО РЕГІОНУ: КИТАЮ, ЯПОНІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ.....	70
ГОРБАЧОВ АНТОН ДОСВІД КНР В ВИКОРИСТАНІ ДИСКУРСИВНОЇ СИЛИ. ВІД М'ЯКОЇ СИЛИ ДО ДИСКУРСИВНОЇ СИЛИ.....	75
ЧАЛА АННА КИТАЙ: МІФ ПРО ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО РУЙНУЄТЬСЯ.....	81
ОЛІЙНИК АНДРІЙ ДИПЛОМАТІЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ: СУТНІСТЬ, ВИДИ, НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	85
ТРОНЬКО ОЛЕКСАНДР МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНОСТІ КАНАДИ: ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ.....	92

Секція 3 Міжнародне право та міжнародний правопорядок

САЧКО ОЛЕКСАНДР ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА КАНАДИ В СФЕРІ ПРИЗНАЧЕННЯ І ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	99
СОРОКА МАКСИМ ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНИ.....	102
ЛАТИШЕВА ВІКТОРІЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО З МІЖНАРОДНИМИ ПРАВОНАХОДИМИ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	108
КОСТЄВА МАРИНА МАЙБУТНЄ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	111
МІНЄВ АРТЕМ, ТЕРТИШНИК ВОЛОДИМИР ДОТРИМАННЯ ЗАСАДИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВИ У СПРОЩЕНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ.....	114
ТИЛИК ОЛЕКСАНДРА, ТЕРТИШНИК ВОЛОДИМИР ПРОТИДІЯ ЯДЕРНОМУ ТЕРОРИЗМУ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	118
ОСПЧУК ЖАННА, ТЕРТИШНИК ВОЛОДИМИР СТАТУС СЛІДЧОГО ТА ГАРАНТІЙ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ.....	121

Секція 4 Сучасні виклики міжнародній та національній безпеці

КУДЛАЙ ІРИНА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....	125
ГОРБАЧОВА ОЛЕКСАНДРА УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В ЄВРОПІ.....	132
ДУШКО ВЕРОНІКА, ГОЛОВКО ІВАН ВПЛИВ АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ.....	135
ПИРОЖЕНКО КРІСТІНА ПРОПАГАНДА ЯК ОДИН З ПРОВІДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ.....	139
ОВЕРКО РОДІОН ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	142
КОТОВ ІВАН ГЛОБАЛЬНА ЕКСПАНСІЯ І ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КНР ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ США.....	146
КЛИМЕНКО МАРІЯ КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО ПОВІТРОПЛАВАННЯ, У Т.Ч. ЯК ПОТЕНЦІЙНОГО ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ У ПОВІТРЯНОМУ ПРОСТОРІ.....	155

Секція 5 Соціо-культурні та релігійні трансформації в сучасних міжнародних відносинах

ЧІСТЯКОВА ІРИНА, БІЛОУСОВ ОЛЕКСАНДР ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСВІТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	159
АНТОНЮК АНТОН ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРИ.....	162

ЛАВРО ТЕТЯНА РОЛЬ РЕЛІГІЙНОГО ФАКТОРА У МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ СУЧАСНОСТІ.....	164
СВІРЕПОВА ВІКТОРІЯ ПЕРЕДВИБОРЧІ ПРЕЗИДЕНТСЬКІ КАМПАНІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ).....	169
БУДРІН АРТЕМ РОЛЬ СПОРТУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	171
MUZUCHUK DMYTRO SOFT POWER ON THE WORLD STAGE: THE NOBEL ACT OF BUILDING BRIDGES OR SPREADING PROPAGANDA.....	174
ШУЛЯК НАЗАРІЙ ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЕНА У ВІРОСПОВІДАННІ ТА РЕЛІГІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	181

Секція 6 Діджиталізація сучасного світу та міжнародні відносини

ПЕТРОВ ПАВЛО ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	185
НІКОЛЕНКО ЮРІЙ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНО-КІБЕРНЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВИБОРЧОЇ ІНЖЕНЕРІЇ.....	187
МУЛЮКОВ БОГДАН ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	194
ДЗЕРКАЛЬ ВІКТОРІЯ ІНСТРУМЕНТИ КІБЕР-ДИПЛОМАТІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	197
ДМИТРІЄВА ДІАНА ТВІТЕР-ДИПЛОМАТІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	200
ЛИСЕНКО МИХАЙЛО РОЛЬ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МІЖНАРОДНОГО СУБ'ЄКТА.....	203
ГАВРИШЕНКО ЄЛИЗАВЕТА МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦМЕРЕЖІ INSTAGRAM (ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022).....	205
ПАЧКОВСЬКА ХРИСТИНА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПОЛІТИЧНОГО PR ХХІ СТОЛІТТЯ.....	208
МИТРОФАНОВ ІВАН ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	211
ЧІГРА АЛІНА «ЦИФРОВИЙ ШОВКОВИЙ ШЛЯХ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЛІДЕРСТВА КИТАЮ.....	218

Секція 7 Україна в системі міжнародних відносин

МАНУЛОВА К. В., КОЛЕСНІКОВА К. В., НЕЛЮБ О.А. ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ.....	223
ДАЦКІВ ІГОР, ВІЗНЯК ЯРОСЛАВ ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	226

БАБ'ЯК МИХАЙЛО УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.....	231
ПРОЦЬ ВІТАЛІЙ УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.....	234
ДИКИЙ ВІТАЛІЙ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СЛУЖБА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	237
ЗАЄЦЬ ДМИТРО АКСІОЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ...240	
КРУГЛЯК ОЛЕКСАНДР РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА ЯК ЗАСІБ ПОЛІТИЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ (НА ПРИКЛАДІ TELEGRAM-КАНАЛІВ “ЛЕГІТИМНИЙ” ТА “КАРТЕЛЬ”.....	243
МАЛЯР КАТЕРИНА ІМІДЖ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В ЗАКОРДОННОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	246
КРУГЛІКОВА АНАСТАСІЯ МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ: ВПЛИВ МЕРЕЖІ ТІКТОК.....	249
ВІТЧЕНКО ІЛІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЇЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	253
НІКІТИНА КАТЕРИНА ШЛЯХ УКРАЇНИ В ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНІЦІАТИВІ: ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ.....	258
СУХЕЦЬКИЙ НАЗАР УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СОЮЗ 1920 РОКУ.....	262

Секція 8 Глобальні виклики в сучасних міжнародних економічних відносинах

ЩЕРБАК ВІКТОР МІЖНАРОДНІ ТОРГОВО - ЕКОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ.....	267
БАБІНА ВАЛЕНТИНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	271
ГЕВОРГЯН МІКАЕЛ СУЧАСНІ ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ ЯК ПАРТНЕРІВ.....	277
КОЛОТ ДАР'Я ІМІДЖ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ТЕОРЕТИЧНЕ РОЗУМІННЯ.....	282

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**
Україна, Дніпро
17-18 листопада 2023 р.

Наукове видання

Редакційна колегія:

Іщенко І. В. доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Головко І.К. кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара
Петров П.Г. кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

А 98 Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин. Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції. 17-18 листопада 2023 р., м. Дніпро. / ред. кол.: І.В. Іщенко, І.К.
Головко, П.Г. Петров. Дніпро: ПрінтДім, 2023, 290 с.

У збірнику представлено тези наукових докладів Всеукраїнської науково-практичної
конференції «Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин». Досліджено актуальні
проблеми сучасних міжнародних відносин, критично осмислено стан та проблеми сучасних
міжнародних відносин, визначено дієві заходи і оптимальні шляхи подолання негативних явищ в
сфері міжнародних відносин. Матеріал супроводжується необхідними статистичними
аналітичними даними, ілюстраціями. Даний збірник доповідей має науково-практичне значення
й розраховано на магістрів, аспірантів, викладачів, наукових працівників та менеджерів, які
займаються дослідженням актуальних проблем міжнародних відносин.

Здано на складання 25.11.2023. Підписано до друку 26.11.2023. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 22,32. Обл.-видавн. арк. 20,13. Наклад 300 прим.Зам. No 642-5.

ТОВ «ПрінтДім»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК No 69358 від 31.12.2018 р.
49000, м. Дніпро, вул. Магдебурзького права, 9,